

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

“BYUDJET HISOBI VA G‘AZNACHILIK” FAKULTETI

“ELEKTRON TIJORAT VA RAQAMLI IQTISODIYOT” KAFEDRASI

**“DAVLAT XIZMATLARINI KO‘RSATISH MILLIY TIZIMI”
fanidan**

O‘QUV – USLUBIY

MAJMUA

Toshkent-2019

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

“BYUDJET HISOBI VA G‘AZNACHILIK” FAKULTETI

“ELEKTRON TIJORAT VA RAQAMLI IQTISODIYOT” KAFEDRASI

**“DAVLAT XIZMATLARINI KO‘RSATISH MILLIY TIZIMI”
fanidan**

O‘QUV – USLUBIY

MAJMUA

Bilim sohasi:	200000	–Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq
Ta‘lim sohasi:	230000	–Iqtisod
Ta‘lim yo‘nalishlari:	5231300	– Pensiya ishi
	5231500	– Baholash ishi
	5232000	– Davlat budjetining g‘azna ijrosi
	5232700	–Investitsion loyihalarni moliyalashtirish
	5232800	- Elektron tijorat

TOSHKENT-2019

A.O.Ro'ziyev, M.I.Azizova, G.S.Djamalova, "Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimi" fanidan O'quv-uslubiy majmua. TMI, 2019. 268 bet

"Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimi" fanidan O'quv-uslubiy majmua O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2019__ yil 30 08 dagi 1 -sonli buyrug'ining ___ -ilovasi bilan tasdiqlangan fan dasturi asosida ishlab chiqilgan.

Tuzuvchilar:

- A.O.Ro'ziyev** -TMI, "Eielektron tijorat va raqamli Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi
- M.I.Azizova** -TMI, "Eielektron tijorat va raqamli Iqtisodiyot" kafedrası katta o'qituvchisi
- G.S.Djamalova** -TMI, "Eielektron tijorat va raqamli Iqtisodiyot" kafedrası katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

- R.X.Alimov** – TDIU "Ekonometrika" kafedrası professori, i.f.d.
- M.M.Ikromov** – TMI, "Eielektron tijorat va raqamli Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi

Fanning O'quv uslubiy majmuasi kafedraning 2019 yil "8" 08 dagi "2"-sonli majlisiida muhokama qilingan va fakul'tet Kengashi tasdig'iga tavsiya etilgan.

"Eielektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedrası mudiri v.v.b.:

 U.K.Yakubov

Fanning O'quv uslubiy majmuasi " Budjet hisobi va g'aznachilik" fakul'teti Kengashi muhokamasidan o'tkazilgan va institut Kengashi tasdig'iga tavsiya qilingan (2019 yil "14" 08 dagi "1"-sonli bayonnoma)

"Budjet hisobi va g'aznachilik" fakulteti dekani:

 U.Ortiqov

Fanning O'quv uslubiy majmuasi institut O'quv-uslubiy Kengashida ko'rib chiqilgan va institut Kengashi tasdig'iga tavsiya qilingan (2019 yil "13" 08 dagi "1"-sonli bayonnoma)

Kengash raisi

 I. Qo'ziev

O'quv-uslubiy bo'lim boshlig'i

 T.M.Baymuratov

Fanning O'quv-uslubiy majmuasi Toshkent moliya instituti Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2019 yil "19" 08 dagi "1"-sonli bayonnoma)

MUNDARIJA

I	O'QUV MATERIALLARI	5
	1.Ma'ruzalar matni	6
	2.Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha o'quv materiallari	105
II	MUSTAQIL TA'LIM MATERIALLARI	171
III	O'QUV PORTFOLIOSI	177
IV	GLOSSARIY	199
V	ILOVALAR	205
	1.Fan dasturi	206
	2.Ishchi fan dasturi	216
	3. Tarqatma materiallari (Interfaol ta'lim metodlari, keyslar banki)	240
VI	TESTLAR	253
VII	Talabalar bilimini baholash mezonlari	259
VIII	O'quv-uslubiy majmuaning elektron variant	

I.O'QUV
MATERIALLARI

MA'RUZA
BO'YICHA O'QUV
MATERIALLARI

1-mavzu. “DAVLAT XIZMATLARINI KO‘RSATISH MILLIY TIZIMI” FANIGA KIRISH

Reja:

1. Davlat xizmati tushunchasi, o‘ziga xos xususiyatlari va turlari.
2. Davlat xizmatlarini ko‘rsatishda elektron hukumat faoliyat yo‘nalishlari
3. O‘zbekistonda elektron hukumat tizimini samarali joriy etish borasida olib borilgan islohotlar.

Davlat xizmati tushunchasi, o‘ziga xos xususiyatlari va turlari

Davlat xizmati mohiyatini va uning o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlashdan oldin, insonlar tomonidan amalga oshiriladigan ijtimoiy foydali mehnat faoliyati turlari to‘g‘risida tushuncha hosil qilish lozim.

Yuridik adabiyotlarda, insonlar tomonidan amalga oshiriladigan ijtimoiy foydali mehnat faoliyati fuqarolar, jamiyat va davlat manfaatlari yo‘lida turli (davlat, nodavlat) tashkilotlar tomonidan qonun hujjatlari doirasida amalga oshiriladigan xatti-harakatlar sifatida ta’riflab o‘tilgan bo‘lib, shartli ravishda bir necha guruhlarga bo‘lingan:

- tovarlar, moddiy boyliklar ishlab chiqarish, ma’lum bir xizmatlar ko‘rsatish;
- nomoddiy (ma’naviy) boyliklar yaratish (masalan, kitoblar, maqolalar yozish, kino va videofilmlar yaratish, ssenariylar tayyorlash);
- ijtimoiy-madaniy faoliyat (ta’lim berish, sog‘liqni saqlash va h.k.lar);
- davlat xizmati, ya’ni jamiyatning barcha sohalarida faoliyat ko‘rsatish;
- ijtimoiy-madaniy (ta’lim, sog‘liqni saqlash, fan, madaniyat, mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish) sohalarni boshqarish;
- iqtisodiyot (sanoat, qishloq va suv xo‘jaligi, qurilish, transport, aloqa, xizmat ko‘rsatish) sohalarni boshqarish;
- ma’muriy-siyosiy (mudofaa, davlat xavfsizligi, adliya, ichki ishlar, tashqi ishlar) sohalarni boshqarish1;
- nodavlat, jamoat, diniy, xalqaro, xorijiy tashkilotlar tomonidan xizmat ko‘rsatish;
- jamiyatning turli sohalarida ma’lum bir ehtiyojlarni qondirish maqsadida ijtimoiy faoliyat bilan shug‘ullanish va boshqalar.

Huquqshunos olim D.N.Baxraxning fikricha: «Insonlarning, shuningdek, davlat va jamiyatning maqsadga muvofiq faoliyat yo‘nalishlaridan biri – bu xizmatdir. Bu tushuncha turli ma’nalarda: insonning faoliyat turi, ijtimoiy-huquqiy institut, davlat organlarining maxsus tizimi ma’nosida ishlatilishi mumkin. Xizmat – boshqaruvdan, davlat faoliyatini amalga oshirishdan, boshqaruvni ta’minlashdan, aholiga ijtimoiy-madaniy xizmat ko‘rsatishdan iborat.»²

Xizmatchi o‘z faoliyatini amalga oshirish jarayonida o‘ziga xos munosabatlarga kirishadi. Bu munosabatlarning mazmunini xizmat turi hamda

xizmat olib borilayotgan tashkilotning xususiyatlari belgilab beradi.

Xizmat munosabatlari davlat-xizmat munosabatlariga yoki jamoat birlashmalarida va boshqa nodavlat, xususiy, tijorat tashkilotlarida amalga oshiriladigan xizmat munosabatlariga bo‘linishi mumkin.

Xizmatchilarning qanday lavozim egallashi va qaysi tashkilotda o‘z majburiyat va vazifalarini bajarishiga qarab, ularni quyidagilarga bo‘lish mumkin:

- davlat organlarining xizmatchilari;
- mahalliy organlarining xizmatchilari;
- davlat korxonalari, muassasalari, tashkilotlari va birlashmalarining xizmatchilari;
- nodavlat tashkilotlarning xizmatchilari;
- jamoat birlashmalarining xizmatchilari va h.k.lar.

Huquqshunos olim Yu.M.Kozlov, barcha xizmatlar ichida davlat xizmatining tutgan o‘rniga to‘xtalib, uni davlat organlarida amalga oshiriladigan hamda ishchilarining mehnatidan mazmuni va shakli jihatidan farq qiladigan har qanday faoliyat sifatida ta’riflaydi. Davlat xizmatiga bunday yondashish mehnat faoliyatining ikki shakliga asoslanadi: birinchidan, bevosita moddiy boyliklarni, tovarlarni yaratish (ishlarni bajarish); ikkinchidan, boshqaruvni, rahbarlikni, kontrol va nazoratni amalga oshirish.³

Yuridik adabiyotlarning tahlili, davlat xizmati tushunchasiga bir necha ma’nolarda yondashishni taqazo etadi:

birinchidan, ijtimoiy ma’noda. Davlat xizmati ijtimoiy kategoriya bo‘lib, davlat tashkilotida ma’lum bir lavozimni egallab turgan shaxs tomonidan davlatning ko‘rsatmasiga ko‘ra ijtimoiy foydali faoliyatni amalga oshirish;

ikkinchidan, siyosiy ma’noda. Davlat xizmati davlat siyosatini amalga oshirishga qaratilgan faoliyat bo‘lib, davlatning maqsad va vazifalariga barcha mavjud siyosiy kuch orqali erishadi, jamiyatdagi muvozanatni ta’minlaydi;

uchinchidan, huquqiy ma’noda – davlat-xizmat munosabatlarini huquqiy o‘rnatish bo‘lib, bu orali mansab majburiyatlari, xizmatchilarning vakolatlari, davlat organlarining kompetensiyasi bajarilishi ta’minlanadi. Davlat xizmati murakkab ijtimoiy-huquqiy institutlardan biri bo‘lib, uni o‘rganish davlat xizmatining ijtimoiy va huquqiy asoslarini tahlil qilishni talab qiladi. Bu institut davlat-xizmat munosabatlarini tartibga soluvchi normalar yig‘indisidan iborat bo‘lib, u orqali xizmatchilarning huquqlari, majburiyatlari, ularga belgilanadigan cheklovlar, javobgarlik hamda davlat xizmatini o‘tash, xizmat munosabatlarining yuzaga kelishi va bekor bo‘lishi tartibga solinadi;

to‘rtinchidan, tashkiliy ma’noda. Davlat xizmati davlat apparatining tashkiliy-funksional elementlari bilan aloqada baladi. U quyidagi elementlardan tashkil topgan tizim sifatida namoyon bo‘ladi: davlat apparati faoliyatining tashkiliy va protsessual asoslarini tashkil etish; lavozimlarning tuzilishi va huquqiy ko‘rinishi; xodimlarni aniqlash, baholash. Davlat xizmati davlatni, davlat hokimiyatini mustahkamlaydi va fuqarolik jamiyatining bir me’yorda faoliyat yuritishini ta’minlaydi.

«Davlat va mahalliy organlarida amalga oshiriladigan xizmat, –

Yu.N.Starilovning fikricha, – bu ommaviy xizmat bo‘lib, ommaviy hokimiyat organlarida amalga oshiriladi. Davlat xizmati – davlat korxonalari, muassasalari, tashkilotlari va birlashmalarida amalga oshiriladigan xizmatdir. Xususiyl tashkilotlarning, korxonalarining, banklar va boshqa korxonalar va tashkilotlarning xizmatchilarini, faqatgina ijtimoiy nuqtai nazardan, xizmat munosabatlari tizimiga kiritish mumkin. Oxirgi vaqtlarda ko‘pgina rivojlangan davlatlarda xalq deputatlari tomonidan olib borilayotgan xizmat professional ish sifatida namoyon bo‘lmoqda. Lekin deputatlar davlat xizmatchilari hisoblanmaydilar. Davlatda oliy mansablarni egallab turgan shaxslar ham (Prezident, vakillik va ijro hokimiyati organlarining rahbarlari, vazirlar va h.k.lar) davlat xizmatida emas. Ular ommaviy-huquqiy xizmat maqomiga ega hamda o‘z vazifalarini ma‘lum bir davrda amalga oshirishlari mumkin.»¹

V.M.Manoxin tomonidan davlat xizmatiga berilgan tushunchani ko‘pgina yuridik adabiyotlarda uchratish mumkin. Jumladan, uning fikricha, davlat xizmati – bu davlat organlarini va boshqa tashkilotlarini tashkil etish va huquqiy tartibga solish bo‘yicha davlat faoliyatining bir bo‘lagi hisoblanadi, davlat organlari va tashkilotlarining faoliyati esa davlat oldida turgan vazifa va funksiyalarni amalga oshirishga qaratiladi.²

B.M.Lazarev esa, yuqoridagi ta‘rifga nisbatan o‘zining quyidagi fikrlarini bildiradi: birinchidan, mazkur ta‘rifda davlat xizmati davlat xizmatchisi atamasi bilan belgilangan; ikkinchidan, davlat xizmatchilari nafaqat davlat funksiyalarini, balki boshqa faoliyat turini ham amalga oshiradilar; uchinchidan, davlat xizmati hamda uni tashkil etish va tartibga solishga qaratilgan faoliyat umumlashtirilgan. Davlat xizmati – bu davlatga xizmat qilish, ya‘ni uning talabi bilan ma‘lum bir pul mukofoti evaziga davlat organida davlat oldida turgan vazifa va funksiyalarni amalga oshirish bo‘yicha bo‘ladigan faoliyatidir.³

Yuridik adabiyotlarda davlat xizmati tushunchasining keng va tor doirada ko‘rib chiqilganligini ham ko‘rish mumkin. Masalan, A.P.Alexin va Yu.M.Kozlov davlat xizmati tushunchasiga to‘xtalib, keng ma‘noda davlat xizmatining davlat xizmatchilari tomonidan davlat organlari, muassasalari va korxonalarida, tor ma‘noda esa, faqatgina davlat organlarida amalga oshirilishini ko‘rsatib o‘tadilar.²

Yuridik adabiyotlarda davlat xizmati mazmun-mohiyatini ochib berishga qaratilgan bir necha o‘ziga xos xususiyatlar ham nazarda tutilgan. Jumladan, Yu.A.Dmitriev fikricha³, davlat xizmati quyidagi o‘ziga xos xususiyatlarga qarab boshqa mehnat faoliyatidan ajralib turadi:

- 1) ***davlat xizmatining professional faoliyat ekanligi.*** Davlat xizmati davlat xizmatchisining asosiy faoliyat yo‘nalishi hisoblanadi. Davlat xizmatini o‘rindoshlik asosida amalga oshirishga yo‘l qo‘yilmaydi. Davlat xizmatchilari qonun hujjatlari bilan nazarda tutilgan tartibda boshqa haq to‘lanadigan mehnat faoliyati bilan shug‘ullanishlari mumkin. Davlat xizmatchilari tomonidan amalga oshiriladigan boshqa mehnat faoliyatining cheklanishi davlat xizmat majburiyatlarini yuqori darajada amalga oshirilishini ta‘minlaydi;

¹ Starilov Yu.N. *Службное право. Москва, изд. БЕК, 1996, с.131.*

² Manoxin V.M. *Государственная служба. Москва, 1966, с.5.*

³ Lazarev B.M. *Государственная служба. Москва, 1993, с.5-6.*

- 2) **kompetentlik.** Davlat xizmatchilari egallab turgan lavozimi (mansabiga), davlat xizmat majburiyatlarini amalga oshirishda bilimi, ish tajribasi va saviyasi nuqtai nazaridan mos bo'lishi kerak;
- 3) **davlat xizmatining oldindan aniq belgilangan davlat xizmati lavozim (mansab)lari doirasida amalga oshirilishi.** Davlat xizmatchisi degan maqom aynan shaxsning davlat xizmatidagi aniq bir lavozim (mansab)ni egallaganidan so'ng yuzaga keladi;
- 4) **davlat xizmatining davlat organlarida amalga oshirilishi;**

davlat xizmatiga haq to'lash davlat byudjeti hisobidan amalga oshirilishi. Davlat apparati xarajatlarini qoplash, davlat xizmatchilari mehnatiga haq to'lash davlat byudjeti to'g'risidagi qonunlarda nazarda tutiladi.

Yuridik adabiyotlarda davlat xizmatining ijtimoiy foydali mehnat faoliyati sifatidagi tushunchasidan tashqari, huquqiy institut sifatidagi tushunchalari ham yoritib berilgan.

Davlat xizmati tushunchasini funksional ma'noda ham olib qarash mumkin. Funksional ma'noda davlat xizmati davlat faoliyatining, davlat organlari apparatining, ma'muriy-boshqaruv tuzilmalari faoliyatining alohida turi hisoblanadi.

Davlat xizmati tushunchasini yoritib berishda quyidagi uning asosiy belgilariga e'tiborni qaratish lozim:

1. **Davlat xizmatining davlat organlarida amalga oshirilishi.**
2. **Davlat xizmatining professional (kasbiy) faoliyatda ifodalanganligi**
3. **Davlat xizmatchilarining hokimiyat vakolatiga ega bo'lishi.**
4. **Davlat xizmatining davlat organida o'rnatilgan davlat mansabini egallagan shaxs tomonidan amalga oshirilishi.** Yuqorida mazmuni yoritib berilgan davlat xizmatining asosiy elementlariga asoslanib, davlat xizmatiga quyidagicha ta'rif berish mumkin: **davlat xizmati – bu davlat organida ma'lum bir mansabni egallab turgan shaxs tomonidan davlat vazifalari va funksiyalarini bajarish maqsadida hokimiyat-vakolatlarining amalga oshirilishiga qaratilgan kasbiy faoliyatdir.**

Ushbu ta'rifda davlat xizmati tushunchasini yoritib beruvchi barcha elementlar o'z ifodasini topgan. Davlat xizmati instituti, O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari bilan o'rnatilgan tartibdan kelib chiqadigan bo'lsak, kompleks institut hisoblanadi. Davlat xizmati jarayonida yuzaga keladigan munosabatlar – O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiya hamda ma'muriy, mehnat, moliya, jinoyat va boshqa qonun hujjatlari bilan tartibga solingan.

Mazkur o'quv qo'llanmada davlat xizmati to'g'risidagi tushunchalar uning kompleks tarzda tartibga solinishi nuqtai nazaridan kelib chiqqan holda shakllantiriladi.

Davlat xizmatlarini ko'rsatishda elektron hukumat faoliyat yo'nalishlari.

Jahonda integratsiyalashuv va globallasuv jarayonari kechayotgan hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasida ham zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini jamiyat taraqqiyotini ta'minlash, xalq xo'jaligining barcha jabhalariga integratsiya qilish masalasi – barcha sohalar uchun o'ta dolzarb va

muhim vazifadir.

Tez taraqqiy etib borayotgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan –Elektron hukumat tizimini yaratish, uning barcha imkoniyatlarini ijtimoiy va iqtisodiy, ta’lim, madaniyat, sog’liqni saqlash, kommunal sohalarda amaliyotga tatbiq etish – xalq manfaatlariga xizmat qilishi, mehnat samaradorligi va sifat, qurilayotgan jamiyat uchun yangi imkoniyatlar, qulay shart-sharoitlar yaratadi.

Fanningvazifasi – zamonaviy axborot kommunikatsion va raqamli texnologiyalardan foydalangan holda davlat xizmatlarini ko‘rsatayotgan milliy tizim, tashkil etuvchi komponentlari, masalalari asoslaridan nazariy va amaliy bilimlarni o‘rgatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan bo‘yicha talabalar davlast boshqaruvirdagi axborot tizimlari to‘g‘risidagi bilimlarga, Internet tarmog‘i orqali davlat xizmatlarini olish va xizmat ko‘rsatish milli tizimidan samarali foydalanish malakalariga ega bo‘lishi, etika va axborot madaniyati kabi tushunchalarni o‘zlashtirishlari lozim bo‘lib, bilim, ko‘nikma va malakasiga quyidagi talablar qo‘yiladi.

Talaba:

- davlat xizmatlari ko‘rsatish milliy tizimini shakllantirish tamoyillari;
- davlat xizmatlari milliy tizimidan foydalanishda zarur bo‘lgan texnik va dasturiy vositalar;
- davlat va interaktiv xizmatlar portali, kommunikatsiya va Internet tarmog‘i;
- davlat va hukumat boshqaruvi hamda xizmatlari;
- axborotlashtirish, elektron hukumat, interaktiv davlat xizmatlari va ahborot kommunikatsiya texnologiyalari sohasida qabul qilingan huquqiy-me’yoriy hujjatlar;
- davlat va hukumat boshqaruvi hamda xizmatlarida joriy etilayotgan axborot-kommunikatsiya tizimlari haqida tasavvurga ega bo‘lishi;
- Internet va kompyuterdan samarali foydalanish, axborot madaniyati va Internetdan foydalanish qoida va etikasi, axborot xavfsizligi tamoyillarini bilishi va ulardan foydalana olishi;
- davlat boshqaruvda, tashkilot va organlarida joriy etilgan axborot tizimlari, davlat xizmatlarini ko‘rsatishda axborot-kommunikatsiya tizimlarini qo‘llash sohalari;
- axborot tizimlari va texnologiyalarining funksional imkoniyatlari va ulardan oqilona foydalanish;
- turli vaziyatdan kelib chiqqan holda samarali va maqsadsli qo‘llash ko‘nikmalariga ega bo‘lishi;
- davlat boshqaruvi va xizmatlarida joriy etilgan axborot tizimlari va texnologiyalari, xizmat axborotlarini olishni shakllantirish, guruhlash va tahlil qilish malakalariga ega bo‘lishi kerak.

O‘zbekiston Respublikasi aholisining hammasi ham bu haqda to‘liq ma’lumotga ega bo‘lmasa-da, vaqt o‘tishi bilan ushbu tizim jamiyat hayotining

butun jabhasini qamrab olishini dunyo tajribasi ko'rsatmoqda. Shu munsoabat bilan aholini kompyuter savodxonligini oshirish, uning davlat elektron va interaktiv xizmatlaridan foydalanishga o'rgatish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida ko'nikmalarga ega bo'lishi uchun o'qitish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Shu maqsadda humumat tomonidan bir qator strategik vazifalarning belgilanishi – ana shu maqsaddani tez muddatlarda hamda sifatli ravishda amalga oshirishga qaratilgan.

Elektron hukumat davlat organlarining jismoniy va yuridik shaxslarga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash yo'li bilan davlat xizmatlari ko'rsatishga doir faoliyatini, shuningdek idoralararo elektron hamkorlik qilishni ta'minlashga qaratilgan tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimidir.

Elektron hukumat atamalarini quyidagi to'rtta asosiy qismlari orqali umumlashtirish mumkin. Elektron hukumat quyidagicha tavsiflanadi 1.

1. AKT dan foydalanish (kompyuter tarmoqlari, internet, faks va telefon).
2. Hukumat faoliyatini qo'llab-quvvatlash (axborot bilan ta'minlash, xizmatlar, mahsulotlar, mamuriy boshqaruv).
3. Fuqarolar bilan hukumat munosabatlarini rivojlantirish (yangi aloqa kanallarini yaratish, siësiy èki ma'muriy jaraënlariga fuqarolarni targ'ibot va tashviqotlar orqali jalb qilish)
4. Belgilangan strategiyalarga mos ravishda ishtirokchilarni jaraënlarda qatnashish qiymatini belgilash.

Elektron hukumatning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- davlat organlari faoliyatining samaradorligini, tezkorligini va shaffofligini ta'minlash, ularning mas'uliyatini va ijro intizomini kuchaytirish, aholi va tadbirkorlik sub'ektlari bilan axborot almashishni ta'minlashning qo'shimcha mexanizmlarini yaratish;

- ariza beruvchilar uchun mamlakatning butun hududida davlat organlari bilan o'zaro munosabatlarni elektron hukumat doirasida amalga oshirish bo'yicha imkoniyatlar yaratish;

- o'z zimmasiga yuklatilgan vazifalar doirasida davlat organlarining ma'lumotlar bazalarini, Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalini va Elektron davlat xizmatlarining yagona reestrini shakllantirish;

- aholi va tadbirkorlik sub'ektlari bilan o'zaro munosabatlarni amalga oshirishda elektron hujjat aylanishi, davlat organlarining o'zaro hamkorligi va ularning ma'lumotlar bazalari o'rtasida axborot almashinuvi mexanizmlarini shakllantirish hisobiga davlat boshqaruvi tizimida «bir darcha» prinsipini joriy etish;

- tadbirkorlik sub'ektlarini elektron hujjat aylanishidan foydalanishga, shu jumladan statistika hisobotini taqdim etish, bojxona rasmiylashtiruvi, litsenziyalar, ruxsatnomalar, sertifikatlar berish jaraënlarida, shuningdek davlat organlaridan axborot olish jaraënlarida elektron hujjat aylanishidan foydalanishga o'tkazish;

- tadbirkorlik sub'ektlarining elektron tijorat, Internet jahon axborot tarmog'i orqali mahsulotni sotish va xaridlarni amalga oshirish tizimlaridan foydalanishini,

shuningdek kommunal xizmatlarni hisobga olishning, nazorat qilishning va ular uchun haq to'lashning avtomatlashtirilgan tizimlarini joriy etishni kengaytirish;

- naqd bo'lmagan elektron to'lovlar, davlat xaridlarini amalga oshirish, masofadan foydalanish tizimlarini va bank-moliya sohasidagi faoliyatning boshqa elektron shakllarini rivojlantirish.

Elektron hukumatning muvaffaqiyat omillari

Elektron hukumatning muvaffaqiyat omillari beshta asosiy guruhlarga bo'linadi:

Kelajakni ko'rish qobiliyati, strategiya va aniq maqsadlar

Elektron hukumatni muvaffaqiyatli amalga oshirilishida aniq maqsad va AKT strategiyasiga asoslanib reja tuziladi. Elektron hukumatni yaratishda amalga oshirish bosqich ko'nikmalarini bilish kerak bo'ladi.

Qonun va yo'riqnomalar

Hukumat loyihalarini yaratishda qonunchilik èki tartibga soluvchi me'èri-xuquqiy asoslar talab qilinadi, chunki bir qancha yil oldin yaratilgan qonunlar yangi elektron xizmatlarni tadbiq qilishda to'g'ri kelmaydi. Qonun va yo'riqnomalarni tashkil qilishda aniq maqsadlar zarurdir, chunki aniq rejalar elektron hukumatni qo'llab quvvatlashda muhim ahamiyatga egadir. Yangi loyihalar uchun yangi qonuniy o'zgartirish kiritishning rejasini tuzish xam ko'p vaqtni talab qiladi.

Tashkilotlararo kelishuv

Tashkilotlararo kelishuv strukturasi ma'lum yo'nalishdagi tashkilotlarga yo'l ko'rsatuvchi mexanizmdir. Bu kelishuv juda ham muhimdir chunki hukumat bilan hamkorlikni mustahkamlaydi. Bu kelishuv hamkorlik va tezkor amalga oshirishni ta'minlashni talab etadi.

Tashkil etuvchilik xarakteriga ega bo'lgan kelishuvni rejalashtirish uchun quyidagilar muhimdir:

- Majburiyatga asoslanib mustahkam hamkorlikni ximoya qilish;
- Axborot texnologiyalar boshqaruvini rejalashtirish va menejmentini o'zgartirish;
- Byudjetni shakllantirish va uni amalga oshirish;
- Muvofiqlik va hamkorlik;
- Monitoring va ishning sifatini baholash;
- Texnologiyani yetkazib beruvchi tashkilotni boshqarish;
- Hukumat xususiy sektori va fuqarolar hamkorligi.

BPR - Biznes jaraènlarni maqbullashtirish⁴

Elektron hukumatning asosiy vazifasi hukumatni yangidan tuzish hisoblanadi. Haqiqatan ham, muvaffaqiyatli elektron hukumat biznes jaraènlarga asoslanadi. Biznes jaraènidagi innovatsiya bu BPR (Business

Davlat organlariga so'rovlarga javoblar, turli to'lovlar, rasmiy hujjatlarning namunasini olish, ularni to'ldirish, elektron imzo bilan yuborish, oliy o'quv yurtlarida masofadan turib tahsil olish, ichki ishlar idoralariga ariza bilan murojaat

⁴ e-Government Applications, by Nag Yeon Lee and Kwangsok Oh, printed in Scand-Media Corp., Ltd., Republic of Korea, in 2011, page-25

etish shular jumlasidandir. Masalan, Janubiy Koreyada shaxslar rasmiy sayt orqali o'zining murojaati ko'rib chiqilishi qaysi bosqichda ekanligini kuzatib borishi mumkin.

Har qanday mamlakatda milliy ma'lumotlar bazasi hamda elektron reestrlar elektron hukumat faoliyatining asosiy jihatlari hisoblanadi. Bu mexanizmlar jismoniy va yuridik shaxslar, avtomobil transporti, ko'chmas mulk, davlat xizmatlari to'g'risidagi ma'lumotlarni tizimlashtirish imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasida milliy axborot tizimlarini rivojlantirish doirasida oltita ma'lumot bazasi, 12 ta axborot tizimlari majmui yaratilmoqda. Shu jumladan, «*Soliq*» axborot tizimlari majmui o'nta dasturiy mahsulot va 31 avtomatlashtirilgan tizimdan iborat. Uning ishga tushirilishi natijasida Davlat soliq qo'mitasining 31 xizmatini elektronlashtirish mumkin bo'ladi. Bundan tashqari, «*Kliring*», «*Xarid*», «*Byudjet*», «*Bojxona*», «*Litsenziya*» hamda «*Adliya*» singari axborot tizimlari majmui ham mavjud bo'lib, ular muayyan sohada ma'lumotlarni to'plash va qayta ishlash hamda xizmatlarning bir qismini elektronlashtirishga sharoit yaratmoqda. Shuningdek, «*Sog'liqni saqlash*», «*Ta'lim*», «*Kommunal*» tizimlarini hayotga tatbiq etilmoqda.

2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida elektron hukumat tizimini yanada rivojlantirish masalasiga alohida e'tibor qaratilgan.

“Xalq bilan muloqot va inson manfaatlarini yili”da 2018–2021 yillarga mo'ljallangan davlat va jamiyat, davlat va aholi munosabatlari shaffofligini ta'minlovchi tegishli dastur ishlab chiqilishi belgilangan.

Axborot almashinuvining har bir bosqichi, o'z davri uchun aohida ahamiyatga ega hisoblanadi. Ularning har biri jamiyat hayotiga chuqur singib, ma'lum bir ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarga ham sabab bo'lgan. Masaan, elektron nur trubkasini yaratilishi jamiyatni axborotlashtirishning eng samarali vositalaridan biri – televideniya davrini boshlab bergan bo'lsa, XX asrning 60-70 yillarida EHMLarning rivojlanishi asnosida yuzaga kelgan, kompyuter va tarmoq texnologiyalari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining taraqqiyotining mantiqiy davomi sifatida yuzaga chiqdi. Xususan, matbuotning taraqqiy etishi, jamiyatdagi savodxonlikning ortishiga qanchalik hissa qo'shgan bo'lsa, radio va teleeshittirishlar orqali, aholi tezkor usulda muhim siyosiy, madaniy va ma'naviy axborot olish vositasiga ega bo'ldi.

Jamiyat ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatida axborot qiymatining ortib borishi va uning taqchilik muammoarini bartaraf etishda Internetning o'rni beqiyosdir. Davr taqazosi bilan shakllanayotgan axborotlashgan jamiyatda axborotga nisbatan xalqaro miqyosda davlat siyosati yuritila boshlandi. Buning yaqqol isbotini “Elektron hukumat” tizimini joriy etish va rivojlantirish borasida olib borilayotgan isloxoatlar va ularning natijalarida ko'rish mumkin.

Nazorat savollari:

1. Davlat xizmatlarini ko'rsatish samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati qanday jarayonlarda o'z aksini topadi?

2. Fanni o'qitilishi o'z oldiga qanday maqsad va vazifaarni qo'yadi?

3. Fanni o'rganishda qanday ko'nikma va maakaga ega bo'lish mumkin?
4. O'zbekistonda davlat xizmatlari samaradorligini oshirishda AKTdan foydalanish yo'nalishida qanday chora-tadbirlar amaga oshirildi?
5. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida elektron hukumat tizimini yanada rivojlantirish masalasi qanday o'z aksiri topgan?
 6. Elektron hukumat tushunchasi
 7. 2. Elektron hukumatning vazifalari
 8. 3. Elektron hukumatning prinsiplari.
 9. 4. Elektron hukumatni amalga oshirishning muvaffaqiyat omillari
 - 10.5. Elektron hukumatni amalga oshirishning xavf omillari.
 - 11.6. —Elektron hukumat tizimini rivojlantirishning me'oriy-huquqiy 12.asoslari.
 - 13.7. —Elektron hukumat to'g'risidagi Qonuni
 - 14.8. Elektron hukumat joriy etishning jaxon tajribasi.

2-mavzu. JAMIYAT TARAQQIYOTIDA AXBOROTLASHGANLIK AHAMIYATI

Reja:

1. Axborotlashgan jamiyat dunyoviy taraqqiyotning eng rivojlangan fazasi.
2. Axborot axborotlashgan jamiyatga olib keluvchi asosiy ijtimoiy-iqtisodiy resurs.
3. Iqtisodiyot va jamiyatni "raqamlashtirish" jarayoni.

Boshqaruv va iqtisodiyotning barcha soha va tarmoqlarini avtomatlashtirish va robotlashtirish, «intellektual» tizimlar, axborot texnologiyalaridan foydalanish, har bir insonga ixtiyoriy axborot va bilimlarni taqdim etuvchi yagona integrallashgan tizimlarni yaratish jamiyat munosabatlarining barcha tizimlarda radikal o'zgartirishlar qilishni talab qiladi, oqibatda eng katta o'sish va o'z imkoniyatlarini namoyon qilishda shaxs erkinligini ta'minlaydi.

Axborotlashgan jamiyat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari natijasida kirib kelgan zamonaviy taraqqiyotning eng rivojlangan fazasi hisoblanadi.

O'z navbatida axborotlashgan jamiyatning shakllanishi axborotlarni jamiyatda qiymatga ega va egalik qila olish mumkin bo'lgan resursga aylanishidagi asosiy omili va sharti hamda keng ko'lamli o'zaro axborotli hamkorlik muhiti hisoblanadigan iqtisodiy-axborot fazoni paydo bo'lishi bilan bir vaqtda amalga oshib boradi.

O'zbekistonda axborotlashgan jamiyatni shakllanish xususiyatlarini ko'rib chiqishni axborotlashgan jamiyat nazariyasi mohiyati va uning sanoatlashtirilishdan (industrillashdan) keyinga bosqichdagi o'rnini yoritib berishdan boshlab tadqiq etish maqsadga muvof bo'ladi.

Amerikalik iqtisodchi olim K.Klark XX asrning 40 yillarida insoniyatning taraqqiyot bosqichida axborotli rivojlanish chetlab o'tib bo'lmaydigan jarayon ekanligini birinchi bo'lib bashorat qildi.

«Axborotlashgan jamiyat» atamasi 60- yillarning boshlarida F. Maxlupo va

T. Ulisao tomonidan taklif qilinib, undagi axborotlashgan jamiyat nazariyasining asosida paydo bo'ladigan ijtimoiy-iqtisodiy qayta shakllanishlarni axborot texnologiyalarini tarqalishi bilan birgalikda tahlil va umumlashtirishga harakat qilish yotar edi.

Yana bir rus olimi N.N. Moiseevni fikricha axborotlashgan jamiyat bu – «Jamo'ia Intellekti inson aqli uning tanasida qanday ahamiyatga ega bo'lsa, aynan shunga o'xshash ahamiyatga ega bo'lgan jamiyatdir, ya'ni, jamiyatni rivojlanishiga va ortib borayotgan barcha qiyinchiliklarni yengib o'tishga ta'sir qiladi hamda insoniyat manfaatlarini uchun harakat qiladi».

Shunga o'xshash barcha ta'rif va tafsirlar yangi jamiyatning shakllanishi jarayonida axborot va bilimlarni hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi.

Mavjud yondashuvlarni umumlashtirgan holda, hozirgi kunda «Axborotlashgan jamiyat» tushunchasini talqin qilishda quyidagilar e'tiborga olinadi:

- axborotlashgan jamiyat har bir inson va davlat farovonligini bosh sharti axborotlarga to'siqlarsiz kirish va ular bilan ishlash malakalariga ega bo'lishdagi bilimlar bo'lgan bilimlar jamiyati;

- axborot ayirboshlashda na vaqt, na fazoviy, na siyosiy chegaralarga ega bo'lmagan global jamiyat; bu bir tomondan madaniyatlarni o'zaro birlashishga imkon bersa, ikkinchi tomondan, har bir jamiyatga o'zini namoyon qilishga yangi imkoniyatlar ochib beradi;

- bilim va axborotlardan foydalanish, tarqatish, uzatish, saqlashga, ishlov berish, egalik qilish katta ahamiyatga ega bo'lgan jamiyat.

Axborotlashgan jamiyatni bosh maqsadi yangi axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini yaratish va foydalanishdangina iborat bo'lib qolmay, davlatning barcha iqtisodiy tizimlarini tubdan o'zgartirish, axborot-iqtisodiy fazosini shakllantirish, mehnat umumdorligini uzluksiz oshirib borish uchun innovatsiya hamda bilimlardan amaliy jihatdan keng foydalanib, shu asosda tarzi va sifatini oshirishni ko'zda tutadi.

Hozirgi kunda bo'lg'usi axborot jamiyatining barcha xususiyatlarini yetarli darajada tavsiflab berish mushkul muammo hisoblanadi, chunki uning har biri biron-bir darajada o'zini namoyon qilib boradi. Biri aniq darajada, ikkinchisi munosab, uchinchisi davr mobaynida o'zini namoyon qilib boradi. Shunday bo'lsa ham, jamiyatni axborotlashtirish yo'lidagi harakatlari va bu harakatni keyingi istiqbollarni tahlil qilib axborotlashgan jamiyat istiqbolini quyidagi asosiy xususiyatlarini ajratib ko'rsatish mumkin:

- insoniyatning tuganmas zahirasi bo'lgan va barcha individ, tashkilot, ijtimoiy guruhlar va butunlay jamiyat kira olishi mumkin bo'lgan axborotlar shaklidagi eng muhim va qiymatga ega bo'lgan bilimlar jamiyatning bosh boyligi hisoblanadi. Bilimlar va ularni amaliy2 jihatdan qo'llash qo'shimcha qiymat manbai sifatida mehnatning o'rnini bosib boradi. Sanoatlashgan jamiyatda mehnat va kapital markaziy o'zgaruvchilar bo'lgani kabi axborot va bilimlar ham axborotlashgan jamiyatning asosiy o'zgaruvchisi hisoblanadi;

- yalpi milliy mahsulotda axborot mahsulot va xizmatlar ulushi o'sib boradi;

- insonlarni o‘zaro samarali axborotli hamkorligi, jahon axborot resurslariga kirish va axborot mahsulot hamda xizmatlariga bo‘lgan talablarni ta’minlovchi global axborot fazosi yaratiladi;

- o‘zining hayot faoliyati va indivilar faoliyati uchun birinchi navbatda ilmiy axborotlarni ishlab chiqarish xususiyatiga ega bo‘lgan jamiyat;

- axborotlar uzatish tezligi, hajmi va ishlov berish tezligi o‘shini ta’minlashda zarur bo‘lgan axborot texnikalari ishlab chiqariladi va foydalaniladi;

- eski kasblarni yo‘q bo‘lishi va yangilarini paydo bo‘lishi, ulardagi ishchilar sonidagi munosabatlarni o‘zgarishi bilan bog‘liq hoda jamiyat professional tuzilishi o‘zgaradi. Bir vaqtning o‘zida rivojlangan avtomatlashtirilgan va kompyuterlashtirilgan ish joylari tizimini yaratish asosida individlashgan mehnatning ulushi ortib boradi. Demak, ishlab chiqarishda ishchining turi shakllanib boradi;

- axborot texnologiyalari ma’naviy madaniyatga faol ta’sir ko‘rsatib boradi, kompyuter madaniyati shakllanib boradi, madaniyat yutuqlari haqiqiy ravishda umumxalq boyligiga aylanib boradi. Kompyuterlashtirish va ta’lim uzluksizligi amalga oshib boradi;

- kishilik jamiyatining hayotiy faoliyatida globallashtirish amalga oshadi. Yagona iqtisodiy xo‘jalik yaratiladi. Jamiyat global muammolarni yechish imkoniyatiga ega bo‘ladi va shu yo‘lga kiradi;

- insonlar va jamiyatni tabiatga bo‘lgan munosabati sifat jihatdan o‘zgarib boradi. Jamiyat tabiatga hukmronlik qilishdan u bilan garmonik jihatdan o‘zaro hamkorlik qilish uchun qadamlarni boshlab yuboradi

Axborotlardan axborotlashgan jamiyatni qurishga olib keluvchi asosiy ijtimoiy-iqtisodiy resurslar sifatida yanada keng foydalanilishi o‘zaro qarama-qarshi bo‘lgan ikki munosabatni yuzaga keltiradi: ochiqlik va yopiqlik tomon harakat. O‘z navbatida ochiq, yopiq hamda ochiqlik va yopiqlik hususiyatlarini birlashtiruvchi qo‘shma axborotlashgan jamiyat to‘g‘risida gapirish mumkin.

Taraqqiyotning mumkin bo‘lgan rivojlanishida ishlab chiqarishning asosiy mahsulotlaridan biri axborot va bilimlar bo‘lib boradi. Ajralib turuvchi xususiyatlari:

❖ jamiyat hayotida axborotlar, bilimlar va axborot texnologiyalarining ahamiyat ortib boradi;

❖ ichki aylanma mahsulotlarda axborot mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqarish, axborot texnologiyalari, kommunikatsiyalarda band bo‘lgan insonlar soni ortib boradi;

❖ telefon, radio, televideniya, Internet tarmog‘i, shuningdek an’anaviy va elektron ommaviy axborot vositalaridan foydalanish orqali jamiyatni axborotlashtirish o‘shib boradi;

❖ insonlarni o‘zaro samarali axborot hamkorligini, b) ularni jahon axborotlariga kirishi, v) ularni axborot resurslari va xizmatlariga bo‘lgan talablarini qanoatlantirishni ta’minlovchi global axborot makoni yaratiladi.

Axborotlashgan jamiyatga o‘tish bilan axborotlarga ishlov berishda kompyuterlar va AKTga asoslangan yangi sanoat paydo bo‘ldi. Axborotlashgan jamiyatga xos jihatlarni keltirib o‘tamiz:

- axborot inqirozi muammosi hal qilinadi, ya'ni axborot burxonlari va axborot tanqisligi o'rtasidagi qarama-qarshiliklar bartaraf qilinadi;
- boshqa resurslar bilan taqqoslashda axborotlarga ustuvorlik beriladi;
- rivojlanishning bosh shakli axborot iqtisodiyoti hisoblanadi;
- axborot texnologiyalari inson faoliyati barcha sohalarini qamrab olgan holda global tavsifga ega bo'ladi;
- butun insoniyat taraqqiyotida axborot birligi shakllanadi;
- informatika vositalari yordamida har insonni butun taraqqiyot axborot resurslariga erkin kirish amalga oshiriladi.

Shu bilan birga o'zining ijobiy tomonlari bilan birga ayni damda salbiy munosabatlarni ham kuzatish mumkin:

- ❖ jamiyatga ommaviy axborot vositalarini o'ta ta'sir qilishi;
- ❖ sifatli va ishonchli axborotlarni tanlash muammosi mavjud bo'ladi;

O'zbekistonni axborotlashgan jamiyatga o'tishdagi yo'li uning hozirgi kundagi ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy xususiyatlari bilan aniqlanadi va ularga quyidagilarni kiritish mumkin:

-bir tomondan:

1) O'zbekistonda o'tish iqtisodiyotiga xos bo'lgan salbiy iqtisodiy munosabatlarni mavjudligi;

3) axborot mahsulotlari va xizmatlariga bo'lgan to'lovga qobiliyatli talablarni yo'qligi;

4) axborot mahsulotlarini asosiy iste'molchilari bo'lgan ko'p sonli o'rta hollar sinfini yo'qligi.

O'zbekistonda axborotlashgan jamiyatga o'tishda harakatlar quyidagi masalalarni hal qilinishini taqozo qiladi:

- axborotlashgan jamiyatni texnologik asosini yaratish va rivojlantirish;
- tanlangan yo'lni amalga oshirishni ta'minlovchi ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, tashkiliy va madaniy yechimlarni ishlab chiqish va amalga oshirish.

Ommaviy iste'molchilarga yo'naltirilgan axborot va kommunikatsiya xizmatlarini shakllantirish hamda rivojlantirish sohasida quyidagilarni amalga oshirish zarur:

- foydalanuvchilarni axborot tizimlari bilan tarmoqli o'zaro homkorligi uchun muvofiqlashtirilgan arzon qurilmalarni, uy kompyuterlashtirishlarni dasturiy va servisli quvvatlovchi tizimlarni ishlab chiqish;

- aholi uchun axborot va kommunikatsiya xizmatlari bozorini tadqiq qilish hamda rivojlantirishda davlat va nodavlat tuzulmalari integratsiyasini yengillatuvchi iqtisodiy sharoitlarni yaratish.

Iqtisodiyot va jamiyatni "raqamlashtirish" jarayoni (ingliz tilida - digitization, ba'zan esa digitalization) to'g'risida fikr bildirishdan avval, birinchi navbatda, terminga aniqlik kiritish zarur bo'ladi. Keng ma'noda "raqamlashtirish" jarayoni odatda raqamli texnologiyalarni ommaviy joriy etish va ishlash ko'nikmalarini olish, ya'ni, axborotni yaratish, qayta ishlash, almashish va uzatish texnologiyalari bilan boshlangan ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiya sifatida

tushuniladi⁵.

Microsoft tahlilchilarining fikriga ko'ra, jahon AT-industriyasini keyingi yanada rivojlantirishda "Texnologik platforma" - qo'shma texnologiyalar, mahsulotlar va ularni tarqatish kanallari to'plamlari, shuningdek, ulardan foydalanish va taqsimlash ekotizimlarini ommaviy joriy etish muhim rol o'ynashi kerak. Hozirgi kunda yangi texnologik platformalarning asosiy elementlari bulutli hisoblash, mobillik, buyumlar Interneti, katta ma'lumot texnologiyalari, biznes-analitika va kompyuterli o'rgatish hisoblanadi⁶. Mazkur ilg'or platforma texnologiyalarining kumulyativ ta'siri tufayli, "mahsulotni xizmatlarga aylanishi", qiymat yaratish, mahsulot va xizmatlarni yetkazib berish zanjirlarini kengaytirish, shuningdek, "inson kapitalini yetkazib berish zanjirini qisqaarishi" bosqichma-bosqich amalga oshib boradi⁷.

Bunda, boshidanoq DTI "To'rtinchi sanoat inqilobi mavzusi"ning yanada keng muhim tarkibiy qismi sifatida muhim o'ringa ega. WEF ekspertlarining so'nggi hisobotida (yanvar, 2017), bu nodavlat tashkilot rahbari Klaus Shvab (Klaus Schwab) uning kirib kelishini birinchi marta e'lon qilganiga oz muddat o'tganiga qaramasdan (Davos Forumi -2016), "To'rtinchi sanoat inqilobi to'liq kuch bilan davom etayotganligi" (allaqachon "is underway") qat'iy keltiriladi.

Nazorat savollari:

1. Axborotlashgan jamiyat tushunchasini talqin qilishda qanday yondashuvar mavjud?
2. Axborotlashgan jamiyat qanday holatlarda shakllanadi va rivojlanib boradi?
3. Axborotlashgan jamiyat ko'rsatkichini aniqlovchi qanday asosiy o'zgaruvchi parametrlarni ko'rsatish mumkin?
4. Axborotlashgan jamiyatning qanday ajraib turuvchi xususiyatlari mavjud?
5. Axborotlashgan jamiyatning o'ziga xos jihatlari?

3-mavzu . O'ZBEKISTONDA AXBOROTLASHTIRISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI

Reja:

1. Davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati.
2. Davlat xizmatining maqsadi va vazifalari.

⁵ Бундай таъриф, хусусан, UNCTAD (The Transformative Economic Impact of Digital Technology, http://unctad.org/meetings/en/Presentation/ecn162015p09_Katz_en.pdf) экспертлари томонидан келтирилган

⁶ Цифровая трансформация: технологии и примеры индустриального применения, Microsoft Corporation, 2017

⁷ Термин, используемый главным экономистом Microsoft Престоном Макафи, см. <http://tass.ru/pmf-2017/articles/4300601>

Davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati.

Mamlakatimizda fuqarolarning o'zi istagan axborotni izlash, olish va uni tarqatish huquqiga ega ekani Konstitutsiyamizda mustahkamlab qo'yilgan. Asosiy Qonunimizning 30-moddasida O'zbekiston Respublikasining barcha davlat organlari, jamoat birlashmalari va mansabdor shaxslari fuqarolarga ularning huquq va manfaatlariga dahldor bo'lgan hujjatlar, qarorlar va boshqa materiallar bilan tanishib chiqish imkoniyatini yaratib berishi lozimligi belgilangan.

Axborotlashtirish - yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan yehtiyolarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayonidir⁸.

Axborotlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)dan keng ko'lamli foydalanish tufayli jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotida axborot va bilimlardan foydalanish samaradorligi oshdi. Buning natijasida fuqarolar, tashkilotlar va davlatning axborotga bo'lgan ehtiyollari qondirilib, axborotlashgan jamiyatga o'tish uchun sharoitlar yaratilmoqda. Davlat hokimiyati organlari, yuridik va jismoniy shaxslarning axborot resurslariga ishlov berish va foydalanuvchiga hujjatlashtirilgan axborotni taqdim etishni amalga oshiruvchi axborot tarmoqlari va tizimlari asosida shaxslar, predmetlar, dalillar, voqealar, hodisalar va jarayonlar to'g'risidagi ma'lumotlarni olish yehtiyollari qondiriladi.

O'zbekiston hukumati axborotlashtirishga iqtisodiy rivojlanish va aholining turmush darajasini oshirishning strategik ustuvor yo'nalishi sifatida qaramoqda. Axborotlashtirish va telekommunikatsiyalar sohasida AKT faoliyat ko'rsatishining muhim iqtisodiy, huquqiy va tashkiliy asoslarini belgilab beruvchi qonunchilik bazasi yaratilgan va takomillashtirilib borilmoqda.

Jumladan: «Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida»gi qonun¹ 2002-yil 12-dekabrda qabul qilingan bo'lib, uning asosiy vazifalari axborot yerkinligi prinsiplari va kafolatlariga rioya yetilishini, har kimning axborotni yerkin va moneliksiz izlash, olish, tekshirish, tarqatish, foydalanish va saqlash huquqlari ro'yobga chiqarilishini, shuningdek axborotning muhofaza qilinishini hamda shaxs, jamiyat va davlatning axborot borasidagi xavfsizligini ta'minlashdan iboratligi qayd etilgan. Qonunda axborot, axborot mulkdori, axborotni muhofaza etish, axborot resurslari, axborot borasidagi xavfsizlik, axborot egasi, maxfiy axborot, ommaviy axborot, hujjatlashtirilgan axborot tushunchalariga ta'riflar berilgan.

«Axborotlashtirish to'g'risida»gi qonun²⁹ (yangi tahrirda) 2003-yil 11 dekabrda qabul qilingan bo'lib, axborotlashtirish, axborot resurslari va axborot tizimlaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi. Qonunda axborotlashtirish, axborot resurslari, axborot texnologiyalari, axborot tizimlari, axborot resurslarining yoki axborot tizimlarining mulkdori; axborot

¹ Ўзбекистон Республикасининг "Ахборотлаштириш тўғрисида"ги 2003 йил 11 декабрь қонуни / Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси. - 2004. - №1-2. - 10-м.

⁹¹ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси. - 2003. - №1. - 2-м.

resurslarining yoki axborot tizimlarining egasi, bloger tushunchalariga ta'rif berilgan. Axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari keltirilgan. Davlat organlari, yuridik va jismoniy shaxslar davlat sirlari hamda mahfiy sirlar to'g'risidagi axborotni o'z ichiga olgan axborot resurslari va axborot tizimlarining muhofaza qilinishini ta'minlashi shartligi belgilangan.

«Telekommunikatsiyalar to'g'risida»gi qonun¹⁰ 1999-yilning 20-avgustida qabul qilingan va unga 2011 -yil 30-dekabrda o'zgartish va qo'shimchalar kiritilgan bo'lib, telekommunikatsiyalarni yaratish, faoliyat ko'rsatishi va rivojlanishi sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi. Qonunda telekommunikatsiya tarmoqlarining turlari keltirilgan, bular umumfoydalanish tarmoqlari, idoraviy va ajratilgan tarmoqlarga bo'linadi. Qayd etilganki, telekommunikatsiyalar sohasida tartibga solish va boshqaruv maxsus vakolatli organ tomonidan amalga oshiriladi, telekommunikatsiyalar sohasidagi maxsus vakolatli organning vakolatlari belgilab berilgan, telekommunikatsiyalar sohasida litsenziyalanishi lozim bo'lgan faoliyat turlari belgilangan. Qonunda telekommunikatsiyalarning texnik vositalarini sertifikatlashga talablar; bozor ishtirokchilariga telekommunikatsiya tarmoqlarini va xizmatlar bozorini yaratish va rivojlantirishdan teng asosda foydalanish kafolatlari; tariflari maxsus vakolatli organ tomonidan tartibga solinadigan «universal telekommunikatsiya xizmatlari» tushunchasi; telekommunikatsiya xizmatlariga tariflar belgilash tartibi; telekommunikatsiya tarmoqlari orqali uzatiladigan telefon suhbatlari, telegraf va boshqa xabarlar sirini saqlash bo'yicha majburiyatlar belgilangan.

«Elektron raqamli imzo to'g'risida»gi qonun¹ 2003-yil 11-dekabrda qabul qilingan, u elektron hujjatdagi elektron raqamli imzo (ERI) va qog'ozdagi o'z qo'li bilan qo'yilgan imzoning tengligini tan olish shartlarini belgilaydi. Qonunda ERI va elektron hujjat tushunchasi; YeRIDan foydalanishni tartibga solish Vazirlar Mahkamasi va maxsus vakolatli organ tomonidan amalga oshirilishi; maxsus vakolatli organ vakolatlari, shu jumladan, ERI kalitlarini ro'yxatga olish markazlarining davlat ro'yxatiga olinishini amalga oshirish; ERI kalitlarini ro'yxatga olish markazlarining vazifalari, majburiyatlari va mas'uliyati; ERI kaliti sertifikatiga, uni berish, to'xtatib turish va bekor qilishga talablar; yopiq ERI kalitlari egalarining va ochiq ERI kalitlaridan foydalanuvchilarning huquq va majburiyatlari belgilab qo'yilgan.

«Elektron hujjat aylanishi to'g'risida»gi qonun 2004-yilning 29-aprelida qabul qilingan bo'lib, u elektron hujjat aylanishi sohasidagi huquqiy munosabatlarni tartibga soladi, elektron hujjat aylanishi ishtirokchilarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qiladi. Qonunda elektron hujjatning qog'oz shaklidagi hujjat bilan teng yuridik kuchga ega yekanligi belgilab qo'yilgan. Qonunda elektron hujjatning majburiy rekvizitlari; elektron hujjatning asl nusxasi va nusxasi, hujjatning jo'natuvchisi, qabul qilib oluvchisi va axborot vositachisi tushunchalari; elektron hujjatni jo'natish va qabul qilish shartlari; elektron hujjatlarni saqlash va himoyalashga qo'yiladigan talablar belgilangan.

¹⁰ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси. - 2004. - №1-2. - 10-м Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. - 2011. - №52. - 557-м.

«Elektron tijorat to'g'risida»gi qonun¹ 2004-yilning 29-aprelida qabul qilingan, elektron tijorat sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi. Qonundan ko'zlangan maqsad - respublikada elektron tijorat rivojlanishi uchun teng huquqiy shart-sharoitlar yaratish. Qonunda elektron tijorat ishtirokchilari; elektron tijoratda shartnomaviy shartlar va shartnoma tuzish shartlari; elektron tijoratda ofertaga qo'yiladigan talablar; elektron tijoratda elektron hujjatlardan bitim tuzilishida dalil sifatida foydalanish shartlari; elektron tijorat ishtirokchilarining majburiyatlari va mas'uliyati belgilangan.

«Elektron to'lovlar to'g'risida»gi qonun 2005-yil 16-dekabrda qabul qilingan, u elektron to'lovlarni amalga oshirish paytidagi munosabatlarni tartibga soladi. Qonundan ko'zlangan maqsad - elektron shakldagi to'lovlarni amalga oshirish uchun huquqiy shart-sharoitlarni yaratishdan iborat. Qonunda yelektron to'lov hujjatlarini yaratish, ularga ishlov berish va saqlashga oid talablar belgilab qo'yilgan. Qayd etilganki, elektron to'lov hujjati pulli hisob-kitob hujjatiga tenglashtirilgan bo'lib, ular bilan teng yuridik kuchga ega, elektron to'lovlar bo'yicha majburiyatlarni bajarish, to'lov tizimidagi ma'lumotlarning xavfsizligi va himoyalani - ni ta'minlash bo'yicha talablar belgilangan. Qonunda elektron to'lov, to'lov tizimi tushunchalari, ularning turlari: banklararo va bank ichidagi to'lov tizimlari va chakana to'lovlar tizimi; to'lov tizimi mazmuni va qoidalariga oid talablar; to'lov tizimi sub'ektlari: to'lov tizimi a'zolari va to'lov tizimidan foydalanuvchilar; to'lov tizimi a'zolari va foydalanuvchilarining huquq va majburiyatlari, shuningdek, ularning o'zaro munosabatlari belgilangan.

Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasiga muvofiq ishlab chiqilgan hamda 2014-yil 5-mayda qabul qilingan «Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiq-lik to'g'risida»gi qonun¹ fuqarolarning axborot olishga oid konstitutsiyaviy huquqlari kafolatlarini mustahkamladi. Shuningdek, mazkur huquqiy hujjat axborotni, avvalo, fuqarolarning bevosita huquq va yerkinliklari hamda qonuniy manfaatlariga daxldor bo'lgan ma'lumotlarni olish mexanizmlarini aniq belgilab berdi.

«Elektron hukumat to'g'risida»gi qonun² 2015-yil 9-dekabrda qabul qilingan. Ushbu huquqiy hujjat davlat organlari faoliyatining samarador- ligini yanada oshirishga, aholiga, jismoniy va yuridik shaxslarga AKT keng foydalanish orqali davlat xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomil- lashtirishga qaratilgan. Qonunning maqsadi elektron hukumat sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonunda elektron hukumat, davlat xizmati, so'rov, ariza beruvchi, idoralararo elektron hamkorlik qilish, elektron hukumatning yagona identifikatorlari, elektron davlat xizmatining reglamenti, elektron davlat xizmati kabi tushunchalarga ta'riflar berilgan. Qonun elektron hukumat faoliyatini tashkil etishning davlat organlari faoliyatining ochiq-oshkoraligi, da'vo qiluvchilarning elektron davlat xizmatlaridan teng foydalanishi, axborot xavfsizligini ta'minlash kabi prinsiplarini mustahkamlaydi. Hujjat shu jumladan, «bir darcha» prinsipi asosida elektron hujjat almashish imkoniyatlarini kengaytiradi, aholi va tadbirkorlik subyektlari bilan o'zaro aloqaning sama- rali mexanizmlarini yaratishni, elektron davlat xaridlari tizimini rivojlan- tirishni nazarda tutadi.

Elektron davlat xizmatlari ko'rsatuvchi davlat organlari elektron davlat xizmatlari ko'rsatishda foydalaniladigan axborot tizimlari va axborot resurslarining axborot xavfsizligini ta'minlashi shartligi belgilangan. Elektron hukumat sohasini davlat tomonidan tartibga solishni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, elektron hukumat sohasidagi vakolatli organ va boshqa davlat organlari amalga oshirishi ko'rsatilgan va ularning elektron hukumat sohasidagi vakolatlari keltirilgan. Elektron davlat xizmati ko'rsatish to'g'risidagi so'rovga va so'rala yotgan elektron davlat xizmati bo'yicha beriladigan javobga doir talablar belgilangan. Elektron hukumat infratuzilmasi: markaziy ma'lumotlar bazalaridan; idoralararo elektron hamkorlik qilish tizimidan; davlat organlari- ning axborot tizimlari va axborot resurslari hamda ularning majmualari- dan; davlat organlarining rasmiy veb-saytlari va Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalidan; ma'lumotlarga ishlov berish markazi va idoralararo ma'lumotlar uzatish tarmog'idan iboratligi ko'rsatilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 4-fevraldagi «O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiya- larini rivojlantirish vazirligini tashkil etish to'g'risida»gi 4702-sonli farmoni² bilan davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish, mam- lakat iqtisodiyoti tarmoqlari va sohalarida zamonaviy axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini, «elektron hukumat» tizimi hamda axborot tizimlarini jadal tatbiq etish, telekommunikatsiya infratuzilmasini va ma'lumotlarni uzatish tarmoqlarini modernizatsiya qilish maq- sadida O'zbekiston Respublikasi aloqa, axborotlashtirish va telekom- munikatsiya texnologiyalari davlat qo'mitasi negizida O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlan- tirish vazirligi tashkil qilingan va uning asosiy vazifalari hamda faoliyat yo'nalishlari belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 21-martdagi «Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada joriy etish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» 1730-sonli qarori² O'zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to'g'risida»gi qonuniga muvofiq hamda davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyati samaradorligini oshirish, davlat va jamiyat qurilishi sohasida zamonaviy AKTdan keng foydalanishni ta'minlash maqsadida qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005-yil 26-sen- tabrdagi «Elektron raqamli imzodan foydalanish sohasida normativ- huquqiy bazani takomillashtirish to'g'risida» 215-sonli qarori¹ O'zbekis- ton Respublikasining «Elektron raqamli imzo to'g'risida»gi qonunini bajarishga, respublikada YeRIDan foydalanish sohasidagi me'yoriy-huqu- qiy bazani takomillashtirishga, YeRIDan foydalanish bo'yicha kalitlarni ro'yxatga olish markazlari faoliyatini tashkillashtirishga mo'ljallangan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005-yil 22-noyabr- dagi «Axborotlashtirish sohasida normativ-huquqiy bazani takomillashtirish to'g'risida» 256-sonli qarori² «Axborotlashtirish to'g'risida»gi qonun ijrosini ta'minlash, axborotlashtirish sohasidagi me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish va davlat axborot resurslarini shakllantirish, davlat

organlarining axborot tizimini barpo etish uchun shart-sharoit yaratish maqsadida qabul qilingan. Unda Davlat axborot resurslarini shakllantirish tartibi to'g'risidagi va Davlat organlarining axborot tizimlarini tashkil etish tartibi to'g'risidagi Nizomlar tasdiqlangan hamda birinchi Nizomning ilovasida Davlat organining rasmiy saytiga qo'yiladigan asosiy talablar berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008-yil 7-may- dagi «Davlat axborot resurslari hamda ularni shakllantirish, ulardan foydalanish va ularni qo'llab-quvvatlash uchun mas'ul bo'lgan davlat organlari ro'yxatiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida» 87-sonli qaroriga² asosan IIV tomonidan yaratilgan bir qancha ma'lumotlar bazalari (jinoiy javobgarlikka tortilgan shaxslar barmoq izlarining ma'lumotlar bazasi, haydovchilik guvohnomasi olgan shaxslarning ma'lumotlar bazasi, ma'muriy huquqbuzarliklarning ma'lumotlar bazasi va boshqalar) Davlat axborot resurslari hisobiga kiritilgan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2011-yil 17-fevraldagi «Ma'muriy jazoga tortilgan shaxslarni markazlashtirilgan hisob- ga olish tizimini tashkil etish to'g'risida» 39-sonli qarori³ statistik axbo- rotlarning yagona tizimini yanada rivojlantirish, ma'muriy jazoga tortilgan shaxslarni hisobga olish tartibini takomillashtirish va ularning ma'muriy yoki jinoiy javobgarlikdan bosh tortishiga ko'maklashadigan shart-sharoitlarni bartaraf etish maqsadida qabul qilingan. Qarorda ma'muriy jazoga tortilgan shaxslarni hisobga olish tartibi to'g'risidagi Nizom tasdiqlangan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 30-dekabrda gi «Interaktiv davlat xizmatlari ko'rsatishni hisobga olgan holda Internet tarmog'ida O'zbekiston Respublikasining hukumat portalini faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 378- son qarori¹ bilan elektron hukumat milliy tizimini yanada rivojlantirish va davlat boshqaruviga axborot texnologiyalarini joriy etishda Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalini tashkil etish, uning texnik asoslari bayon etilgan Nizom qabul qilingan.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 10-aprelda gi «O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikasiyalarini rivojlantirish vazirligi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida»gi 87-sonli qarori bilan vazirlik axborotlashtirish, elektron raqamli imzodan foydalanish, telekommunikatsiyalar va pochta aloqasi sohasida maxsus vakolatli organ; O'zbekiston Respublikasi Telekommunikatsiyalar tarmoqlarini boshqarish tizimini shakllantirish va uning samarali faoliyatini ta'minlovchi maxsus vakolatli organ; yuridik shaxslarning telekommunikatsiyalar sohasidagi faoliyati turlarini litsenziyalovchi organ; 2013-2020-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturining amalga oshirilishini muvofiqlashtiruvchi Respublika komissiyasining ishchi organi va radiochastota organi hisoblanishi belgilangan.

Mazkur qonun, farmon va qarorlarning ijrolarini amalga oshirish va bu boradagi faoliyatni tartibga solish siyosatini yuritish uchun AKT sohasi- ning turli tarmoqlarining rivojlanishiga javob beruvchi turli institutlar tashkil etilgan. Kompyuterlashtirish va AKTni rivojlantirish sohasidagi oliy organ «2013-2020-

yillarda O‘zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi amalga oshirilishini muvofiqlashtirish Respublika komissiyasi» hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi mazkur komissiyaning ishchi organidir.

Davlat xizmatining maqsadi va vazifalari

Har qanday davlatda davlat xizmatini tashkil etishning *asosiy maqsadi*, albatta, davlat vazifalari va funksiyalarini amalga oshirish, jamiyat xotirjamligini ta‘minlash, Konstitutsiyasi va qonunchilik hujjatlari bilan o‘rnatilgan tartibda ommaviy manfaatlarni qondirish hisoblanadi. O‘z oldiga qo‘yilgan maqsadga erishish uchun davlat turli-tuman vazifalarni bajaradi.

Yuridik adabiyotlarda¹¹ davlat xizmatining vazifalariga deyarli barcha huquqshunos olimlar bir xilda yondashgan.

O. Husanovning ko‘rsatishicha, davlat xizmatining asosiy maqsadi davlatning Konstitutsiya va qonunlarini amalga oshirish hisoblanadi. Shu maqsadda ular quyidagi vazifalarni bajaradi:

- 1) davlatni aholi bilan aloqasini, davlat xizmatining obro‘-e‘tiborini ta‘minlovchi ijtimoiy-siyosiy va huquqiy asoslarini shakllantirish;
- 2) markaziy va mahalliy davlat organlari apparatining samarali ishlashi va rivojlanishini ta‘minlash;
- 3) mehnatni ilmiy tashkil etish, fan yangiliklaridan, texnika yutuqlaridan foydalanish, jahon tajribasini qo‘llash orqali davlat apparati faoliyatini doimiy takomillashtirib borish;
- 4) davlat boshqaruvini demokratlashtirish, uning faoliyatida oshkoralik va ochiqlik uchun sharoit yaratish, qonuniylikni ta‘minlash, buyruqbozlik va korrupsiya ko‘rinishlariga barham berish;
- 5) davlat organlari jamoasida sog‘lom muhit, ishchanlik sifatlarini, tashabbuskorlik, ijodkorlikni vujudga keltiruvchi sharoitlarni ta‘minlash;
- 6) davlat boshqaruvi xodimlarini tayyorlash, malakasini oshirish tizimini vujudga keltirish va faoliyat ko‘rsatishini ta‘minlash, xodimlarni xizmat pillapoyasidagi adolatli siljishiga imkoniyat yaratish;
- 7) davlat boshqaruviga xizmatga qabul qilish, xizmatni o‘zgartirish, yuqori ko‘tarilish, xodimlar faoliyatini baholash, rag‘batlantirish, javobgarlik tartiblarini aniqlash.

Bular davlat xizmatining umumiy vazifalari bo‘lib, davlat xizmatining o‘ziga xos, aniq tur va yo‘nalishga taalluqli vazifalari ham mavjuddir. Bularga quyidagilarni ko‘rsatish mumkin:

- davlat boshqaruv tuzilmasini samarali tashkil qilish va rivojlantirish, mansablar o‘rtasida vakolatlar taqsimlanishini rejalashtirish;

¹¹ Қаранг: Алехин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право. – Зерцало, 1998; Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Старилов Ю.Н. Административное право. – М.: Норма, 2004; Козлов Ю.М. Административное право. – М.: Юристъ, 2003; Габричидзе Б.Н., Чернявский А.Г., Ким-Кимэн А.Н. Административное право. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004.

- davlat organlari xodimlarini boshqarish, ularning malakaviy darajasini aniqlash, malakasini rivojlantirish, mansab darajasida siljishi, ijtimoiy himoyasini ta'minlash;

- davlat boshqaruvi xodimlarini mansab darajasi va toifasi bo'yicha statistik hisob yurgazish;

- mansablarga malakaviy talablarni, ularning ko'tarilishi tartiblarini ishlab chiqish;

- davlat apparati xodimlarini attestatsiyadan o'tkazish, tanlov o'tkazish, xizmatchilarning malakaviy o'sishi va ish faoliyati istiqbolini rejalashtirish;

- davlat apparatini saqlash va samaradorligi uchun qilinayotgan moliyaviy va boshqa moddiy xarajatlarni asoslash, shtat miqdorini aniqlash, davlat xizmati organlari, tashkilotlariga qilinadigan moddiy va mehnat sarf-xarajatlarini aniqlash;

- mansab vazifalarini bajarish uchun manfaatdorlik va javobgarlik shakllarini hamda ularni qo'llashning demokratik usullarini aniqlash va asoslash;

- davlat boshqaruvi va davlat xizmati sohasidagi ilmiy tadqiqotlarni tashkil etish va muvofiqlashtirish. Buning uchun, zamonaviy axborot-tahlil tarmog'ini shakllantirish, ekspert-maslahatchi guruhlarini xizmatini tashkil etish;

- davlat boshqaruvi xodimlarini tayyorlash, malakasini oshirish tizimini tashkil etish, ta'lim muassasalari o'quv dasturlarini tahlil qilish, bitiruvchilarning sifatiga baho berish, ulardan foydalanishni nazorat qilish, davlat organlari va ta'lim muassasalarining aloqalarini ta'minlash;

- davlat boshqaruvi va davlat xizmati sohasida qonun hamda islohot dasturlari loyihalarini tayyorlash.¹²

O'zbekiston Respublikasida davlat xizmati sohasiga taalluqli izlanishlarni olib borgan huquqshunos olimlardan yana biri X.R. Alimov davlat xizmatining asosiy vazifalariga quyidagilarni kiritadi:

- O'zbekiston Respublikasi xalqi manfaatlarini ko'zlab davlatning funksiyalarini amalga oshirish;

- O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlarini, Prezident va Hukumatning qarorlarini, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi hokimiyat va boshqaruv organlarining boshqa me'yoriy hujjatlarini ijro etish;

- faoliyatning o'rnatilgan maqsadlari va vakolatlariga qat'iy rioya etgan holda respublika va mahalliy organlarning samarali ish faoliyatini ta'minlash;

- fuqarolar va yuridik shaxslarning huquqlari va qonuniy manfaatlari amalga oshirilishini va himoya qilinishini ta'minlash;

- boshqaruv faoliyatini tashkil etishni takomillashtirish va ilmiy-texnik jarayonning eng ilg'or vositalaridan foydalanish, professional darajani oshirib borish va boshqalar.¹

- Yuqoridagilarga asoslanib hamda O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlaridan kelib chiqqan holda davlat xizmatining asosiy vazifalari sifatida quyidagilarni ko'rsatib o'tish mumkin

Umuman olganda, davlat xizmatining vazifalari davlat organining huquqiy

¹² Б.Мирбобоев, О.Хусанов, А.Бегматов. Ўзбекистонда давлат хизматини ташкил этишининг ташкилий-хуқуқий масалалари. Тошкент, Академија, 2005. 25-26-б.лар.

maqomiga, davlat xizmatchisining qanday lavozimni egallaganiga bog'liqdir.

4-mavzu. O'ZBEKISTONDA AXBOROT RESURSLARINI SHAKLLANTIRISH YO'NALISHLARI

Reja:

1. Axborot resurslari.
2. Tashkilot axborot resurslarini shakllantirish manbaalari.
3. Axborot resurslari iqtisodiy faoliyatni axborotlashtirish asosi.
4. O'zbekiston Respublikasi Ochiq ma'lumotlar portali

Axborot resurslari.

Kompyuter texnikalari va telekommunikatsiyalarni barcha iqtisodiy sohalarga keng joriy qilib borilishi natijasida avvallari tasavvur qilish bir muncha murakkab bo'lgan katta hajmli axborotlarni to'plash, ishlov berish va saqlash, shu bilan birga tezkor uzatish imkoniyatlarini taqdim etadi. Ilg'or axborot texnologiyalarini joriy qilish natijasida insonning ishlab chiqarish va noishlab chiqarish faoliyati, uning kundalik muomala doirasi haqiqatan ham jahon sivilizatsiyasi tomonidan ishlab chiqilgan tajriba, bilim va ma'naviy boyliklarni jalb qilinishi hisobiga cheksiz tarzda kengayib bormoqda. Iqtisodiyot tobora kamroq moddiy ne'matlarni ishlab chiqarish bilan birga ayni damda ko'proq axborot mahsulotlarini yaratish va tarqatish sifatida tavsiflanib bormoqda. Neft va neft mahsulotlari industrial iqtisodiyot uchun qanchalik zarur bo'lgani kabi, yangi iqtisodiyot uchun axborotlar ham yangi asr sharoitlariga zarur bo'lgan bilimlarni egallash uchun asosiy vositaga aylanmoqda.

Alohida insonlar, guruhlar, jamoa va tashkilotlarning faoliyati ularning axborotlashganlik darajasiga, va mavjud axborotlardan samarali foydalanish xususiyatlariga bog'liq bo'lib qoldi. Biron-bir harakatni qabul qilishdan avval turli axborotlarni to'plash va ishlov berish, tahlil qilishda katta ishlar olib borish zarur bo'ladi. Har qanday sohada ratsional yechimlarni izlash katta hajmdagi axborotlarga ishlov berishni talab qiladi, bu esa bir vaqtda maxsus texnik vositalarni jalb qilmasdan mumkin bo'lmaydi.

Har qanday sivilizatsiyaning rivojlanishi uchun moddiy, texnikaviy, energetik va axborot resurslar zarur bo'ladi. Hozirgi davrda axborot oqimlari hajmi tez sur'atlarda o'sib borish jihatlari bilan xususiyatlanadi. Bu holat iqtisodga ham ijtimoiy sohalarga ham birdek tegishlidir. Hozirgi vaqtda axborotlar hajmining eng tez o'sish sur'atlari ishlab chiqarishda, savdoda, moliya-bank tizimida va ta'lim sohasida kuzatilmoqda. Hozirgi davrda axborot texnologiyalarning va resurslarning rivojlanishidagi ahamiyati hamda salmog'i hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Bozoriy munosabatlar esa ma'lumotlarning o'z vaqtida olinishiga, to'g'riligiga, to'laligiga va saqlanishiga juda katta talablar qo'yadi va bularsiz moliya-kredit, investitsion va marketing faoliyatining samarali rivojlanishi mumkin emas. Keyingi yillarda butun jahon miqyosida «sanoatlashgan jamiyat» dan «axborotlashgan jamiyat»ga o'tish kuzatilmoqda. Shu tufayli ishlab chiqarish usullari, insonlarning dunyoqarashi va hayot tarzi, xalqaro munosabatlar shiddat bilan o'zgarayapti. Insonlar tobora ko'proq «axborot», «axborotlashtirish»,

«*axborot texnologiyalari*» kabi tushunchalardan barcha faoliyatda keng qo'llanilyapti. Bu vositalarni faoliyatga joriy qilinishi axborot resurslarini shakllantirishda asosiy elementlar sifatida xizmat qiladi.

Resurs – zahira, biron-bir manba. Mamlakat xalq ho'jaligi, har qanday tarmoq, korxonani, ya'ni har qanday ko'lamdagi tashkilotni ko'rib chiqib moddiy, tabiiy, mehnat, moliya energetika resurslarini ajratish mumkin va bu toifa iqtisodiy toifa hisoblanadi.

Hozirgi kunda har qanday ko'lamdagi me'yorda faoliyat yuritishi uchun faqat yuqorida sanab o'tilgan toifadagi resurslarni o'zi yetarli bo'lmaydi va ayni damda axborot resurslari ham ahamiyatga ega resurslar sifatida sanalmoqda. Ishlab chiqarish uchun nafaqat zaruriy balki bularni barchasini bajarish uchun texnologiyalar to'g'risidagi axborotlarga ega bo'lishni bilish ham zarur bo'ladi. Shuning uchun, hozirgi kunda aynan axborotlar, axborot resurslari alohida iqtisodiy toifa sifatida ko'rib chiqiladi.

Axborot resurslari. Axborot ta'rifidan kelib chiqib, axborot resurslariga axborot tizimi ega bo'lgan barcha axborotlar hajmi deb ta'rif berish mumkin. Mamlakat uchun – mamlakatning axborot resurslari, biron darajadagi tashkilot uchun – tashkilot axborot resurslari. Boshqacha qilib aytganda, ***axborot resurslari*** – ularni yaratuvchilardan ajratib olingan, moddiy tashuvchilarda joylashgan va jamiyat foydalanishi uchun mo'ljallangan barcha bilimlar hajmidir.

O'zbekiston Respublikasi «Axborotlashtirish to'g'risida»gi qonunida «**axborot resursi** — axborot tizimi tarkibidagi elektron shakldagi axborot, ma'lumotlar banki, ma'lumotlar bazasi» deb tushuncha beriladi.

Axborot resurslarini shakllantirish va undan maqsadli foydalanish jamiyatdagi bir butun axborot makonini tashkil etish borasidagi eng asosiy masalalardan biridir. Umuman olganda, axborot resurslari davlat organlari, davlat va nodavlat tashkilotlar, ilmiy, jamoat va o'quv muassasalari tomonidan hosil qilinadi. Bu resurslar turli ma'lumotlarni, bilimlarni hamda axborot va bilimlardan foydalanish uchun zarur bo'lgan lingvistik vositalarni o'z ichiga qamrab oladi. Axborot resurslari jismoniy, xuquqiy shaxslar va davlat orasidagi munosabatlar ob'ekti bo'lib hisoblanadi va boshqa resurslar kabi qonunlar himoyasida bo'ladi. Axborot resursi egasi mamlakat qonunlarida ko'zda tutilgan barcha xuquqlardan foydalana oladi.

Axborot resurslarini boshqarish ma'lumotlarni tashkil qilish va ularga ishlov berish jarayonlarini boshqarishni o'z ichiga olib, tobora alohida boshqaruv funksiyasi sifatida shakllanib bormoqda va bu jamiyatda olib borilayotgan axborotlashtirish deb ataluvchi jarayonlarga bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to'g'risida»gi qonunda «**Axborotlashtirish** — yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni» deb ko'rsatilgan.

Keng ma'noda axborot resurslarini boshqarish, ilmiy, ishlab chiqarish va boshqa masalalarni yechish uchun makon va vaqtda uzatilishini ta'minlovchi ixtiyoriy shakldagi moddiy tashuvchida fiksirlangan axborotlar to'plami sifatida

talqin qilish mumkin.

Axborot resurslari asosida informatika sanoati paydo bo'ldi va uning asosiy masalasi axborotlarga bo'lgan barcha ehtiyojlarni ta'minlashdan iboratdir. Global tarmoqlarni yaratilishi va elektron hujjatlardan foydalanish axborot resurslariga masofadan turib kirish imkoniyatlarini taqdim etilishi natijasida yirik axborot tashkilotlari, masalan dunyo bo'yicha axborotlarni to'plovchi va tarqatuvchi Dow Jones Telerate, Reuters kabi axborot agentliklari tashkil qilingan. Masofaviy ta'lim, elektron kutubxona vositalari rivojlanib bormoqda.

Informatikaga tegishli ravishda axborot resurslari deyilganda avtomatlashtirilgan axborot texnologiyalari va xizmatlari bilan birga ko'rib chiqiladigan axborot tizimidagi kutubxona, arhivlar, fondlar, ma'lumotlar va bilimlar bazasi sifatida tashkil etilgan alohida hujjatlar, hujjatlar massivi va fayllar tushuniladi.

Tashkilot axborot resurslarini shakllantirish manbaalari

Har qanday tashkilot biron-bir tashqi muhitda mavjud bo'ladi va o'zining ichki muhitini yaratadi. Ichki muhit korxonaga tuzilmaviy bo'linmalari va unda faoliyat yuritayotgan insonlar o'rtasidagi texnologik, ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa munosabatlar to'plamidan shakllanadi.

Tashkilot doirasida vujudga kelish manbaasiga *ko'ra tashqi va ichki axborotlardan* tashkil topgan axborot resurslariga ega bo'ladi.

Odatda, **ichki muhit axborotlari** tashkilot moliya-xo'jalik faoliyatini to'liq va aniq ifodalab beradi. Ko'p hollarda unga ishlov berish standart shakllantirilgan jarayonlarda amalga oshiriladi.

Insonlar, mahsulot, xarajat, imkoniyat, xizmat, texnologik jarayonlar, mahsulotlarni qo'llash sohalari, savdo, yetkazib berish, ta'minot tarmoq usullari to'g'risidagi axborotlar ichki axborotlarni tashkil etadi.

Tashqi muhit – korxonaga tashqarisida harakat qilayotgan iqtisodiy va siyosiy sub'ektlar hamda ular bilan munosabatlar. Bu korxonani mijozlar, yetkazib beruvchilar, vositachilar, raqiblar va davlat organlari bilan iqtisodiy, ijtimoiy, texnologik, siyosiy va boshqa munosabatlar.

Tashqi muhit axborotlari ko'p hollarda tahminiy aniq va to'liq bo'lmagan va ziddiyatli axborotlardir. Ular bunday holatda ishlov berish nostandart usullarni talab etadi.

Tashqi axborotlar – bozor, raqiblar, mamlakat tadbirkorlik muhitining o'zgarishi, halqaro bozorlar holati, xaridorlar, talab, mijoz va raqiblar talabi, qonunchilikni o'zgarishi to'g'risidagi axborotlar.

Axborotlar tavsifiga bog'liq holda tashkilot tashqi axborotlarini shakllanishidagi bir nechta manbaani keltirish mumkin:

1. **Iqtisodiyot holati to'g'risidagi umumiy axborotlar.** Manbaalari: axborot-analitik materiallar, muvofiqlashtirilgan jurnallar, gazetalar, Internet resurslari

2. **Muvofiqlashtirilgan iqtisodiy axborotlar.** Manbaalari: banklararo kredit bozori, valyuta bozori, aniq sanaga valyuta kursi, kurs dinamikasi va shu kabilar.

3. **Mahsulotlilik bahosi darajasiga ko'ra axborotlar.** Manbaalari:

muvofiglashtirilgan jurnal va byulletenlar, kataloglar, Internetdagi ma'lumot bazalari. Internetda O'zbekiston qatlamiga tegishli ko'plab ma'lumotlarni olish mumkin.

4. **Mavzuli axborotlar.** Internetni qo'shib hisoblaganda ko'plab turli manbaalarga ega. Mavzuli axborotlarni izlashda muvofiglashtirilgan serverlarni topish murakkab, shuning uchun qidiruv tizimlaridan foydalaniladi. Internetda hujjatlarni qidirish kalit so'zliri orqali amalga oshiriladi. Har qanday qidiruv tizimlari aniq mavzuli guruhlariga xos serverlar to'g'risidagi axborotlarga ega bo'ladi. Bunday guruhlar: moliya-biznes, ko'chmas mulk, ta'lim va shunga o'xshashlar.

5. **Davlat va boshqaruv organlari axborotlari.** Qonunlar, qarorlar, soliq organlari xabarlari va shu kabilar).

Boshqa resurslarda bo'lgani kabi axborot resurslarini sifat va miqdoriy baholash va ularga bo'lgan talablari bashoratlash uslublari ishlab chiqilmagan bo'lsada axborot resurslarini boshqarish mumkin.

Shuningdek, tashkilot darajasida axborot talablarini, axborot resurslarini rejalashtirish va boshqarishni tadqiq qilish mumkin va zarur.

Axborot resurslarini boshqarish mohiyati quyidagilardan tashkil topadi:

– har bir daraja va har bir boshqarish funksiyasi doirasida axborotlarga talabni baholash;

– tashkilot hujjat aylanishlarini tadqiq etish va takomillashtirish; hujjat turlari va shakllarini tartiblantirish va standartlashtirish; axborot va ma'lumotlarni turlashtirish;

– ma'lumot turlari qo'shmali emasligi muammolarini bartaraf etish;

– ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimini yaratish.

Axborotlar siyosiy resurs sifatida

Mamlakatning eng muhim quyi tizimlari holati to'g'risidagi ishonchli axborotlarga ega bo'lmasdan turib davlatni samarali boshqaruvni yo'lga qo'yishi mumkin emas. Shuning uchun, har qanday davlat hukumati davlatni samarali boshqarish omili sifatida axborot apparatini faoliyat yuritishiga katta e'tibor qaratadi.

Axborotlar harbiy resurs sifatida. Ayg'oqchilik harakatni amalga oshirish va qaror qabul qilishi uchun axborotlarni qidirish ifodalaydi. Axborotlarni topish ayg'oqchilikning eng asosiy vazifasidir.

Axborotlar halq ho'jaligi resursi sifatida

Milliy axborot resurslari – yangi iqtisodiy toifadir. Axborot ham moddiy ne'matlar va energiya kabi asosiy resursga aylanadi va bu resursga nisbatan ham quyidagi muammoli savollar qo'yilishi zarur:

- ularga kim egalik qiladi?

- unga kimlar qiziqish bildirmoqda?

- unga qanchalik kirish mumkin?

- ulardan tjorat sifatida foydalanish mumkinmi?

Axborotlar fan va ishlab chiqarish resursi sifatida

Dunyo bo'yicha har yili 60 dan ortiq tildagi 100 mingdan ortiq jurnal, ilmiy maqolalar, kitob, 250 ming dissertatsiya va hisobotlar nashr etiladi. Ixtirolarni

yoritib berish butun jahon fondi 500 mln. betli matnni tashkil etadi va har yili 350 mingta ixtirolar to'g'risidagi axborotlarga ega 1 mln. hujjat to'ldirib boriladi. Dunyoda har bir daqiqada 2 ming bet ilmiy matnlar, har 1,5-2 daqiqadi yangi texnik yechimlar nashr etiladi, har bir soatda 15-20 ta kashfiyot ro'yxatdan o'tadi. Zamonaviy mutaxassis uchun hozirgi kun darajasidan ortda qolmaslik uchun har kuni 1.5 betlik matnni o'qishiga to'g'ri kelida. Hozirgi kunda axborotlarni ishonchliligi, dolzarbliligi va samaraliligi o'ta muhim ahamiyatga ega bo'lib bormoqda.

Axborot resurslari iqtisodiy faoliyatni axborotlashtirish asosi

Hozirgi kunda jamiyat axborotlashtirilgan deb yuritiladi, bunda jamiyatdagi mehnat resurslarining sezilarli qismi axborotlar, shuningdek, uning oliy shakli - bilimlarni ishlab chiqarish, saqlash, ishlov berish va foydalanish bilan band bo'ladi. Bunday jamiyatning xususiyati uzluksiz axborot almashishdan iborat bo'ladi.

Axborotlarni muhim turlaridan biri-*iqtisodiy axborotlardir*. Iqtisodiy axborotlar moddiy boylik va xizmatlarni ishlab chiqarish, taqsimlash, almashish va iste'mol qilinishini insonlar jamoasi tomonidan boshqarilishi bilan bevosita bog'liq. Iqtisodiy axborotlar mehnat, moddiy va pul resurslari tarkibi hamda aniq vaqt lahzasida boshqarish ob'ektining holati to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Axborotlar iqtisodiy manfaatlar xususiyatlariga ega bo'ladi va iqtisodiyotda xo'jalik faoliyati jarayonlarida foydalaniladigan resurs va mahsulot (axborot mahsulotlari va xizmatlari) sifatiga aylanadi.

Axborot resurslaridan, shu jumladan iqtisodiy, inson faoliyatining barcha yo'nalishlarida avvaldan foydalanib kelingan bo'lsada, hozirgi vaqtga kelib ularning ahamiyati yanada ortib ketdi. Axborot resurslari korxonalar, tarmoqlar va butunlay milliy iqtisodiyotda boshqa resurslar qatorida yanada ahamiyatli o'ringa ega bo'lib bormoqda.

Ma'lumotlar bazasi, dasturiy ta'minot, maslahat berish, ilmiy-tadqiqot, tajriba-konstruktorlik ishlari va boshqalar axborot mahsulot va xizmatlari tarkibiga kiradi. Bu mahsulot va xizmatlar axborot bozorida ayirboshlanadi va ishlab chiqarish bosqichlari hamda muomilaga kirish bosqichlarida boshqa mahsulot va xizmatlardan ko'plab xususiyatlari bilan ajralib turadi. Bularning barchasi jamiyatda axborotlashtirish deb nomlanadigan jarayonlar bilan bog'liqdir.

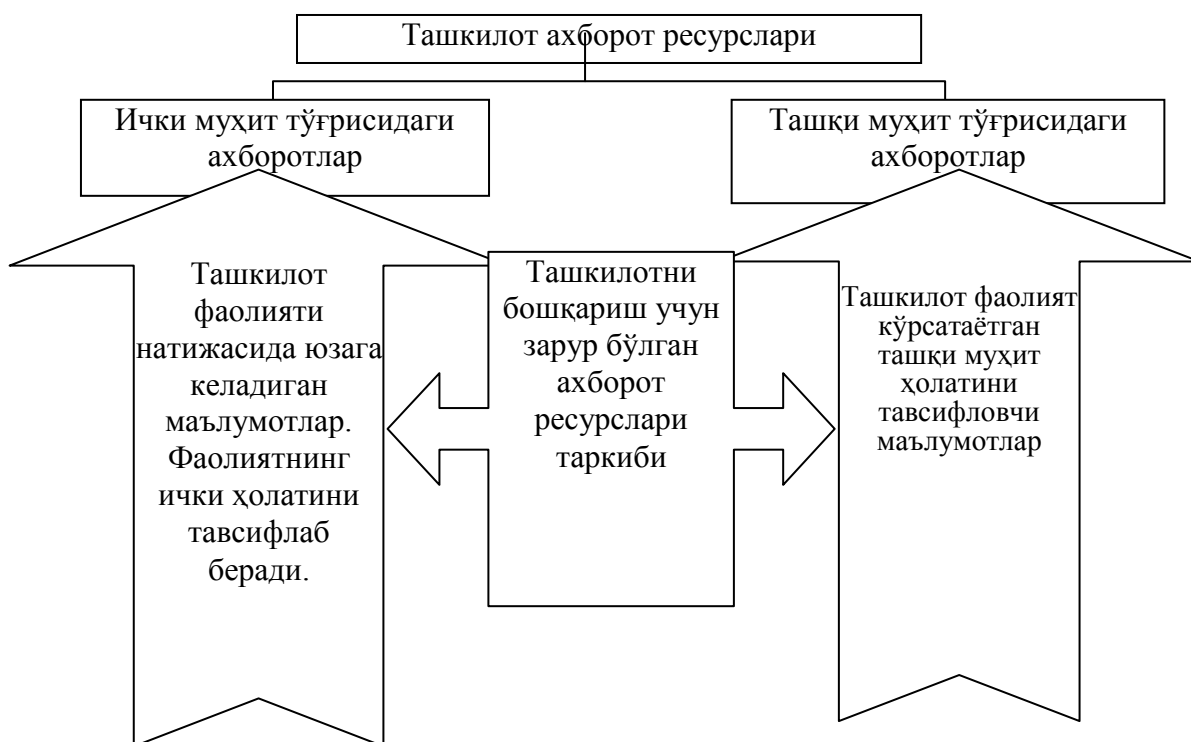
Axborotlashtirish – axborot resurslarini shakllantirish va foydalanish asosida jismoniy shaxs va xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning axborot talablarini qondirish uchun sharoitlarni yaratish tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy texnik jarayonlardir. Bu jarayon avtomatlashtirilgan axborot texnologiyalarini yaratishga asoslanadi.

Informatika sohasiga xos axborot resurslari deyilganda avtomatlashtirilgan axborot texnologiyalari yoki servislari bilan birgalikda ko'rib chiqiladigan alohida hujjatlar, axborot tizimidagi hujjat va fayllar massivi, kutubxona, arxiv va fondlar sifatida tashkil etilgan ma'lumot va bilim bazalari tushuniladi.

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarga to'g'ridan-to'g'ri qaror qabul qilish uchun mos axborot resurslaridan foydalanish zarur bo'ladi. Shu ma'noda bozor

munosabatlarida kirish mumkin bo‘lgan, shu jumladan foydalanishda kattagina pul mablag‘lari to‘lash to‘g‘ri keladigan turli manbaalar to‘g‘risida so‘z yuritish mumkin.

Aniq tashkilotda undagi munosabatlar va shakllanish manbaalari ko‘ra axborot resurslarini ichki va tashqi axborot resurslariga ajratish mumkin (1- rasm).

1- rasm. Tashkilotni boshqarish uchun zarur bo‘lgan axborot resurslar

Tashkilot holatini majmuaviy baholash va uning istiqbol rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlash uchun bevosita tashkilot faoliyatiga ta’sir qiladigan yoki ta’sir qilishi mumkin bo‘lgan o‘zaro bog‘liq tashqi ob’ektlar va omillar to‘plami – *tashqi muhit to‘g‘risidagi ma’lumotlarga* ham ega bo‘lishi zarur bo‘ladi. Bu *tashqi axborotlar* turli manbaalardan, shu bilan birga axborot bozoridan ham olinishi mumkin.

Aniq vaqt davrida tashkilot faoliyati to‘g‘risidagi boshqaruv, statistik va buxgalteriya axborotlari to‘plami bo‘lgan hisobotlar muhim ahamiyatga ega bo‘lib, hisobotlarda mujassam bo‘lgan ko‘rsatkichlar tahlil, joriy rejalashtirish, bashoratlash, tashkilot holatini tahlil qilish va boshqa shu kabi masalalarni yechish uchun asosiy axborotlar hisoblanadi.

Ammo, tashkilot holatini majmuaviy baholash va uning rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlash uchun tashkilotdan tashqaridagi mavjud bevosita bog‘liq, tashkilot faoliyatiga ta’sir etadigan yoki etishi mumkin bo‘lgan ob’ekt va omillar to‘plami – *tashqi muhit to‘g‘risidagi ma’lumotlarga* ega bo‘lish zarur bo‘ladi. Bu *tashqi axborotlar* turli manbaalardan, shu jumladan, axborot bozoridan olinishi mumkin.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tashkilot uchun tashqi manbaalardan kelib

tushuvchi tadbirkorlik axborotlarining ahamiyati katta bo‘ladi va o‘z rivojlanish strategiyalarini rejalashtirishda ularga asoslanadi (1-jadval).

1-jadval.
Tadbirkorlik axborotlari tuzilishi

Axborot turlari	Izoh
Makroiqtisodiy	Mamlakat iqtisodiyoti umumiy holatini tavsiflab beradi va davlatning maxsus muassasalari yoki mustaqil institutlar tomonidan taqdim etiladi
Moliyaviy	Tashkilotning joriy va istiqbol moliyaviy holati va kapital, investitsiya, qimmatli qog‘ozlar emissiyasi bozorida yuzaga kelgan holatlarni tavsiflab beradi, maxsus moliyaviy axborotlar xizmati, brokerlik kompaniyalari, banklar va boshqa tashkilotlar tomonidan taqdim etiladi
Birja	Valyuta kurslar, hisoblash va foiz stavkalari, qimmatli qog‘ozlar kotirovkasi to‘g‘risidagi axborotlar. Banklar, birja va maxsus agentliklar tomonidan taqdim etiladi
Tijorat	Korxonalar (banklar, firmalar, korporatsiyalar), ularni ishlab chiqarish aloqalari, ishlab chiqarayotgan mahsulotlari, asosiy shartnomalari, baholar, texnologiyalar, rahbarlar, aksiyadorlar va shu kabilar to‘g‘risidagi axborotlar. Elektron ma‘lumotlar bazasi davriy yangilanadigan nashrlar ko‘rinishida taqdim etiladi
Statistik	Iqtisodiy, moliyaviy, birja, ijtimoiy va boshqa ma‘lumotlar dinamik qatorlar va bashoratli baholash ko‘rinishida taqdim etiladi
Tadbirkorlik axborotlari	Axborot agentliklari va ommaviy axborot vositalari tomonidan taqdim etiladigan biznes turli sohalari joriy axborotlari

Ommaviy axborot vositalari iqtisodiy va siyosiy tavsifdagi axborotlarni taqdim etadi. Tashqi tadbirkorlik axborotlari manbaasini bir nechta guruhlarga ajratish mumkin. (2-jadval).

Oliy qonun chiqaruvchi va ijrochi organlar qonunlar va boshqa tartibga soluvchi hujjatlarni qabul qiladi va barcha tashkilotlar o‘z faoliyatlarida bu ko‘rsatmalarga asoslanadi.

Turli darajadagi korporativ forumlar axborotlarni almashish, muammolar hamda ishtirokchilar fikr va nuqtai-nazarlarini muhokama etishga imkon beradi.

Bosma va elektron mahsulotlar turli tashkilot tadqiqot natijalari bilan tanishishga imkon beradi. Elektron mahsulotlar axborot texnologiyalarning markaziy bo‘g‘ini hisoblanadi va axborotlarni jo‘natish tezligini oshirish muhim vositasi hisoblanadi. Uning uchun chegara, til to‘siqlari mavjud bo‘lmaydi, masofa va axborotlashgan jamiyatda borgan sari yo‘q bo‘lib borayotgan industrial jamiyatga xos bo‘lgan boshqa cheklovlar muhim emas.

Hozirgi kunda iqtisodiy ob‘ektlarni boshqarish sohasida rejalashtirish, tayyorlash va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun axborot resurslarini shakllantirishda foydalaniladigan kompyuter texnikalari, dasturiy ta‘minot, telekommunikatsiyalarni istiqbol takomillashtirishlar bilan bog‘liq sezilarli o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda.

Davlat axborot resurslari davlat organlarining axborot resurslaridan; yuridik

va jismoniy shaxslarning davlat byudjeti mablagʻlari hisobiga yaratilgan axborot resurslaridan; yuridik va jismoniy shaxslarning davlat sirlariga va maxfiy axborotlarga ega boʻlgan axborot resurslaridan; yuridik va jismoniy shaxslarning belgilangan tartibda beriladigan hujjatlashtirilgan axborotlaridan shakllantiriladi.

Jismoniy va yuridik shaxslar oʻzlarining mablagʻlari hisobiga yaratilgan, ular tomonidan qonuniy asoslarda sotib olingan, hadya yoki meros tarzida olingan, shaxsiy foydalanish uchun davlat tomonidan berilgan hujjatlar, hujjatlar massivlari egalari hisoblanadi.

Davlat hujjatlashtirilgan axborot davlat siri deb hisoblangan hollarda yoki konstitutsiyaviy tuzumni zoʻrlilik bilan oʻzgartirishga daʼvat qiluvchi, urush, zulm va pornografiyani targʻib qiluvchi, diniy va milliy nizolarni qoʻzgʻovchi, inson shaʼni va qadr-qimmatini poymol qiluvchi hamda Oʻzbekiston Respublikasida amaldagi qonun hujjatlari bilan tarqatilishi taqiqlangan axborotlarni va boshqa axborotlarni jismoniy va yuridik shaxslardan belgilangan tartibda olib qoʻyish huquqiga egadir.

Davlat siriga kiritilgan maʼlumotlardan iborat boʻlgan axborot resurslari egasi ushbu mulkni faqat davlat hokimiyati tegishli organlarining ruxsati bilan tasarruf qilishga haqlidir¹³.

Oʻzbekiston Respublikasi Ochiq maʼlumotlar portali

Oʻzbekiston Respublikasi Ochiq maʼlumotlar portalida quyidagi asosiy tushunchalar qoʻllaniladi:

Oʻzbekiston Respublikasi Ochiq maʼlumotlar portali (Portal) — Internet tarmogʻidagi Oʻzbekiston Respublikasining Hukumat portali doirasida faoliyat koʻrsatuvchi hamda davlat va xoʻjalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlarining ochiq maʼlumotlarini joylashtirish uchun moʻljallangan, ochiq maʼlumotlarni eʼlon qilishda va ulardan foydalanishda Portal operatori, ochiq maʼlumotlarni yetkazib beruvchilar va foydalanuvchilar oʻrtasidagi oʻzaro hamkorlikni taʼminlovchi axborot resursi;

Portal foydalanuvchilarga Internet tarmogʻidagi ochiq maʼlumotlardan foydalanishning yagona nuqtasini taqdim etish va joylashtirilgan ochiq maʼlumotlarning dolzarbligi masalalari boʻyicha foydalanuvchilarning ochiq maʼlumotlarni yetkazib beruvchilar bilan teskari aloqasini taʼminlash, yangi ochiq maʼlumotlarni eʼlon qilish toʻgʻrisidagi takliflarni koʻrib chiqish va ochiq maʼlumotlarni olishda foydalanuvchilar uchun shart-sharoitlarni yaxshilash, yetkazib beruvchi faoliyatining ochiq-oshkoraligini taʼminlash.

Portal operatori Oʻzbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligining qarori bilan belgilanadi.

Portalda joylashtirish uchun taqdim etiladigan ochiq maʼlumotlar toʻplamlarining axborot tarkibi. Portalda quyidagi shakldagi birlamchi maʼlumotlar ochiq maʼlumotlar shaklida majburiy joylashtirilishi lozim:

foydalanuvchilar oʻrtasida yuqori darajada talab qilinadigan maʼlumotlar va axborot;

¹³ Ўзбекистон Республикаси ахборот ресурсларини тайёрлаш ва уларни маълумотларни узатиш тармоқларида, шу жумладан, Интернетда тарқатиш тартиби тўғрисида НИЗОМ

yetkazib beruvchi faoliyati to'g'risida hamma erkin foydalanishi mumkin bo'lgan axborot;

yetkazib beruvchi faoliyatining asosiy sohalari bo'yicha statistik ma'lumotlar;

davlat axborot tizimlari va axborot resurslarida mavjud bo'lgan, oshkor etilishi qonun hujjatlari bilan cheklanmagan yetkazib beruvchining ma'lumotlari va axboroti;

yetkazib beruvchi tomonidan yaratilgan yoki o'z vakolatlarini amalga oshirishda unga kelib tushgan hamma erkin foydalanishi mumkin bo'lgan axborot.

Internet tarmog'ida ochiq ma'lumotlar shaklida joylashtirilishi kerak bo'lgan axborot hamda ularni joylashtirish muddatlari va yangilash davriyligini aniqlash 2013 — 2020 yillarda O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi amalga oshirilishini muvofiqlashtirish respublika komissiyasi tomonidan tasdiqlanadigan davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlarining Ochiq ma'lumotlar to'plamlari ro'yxatiga muvofiq amalga oshiriladi.

Ochiq ma'lumotlar shaklida joylashtiriladigan axborot qo'l yordamida hamda avtomatlashtirilgan rejimda taqdim etilishi mumkin. Ochiq ma'lumotlarni yetkazib beruvchi Portal operatori bilan kelishgan holda e'lon qilinadigan axborotni yangilash tezkorligini, hajmi va tarkibini belgilaydi. Portalda joylashtirish uchun taqdim etiladigan axborot dolzarb, ishonchli, yaxlit bo'lishi va davlat sirlarini yoki qonun bilan muhofazalanadigan boshqa sirni o'z ichiga olmasligi kerak.

Portalda joylashtiriladigan axborot davlat tilida taqdim etilishi kerak. Portal boshqa tillardagi teng ahamiyatli yoki qisqartirilgan versiyalarga ega bo'lishi mumkin.

Ochiq ma'lumotlarni shakllantirish, ularni joylashtirish va qayta ishlash reglamenti. O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi Ochiq ma'lumotlarni shakllantirish, ularni joylashtirish va qayta ishlash reglamentini (keyingi o'rinlarda Reglament deb ataladi) ishlab chiqadi va tasdiqlaydi.

Portal operatorining huquqlari, majburiyatlari va javobgarligi.

Portal operatori foydalanuvchilar tomonidan ochiq ma'lumotlardan foydalanish oqibatlari uchun, shu jumladan Portalda joylashtirilgan ochiq ma'lumotlardan foydalanish natijasida yetkazilishi mumkin bo'lgan zarar uchun javob bermaydi.

Ochiq ma'lumotlarni yetkazib beruvchining huquq va majburiyatlari. Ochiq ma'lumotlarni yetkazib beruvchi:

- ushbu Nizomga, Reglamentga hamda davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlarining rasmiy veb-saytlar va Portalda majburiy e'lon qilinishi kerak bo'lgan ochiq ma'lumotlari to'plamlarining ro'yxatiga muvofiq Portal operatori tomonidan ishlab chiqilgan jadvallar (shakllar)ni to'ldirish yo'li bilan ochiq ma'lumotlar to'plamlarini shakllantirishga;

Foydalanuvchi quyidagi huquq va majburiyatlarga ega bo'ladi:

- Portalda foydalangan holda ochiq ma'lumotlarni olishga;

- ochiq ma'lumotlarni qayta tiklash, ulardan nusxa olish, e'lon qilish va uzatishga;
- ochiq ma'lumotlardan erkin, muddatsiz, bepul va foydalanish hududini cheklamasdan foydalanishga (shu jumladan takroran);
- ochiq ma'lumotlarni tarqatish va qaytadan guruhlashga;
- ochiq ma'lumotlarni moslashtirish, o'zgartirish, bir shakldan boshqa shaklga aylantirish va/yoki ular to'plamlaridan axborotni chiqarib olishga;
- ochiq ma'lumotlardan tijorat maqsadlarida, shu jumladan turli xildagi dasturiy mahsulotlar va ilovalarni yaratish uchun foydalanishga;
- Portal operatoriga Portalning dasturiy-texnik vositalaridan foydalangan holda uning faoliyat ko'rsatish masalalari bo'yicha va yetkazib beruvchilarga Portalda joylashtirilgan ochiq ma'lumotlar to'plamlari yuzasidan axborot xabarlarini yuborishga haqlidir.

Ochiq ma'lumotlardan foydalanganda Foydalanuvchi ochiq ma'lumotlardan faqat qonun hujjatlariga zid kelmaydigan maqsadlarda foydalanishga, ochiq ma'lumotlardan foydalanishda axborot manbaiga havolani saqlashga majburdir.

O'zbekiston Respublikasi Ochiq ma'lumotlar portalida joylashtiriladigan axborotning o'z vaqtida taqdim etilishi va ishonchliligi uchun ochiq ma'lumotlarni yetkazib beruvchilarning rahbarlari shaxsan javob beradilar.

5-mavzu. DAVLAT XIZMATLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY MASALALARI

Reja:

1. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari va Davlat boshqaruvi.
2. O'zbekistonda elektron hukumat tizimini samarali joriy etish borasida olib borilgan islohotlar.
3. O'zbekistonda elektron hukumat tizimini samarali joriy etish borasida olib borilgan islohotlar

"Elektron hukumat" (Elektron hukumat) tushunchasining bir nechta ta'riflari mavjud. Iqtisodiy Hamkorlik va Rivojlanish Tashkiloti "elektron hukumat"ni "Axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan, xususan, Internetdan foydalanib hukumatni takomillashtirish vositasi sifatida" deb ta'riflaydi.

Gartner Guruhining ta'rifiga ko'ra, "elektron hukumat" bu texnik vositalar, Internet va zamonaviy ommaviy axborot vositalaridan foydalangan holda xizmatlarni ko'rsatish, fuqarolarning siyosiy ishtiroki va boshqaruv jarayonini doimiy optimallashtirish tushunchasidir.

"Elektron hukumat to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining qonuni loyihasida "elektron hukumat" tushunchasi berilgan: "elektron hukumat" - bu davlat funktsiyalarini avtomatlashtirishga asoslangan davlat organlari faoliyatini

tashkil etish shakli, shu jumladan jismoniy va yuridik shaxslarga elektron davlat xizmatlari ko'rsatish, davlat organlarining o'zaro munosabatlari. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish "

"Elektron hukumat" atamasi birinchi marta 1993 yil sentyabr oyida AQShda Klinton ma'muriyatining hukumat islohotlari to'g'risidagi hisobotning rasmiy sahifalarida paydo bo'lgan ("Yaxshi ishlaydigan va kam xarajat qiladigan hukumatni yaratish: shiorlardan natijagacha").

"Elektron hukumat" tushunchasi va atamasi yaqin davrda - XX asrning oxirida, ko'pgina davlatlar yuqori xarajatlarni, qarorlarni qabul qilishdagi kechikishlar, yomon boshqaruv, korrupsiya va hokazolar bilan namoyon bo'lgan boshqaruvning past samaradorligi muammosiga duch kelganlarida paydo bo'ldi. 90-yillarda ba'zi mamlakatlarda elektron hukumatni joriy etish orqali davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish kontseptsiyasi taklif qilindi. Ushbu kontseptsiya tarafdorlari tijorat korporatsiyalari va davlat o'rtasida o'xshashliklar juda ko'p ekanligini ta'kidladilar. Samarali korporatsiyalar pullari bilan ularning mavjudligini ta'minlaydigan foydalanuvchilarning ehtiyojlariga yo'naltirilgan. Korporativ vazifalarga o'xshab, davlatning asosiy vazifasi soliq to'lovchining pulidan foydalangan holda aholiga ma'lum xizmatlarni optimallashtirishdir.

«Elektron hukumat» ni yaratish strategiyasi quyidagi qoidalarga asoslandi:

- markazlashtirmaslik - qarorlarni qabul qilish vakolatini markazlashtirilgan qarorlarni qabul qilish narxini pasaytirish maqsadida mintaqaviy va mahalliy boshqaruv darajasiga o'tkazish;
- qabul qilinayotgan qarorlar uchun davlat sektorining javobgarligini oshirish (korrupsiyaga qarshi kurashni rag'batlantirish mexanizmini yaratish);
- resurslarni boshqarish tizimini takomillashtirish, inson, moliyaviy va boshqa manbalardan foydalanish samaradorligini oshirish;
- xarajatlarni kamaytiradigan va qarorlar qabul qilishni yaxshilaydigan bozor munosabatlari elementlarini joriy etish;
- davlat sektorida axborotning barcha turlarini boshqarish uchun AKTdan foydalanish.

"Elektron hukumat" G2C, G2B va G2G darajalarida o'zaro hamkorlikni avtomatlashtirishni ta'minlaydi. Ushbu darajalarda amalga oshirish istiqbollari batafsil ko'rib chiqing (1.2-jadval).

1.2¹⁴-jadval

O'zaro ta'sir turlari bo'yicha "elektron hukumat" modellari

Elektron hukumat modellari	Manfaatdor tomonlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik
Hukumat -Fuqarolarga	Hukumat tomonidan davlat xizmat va axborotlarini bir tomonlama taqdim etish
Fuqarolar-Hukumatga	Fuqarolar va hukumat o'rtasida axborot ayirboshlash imkoniyati
Hukumat-Biznesga	Biznesga hukumat bilan tranzaksiyalar uchun zarur bo'lgan aniq axborot larni

¹⁴ <http://www.infosystema.kg>

	taqdim etishdagi elektron tranzaksiyalardan tashkil topadi. Elektron xaridlar tizimini misol sifatida keltirish mumkin.
Biznes-Hukumatga	Yanada samarali bo'lishida, masalan, biznes-jarayonlarni boshqarish va elektron hisobga olish tizimlarini yaxshilash, yordam berish uchun hukumatga mahsulot va xizmatlarga taalluqli. Elektron xaridlar tizimi G2B bo'lgani kabi B2Gda ham o'zaro hamkorlikni ta'minlovchi ilova hisoblanadi.
Hukumat-Xodimlarga	Davlat xizmatlarini boshqarishni yengillatish va davlat xizmatchilari bilan ichki aloqani ta'minlovchi tashabbuslardan tashkil topadi. Masalan, inson resurslarini onlayn-boshqarish tizimi.
Hukumat- Hukumatga	Ma'lumotlar bazasi majmuasi doirasida davlat muassasa va tashkilotlari o'rtasida onlayn axborot almashish va kommunikatsiyalar imkoniyatini beradi.
Hukumat-Notijorat tashkilotlariga	Hukumat notijorat tashkilotlar, siyosiy partiyalar va jamoat tashkilotlariga axborotlar taqdim etadi.
Notijorat tashkilotlari-Hukumatga	Notijorat tashkilotlar, siyosiy partiyalar va jamoat tashkilotlariga Hukumat bilan axborot almashishga imkon beradi.

G2B / B2G darajasida «elektron hukumat» ning joriy etilishi tashqi manbalarni jalb qilish texnologiyalaridan maqbul foydalanish orqali davlat organlarining xarajatlarini kamaytiradi va davlat xaridlarining yanada shaffof tizimini (elektron xaridlar) yaratadi.

Elektron davlat xaridlarining yagona tizimi davlat organlari kim oshdi savdolarini va ularni o'tkazish shartlarini e'lon qilishi kerak bo'lgan portalni yaratishni o'z ichiga oladi. Bu davlat xaridlari sohasida erkin raqobat muammosini hal qiladi va ayrim ishlab chiqaruvchilarga imtiyoz berish natijasida yuzaga keladigan bozor buzilishlaridan qochadi.

Nazorat qiluvchi davlat organlariga hisobot berish uchun nomaqbul uzoq vaqt sarflaydigan tijorat tashkilotlari uchun «elektron hukumat» quyidagi operatsiyalarni onlayn rejimida o'tkazishga imkon beradi:

Employees ishchilar uchun ijtimoiy sug'urta fondlariga to'lovlar;

- QQS to'lash (deklaratsiya, deklaratsiyani tekshirish natijalari to'g'risida

habar berish);

- yangi kompaniyalarni ro'yxatdan o'tkazish;
- statistika organlariga ma'lumot taqdim etish;
- bojxona deklaratsiyasini topshirish va boshqalar.

Davlat - Davlatga (G2G)

- «elektron hukumat» davlat organlari o'rtasida ichki va tashqi aloqalarni o'rnatish uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishga imkon beradi, shuningdek:

- davlat idoralari bilan hamkorligini takomillashtirish;
- axborot almashish samaradorligini oshirish;
- mahalliy rejalashtirish va boshqaruvni takomillashtirish;
- jamoatchilik fikri to'g'risida xolis ma'lumot berish;
- hukumatga ma'qul bo'lgan jamoatchilik fikrini shakllantirish.

G2G darajasidagi o'zaro aloqa nafaqat bitta, balki turli davlatlar bo'limlari o'rtasida ham elektron shaklda amalga oshiriladi. Hozirda bir qator xalqaro tashkilotlar davlatlararo hamkorlik uchun hujjatlar formatlarini standartlashtirmoqda. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Yevropa Iqtisodiy Komissiyasi xalqaro savdo uchun hujjatlar uchun standart - XMLga asoslangan UNeDocsni ishlab chiqdi.

Davlat-fuqarolarga (G2C / C2G)

Endi fuqarolarga axborotni etkazish asosan ommaviy axborot vositalari orqali amalga oshiriladi va tartibsizdir. Odamlar kerak bo'lganda kerakli hujjatlar bilan tanishish imkoniga ega emaslar. Elektron hukumat tizimi fuqarolarga quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

- shet elda yashovchi odamlar o'z vatanlari ishlarida qatnasha oladilar. Elektron hukumatning joriy etilishi mavjud onlayn fuqarolar forumlari va elektron murojaatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Saylovlarni tashkil qilish uchun Internet (saylovchilarni onlayn ro'yxatdan o'tkazish, natijalarni e'lon qilish, ovoz berish jarayonini soddalashtirish uchun Internet tarmog'idan foydalanish) yanada kengroq qo'llaniladi. Onlayn saylovlar odamlar uchun qulay bo'lgan moslamadan foydalangan holda deyarli har qanday joyda ovoz berish imkoniyatini beradi.

Electronic «elektron hukumat» juda keng doiradagi texnologiyalarga asoslanadi (2-rasm).

1-rasm. Elektron hukumat arxitekturasi tarkibiy qismlari

Telekommunikatsiya infratuzilmasi, idoralararo elektron aloqalar muhiti, shuningdek, apparat va dasturiy ta'minot bilan jihozlangan texnologik infratuzilma quyi pog'onalarda joylashgan.

Aholi va tashkilotlarga xizmat ko'rsatishning amaliy tizimlari va tizimlari yuqori darajalarning asosini tashkil etadi.

Axborot xavfsizligi tizimlari va integratsiya tizimlari federal hokimiyat organlarining samarali ishlashini ta'minlovchi tarkibiy qismlardir.

Elektron hukumat tomonidan hal qilinishi kerak bo'lgan muammolardan biri raqamli tengsizlikdir. Uning mohiyati quyidagicha:

- aholining katta qismi uchun axborot jamiyatidan foydalanish imkoniyati bo'lgan axborot savodxonligi pastligi;

Required Talab qilingan tarkib ona tilida mavjud bo'lmasligi mumkin (veb-saytlarning 75% ingliz tilida yozilgan);

- mavjud ma'lumotlarni qidirish tizimlari boy odamlarning ehtiyojlariga yo'naltirilgan;

- Internetda aholining kam ta'minlangan qatlamlarining shahar va qishloq aholisining ma'lumot so'rovlari sust taqdim etilgan;

- chekka hududlarda axborot xizmatlariga aloqa kanallari zaif;

- kam ta'minlangan odamlarning madaniyat va fan markazlariga kirish imkoniyati cheklangan;

- kam ta'minlangan aholi uchun apparat va dasturiy ta'minotlar hali ham qimmat;

- Internet xizmatlarining afzalliklari haqidagi ma'lumotlar asosan Internetda taqdim etiladi, ammo ko'pchilik foydalana olmaydi.

Shubhasiz, birinchi navbatda, Internetga kirish jamiyatning yanada ko'proq qatlamlariga ega. Hatto gullab-yashnagan Britaniyada ham Internetga ulangan uylarning 60 foizi badavlat fuqarolarga tegishli.

Hozirgi kunda dunyo aholisining 40% dan ko'prog'i Tarmoq manbalaridan foydalanish imkoniyatiga ega emasligini ko'rsatadi tarmoqqa ulangan ko'plab odamlar kerakli manbalardan foydalanishga urinib, til to'sig'iga duch kelishlarini ko'rsatadi. Internet manbalarining aksariyati ingliz tilida so'zlashadigan odamlar uchun mavjud.

Ijtimoiy mavqei past bo'lgan odamlar kompyuterlardan va shaxsiy kompyuter mashg'ulotlaridan kamroq foydalanishadi. Shuning uchun elektron ishtirokchilarni qo'llab-quvvatlash (e-inclusion) elektron hukumatning asosiy vazifasi bo'lib qolmoqda.

" e-inclusion " tushunchasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- barcha fuqarolarni axborot jamiyatiga kiritish;

- barcha fuqarolarga samarali va oshkora xizmatlar ko'rsatish;

- axborot xizmatlaridan foydalanish orqali fuqarolarga yordam ko'rsatish;

- axborotni samarali boshqarish va uni fuqarolarga taqdim etish;

- fuqarolarni axborot jamiyatining yutuqlari bilan tanishtirish;

- ijtimoiy va madaniy tenglikni yaratish.

Jamiyatning turli sohalarida ma'lumotlardan teng foydalana olish imkoniyati

mavjud, bu esa universal elektron ishtirokni oldini oladi.

Raqamli tengsizlik alohida davlatlar darajasida ham, umuman olganda ham namoyon bo'ladi. Masalan, davlat xizmatlari uchun onlayn to'lovlar mamlakatlarni to'liq qamrab olmagan.

Elektron hukumatni joriy etish bu katta moliyaviy xarajatlar va ma'muriy harakatlar talab qiladigan murakkab tashkiliy, iqtisodiy, texnologik va ijtimoiy jarayondir. Milliy loyihalarni amalga oshirish uchun katta xarajatlarni hisobga olgan holda, elektron hukumatni rivojlantirish strategiyasini to'g'ri aniqlash muhimdir. Ushbu sohadagi qiziqarli izlanishlardan biri bu 2010 yilgacha Evropa Ittifoqida elektron hukumatni rivojlantirish siyosatini belgilash bo'yicha mutaxassislarning so'rovlariga asoslangan holda (33 mamlakatdan 403 kishi) onlayn ravishda "Elektron hukumat bo'yicha sizning ovozingiz, onlayn jamoat konsultatsiyasi" ma'ruzasi. . So'ralganlarning 48 foizi davlat organlari, 25 foizi tadbirkorlik sub'ektlari, 13 foizi akademiklar (universitetlar, institutlar) va 6 foizi nodavlat tashkilotlari.

Gartnerning xalqaro tajribasi va ekspert baholari shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda hukumat "bir darcha" tamoyili asosida ishlaydigan Internet-portallarni yaratishda katta miqdordagi mablag'ni sarflashi shart emas. Fuqarolar davlat ma'lumotlari va xizmatlariga to'g'ridan-to'g'ri biznes sahifalariga tegishli bo'lgan va juda mashhur bo'lgan ijtimoiy tarmoqlardagi o'zlarining sahifalaridan kirishni xohlashadi. Hukumat faqat ushbu tarmoqlarni ulashi va ulardan xizmatlarni taqdim etishda vositachilar sifatida foydalanishi kerak, bunda asosiy faoliyati jamoat foydalanishi va sharhlari uchun dastlabki hukumat ma'lumotlarini ochib beradigan infratuzilmani yaratishga qaratiladi. Hamkorlikning bunday shakllari juda foydali bo'lishi mumkin va elektron hukumatni yaratish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi.

O'zbekistonda elektron hukumat tizimini samarali joriy etish borasida olib borilgan islohotlar

O'zbekiston Respublikasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan davlat boshqaruv organlarida samarali foydalanish, jamiyatning barcha qatlamlariga keng qamrovli elektron xizmatlarni ko'rsatish va sharoitlar yaratish, «Elektron hukumat»ni samarali joriy etish borasida istiqbolli islohotlar olib borilmoqda. Bularga O'zbekiston Respublikasining «*Axborotlashtirish to'g'risida*», «*Elektron raqamli imzo to'g'risida*», «*Elektron hujjat aylanishi to'g'risida*», «*Elektron tijorat to'g'risida*», «*Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to'g'risida*», «*Elektron hukumat to'g'risida*» Qonunlar, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2002 yil 30 maydagi «*Kompyuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish to'g'risida*»gi PF-3080 sonli va 2015 yil 4 fevraldagi «*O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligini tashkil etish to'g'risida*»gi PF-4702 sonli Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 21 martdagi «*Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada joriy etish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida*»gi PQ-1730 sonli, 2013 yil 27 iyundagi «*O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-*

tadbirlari to'g'risida» PQ-1989-son va 2013 yil 20 sentyabrdagi «*Mamlakatimizning dasturiy ta'minot vositalari ishlab chiquvchilarini rag'batlantirishni yanada kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida»*gi PQ-2042-sonli Qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 16 sentyabrdagi «*Elektron hukumat tizimini rivojlantirish»* markazi hamda «*Axborot xavfsizligini ta'minlash»* markazi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risidagi 250-son Qarori, Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 31 dekabrdagi «*O'zbekiston Respublikasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish holatini baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida»*gi 355-son Qarori, va boshqa huquqiy hujjatlar kiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ijtimoiy va iqtisodiy sohalarini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri xisoblanadi. Ayniqsa, davlat boshqaruviga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy qilish O'zbekistonning istiqboldagi taraqqiётini belgilashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mamlakatimizda milliy axborot tizimini shakllantirish, iqtisodiy va jamiyat faoliyatining barcha sohalarida zamonaviy axborot texnologiyalari hamda telekommunikatsiya vositalaridan foydalanish ko'lamini kengaytirish, elektron xukumatini shakllantirish borasida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Elektron xukumatni shakllantirishning xuquqiy asoslarini mustaxkamlash maqsadida "Axborot olish kafolatlari va erkinligi to'g'risidagi", "Telekommunikatsiyalar to'g'risidagi", "Axborotlashtirish to'g'risidagi", "Elektron raqamli imzo to'g'risidagi", "Elektron xujjat aylanishi to'g'risidagi", "Elektron to'lovlar to'g'risidagi", "Elektron tijorat to'g'risidagi", "Davlat xokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatining ochiqligi to'g'risidagi qonunlar qabul qilindi.

2013 yil 1 iyulda joriy qilingan Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali qanchadan-qancha aholining uzog'ini yaqin, og'irini yengil qiluvchi 267 dan ortiq interaktiv davlat xizmatlari elektron shaklda ko'rsatila boshlandi. Ushbu xizmatlar ahamiyatini o'tgan davr mobaynida foydalanuvchilar tomonidan portalga 564 ming murojaat qilinganidan ham ko'rishimiz mumkin.

Ta'lim, bank-moliya, bojxona, soliq va sud-xuquq tizimlarida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy qilinishi bugungi kunda yuqori samara bermoqda.

Elektron xukumat ishtirokchilarining munosabatlarini tartibga soluvchi qonunchilik, davlat xizmatlarini sifatli ko'rsatilishiga xizmat qiluvchi markazlashgan ma'lumot bazalarini to'liq shakllantirish, davlat organlarining o'z ishida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yetarli darajada joriy qilish, aholi va tadbirkorlarga davlat xizmatlarini ko'rsatishda "bir darcha" tamoyilidan to'liq foydalanishdagi muammolarni bartaraf etish uchun "Elektron xukumat to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni qabul qilindi.

Mazkur Qonunning asosiy maqsadi davlat xizmatlarini ko'rsatishda aholi va tadbirkorlar manfaatlarini ko'zlash, ularga keng qulayliklar yaratish, ularning vaqtlarini tejash, bexuda ovoragarchiliklar va ortiqcha sarf-xarajatlarni kamaytirish, davlat organlari faoliyati samaradorligini oshirishdan iborat. Qonun elektron davlat xizmatlarini ko'rsatishda, shu jumladan, idoralararo elektron

xamkorlik doirasida davlat organlarining yuridik va jismoniy shaxslar bilan o'zaro munosabatlarini tartibga soladi.

Qonun 5 ta bob va 34 ta moddadan iborat. Qonunda uning maqsadi va vazifalari, asosiy tushunchalari, elektron xukumatning asosiy prinsiplari, uning ishini tashkillashtirish, elektron davlat xizmatlarini ko'rsatishga qo'yiladigan talablarga oid normalar belgilangan. Shuningdek, Qonunda elektron xukumat infratuzilmasi, bu sohadagi davlat boshqaruvi, davlat organlarining elektron xukumat doirasidagi o'zaro xamkorligiga oid munosabatlar tartibga solingan.

Elektron xukumat, davlat xizmati, idoralararo elektron xamkorlik qilish, elektron davlat xizmati, elektron davlat xizmatining reglamenti, elektron xukumatning yagona identifikatorlari kabi tushunchalar qonunchilikka ilk bor kiritilmoqda va ularga tegishli ta'rif berilmoqda.

Qonunda elektron xukumat tizimining asosiy prinsiplari mustaxkamlangan. Davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligi, elektron davlat xizmatlaridan ariza beruvchilarning teng ravishda foydalanishi, "bir darchall prinsipi bo'yicha elektron davlat xizmatlarini ko'rsatish, axborot xavfsizligini ta'minlash kabi prinsiplar shular jumlasidandir.

Qonunda elektron xukumat sohasini davlat tomonidan tartibga solish normalari belgilangan. Unga ko'ra, Vazirlar Mahkamasiga elektron xukumat soxasidagi yagona davlat siyosati amalga oshirilishini ta'minlash, ushbu soxadagi davlat dasturlarini tasdiqlash va ijrosini nazorat qilish vazifalari yuklangan. Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi elektron xukumat soxasidagi vakolatli organ sifatida elektron xukumat prinsiplariga muvofiq elektron xukumat soxasidagi yagona davlat siyosatini amalga oshiradi. Davlat organlarining elektron Xukumat soxasidagi faoliyatini muvofiqlashtiradi. Davlat organlari esa elektron xukumat soxasida yagona davlat siyosatini amalga oshirishda ishtirok etadilar, axborot resurslari va tizimlarini, shuningdek, elektron davlat xizmatlarini joriy qilish, rivojlantirish va integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Qonunga muvofiq foydalanuvchilar davlat organlari faoliyati to'g'risida axborot olishlari e'ki ularga interaktiv davlat xizmatlari ko'rsatilishi mumkin. Qonunda ushbu elektron davlat xizmatlari turlariga talablar, ulardan foydalanish uchun so'rovlar yuborish tartibi, foydalanuvchilarning xuquqlari belgilab berilgan.

Qonunda belgilanganidek, axborot davlat xizmati aholining axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qanoatlantirishga qaratilgan bo'lib, bunda davlat organlari o'z faoliyatlari to'g'risidagi ma'lumotlarni keng jamoatchilikka yetkazib boradi.

Interaktiv davlat xizmatining joriy qilinishi esa, aholi va davlat organlari o'rtasidagi ikki tomonlama xamkorlik sifatining oshishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, Qonunda elektron davlat xizmatlarining sifatini baxolash tartibi hamda baholash natijalarini xisobga olgan holda davlat organlarining elektron davlat xizmatlarining sifatini oshirish choralarini ko'rish uchun majburligi belgilangan. Bu esa davlat xizmatlarini ko'rsatish tartibini muntazam takomillashtirish prinsipiga mos keladi

Qonunning ko'chga kirishi orqali quyidagi natijalarga erishiladi:

Birinchiidan, mamlakatimizda "Elektron xukumatl tizimini joriy etish va rivojlantirishning qonuniy asoslari yaratilib, ushbu tizimni shakllantirish, to'laqonli ishlashini ta'minlash va tizimli rivojlantirishga zamin yaratiladi;

Ikkinchiidan, mamlakatimizda demokratik isloxlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasida belgilab berilgan demokratik bozor isloxlarni yanada chuqurlashtirish ortiqcha ruxsatnoma va ruxsat berish tartib-qoidalarining yangi turlari kiritilishini qonun bilan taqiqlash, tadbirkorlik faoliyati erkinligini kafolatlash kabi vazifalar ijrosi ta'minlanishiga asos bo'ladi;

Uchinchiidan, davlat xokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining samaradorligi, jumladan boshqaruv va ma'muriy ish unumdorligi oshib, ularning jamiyat oldidagi xisobdorligi, ochiqligi ta'minlanadi. Pirovardida xalqning davlat organlariga ishonchi yanada ortadi.

To'rtinchiidan, aholi va tadbirkorlik sub'ektlari uchun davlat xizmatlari sifati va ulardan foydalanish qulayliklari oshadi. Binobarin, davlat organlari faoliyatiga innovatsiya g'oyalari izchil joriy qilinadi, biznes soxasi, xujjat aylanish mexanizmlari takomillashtiriladi, fuqarolarga uyi eki ish xonasidan turib elektron shaklda murojaat qilish, ma'lumotnoma va boshqa xujjatlarni olish eki tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilish imkoniyatini beradigan interaktiv xizmatlar ko'rsatilishini ta'minlaydi.

"Elektron xukumat to'g'risidagi Qonunning kuchga kirishi yuqorida sanab o'tilgan natijalar bilan birgalikda mamlakatimizda demokratik isloxlarni yanada chuqurlashtirish, ishbilarmonlik muhitini yaxshilash yo'li bilan chet el investorlarini jalb qilishga, xalq farovonligini, yurt ravnaqini yanada oshirishga, mamlakatimizda barqkapop iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlashga xizmat qiladi hamda xududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyatining samaradorligini oshirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda jismoniy va yuridik shaxslar orasida tezkor muloqat va o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yish, shuningdek, taqdim etiladigan xizmatlardan keng qamrovli foydalanishni ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2007 yil 23 avgustidagi *«Davlat va xo'jalik boshqaruvi, mahalliy davlat hokimiyati organlarining axborot- kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda yuridik va jismoniy shaxslar bilan o'zaro hamkorligini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»*gi 181-sonli Qarori asosida *«Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda interaktiv davlat xizmatlari haqidagi Nizom»* va *«Bazaviy interaktiv davlat xizmatlari reestri»* tasdiqlangan.

Shuningdek, Vazirlar Mahkamasining 2012 yil 30 dekabrda *«Interaktiv davlat xizmatlari ko'rsatishni hisobga olgan holda internet tarmog'ida O'zbekiston Respublikasining hukumat portali faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»*gi 378-sonli Qarori bilan, elektron hukumatni yanada rivojlantirish va davlat boshqaruviga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishda ko'maklashish maqsadida, Yagona davlat interaktiv xizmatlari portali

(Yagona portal) tashkil etish va uning texnik va texnologik asoslari bayon qilingan Nizom qabul qilindi.

6-mavzu. ELEKTRON HUKUMATNI TASNIFLASHDA ASOSIY YONDOSHUVLAR

Reja:

1. Davlat xizmatining asosiy prinsiplari.
2. Elektron hukumat tushunchisini ta'riflashdagi turli yondashuvlar
- 3. Maqsad va vazifalar**
- 4.

Davlat xizmatining asosiy prinsiplari

Davlat xizmatining o'ziga xos xususiyatlarini uning prinsiplarida ko'rishimiz mumkin. Har qanday davlat faoliyati singari davlat xizmati ham ma'lum bir prinsiplarga tayangan holda amalga oshiriladi.

Prinsiplarga bo'ysunishlik xosdir. Prinsiplar ob'ektiv qonuniylikni aniqlash va undan aql-idrok bilan foydalanish shakllaridan biri bo'lib hisoblanadi.

Prinsiplarga so'zsiz rioya qilish lozim. Agar prinsiplar buzilsa, u bevosita amaliy vazifalarni hal etishga to'sqinlik qiladi.

Davlat xizmati prinsiplari turli-tuman bo'lib, bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Prinsiplarning ba'zilariga rioya qilish boshqalarining amalga oshirilishiga ko'maklashadi va aksincha, ma'lum bir prinsipga rioya etmaslik boshqalarining buzilishiga olib keladi.

Aksariyat yuridik adabiyotlarda davlat xizmati prinsiplari shartli ravishda uch guruhga bo'linadi:

1) davlat xizmatining konstitutsiyaviy-huquqiy prinsiplari. Mazkur guruhga davlatning asosiy qonun hujjatida mustahkamlangan hamda davlat xizmatining maqsadi, asosiy vazifalari, funksiyalari va ob'ektiv qonuniyatlarini ifodalaydigan qoidalar kiritilgan. Konstitutsiyaviy-huquqiy prinsiplar quyidagilardir:

- a)** davlat xizmati sohasida qonunlarning ustunligi prinsipi;
- b)** inson va fuqarolar huquqlari va erkinliklarining ustunligi prinsipi;
- v)** davlat xizmatiga kirishda fuqarolarga teng imkoniyatlarning yaratib berilishi prinsipi;

2) davlat xizmatining tashkiliy-funksional prinsiplari. Mazkur guruh prinsiplari amaldagi qonunlar va boshqa qonun hujjatlari asosida o'rnatilib, konstitutsiyaviy-huquqiy prinsiplarni amalda ro'yobga chiqarishga bevosita xizmat qiladi. Tashkiliy-funksional prinsiplar davlat xizmatini tashkil etish, davlat xizmati sohasida funksional vazifalarni taqsimlash, davlat xizmatchilari ijtimoiy himoyasi, javobgarligi va boshqa muhim holatlarni belgilab beradi.

Tashkiliy-funksional prinsiplarga quyidagilarni kiritish mumkin:

a) davlat organlari va davlat xizmatchilari faoliyatining hisobdorlik va nazorat ostida bo'lish prinsipi;

b) yuqori turuvchi davlat organi (davlat xizmatchisi) tomonidan chiqarilgan qarorlarning quyi turuvchi davlat organi (davlat xizmatchisi) uchun majburiyligi prinsipi;

v) davlat xizmatchilariga qo'yiladigan umumiy talablarning yagonaligi prinsipi;

g) davlat xizmatida oshkoralik prinsipi;

d) qabul qilingan qarorlar va funksional vazifalarni bajarish yuzasidan davlat xizmatchilarining javobgarligi prinsipi;

ye) davlat xizmatchilarining ijtimoiy himoyalanganligi prinsipi va h.k.lar.

3) sohaviylik yoki aniq institutsional prinsiplar. Mazkur guruh prinsiplari barcha davlat xizmatchilariga emas, balki ayrim soha xizmatchilariga taalluqli bo'lishi yoki ma'lum bir davrga qaratilgan bo'lishi yoxud ma'lum bir holat va vaziyat bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Masalan, attestatsiya jarayonida davlat xizmatchilari faoliyatini xolisona baholash prinsipi va h.k.lar. Sohaviylik yoki aniq institutsional prinsiplar qonunosti hujjatlarida o'z ifodasini topadi va aniq sub'ektlar doirasiga qaratiladi.

Qonuniylik – davlat mexanizmining barcha bo'g'inlari (davlat organlari, davlat tashkilotlari, davlat xizmatchilari), fuqarolik jamiyati (jamoat, diniy va boshqa birlashmalar), shuningdek, fuqarolar uchun majburiydir.

Qonuniylik – bu yuqori sifatli huquqiy normalarning yetarlicha mavjud bo'lishi va barcha huquq sub'ektlari tomonidan unga qat'iy rioya etishidir.

Konstitutsiya va qonunlarning pirovard maqsadi inson, uning huquq va erkinliklarini ta'minlashdan iborat bo'lmog'i lozim. Zotan ulug' bobokalonimiz Amir Temur ta'kidlaganidek, “Qaerda qonun hukmronlik qilsa, shu yerda erkinlik bo'ladi”.

Qonuniylik aholi madaniy darajasi bilan, davlat organlari, jamoat birlashmalari, mansabdor shaxslar va fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyati bilan bog'liq bo'ladi. Insonlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyati qancha yuqori bo'lsa, qonuniylik va huquq tartibot ta'minlanadi, qonun buzilishi shunchalik kam bo'ladi.

Aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini rivojlantirish uchun O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan 1997 yil 29 avgustda “Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish milliy dasturi”¹⁵ to'g'risidagi qarori ham qabul qilindi. Milliy dasturning asosiy vazifasi sifatida – huquqiy ta'lim va huquqiy tarbiya tizimini takomillashtirib, keng xalq o'rtasida huquqiy tarbiyani mustahkamlab, aholi madaniy darajasini ko'tarish vazifasi belgilab qo'yildi;

2) qonuniylikning yagonaligi prinsipi. Bu prinsip O'zbekiston Respublikasi hududida qonunlar bir xilda qo'llanilishini, barcha fuqarolarning qonun oldida tengligini anglatadi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 18-moddasiga binoan O'zbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir xil huquq va erkinliklarga ega bo'lib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsi va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar, qonun oldida tengdirlar.

Konstitutsiyaning 35-moddasiga binoan esa, har bir shaxs bevosita o'zi va boshqalar bilan birgalikda vakolatli davlat organlariga, muassasalariga yoki xalq vakillariga ariza, taklif va shikoyatlar bilan murojaat qilish huquqiga ega. Demak,

¹⁵ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 1997, №9.

fuqarolarning siyosiy faolligi davlat organlariga, ularning mansabdor shaxslariga murojaat qilishi orqali ham amalga oshiriladi;

5) davlat xizmatining demokratik jarayonlar bilan bog‘langanligi prinsipi. Davlat xizmati demokratiya bilan uzviy bog‘liqdir. Xalq davlat hokimiyatini o‘zi ishonch bildirib saylagan O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi va O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti hamda hokimiyat organlari orqali amalga oshiradi.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy hayot siyosiy institutlar, mafkuralar va fikrlarning xilma-xilligi asosida rivojlanadi.

8) javobgarlik prinsipi. Qonunchilikda davlat organlarining, uning mansabdor shaxslarining va fuqarolarning qonun talablariga rioya etilishini ta‘minlash maqsadida, majburlov choralari ham o‘rnatiladi. Bu nafaqat davlatning, balki jamiyatning ham, alohida shaxslarning ham huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qiladi.

Ushbu prinsip davlat organlari, ularning mansabdor shaxslarining berilgan vakolat doirasida javobgarlikka tortilishi mumkinligini nazarda tutadi;

9) kollegiallik prinsipi. Amaldagi qonun hujjatlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, davlat organlarida yakka tartibda amalga oshiriladigan boshqaruv bilan bir vaqtda, kollegial boshqaruv ham mavjuddir. Davlat organlarining deyarli barchasida turli ko‘rinishdagi kengash va hay‘atlar tashkil etilgan. Kengash va hay‘atlar tomonidan amalga oshiriladigan boshqaruv kollegial boshqaruv hisoblanadi.

Elektron hukumat ta‘riflari

Dunyoning ko‘plab mamlakatlari hukumatlari tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan intensiv foydalanish. Ingliz tilidagi elektron hukumat so‘zida ushbu faoliyatning sub‘ekti bo‘lgan davlatga emas, balki davlat hokimiyati organlari faoliyatining shakllari va usullariga ko‘proq murojaat qilinadi.

“Elektron hukumat” – axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng qo‘llash hisobiga tashkilotlar va fuqarolar tomonidan davlat xizmatlari hamda davlat organlarining faoliyati natijalari to‘g‘risida axborot olish tezkorligi va qulayligining sifat jihatdan yangi darajasini ta‘minlovchi davlat loyihasi.

“Elektron hukumat” tizimi doirasida o‘zaro munosabatning asosiy shakllari quyidagilar hisoblanadi:

- davlat organlarining aholi bilan o‘zaro axborot munosoboti;
- davlat organlarining tadbirkorlik sub‘ektlari bilan o‘zaro axborot munisabati;
- davlat organlarining o‘zaro axborot munosabati.

“Elektron hukumat” tizimini shakllantirish samaradorligining muhim ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, interaktiv davlat xizmatlarini ko‘rsatish va ulardan foydalanish huquqini ta‘minlash tartibiga muvofiq elektron ko‘rinishdagi ustuvor davlat xizmatlarini joriy etish hisoblanadi.

“Elektron hukumat” tizimi orqali amalga oshiriladigan interaktiv davlat xizmatlari, yuqorida sanab o‘tilgan yo‘nalishlarga muvofiq guruhlangan bo‘lishi lozim.

Axborot texnologiyalari bo‘yicha davlat dasturlarini o‘rganish.

Elektron hukumat ta'riflari

Birlashgan Millatlar Tashkiloti	Elektron hukumat fuqarolarga davlat organlari tomonidan Axborot va xizmatlarini etkazib berish uchun Internetdan foydalanish deb ta'riflangan.
Jahon banki	Elektron hukumat davlat organlari axborot texnologiyalaridan foydalanib fuqarolar, tadbirkorlik sub'ektlari va boshqa davlat organlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yaxshilashni nazarda tutadi. Ushbu texnologiyalar turli maqsadlarga xizmat qilishi mumkin: fuqarolarga davlat xizmatlarini yaxshiroq yetkazib berish, biznes va ishlab chiqarish bilan o'zaro muloqotni takomillashtirish, kerakli ma'lumotlarni olish orqali fuqaro huquq va imkoniyatlarini kengaytirish, èki yanada samarali davlat boshqaruvini amalga oshirish.
Iqtisodiy hamkorlik va taraqqièt tashkiloti	Elektron hukumat termini xukumat tomonidan AKTdan foydalanib, bir qator amaliy funksiyalarini to'laqonli bajarishi nazarda tutadi. Xususan, Internet va tegishli texnologiyalar tomonidan Taklif etilgan tarmoq salohiyati tuzilmalari va Hukumatning ishlash jaraènini transformatsiyasi tushuniladi.

«Elektron hukumat» tushunchasiga Birlashgan Millatlar Tashkilotining tavsifi⁴:

Elektron hukumat – axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan o'z ichki va tashqi islohotlarini amalga oshirishda foydalanadigan hukumatdir.

Elektron hukumat tushunchasiga Yevropa Ittifoqining tavsifi⁵:

Elektron hukumat bu – axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini davlat boshqaruvi organlarida qo'llash bo'lib, tashkiliy o'zgarishlar hamda yangicha malakalarning joriy etilishi bilan uyg'un holda, davlat xizmatlarini va demokratik jarayonlarni takomillashtirish hamda, davlat siyosati institutlarini qo'llab quvvatlashga aytiladi.

Elektron hukumat tushunchasiga Jahon Bankining tavsifi¹:

«Elektron hukumat» atamasi - fuqarolar, biznes va hukumatning turli tarmoqlari bilan munosabatlarni isloh qilishga qodir axborot texnologiyalarining Davlat organlari tomonidan, qo'llanishiga aytiladi. Bu texnologiyalar turli maqsadlarda xizmat qilishi mumkin: fuqarolarga davlat xizmatlarini ko'rsatishning takomillashtirilishi; ishlab chiqarish va biznes bilan o'zaro munosabatlarning yaxshilanishi va yanada samarali davlat boshqaruvi. Natijada, korrupsiyaning qisqarishi, shaffoflikning ortishi, foydalanuvchilarga keng qulayliklar, daromadlarning ortishi va / yoki xarajatlarning kamayishi kabi afzalliklarning amalga oshishi mumkin.

Ko'rinib, turibdiki, «Elektron hukumat» tushunchasiga nisbatan nufuzli xalqaro tashkilotlarning yondoshuvida, ham umumiylik jihatlari, ham farqlar mavjud. Umuman olganda, dunyo mamlakatlarning ko'pchiligida «Elektron hukumat» tushunchasi jamoatchilik orasida munozaralarga sabab bo'layotganini ta'kidlash joiz. Xususan, «Elektron hukumat» so'zining ingliz tilidagi muqobili – «Electronic government» so'zi, ko'pchilik o'ylagani singari, hukumat, ya'ni, davlat boshqaruvining, ijro etuvchi markaziy hokimiyati tushunchasinigina taalluqli emas, balki kengroq ma'noda bo'lib, ya'ni, u – davlat boshqaruvi organlarining o'z funksiyalarini amalga oshirishda elektron axborot kommunikatsiya vositalari potensialidan keng foydalanishini nazarda tutadi. Shu tufayli, mutaxassislar orasida «*elektron hukumat*» dan ko'ra, «*elektron boshqaruv*» tushunchasini kiritish haqida g'oyalar ham mavjud.

Maqsad va vazifalar

Ilm-fan va texnikaning barcha yo'nalishi kabi axborot kommunikatsiya texnologiyalari sohasi ham tinimsiz rivojlanishda ekanligini nazarda tutsak, elektron hukumat tizimi ham mazkur sohaning keyingi yangi yutuqlarini o'zida joriy etish orqali yanada takomillashib, mukammallashib borishi tabiiy. Shunga ko'ra kelajakda, elektron hukumat bizning maqolamizda nazardan chetda qolgan yoki, tasavvurimizga sig'magan yangicha qulayliklar va foydali xususiyatlarga ega bo'lsa ajab emas. Umuman olganda esa, xorijiy davlatlarning ayrimlarida, zamonaviy elektron hukumat rivojlanishi tendensiyalari, vaqti kelib, hattoki saylovlar tizimini ham interaktiv, on-layn ko'rinishga kelishini bashorat qilishmoqda. Balki bu tasavvur haqiqatdan yiroqdir, lekin, elektron hukumatni joriy qilish va uni takomillashtirish borasida, o'sha xorijiy davlatlarning ayrimlaridagi ilg'or tajribalarni, va uning rivojlanish bosqichlari bilan tanishib chiqsak foydadan holi bo'lmaydi.

So'nggi paytlarda dunyoning ko'plab mamlakatlari hukumatlari tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan jadal foydalanilmoqda. Ushbu jarayonning asosiy maqsadi o'z ishimizning samaradorligi va sifatini oshirishdir. Ushbu dasturlar va jarayonlar elektron hukumat sifatida ma'lum bo'ldi. Zamonaviy dunyoda ushbu atama keng qo'llaniladi va davlat boshqaruvida AKT sohasini ko'rsatish uchun ishlatiladi. Biroq, Rossiya elektron hukumat uchun yagona talablarni belgilovchi normativ-huquqiy hujjatlarni hali qabul qilmagan. Dunyoning qolgan qismida elektron davlat tushunchasining umume'tirof etilgan

ta'rifi mavjud emas. Davlat boshqaruvi va axborot texnologiyalari sohasidagi turli mutaxassislar, shuningdek, turli mamlakatlar qonunlari ushbu kontsepsiyaning turli xil ta'riflaridan foydalanadilar.

Shuni ta'kidlash kerakki, "elektron hukumat" atamasi o'zbek tilida inglizcha electronic government yoki e-government so'zining to'g'ridan-to'g'ri tarjimasida paydo bo'lgan. Ingliz tilida "electronic government" nafaqat hukumatning markaziy ijro etuvchi hokimiyati, balki umuman davlatga ham tegishlidir va elektron hukumat bu faoliyat sub'ekti sifatida hukumatga emas, balki davlat hokimiyati organlari faoliyatining shakllari va usullariga ko'proq murojaat qiladi. Bu tom ma'noda "elektron boshqaruv" yoki "elektron davlat boshqaruvi" [8]¹⁶.

E'tibor bering, amalda "elektron hukumat" va "elektron davlat" atamalari ko'pincha sinonim sifatida ishlatiladi.

Hozirgi vaqtda axborot jamiyatini qurish turli shaxslarning irodasiga bog'liq emas. Davlat organlari o'zlarining byurokratikligi, sustligi, samarasizligi va ba'zi bir harakatsizliklari sababli axborotlashtirish sohasida biznesdan orqada qolishlari mumkin, ammo ertami-kechmi ular ba'zi shaxslarning xohish-istaklaridan qat'i nazar, eng so'nggi texnologik echimlardan foydalanishlariga to'g'ri keladi.

Elektron hukumatni aniqlash variantlarini batafsil ko'rib chiqamiz.

Ilmiy hamjamiyatda elektron hukumat atamasi davlat boshqaruvi vazifalarini hal qilishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini o'rganishning muhimligini anglashga javob sifatida paydo bo'ldi. Ilmiy adabiyotlarda ushbu atama paydo bo'lganidan beri, olimlar uning ta'rifini turli yo'llar bilan topdilar va turli xil printsiplardan foydalanadilar. Ba'zi bir mualliflarda biz elektron hukumatni joriy etishda jamiyatda va uning alohida tuzilmalarida sodir bo'layotgan o'zgarishlarni aniqlovchi tavsifiy ta'riflarni topamiz. Boshqalar elektron hukumatning tabiati va uning individual vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini ko'rib chiqadilar. Texnik xarakterga ega bo'lgan va faqat qo'llaniladigan texnologik echimlar va muayyan dasturiy mahsulotlarga qaratilgan ta'riflar mavjud. Yuqoridagilardan tashqari, sifat menejmenti kontsepsiyasiga va davlat boshqaruvining maksimal samaradorligiga qaratilgan iqtisodiy ta'riflar mavjud. Ushbu yondashuvlarning barchasi elektron hukumat faoliyatining ayrim jihatlarini aks ettiradi.

"Elektron hukumat" atamasi umum e'tirof etilgan va xalqaro munosabatlarda va milliy hukumatlar tomonidan keng qo'llaniladi. 1997 yilda "Raqamli Hukumat" tushunchasi AQShda Milliy Ilmiy Jamg'arma tomonidan joriy qilindi. Keyinchalik "elektron hukumat" (Elektron hukumat) tushunchasi keng ilmiy doiraga kirdi.

Elektron hukumat - bu boshqaruvning samaradorligini oshirish va takomillashtirish maqsadida, davlatning turli darajalarida, shuningdek biznes va jamoat hayotida axborot va AKTdan foydalanish. R.O ta'kidlaganidek. Cohan va D.S. Nae, elektron hukumat nafaqat turli xil xo'jalik subyektlarini, balki xususiy sektorni birlashtiradi. Xususiy firmalar, ularning birlashmalari, nodavlat tashkilotlari va ularning birlashmalari yagona tizimni yaratib, hukumat bilan o'zaro

¹⁶ Григорьев П. В. Основные подходы к понятию «электронного правительства» [Электронный ресурс] / П. В. Григорьев // eGOV 2.0. – Режим доступа: <http://open-gov.ru/2010/09/19/poghod-egov>.

hamkorlik qiladilar.

Jahon banki materiallarida elektron hukumat davlat organlari tomonidan fuqarolar, korxonalar va boshqalar bilan munosabatlarni o'zgartirish imkoniyatiga ega bo'lgan axborot texnologiyalaridan (masalan, tarmoqlar, shu jumladan global, mobil aloqa moslamalari va kompyuterlar va boshqalar) foydalanish jarayoni sifatida izohlanadi. hukumatning boshqa tarmoqlari. Ushbu texnologiyalar turli maqsadlarga xizmat qilishi mumkin: fuqarolarga ko'rsatiladigan davlat xizmatlari sifatini oshirish; axborot olishning yangi imkoniyatlari orqali biznes, sanoat va fuqarolar bilan o'zaro munosabatlarni takomillashtirish; umuman davlat boshqaruvining samaraliroq natijasi sifatida quyidagi umumiy iqtisodiy foyda olish mumkin: korrupsiyani kamaytirish, davlat tomonidan tartibga solishning shaffofligini oshirish, xususiy va davlat sektorlari o'rtasidagi axborot to'siqlarini kamaytirish, daromadlarni ko'paytirish va / yoki xarajatlarni kamaytirish.

YuNESKOning xalqaro tashkiloti "elektron kuch (etakchilik)" tushunchasidan foydalanadi. YUNESKO metodologiyasiga ko'ra, elektron hukumat - bu jamiyatda axborot almashish jarayonini takomillashtirish va taqdim etilayotgan xizmatlar sifatini yaxshilash, qarorlarni qabul qilishda fuqarolarning ishtirokini rag'batlantirish, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi va oshkoraligini ta'minlash maqsadida AKTdan foydalanish. Elektron hokimiyat yangi etakchilik uslubini, muammolarni muhokama qilish va siyosiy va investitsiyaviy qarorlarni qabul qilishning yangi usullarini, ta'limga kirishning yangi usullarini, fuqarolar fikrini o'rganishning yangi usullarini, shuningdek, davlat xizmatlarini tashkil qilish va taqdim etishning yangi texnologiyalarini anglatadi [14].

Endi, AQSh qonunchiligida elektron hukumat "fuqarolarning, boshqa davlat tashkilotlarining davlat ma'lumotlari va xizmatlariga kirish va tarqatishni yaxshilash maqsadida Internet texnologiyalaridan va ushbu texnologiyalardan foydalanadigan jarayonlar bilan integratsiyalashgan boshqa axborot texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha hokimiyat organlari faoliyati" deb belgilangan. Hokimiyat organlari faoliyatining yaxshilanishi, xususan, xizmatlarning samaradorligi, xizmatlarning sifati va o'zgartirilishi".

Evropa hamjamiyati komissiyasi elektron hukumatni boshqacha tarzda belgilaydi: "davlat boshqaruvida AKTdan foydalanish, xizmatlar va demokratik jarayonlarni takomillashtirish va davlat siyosatini qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish uchun tashkiliy o'zgarishlar va yangi ko'nikmalar bilan birgalikda".

Rossiyada, birinchi marta, "elektron hukumat" tushunchasi hukumat idorasining axborot xizmati tomonidan 2000 yilda bo'lib o'tgan konferentsiyada muhokama qilindi. Internetda davlat sifatida elektron hukumat ta'rifi, ya'ni. Davlat organlarining turli xil portallarining majburiy mavjudligi.

Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, elektron hukumat fuqarolarga, korxonalarga, davlatning boshqa tarmoqlariga va davlat organlarining mansabdor shaxslariga axborot va o'rnatilgan davlat xizmatlarini taqdim etish usuli bo'lib, bunda davlat va ariza beruvchining shaxsiy o'zaro munosabatlari minimallashtiriladi va axborot texnologiyalaridan iloji boricha ko'proq foydalaniladi.

Shunday qilib, 1998–2012 yillarda o'tkazilgan "Internet va zamonaviy

jamiyat" konferentsiyalaridagi mahalliy nashrlarning tahliliga ko'ra, etuklik va kenglik darajasi bo'yicha turli xil elektron hukumat kontsepsiyasini tavsiflash mumkin.

yondashuv, aniqrog'i:

- Internet texnologiyalaridan foydalanuvchi tashkilotlar va aholiga xizmatlarni taqdim etish;

- davlat organlarining veb-saytlarini yaratish va ular orqali aholi va tashkilotlar bilan o'zaro aloqa qilish;

- davlat faoliyatining barcha sohalarida, shu jumladan davlat organlarining bir-biri bilan, tashkilotlar va fuqarolar bilan o'zaro aloqalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish (ba'zi hollarda bu ta'rif faqat ijro etuvchi hokimiyat organlarining faoliyatiga taalluqlidir; boshqa hollarda barcha hokimiyat tarmoqlari, shuningdek davlat sektori faoliyati qamrab olinadi). davlat boshqaruvining muayyan vazifalarini hal qiladigan iqtisodiyotlar va hatto nodavlat tashkilotlari - masalan, shartnomalar, funksiyalar, autsorsing, va boshqalar) Pass;

- AKT ushbu o'zgarishlarning asosiy katalizatori bo'lgan davlat boshqaruvini o'zgartirish. Yangi texnologiyalar biznes faoliyatining mohiyatini, odamlarning turmush tarzini tubdan o'zgartira boshladi. Bunday sharoitda, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga to'sqinlik qilmaslik va uning xavfsizligiga tahdid solmaslik uchun, davlat ham o'zgarishi kerak.

Deyarli o'n besh yil ichida qilingan hisobotlarning tahlili shuni ko'rsatdiki, vaqt o'tishi bilan va "elektron hukumat" tushunchalarini hayotga tatbiq etish bilan ushbu kontsepsiya doimo rivojlanib va chuqurlashib bordi. U "shunchaki Internet saytlari" dan butun davlat boshqaruv tizimini global o'zgartirish kontsepsiyasiga o'tdi.

Jahon amaliyotida davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining axborot-kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda faoliyatining maqsadli holatini belgilash uchun nafaqat davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, balki nafaqat ijro etuvchi hokimiyatlarga murojaat qilinadigan "elektron davlat" tushunchasi qo'llaniladi. Shunday qilib, "elektron hukumat" tushunchasi "elektron hukumat" degan ma'noni anglatadi va davlatning ijro etuvchi, qonun chiqaruvchi va sud tarmoqlarida AKTdan foydalanishni tavsiflaydi.

7-mavzu. O'ZBEKISTONDA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRILISHI

Reja:

1. Interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari
2. Elektron hukumat o'zaro munosabat shakllari
3. **Elektron hukumat o'zaro munosabat shakllari**

Jamiyat rivojlanishining yangi, axborotli bosqichga o'tishi ijtimoiy hayotning turli sohalarida turli ko'rinishdagi o'zgartirishlar kiritish zaruriyatini

keltirib chiqaradi. Innovatsion rivojlanish, kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etilishi natijasida hozirgi kunda yangi shakldagi davlat boshqaruvi, faol takomillashtirib borilayotgan «elektron hukumat» konsepsiyasi hayotga keng tadbiriq etib borilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasining “Elektron hukumat to‘g‘risida”gi Qonunida “Elektron hukumat – davlat organlarining jismoniy va yuridik shaxslarga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash yo‘li bilan davlat xizmatlari ko‘rsatishga doir faoliyatini, idoralararo elektron hamkorlik qilishni ta‘minlashga qaratilgan tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimidir¹⁷” deb ta‘rif beriladi.

Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilishda davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatining ochiqligini ta‘minlash, jismoniy va yuridik shahslarning huquq, erkinlik va qonuniy manfaatlariga oid axborotni taqdim qilishning zamonaviy shakllarini joriy etish, «Elektron hukumat» tizimini takomillashtirish, davlat xizmatlari ko‘rsatishning samarasi, sifati va aholi hamda tadbirkorlik sub‘ektlari tomonidan foydalanish imkoniyatini oshirish respublikamizda davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari hisoblanadi¹⁸.

O‘zbekiston Respublikasining “Elektron hukumat to‘g‘risida”gi Qonunida “Elektron hukumat” – davlat organlari faoliyatini tashkil etishning yangi innovatsion shakli bo‘lib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish hisobiga tezkorlikning sifat jihatdan yangi darajasini va tashkilot, fuqarolar tomonidan davlat xizmatlaridan foydalanishda qulaylikni, shuningdek, davlat organlari faoliyati natijalari to‘g‘risidagi axborotni olishni ta‘minlaydi” deb tavsif beriladi.

Iqtisodiyot va jamiyatimiz hayotida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati e‘tiborga olingan holda 2013-2020 yillarda O‘zbekiston Respublikasining Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi qabul qilinib, 2013 yildan interaktiv davlat xizmatlari yagona portali ishga tushirildi. Aloqa, axborotlashtirish va telekommunikatsiya texnologiyalari Davlat qo‘mitasi qoshida Elektron hukumatni rivojlantirish hamda Axborot xavfsizligini ta‘minlash markazlari tashkil etildi.

Ushbu chora-tadbirlarning amaliyotga izchil joriy etib borilishi, jamiyatni axborot-kommunikatsiya mahsulotlari va xizmatlariga bo‘lgan talab hamda ehtiyojlarini to‘la ta‘minlash, jamiyatning barcha a‘zolarini uning imkoniyatlaridan keng foydalanishiga zamin yaratishda asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi. Jumladan, dastur doirasida 2013-2020 yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, tarmoq va butunlay infratuzilmani rivojlantirish bo‘yicha qabul qilingan dastur telekommunikatsiya tarmoqlarini kengaytirish bo‘yicha umumiy qiymati 2,1 trillion so‘m bo‘lgan 17 ta loyiha, shuningdek, “elektron hukumat” tizimining axborot tizimlari va ma‘lumotlar bazasini tashkil etishga doir 28 ta tadbir va

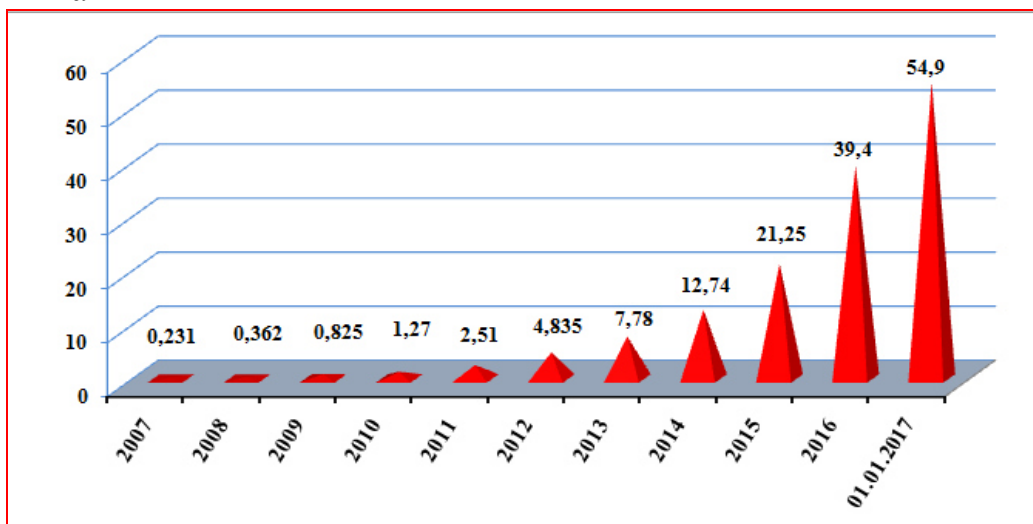
¹⁷ Ўзбекистон Республикасининг “Электрон ҳукумат тўғрисида” ги Қонуни

² 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегияси: биринчи йўналиш - Давлат ва жамият курилиши тизimini такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари

loyihani amalga oshirish jarayoni rejalashtirilgan. Buning natijasida yaqin istiqbolda davlat va jamiyatning samarali axborot-kommunikatsiya infratuzilmasiga bo‘lgan ehtiyojni ta’minlanishiga zamin yaratiladi.

O‘z navbatida, bu sohani mamlakat iqtisodiy taraqqiyotini belgilovchi bosh mezonlardan biriga aylantirish yo‘lida salmoqli modernizatsiyalash ishlari ro‘yobga chiqarildi.

O‘tgan qisqa davr ichida mazkur yo‘nalishda bosqichma-bosqich ijroi hokimiyatning axborotlashtirishga mas’ul bo‘lgan yangi vertikal organlari, mos muvofiqlashtiruvchi organlari tashkil etilib, axborotlashtirishning muassasalararo darajada loyiha hamda dasturlarini muvofiqlashtirish tizimi asoslari shakllantirildi. Elektron hukumat tizimida ichki va tashqi aloqa hamda jarayonlar tegishli axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) yordamida ta’minlanadi va quvvatlab turiladi. Shuning bilan birga, «elektron hukumat» tizimini yaratilishi davlat hokimiyati turli organlari o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni samarali yo‘lga qo‘yishga imkon beruvchi davlat boshqaruvidagi organ va muassasalarida ichki axborot tarmog‘i, ma’lumotlar bazasi hamda elektron hujjat aylanish tizimini yaratishdangina iborat bo‘lib qolmasdan, aholini axborot tarmoqlari orqali davlat muassasalari va jamoatchilik sektorlari xizmatlariga kirish imkoniyati taqdim etilishini ham

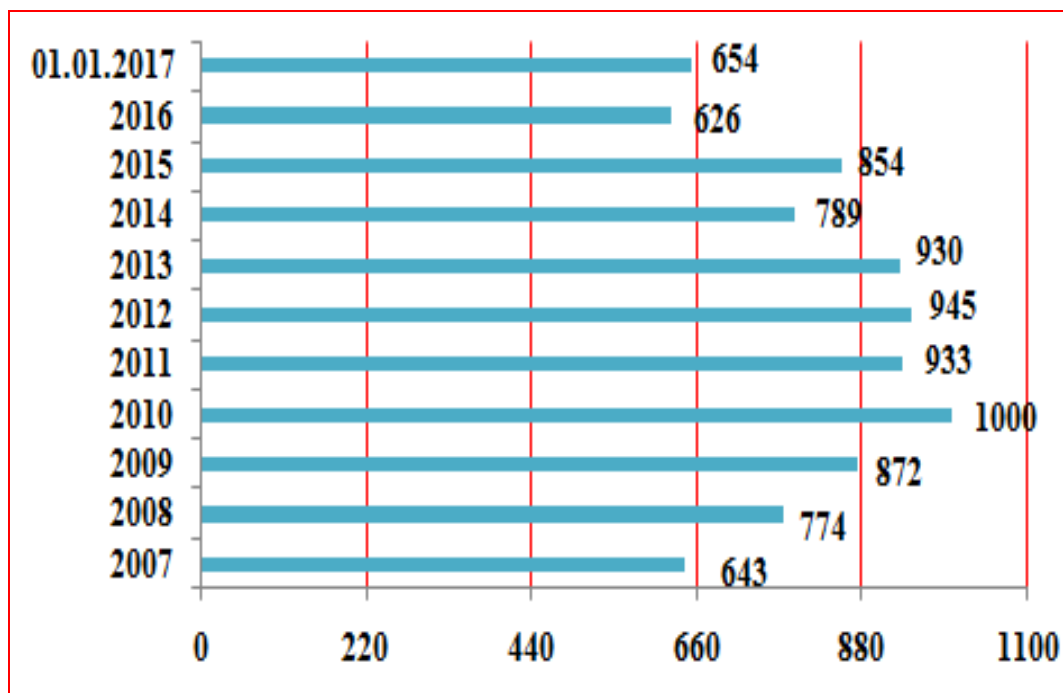

1-rasm. Xalqaro axborot tarmoqlari(Internet)ga ulanish tezligi (Gbit/s)¹⁹

Mamlakatimizda internetdan foydalanuvchilar soni yil sayin ko‘payib bormoqda. Hozirda 15 million 500 mingdan ortiq fuqaro, ya’ni yurtimiz aholisining teng yarim qismi global tarmoq imkoniyatlaridan foydalanmoqda. Internet xizmatlarini ko‘rsatish sifati kundan-kun ortib bormoqda. Agarda 2016 yil boshida 626 ta litsenziyaga ega internet-provayder xizmat ko‘rsatgan bo‘lsa, 2017 yil yanvar holatiga ularni soni 28taga oshib 654 tani tashkil etgan (2-rasm).

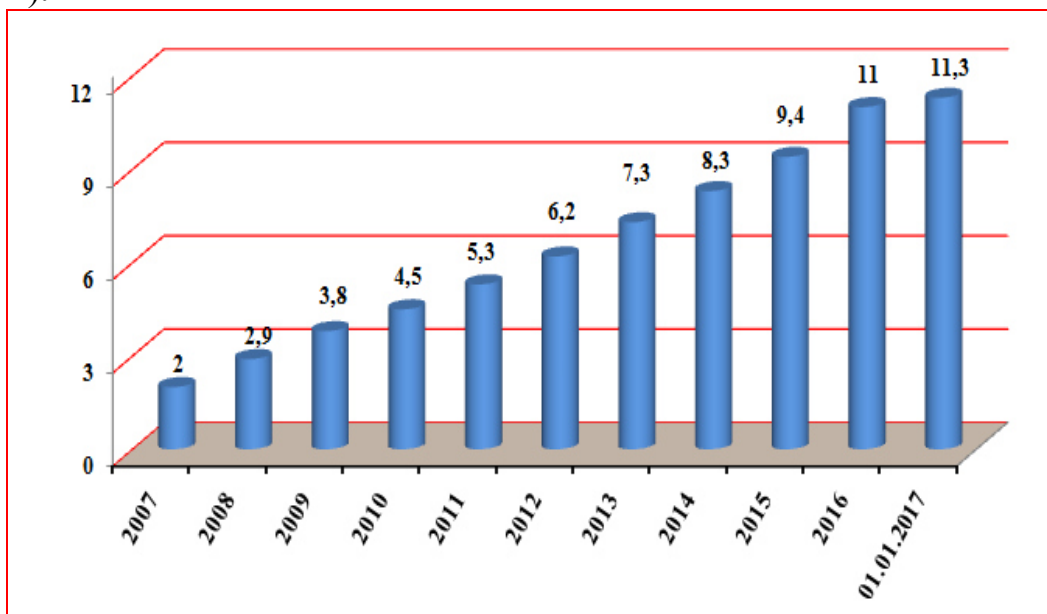
Oxirgi 20 yilda respublikamizning ko‘plab hududlarida video-telefoniya, yuqori tezlikdagi Internet, HDTV-kanal va boshqalar bo‘yicha konvergent xizmatlar taqdim etish bilan birga zamonaviy texnologiyalarga keng polosali kirish uchun 2000 kilometr dan ortiq optik tolali aloqa kabeli tortildi.

¹⁹ Диаграммаларни ишлаб чиқишда Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги ахборот хизматининг маълумотларидан фойдаланилди

2-rasm. Xalqaro axborot tarmoqlariga (Internet) kirish xizmatlarini ko'rsatuvchi operator va provayderlar soni (dona)

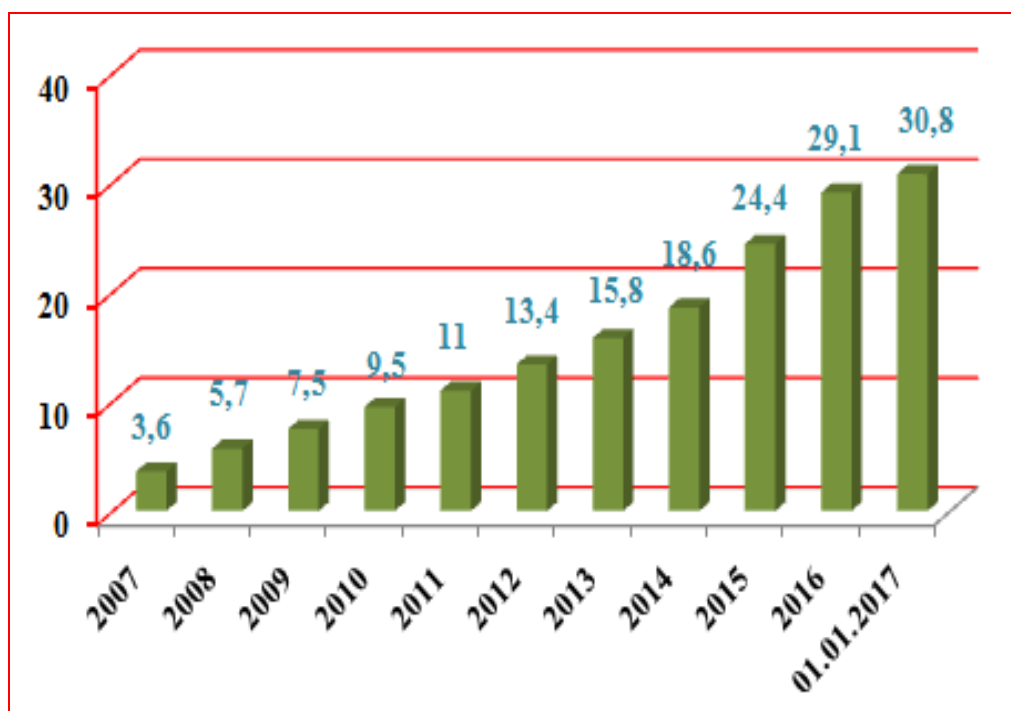
Internet tarmog'i milliy segmentini yuqori tezlikda rivojlanganligini alohida ta'kidlash joizdir. O'zbekistonda 10 million 200 mingdan ortiq veb-foydalanuvchi mavjud bo'lib, O'zbekiston Respublikasi kommunikatsiya va axborot texnologiyalarini rivojlantirish vazirligi ma'lumotlariga ko'ra WWW.UZ zonasida 2017 yilning yanvar oyi holati veb-saytlar soni 11,3 mingtani tashkil etdi, ya'ni, 2016 yilning yanvar oyiga nisbatan 300dan ziyod yangi veb-saytlar ishga tushirildi (3-rasm).

3-rasm. WWW.UZ da ro'yxatdan o'tgan saytlarning o'sish ko'rsatkichi (ming)

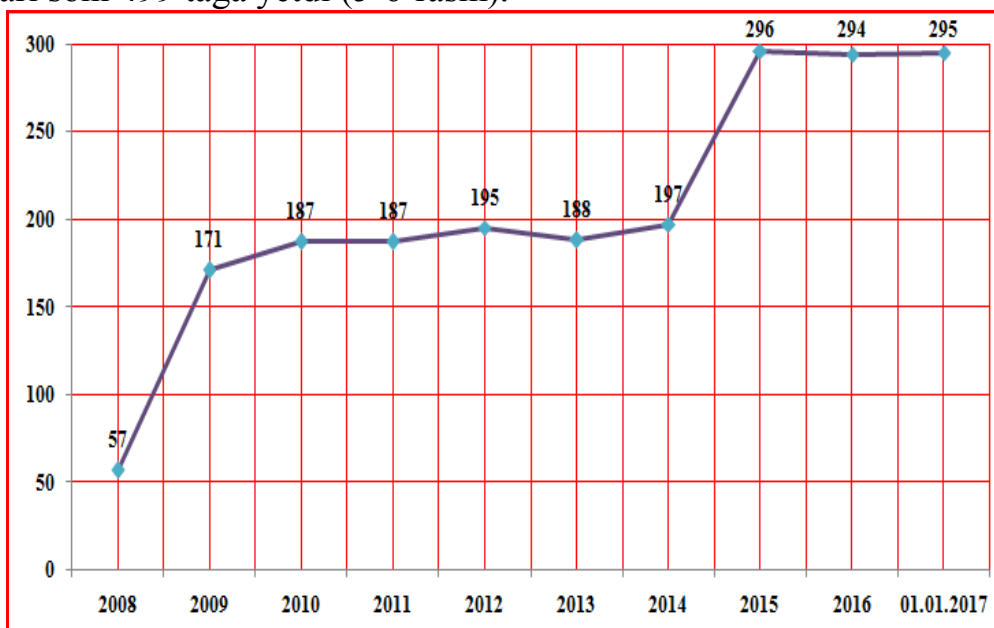
.UZ domen zonasida ayni kunda 30,8 ming domen ro'yxatdan o'tib, o'sish o'tgan yilning shu davridagiga nisbatan 76,32 foizni tashkil etgan (4-rasm), albatta, bu raqamlar hukumat tomonidan olib borilgan sa'yi-harakatlar va ko'rilgan chora-

tadbirlar samarasi natijasida internet tarmogʻidagi milliy hududning jadal rivojlanayotganligini koʻrsatib beradi.

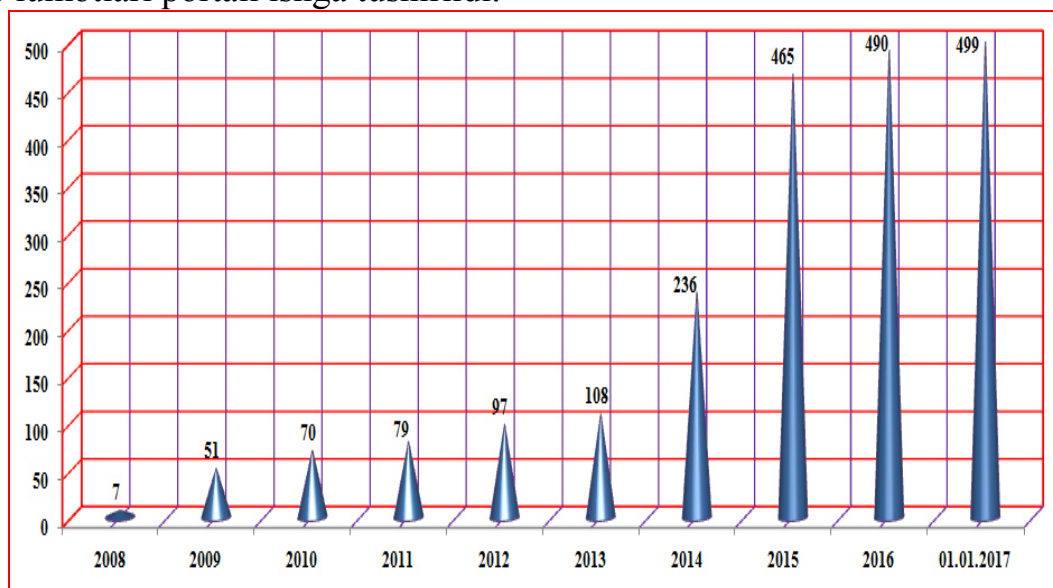

4-rasm. WWW.UZ da roʻyxatdan oʻtgan domenlarning oʻsish koʻrsatkichi (ming)

Iqtisodiyot tarmoqlari va mahalliy sanoatni rivojlanishida boshqaruv hamda ishlab chiqarish jarayonlarida AKT va dasturiy mahsulotlardan foydalanish katta oʻrin tutadi. Bu yoʻnalishda yirik aksiyadorlik kompaniyalari, assotsiatsiya va birlashmalarda maxsus davlat dasturlari doirasida umumiy qiymati 330 milliard boʻlgan 86 ta loyiha amalga oshirildi. Bugungi kunda davlat organlari veb-saytlari hamda elektron resurslari orqali 685 turdagi interaktiv xizmatlar koʻrsatilmoqda. Aholi va tadbirkorlik subʼektlariga elektron xizmatlar taqdim etishning muhim omili hisoblangan davlat axborot resurslari soni 295 ta, davlat organlari axborot tizimlari soni 499 taga yetdi (5-6-rasm).

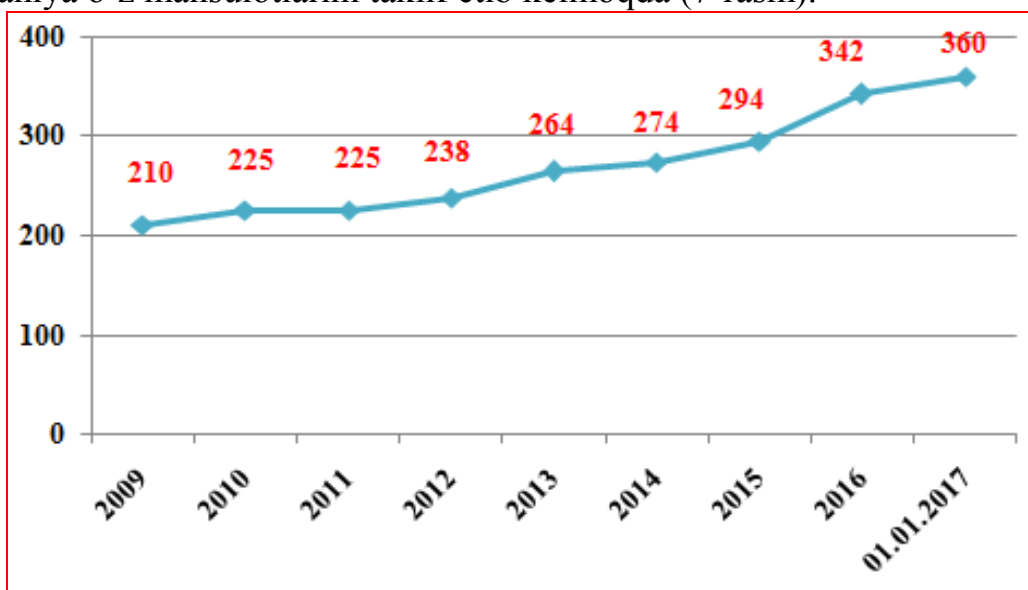

5-rasm. Davlat axborot resurslarini yillar kesimida o‘zgarishi (dona)
 2015 yil 20 martda internet tarmog‘ida ochiq ma’lumotlarni yuklab olish uchun yagona nuqta vazifasini amalga oshiruvchi O‘zbekiston Respublikasi Davlat ochiq ma’lumotlari portali ishga tushirildi.

6-rasm. Davlat axborot tizimlarini rivojlanib borish ko‘rsatkichlari (dona)
 Axborotlashtirish va AKTni joriy etishda boshqaruv jarayonlari avtomatlashtirish darajasi uzluksiz rivojlantirilmoqda. Axborotlashtirish jarayoni monitoringini olib borish maqsadida nis.uz tizimi ishga tushirilib, tizimda 45 davlat organi ro‘yxatdan o‘tgan.

Mamlakatda milliy dasturiy mahsulotlar bozorini rivojlantirish jarayonida mahalliy dasturchilarni rag‘batlantirish maqsadida dasturiy ta‘minot ishlab chiquvchilarning milliy reestri yaratilib, fuqaro va biznesga zaruriy ma’lumotlarni taqdim etuvchi Software.uz – dasturiy mahsulot ishlab chiquvchilar katalogi ishlab chiqildi. 2017 yil yanvar holatiga ko‘ra dasturiy mahsulot ishlab chiquvchi 360 kompaniya o‘z mahsulotlarini taklif etib kelmoqda (7-rasm).

7-rasm. Dasturiy mahsulotlar ishlab chiqish sohasida faoliyat olib borayotgan xo‘jalik sub’ektlari sonidagi o‘zgarishlar (dona)

Respublikamizda “Elektron hukumat” tizimini shakllantirish va rivojlantirish uchun uzluksiz ishlar olib borilmoqda, O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali (gov.uz) va Internet tarmog‘ida my.gov.uz manzilida joylashtirilgan Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali yo‘lga qo‘yilgandan buyon bu tizimlar ustuvor yo‘nalishlar qatorida uzluksiz rivojlantirish bilan birga takomillashtirib borilmoqda va bu jahon hamjamiyati tomonidan e’tirof etilmoqda. Xususan, elektron hukumatni rivojlantirish va elektron ishtiroki reytingida O‘zbekiston 2016 yilda 2014 yilga nisbatan mos ravishda 20 pog‘ona ilgarilab, 193 Davlat ichida 80- o‘rinni egalladi va Elektron ishtirok indeksi (E-Participation Index, EPART)dagi o‘rinni 24 punktga yaxshilab 71- o‘rindan 47- o‘ringa qadar ko‘tarildi (1-jadval).

1-jadval
ye-hukumat va ye-ishtirokni rivojlantirish MDH davlatlari reyting ko‘rsatkichlari

Davlat	e-hukumat bo‘yicha reyting-2014	e-hukumat bo‘yicha reyting-2016	e-hukumat bo‘yicha o‘zgarish	Davlat	e-ishtirok bo‘yicha reyting-2014	e-ishtirok bo‘yicha reyting-2016	e-ishtirok bo‘yicha
Qozog‘iston	28	33	-5	Rossiya	30	32	-2
Rossiya	27	35	-8	Ukraina	77	32	+45
Belarus	55	49	+6	Ozarbajon	77	47	+30
Ozarbajon	68	56	+12	O‘zbekiston	71	47	+24
Ukraina	87	62	+25	Moldova	40	50	-10
Moldova	66	65	+1	Qozog‘iston	22	67	-45
O‘zbekiston	100	80	+20	Qirg‘izston	81	67	+14
Armaniya	61	87	-26	Belarus	92	76	+16
Qirg‘izston	101	97	+4	Armaniya	59	84	-25
Tojikiston	129	139	-10	Tojikiston	158	149	+9
Turkmaniston	128	140	-12	Turkmaniston	158	179	-21

Ma’lumki, interaktiv davlat xizmatlari inson manfaatlarini ta’minlashda alohida ahamiyatga ega. Zero, shu asosda odamlarning uzog‘i yaqin, mushkuli oson bo‘lmoqda, vaqti, sarf-xarajati tejalayapti. Boshqacha aytganda, “Elektron hukumat” tizimi aholi va biznes sub’ektlarining masalalarini xal etishda katta qulaylik yaratmoqda.

Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (YaIDXP) to‘g‘risidagi Nizomga asosan Yagona portalning asosiy vazifalari quyidagilardan iboratligi ko‘rsatib berilgan:

- foydalanuvchilarga davlat organlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri murojaat qilish uchun imkoniyat berish;
- foydalanuvchilarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi boshqa loyihalar bilan integratsiyalash; foydalanuvchilarning davlat organlari bilan o‘zaro hamkorligi samaradorligini oshirish;
- davlat organlariga murojaat qilinganda foydalanuvchilar uchun byurokratik to‘siqlarni qisqartirish va ularni bartaraf etish;

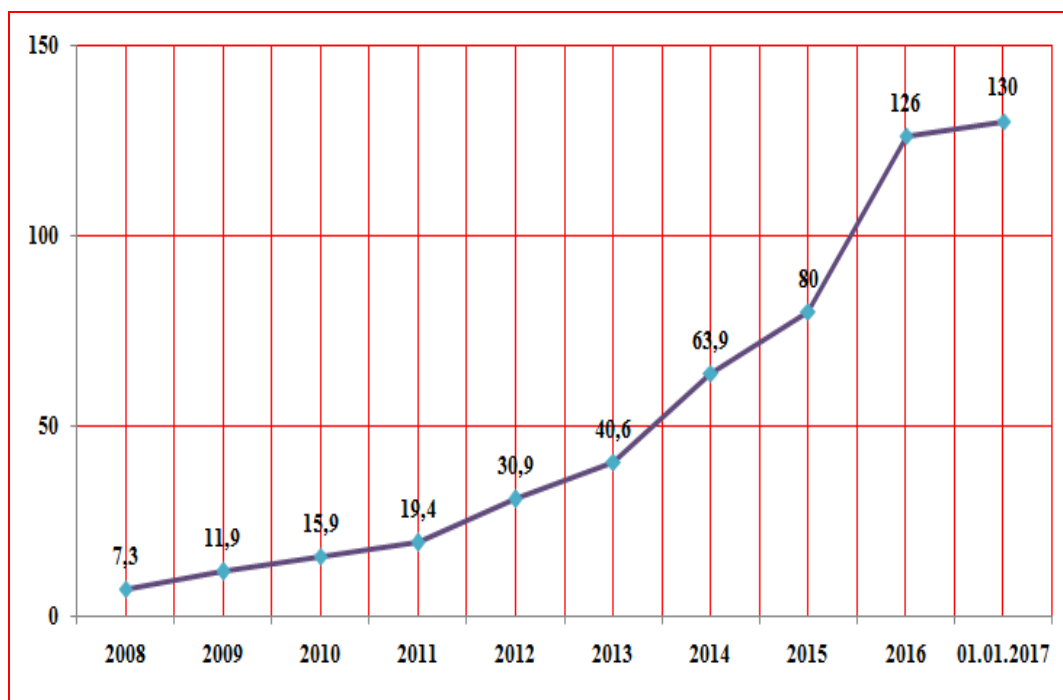
-«elektron hukumat»ni yanada rivojlantirish va davlat boshqaruviga zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishda ko‘maklashish²⁰.

“Elektron hukumat” tizimining takomillashuvi davlat interaktiv xizmatlari sonini ortib borishida muhim omil hisoblanadi. YaIDXPning funksiyalari dinamik ravishda kengayib bormoqda va hozirgi kunda 301 turdagi interaktiv xizmatlarni ko‘rsatadi. Xususan, Yagona portaldagi davlat idoralari rahbarlari qabuliga onlayn yozilish, sudlanganlik yoki sudlanmaganlik holati to‘g‘risida ma’lumot olish, mehnat staji to‘g‘risidagi arxiv ma’lumotnomasini olish, murojaat yo‘llash kabi xizmatlar ommalashuv xususiyatiga ega bo‘ldi.

2015 yil yanvar oyida portalda tadbirkorlik faoliyatiga ta’sir etuvchi ishlab chiqilayotgan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini muhokama qilish va qabul qilingan normativ hujjatlarni baholash bo‘yicha yangi tizim ishga tushirildi. 2017 yil yanvar oyiga qadar bu tizimda 80 ta qonun hujjat loyihalari muhokama qilinib, ulardan 9 tasi internet foydalanuvchilari fikr-mulohazalari asosida, fuqarolar fikrini e’tiborga olgan holda takomillashtirildi. Ayni damda 20 dan ortiq qonun hujjatlari muhokamasi davom etmoqda.

Respublikadagi barcha ta’lim muassasalari 2005 yildan buyon faoliyat yuritib kelayotgan Ziyonet tarmog‘iga ulangan. Portalning 2014 yilda yangilangan hozirgi kundagi kutubxonasida o‘quv qo‘llanma, dissertatsiya ishlari, ilmiy maqola va shu kabilar bilan birga 130 mingdan ortiq birlikdagi axborot-ta’lim resurslari mavjud (8-rasm).

Shuningdek, 2012 yil 10 dekabrda “Xorijiy tillarni o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror ijrosi doirasida Ziyonet portalida 4 mingdan ortiq qo‘llanma, interaktiv darslik, o‘yin, video- va audiosujet materiallariga ega “Xorijiy tillar” bo‘limi yaratildi.

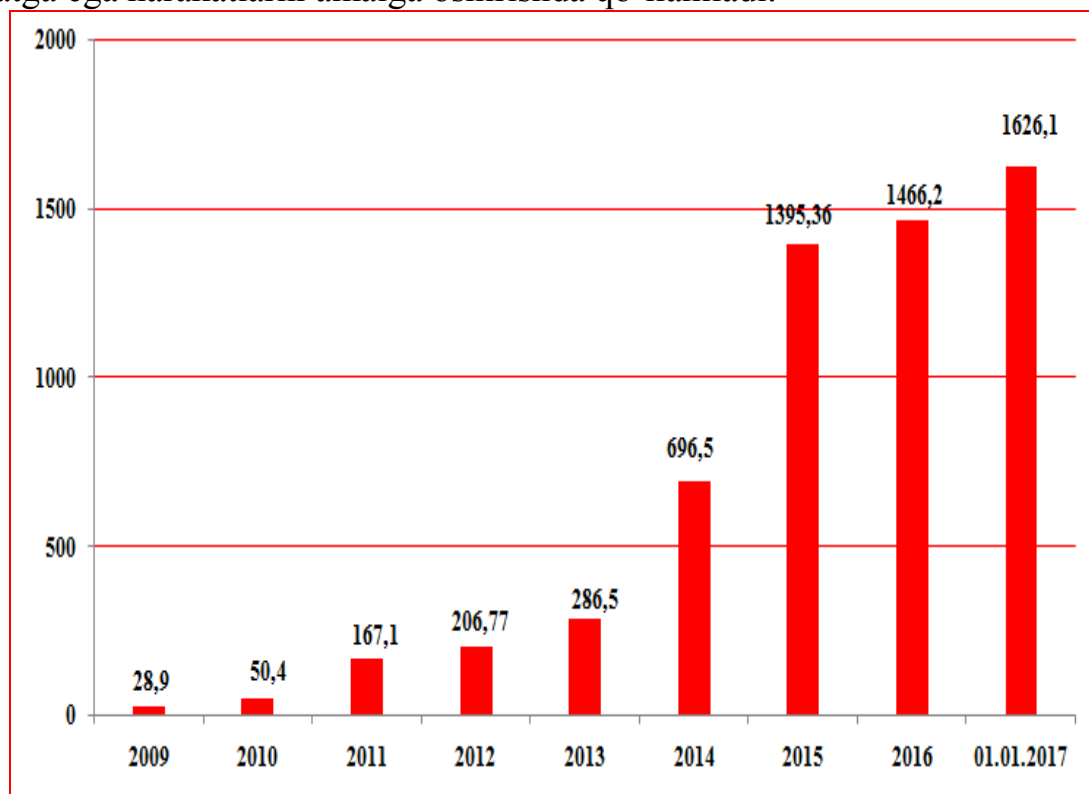
²⁰ Ўзбекистон Республикаси Ягона интерактив давлат хизматлари портали тўғрисида Низом

8-rasm. Ziyonet portali kutubxonasidagi ta'lim axborot resurslarining o'sib borish tendensiyalari (ming)

Yangi tartib 2017 yilning 1- apreldan amaliyotga kiritilib, endi yangi biznesni onlayn tartibda ro'yxatdan o'tkazish imkoni yaratildi va ro'yxatga olish uchun respublikamizda "yagona darcha" tamoyilida faoliyat yuritadigan 194 ta markaz tashkil etildi. Ro'yxatga olish jarayonlarini soddalashtirilishi va tezlashtirilishi iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lgan "milliy iqtisodiyotning mutanosibligi va barqarorligini ta'minlash, uning tarkibida sanoat, xizmatlar ko'rsatish sohasi, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ulushini ko'paytirish"²¹ harakatlar strategiyasini amalga oshirishda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida 2005 yildan boshlab davlat bilan fuqarolar o'zaro hamkorligini amalga oshirishni samarali yo'lga qo'yish maqsadlarida elektron raqamli imzo (ERI) milliy infratuzilmasi yaratildi. Olib borilgan chora-tadbirlar natijasida ERI kalit va kalitlar sertifikatini soni 01.01.2017 holatiga ko'ra 1626,1 birlikni tashkil etdi (9-rasm) va bu tizim uzluksiz takomillashtirilib borilmoqda.

Elektron hujjatdagi elektron raqamli imzo qog'ozli tashuvchidagi hujjatda qo'lda qo'yilgan imzo bilan bir hil huquqga ega bo'lib, elektron hujjatni imzolovchi shaxsni aniqlash uchun ishlab chiqilgan. Elektron raqamli imzo elektron shakldagi fuqarolik ishlari bitimlarini amalga oshirishda, davlat xizmatlarini ko'rsatishda, davlat funksiyalarini ijro etishda, turli yuridik ahamiyatga ega harakatlarni amalga oshirishda qo'llaniladi.

²¹ 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта ustuvor йўналишлари бўйича ҳаракатлар стратегияси - III. Иқтисодий ва ижтимоий ривожлантириш ва либерallashtirishning ustuvor йўналишлари

9-rasm. ERI kalit va kalit sertifikatlarining yillar kesimidagi o‘shish dinamikasi (dona)

Bugungi kunda barqaror taraqqiyotga erishishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini uzluksiz takomillashtirib borish jahon hamjamiyati tomonidan tan olingan jarayondir. Ma’lumotlarga qaraganda, ayni paytda jahon miqyosida yaratilayotgan yalpi ichki mahsulotda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasining ulushi 5,5 foizni tashkil etadi, 2020 yilga kelib bu ko‘rsatkichni 9 foizdan ortiq bo‘lishi kutilmoqda.

AKT taraqqiyoti har qanday mamlakatning nufuzi va raqobatdoshlik darajasini oshirib, boshqaruvni strategik darajada tashkil etish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining demokratik rivojlangan, taraqqiy topgan davlatlar qatorida tengma-teng yurishida hamda fuqarolar dunyoqarashini o‘zgartirishda muhim ahamiyat kasb etib, yangicha tafakkurga yo‘l ochadi.

Xulosa o‘rnida aytganda, respublikamiz iqtisodiyoti barcha tarmoqlarida va barcha hududida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng tatbiq etish, raqamli sanoatni rivojlantirish barobarida interaktiv xizmatlar ko‘rsatishni yanada takomillashtirish va sifatini oshirish asnosida ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni rivojlantirish axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish strategiyasining ustuvor maqsadlaridan biri bo‘lib qolaveradi.

Elektron hukumat o‘zaro munosabat shakllari

—Elektron hukumat|| tizimi fuqarolar bilan hokimiyat, turli ijtimoiy xizmatlar, qo‘mitalar, tashkilotlar, umuman olganda, istalgan darajadagi rahbar xodim bilan ochiq interfaol rejimda muloqot qila olish imkoniyatini yaratadi.

8-mavzu. ELEKTRON HUKUMAT RAQAMLI IQTISODIYOT ELEMENTI SIFATIDA

Reja:

1. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari va Davlat boshqaruvi.
2. Interaktiv davlat xizmatlarini ko‘rsatish jahon tajribasi

Dunyo taraqqiyotining hozirgi bosqichida jahon iqtisodiyotining rivojlanishi takomillashuvning raqamlashtirish bosqichga o‘tib, "Uchinchi sanoat inqilobi", "Industriya 4.0" konsepsiya va boshqa shu kabi ishlanmalar davlat, shuningdek, korporativ darajada ham katta tezlik bilan davlat dasturlari va biznes strategiyalarga kiritilmoqda. Buning natijasida nazariy ishlanmalar va ularni amaliy qamrab olinishi o‘rtasidagi farq ham shunday tezlikda kamayib bormoqda.

Tarixdan ma’lumki, bunday vaziyatlar odatda yangi texnika-iqtisodiy to‘lqinning yuqori bosqichida paydo bo‘ladi va rivojlana borib, tadqiqot tashkilotlari, innovatsion kompaniyalar yangi tarmoqlar chegarasidan tashqariga chiqq boshlaydi, iqtisodiyotning an’anaviy sohalari va oxir-oqibat jamiyat va davlat institutlarini qamrab oladi. Nazariy iqtisodchilar tomonidan hozircha

raqamlashtirishning mehnat samaradorligi o'sishiga ta'sirining qanchalik sezilarli ekanligi, tarmoqlararo ta'sirlari qanday bo'lishi mumkinligi, yalpi ichki mahsulotning o'sishiga qanchalik hissa qo'shishi to'g'risida aniq g'oyalar ishlab chiqilmagan. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, tadbirkorlar va idoraviy ekspertlar, o'z bozorlaridagi va mas'uliyat sohalarida o'zgarishlar muqarrarligini xis qilib bormoqda.

Tadbirkorlik, xususan, kichik va o'rta biznes turli o'zgarishlarga ta'sirchan xususiyatiga ega, shuning uchun kuchli texnik-iqtisodiy to'lqinning navbatdagi yo'nalishining noaniqlik sharoiti yetakchi omil vazifasini bajaradi. Texnologik jihatdan ilg'or davlatlarning hozirgi inqilobiy holatdan ta'sirlanish - ekspertlari xatolar, raqamlashtirish bilan bog'liq ishga tushirgan dastur va tashabbuslariga oid tajribasini o'rganish juda muhimdir. Bu o'z dasturini yaratish va resurslarni tejashda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatoliklar oldini olishga yordam beradi.

Nihoyat, raqamlashtirish tufayli tubdan o'zgaradigan iqtisodiyot va davlat boshqaruvining xususiy institutsional maydonini tahlil va tadqiq qilish alohida ahamiyatga molik bo'ladi. Shubhasiz, yetarlicha qisqa muddatda va ayni paytda raqamli transformatsiyalarga mos kelmaydigan huquqiy-me'riy bazaviy tizimida o'zgarishlar amalga oshirish zarur bo'ladi. Albatta, ushbu tadqiqot yakuniy yechim taklif qilishdan ko'ra ko'proq muammoli vaziyatlarni aniqlaydi, vazifalarni belgilaydi. Bu raqamli muammoning ko'lami va murakkabligini aniqlaydigan bir zumda dinamik rivojlanayotgan bu vaziyat, turli o'yinchilar tutgan o'rnini ko'rib chiqadi va o'yinning yangi qoidalarini belgilab olishga imkon beradi.

Dastlabki qadamda raqamlashtirish mavzusi xorijiy mualliflar tomonidan qanday yoritilgani, xorijiy kompaniyalar va mamlakatlardagi raqobatdosh hamkorlar bu yo'nalishda qanday ishlarni amalga oshirayotganligini o'rganish zarur bo'ladi.

Mazkur sohada olib borilayotgan davlat siyosati va mamlakatimizdagi yetakchi tashkilotlar tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlardan milliy biznes "raqamli poygada" ishtirok etish uchun zaruriy chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda deb umumiy xulosa qilish mumkin. Mutaxassislar va kompaniya rahbarlari hozirgi davrda raqamli texnologiyalardan foydalanmasdan ichki va tashqi bozorlarda muvaffaqiyatli raqobat qila olmasliklarini tushunib yetmoqda.

Iqtisodiyot va jamiyatni "raqamlashtirish" jarayoni (ingliz tilida - digitization, ba'zan esa digitalization) to'g'risida fikr bildirishdan avval, birinchi navbatda, terminga aniqlik kiritish zarur bo'ladi. Keng ma'noda "raqamlashtirish" jarayoni odatda raqamli texnologiyalarni ommaviy joriy etish va ishlash ko'nikmalarini olish, ya'ni, axborotni yaratish, qayta ishlash, almashish va uzatish texnologiyalari bilan boshlangan ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiya sifatida tushuniladi²².

Qanday texnologiyalarni "raqamli"ga (digital technology - RT) kiritish yoki kiritmaslik, sinonim bo'lgan "raqamli yechimlar" tushunchasida nimani tushunish kerakligi aniq ta'riflash kabi murakkabdir. Tadqiqotchilar muhitida hozirgi kunda

²² Бундай таъриф, хусусан, UNCTAD (The Transformative Economic Impact of Digital Technology, http://unctad.org/meetings/en/Presentation/ecn162015p09_Katz_en.pdf) экспертлари томонидан келтирилган

ham bu mavzu yuzasidan tinimsiz faol nazariy bahs-munozaralar davom etmoqda: misol tariqasida, 2017 yil 12-25 yanvar kunlari Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Analitik markaz tomonidan o'tkazilgan "Raqamli iqtisod - uzoq muddatli strategiyaga yo'lida" mavzusida o'tkazilgan onlayn-so'rovda ishtirokchilarga "raqamli iqtisod" bazaviy atamasini yettita muqobil ta'rifini tanlash taklif etildi (OECD, Jahon banki, Buyuk Britaniya, Avstraliya hukumatlari va boshqalar).

Bundan tashqari, bu turli qarashlar ekspertlar va tahlilchilar tomonidan hozirgi vaqtda insoniyatga qaysi texnik-iqtisodiy bosqich kirib keldi va qanday texnologiyalar (yoki texnologiyalar guruhi) yaqin istiqbolda iqtisodiy o'sishga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatishiga keng sharh berilishi bilan yanada chuqurlashib bormoqda. Jumladan, asosiy g'oyachisi bo'lgan Amerikalik tadqiqotchilar Jeremi Rifkin (Jeremy Rifkin) va Reymond Kursveyl (Raymond Kurzweil) bo'lgan "Uchinchi sanoat inqilobi" (Third Industrial Revolution, TIR) deb ataladigan universal atama mashhurlikka erishdi. TIR konsepsiyasining tarafdorlari, xususan, birinchi sanoat inqilobi o'z asosida ko'mir, ikkinchi – uglevodorod resurslaridan foydalanishga asoslanganligi e'tirof etishadi va faqatgina uchinchi bosqich, o'z navbatida, raqamli/axborot texnologiyalaridan foydalanish va istiqbol takomillashtirilishiga ahamiyatli darajada tayanadigan yangi texnologik yechimlar butun bir majmuasini (jumladan, qayta tiklanadigan/toza yenergiya, kompozit va nanomateriallar, biomedikal innovatsiyalar manbalari, 3D bosib chiqarish texnologiyalari, transportni ommaviy elektrlashtirish va boshqalar) sekin-asta joriy etishni e'tiborga oladi. Shuningdek, bir qator tadqiqotchilar "uchinchi texnologik AKT-platforma" gibril variantdan foydalanadi. Shu bilan bir vaqtda, "to'rtinchi sanoat inqilobi" yoki "industriya 4.0" muqobil konsepsiyasining tarafdorlari, Rifkin, Kursveyl va ularning izdoshlari tomonidan muhokama etilayotgan TIR yechimlari va ko'plab elementlarni uning eng muhim tashkil etuvchi qismlar sifatida ko'rib chiqadi.

Microsoft tahlilchilarining fikriga ko'ra, jahon AT-industriyasini keyingi yanada rivojlantirishda "Texnologik platforma" - qo'shma texnologiyalar, mahsulotlar va ularni tarqatish kanallari to'plamlari, shuningdek, ulardan foydalanish va taqsimlash ekotizimlarini ommaviy joriy etish muhim rol o'ynashi kerak. Hozirgi kunda yangi texnologik platformalarning asosiy elementlari bulutli hisoblash, mobillik, buyumlar Interneti, katta ma'lumot texnologiyalari, biznes-analitika va kompyuterli o'rgatish hisoblanadi²³. Mazkur ilg'or platforma texnologiyalarining kumulyativ ta'siri tufayli, "mahsulotni xizmatlarga aylanishi", qiymat yaratish, mahsulot va xizmatlarni yetkazib berish zanjirlarini kengaytirish, shuningdek, "inson kapitalini yetkazib berish zanjirini qisqaarishi" bosqichma-bosqich amalga oshib boradi²⁴.

2015 yilda jahon ishbilarmonlik faolligi markazlaridan biri hisoblanadigan Jahon Iqtisodiy Forumi (WEF) maxsus uzoq muddatli Digital Transformation

²³ Цифровая трансформация: технологии и примеры промышленного применения, Microsoft Corporation, 2017

²⁴ Термин, используемый главным экономистом Microsoft Престоном Макафи, см. <http://tass.ru/pmef-2017/articles/4300601>

Initiative (DTI) ("Raqamli ishlab chiqarishni tashkillashtirish tashabbusi") dasturi ishga tushirilganligini e'lon qildi. Yaratuvchilarining fikriga ko'ra, mazkur dastur "biznes va jamiyatni kelgusi raqamlashtirishda yangi yo'nalish va imkoniyatlarni aniqlash uchun fokal nuqta (focalpoint) bo'lishi kerak".

Bunda, boshidanoq DTI "To'rtinchi sanoat inqilobi mavzusi"ning yanada keng muhim tarkibiy qismi sifatida muhim o'ringa ega. WEF ekspertlarining so'nggi hisobotida (yanvar, 2017), bu nodavlat tashkilot rahbari Klaus Shvab (Klaus Schwab) uning kirib kelishini birinchi marta e'lon qilganiga oz muddat o'tganiga qaramasdan (Davos Forumi -2016), "To'rtinchi sanoat inqilobi to'liq kuch bilan davom etayotganligi" (allaqachon "is underway") qat'iy keltiriladi.

"e-government" atamasi davlat organlari, shaxslar va tashkilotlar o'rtasidagi elektron o'zaro bog'liqlikni, shuningdek davlat apparati ichidagi o'zaro bog'liqlikni (davlat organlari, davlat organlarining tarkibiy bo'linmalari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni) anglatadi.

2-jadval.

Raqamli iqtisodiyotni yaratish shartlari va ularning namoyon bo'lishi

Table 2. Prerequisites of creation of digital economy and their manifestation

Predposilki perexoda k sifrovoy ekonomike	Period vremeni
Texnologik asos	
telekommunikatsiyalarning rivojlanishi	1900 yillar
Ommaviy iste'mol mahsuloti sifatida apparat vositalarining rivojlanishi	60-yillardan boshlab
Axborot texnologiyalarining rivojlanishi va ommaviy iste'mol bozoriga yo'naltirilgan axborot mahsulotlarini yaratilishi	1980 yildan boshlab
Internetning elektron iqtisodiyot sub'ektlarining o'zaro hamkorligi uchun axborot-kommunikatsiya muhiti sifatida rivojlanishi	1990 yildan boshlab
Elektron iqtisodiyotning shakllanishi	
Birinchi elektron biznes sub'ektlarini yaratilishi	1995 yildan boshlab
Elektron iqtisodiyot sub'ektlarini "qayta moliyalashtirish" bilan bog'liq inqiroz	2000 yildan boshlab
Xalqaro axborot-kommunikatsiya infratuzilmaning shakllanishi	2000–2005 yillar
Internet tarmog'i kommunikatsiyalari va ishtirok etish texnologik standartlarni rivojlantirish	2000 yildan boshlab
Elektron to'lov tizimlarini yaratish va rivojlantirish	2000 yildan boshlab
Tovarlar va Internetning yaqinlashuvi	2005 yildan boshlab
Internet xizmatlari bozorini yaratish va rivojlantirilishi	2000 yildan boshlab
Mobil kirishni rivojlantirilishi	2005 yildan boshlab
Mobil aloqa va bulut ilovalarni rivojlantirilishi	2010 yildan boshlab
jismoniy ob'ektlarning Internetga ulanishiga asoslangan maishiy aqlli texnologiyalar bozorlarini rivojlantirilishi	2009 yildan boshlab

EP bo'yicha davlatlarning ham siyosiy, ham huquqiy hujjatlari tuzilgan; Shu bilan birga, siyosiy hujjatlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlarda "elektron hukumat" tushunchasini aniqlashga va ikki tomonlama yondashuv shakllantirildi. Yomg'ir birinchi, tor yondashuvga qarash, davlat hokimiyati ijro etuvchi mutaxassis

tomonidan tayinlangan jismoniy shaxslarga ma'lumot va kommunal xizmatlarni o'tkazish uchun AKTdan boshqa narsalar. Umumiy nazariy yondashuvga muvofiq, ES bu murakkab hodisadir, bu nafaqat elektron shaklda xizmatlarni taqdim etish va ijro hokimiyati organlari faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlarga kirishni ta'minlash, Balki ijro etuvchi hokimiyat organlari tizimidagi tarkibiy o'zgarishlar, ijroiya hokimiyati organlari va xodimlarning ish haqi bo'yicha ish yuritish va bunday organlarning ochiqligi oshishi bilan birga keladi. elektron demokratiya vositalariga o'tish.

Elektron imzolar to'g'risida Keng tushunchaning Xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan ta'riflarda tarqalishi, shubhasiz, bunday tashkilotlar elektron imzolarni rivojlantirish foydasini nafaqat elektron xizmatlarni ko'rsatish, Balki umuman davlat hokimiyati ijro etuvchi hokimiyat organlari tizimini o'zgartirish imkoniyatlari Bilan son ko'rish rivojlanmoqda. Masala, Evropa Komissiyasi EPni davlatga kirish uchun ma'lumot-kommunikatsiya tizimlari, tashkiliy va davlat xizmatlari va demokratik proseduralarni uzatish uchun ish olib boriladigan joy emas.

Janubiy Koreya elektron hukumatni rivojlantirishda ulkan muvaffaqiyatga erishgan davlat hisoblanadi. U Birlashgan Millatlar Tashkilotining elektron hukumat institutlarining hamda aholining davlat boshqaruvidagi elektron ishtirokining rivojlanganlik darajasi bo'yicha reytingida birinchi o'rinda turadi. Shuning uchun ham uning tajribasi so'nggi yillarda ko'plab tadqiqotchilarning diqqat markazida bo'lib kelmoqda.

Janubiy Koreyada elektron hukumatni shakllantirish bo'yicha tashabbus 2001-yilda yuridik kuchga ega bo'ldi. Mamlakatda elektron hukumatni rivojlantirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur hukumat organlarining ishida samardorlikni oshirishga qaratilgan bo'lib, u uch bosqichda amalga oshirilishi lozim bo'lgan.

Birinchi bosqichda (2001-2003) kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqilgan bo'lib, ularning natijasida Koreyaning hukumat organlari tashqi dunò bilan Internet orqali uchta asosiy yo'nalishda -G2C (davlatdan-fuqaroga), G2B (davlatdan-biznesga) va G2G (davlatdan-davlatga) sxemalari bo'yicha aloqa qila boshladi.

Bundan tashqari, davlat boshqaruvi tizimida idoralararo elektron aloqalarni ta'minlashga qaratilgan axborot-texnologik arxitektura ham ishlab chiqilgan. Unda, xususan, elektron hujjat aylanishi, elektron raqamli imzo va boshqa texnologiyalar faol qo'llanilgan. Umumiy hisobda, birinchi bosqich uchun jami 225 million AQSh dollari miqdorida mablag' sarflangan. Natijada, Koreya raqamli imkoniyatlar indeksi bo'yicha jahonda 4-o'ringa ko'tarilib oldi.

Ikkinchi bosqichda (2003-2007) Koreya hukumati o'z oldiga ancha katta maqsadni qo'ygan - dunò davlatlari ichida nisbatan ochiq va shaffof elektron hukumatni shakllantirish. Koreyaning —Elektron hukumat qurishning milliy asoslari va tamoyillaril nomli dasturiga muvofiq to'rtta sohaga oid loyihalar ishga tushirilgan:

- davlat boshqaruvi organlarining faoliyat ko'rsatishi
- davlat xizmatlarini ko'rsatish

- axborot resurslarini boshqarish
- qonun ijodkorligi tizimi

Ushbu loyihalarni amalga oshirish uchun jami 981 million AQSh dollari miqdoridagi mablag‘ sarflangan. Natijalar kutilganidan ham a’lo darajada bo‘lgan.

2007-yilga kelib Koreyada markaziy boshqaruv organlarining 55 foizida davlat apparatining 96,6 foiz xodimlari axborotlarni qayta ishlashning milliy elektron tizimi - —On-Narall (koreyscha, onlayn-mamlakat) tizimidan foydalanishga o‘tgan. Buning natijasi o‘laroq, fuqarolarning murojaatlarini ko‘rib chiqish muddati 30-44 kundan 7-13 kungacha qisqargan.

Davlat tuzilmalarida ma’lumotlarni qayta ishlashning innovatsion tizimi - —On-Narall 2007-yildan to‘liq ishga tushgan bo‘lib, uning oldiga quyidagi maqsadlar qo‘yilgan:

- ma’lumotlarni qayta ishlash va almashish doirasida barcha boshqaruv jaraenlarini standartlashtirish;
- davlat organlarining markazlashmagan operatsiyalarini boshqarishni yagona tizimga solish;
- tizim ishtirokchilari o‘rtasida axborotlarni almashish va tarqatishni ta’minlovchi turli jaraenlarni o‘zaro bog‘lash va bir-biriga integratsiya qilish.

2008-yildan uchinchi bosqich boshlangan. Bu bosqichda asosiy e’tibor barcha mavjud tizimlar va turli darajadagi elektron hukumatlar o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlash va ularni bir-biriga integratsiyasini ta’minlashga qaratilgan. Bu fuqarolarga va kompaniyalarga kompleks davlat xizmatlarini taqdim qilish imkonini beradi.

Ushbu bosqichda Koreya Respublikasi boshqa davlatlarga (jumladan, Ekvador, Indoneziya, Bangladesh, Shri-Lanka, Mali) elektron hukumatni shakllantirish uchun texnologik yechimlarni yetkazib berish bo‘yicha shartnoma ham tuzgan. Bungacha, 2004-yildan boshlab Janubiy Koreyada elektron hukumat uchun ishlab chiqilgan texnologiyalarni import qiluvchi asosiy davlat Yaponiya bo‘lgan.

Janubiy Koreya hukumati turli sohalarda axborot texnologiyalarni qo‘llash borasida ilg‘or davlatlar qatoriga kiradi. Mamlakatda, bir so‘z bilan aytganda, bojxona ishidan tortib to intellektual mulk masalalarigacha avtomatlashtirilgan tizimga o‘tgan. Shuning uchun ham u hozirda dunèda elektron hukumatning rivojlanish darajasi bo‘yicha birinchi o‘rinda turadi.

Nazorat savollari

1. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari va Davlat boshqaruvi.
2. Interaktiv davlat xizmatlarini jahon tajribasida ko'rsatish ko'rsating

9-mavzu. O'ZBEKISTONDA TAQDIM ETILAYOTGAN INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI

Reja:

1. O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalining asosiy maqsadi
2. Interaktiv Davlat xizmatlarini yagona portali
3. O'zbekiston Respublikasi ochiq ma'lumotlar portali – data.gov.uz
4. Portalning foydalanuvchilar uchun ijtimoiy ahamiyati.

O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali www.gov.uz O'zbekiston Respublikasi Hukumatining Internet tarmog'idagi rasmiy davlat axborot resursi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalining tashkil etilishi va qo'llab-quvvatlanishi, O'zbekiston Respublikasining «Telekommunikatsiyalar to'g'risida»gi va «Axborotlashtirish to'g'risida»gi Qonunlari, Kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha Muvofiqlashtiruvchi Kengashning O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalini ishlab chiqish va qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari rejasiga muvofiq amalga oshirilamoqda.

O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali davlat hokimiyati organlari faoliyatining funksional jarayon va tartibini qo'llab-quvvatlovchi, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining elektron hamjihatlik infratuzilmasining tizimini tashkil etuvchi qism hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalining asosiy maqsadi:

- Fuqarolar va xo'jalik sub'ektlariga hokimiyat va boshqaruvi organlari tomonidan taqdim etiladigan axborot resurslari va xizmatlarining hajmini oshirishga mo'ljallangan ixtisoslashtirilgan axborot tizimini yaratish;

- O'zbekiston Respublikasi Hukumatining faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlar bilan ta'minlash, O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali maqsadli auditoriyasini zarur muassasalar bilan o'zaro aloqa qilish jarayonlari va imkoniyatlari to'g'risida, fuqarolarning majburiyatlari va huquqlarining kelib chiqishi to'g'risida, davlat hokimiyati organlarining faoliyati to'g'risidagi axborotlardan to'liq, tezkor va foydalanishda qulayligi, davlat hokimiyati organlari va boshqaruvining rasmiy pozitsiyasini aks ettiruvchi keng ko'lamdagi axborotlar bilan ta'minlash;

- Cheklangan xizmatlanishga mo'ljallangan axborotga kiritilgan ma'lumotlardan tashqari, tegishli axborot resurslarini joylashtirish va tashkil etish yo'li bilan fuqaro va tashkilotlarni davlat ijro hokimiyati organlarining faoliyati to'g'risidagi rasmiy axborotga kirishini ta'minlash;

- Davlatlararo axborotlar almashinuvining intensivikasi;

- O'zbekiston Respublikasining xalqaro nufuzini oshirish va milliy

iqtisodiyotimizga investitsiyalarni jalb etish uchun shart-sharoitlarni yaratish.

- O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portalining asosiy**
axborot
- davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining
 - ma’lumotlarni belgilangan formatdagi taqdimida davlat muassasalari o‘rtasida «hukumat» darajasida axborotlarni gorizont al almashinuvi;
 - ma’lumotlarning markazlashtirilgan bazasiga kirish asosida yagona axborot resurslaridan birgalikda foydalanish;
 - iqtisodiy, huquqiy, statistik, elektoral axborotlar bilan vertikal axborot almashinuvi;
 - davlat-jamiyat hamjihatligini ta’minlash;
 - davlat-fuqaro;
 - davlat-iqtisodiy munosabatlar sub’ektlari;
 - davlat-jamoat institutlari (siyosiy, diniy, milliy, madaniy, notijorat va hkz. tashkilotlar va birlashmalar);
 - tashqi auditoriyaga mo‘ljallangan, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining ko‘p sonli axborot resurslariga, idoralarning «yoyilgan» serveriga kirishning yagona nuqtasini yaratish;
 - davlat institutlarining faoliyati to‘g‘risida axborotlarni taqdim etish;
 - huquqiy axborotga kirishni ta’minlash (respublika, mintaqaviy qonunchilik, vazirlik va idoralarning me‘yoriy aktlari);
 - davlatda «Global axborotlashgan jamiyat»ga mos munosabatlarni bunyod etish va shakllantirishga ko‘maklashish;
 - davlat institutlarining ishlash samaradorligini oshirish;
 - idoraviy va byurokratik to‘siqlarni yengib o‘tishga ko‘maklashish;
 - davlat xizmatining obro‘si va nufuzini oshirish.

Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali – my.gov.uz va uning yangicha talqini – my2.gov.uz

O‘zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (keyingi o‘rinlarda Yagona portal deb ataladi) Internet tarmog‘ida O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali doirasida, shu jumladan «bir darcha» rejimida faoliyat ko‘rsatadi.

Interaktiv Davlat xizmatlarini yagona portali 2013 yil 1 iyulda ishga tushirildi. 2017 yilning mart oyiga kelib, ushbu portalda 308 ta elektron xizmat joriy etildi. Bunda xizmatlar axborot (offlayn), yarim avtomat, avtomatlashtirilgan va interaktiv ko‘rinishlarda taqdim qilinadi.

Davlat bojxona qo‘mitasi saytida elektron yuk bojxona deklaratsiyalari qabul qilinmoqda. 2015 yilda davlat xaridlari bo‘yicha maxsus axborot portali ishga tushirildi va elektron savdo shakli amaliyotga tatbiq etildi. Masofaviy bank xizmatlari joriy qilinishi bilan 2016 yilda 1847569 nafar foydalanuvchi kredit olish uchun elektron ariza bilan murojaat etdi.

Barcha sohalar

Davlat interaktiv xizmatlarini taqdim etuvchi tizimning tashkiliy tuzilmasi

Portalda joriy etilgan imkoniyatlar:

«Statistika» moduli fuqarolar tomonidan davlat tashkilotlariga yuborilgan murojaatlarni ko‘rib chiqilishi xolati bo‘yicha muhim ma‘lumotlarni o‘zida aks etadi

«Murojaatlarni ko‘rib chiqish» modulining imkoniyatlari:

- 500 dan ortiq davlat tashkilotlariga murojaat yuborish;
- 5ta davlat tashkilotiga bir vaqtda murojaat yuborish;
- oldingi murojaatlarni va qoramalarni saqlash;
- murojaatlarni ko‘rib chiqish xolatini kuzatish;
- davlat tashkiloti faoliyatidan qoniqish darajasini baxolash;
- murojaatni bekor qilish;
- davlat tashkilotining javobiga izoh qoldirish

«O‘zarxiv» Agentligi xizmatlari

- oylik maoshini tasdiqlash to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni olish uchun ariza berish;
- mehnat faoliyatini tasdiqlash to‘g‘risidagi arxiv ma‘lumotlarini olish uchun ariza berish;
- o‘qiganligini tasdiqlash to‘g‘risidagi arxiv ma‘lumotlarini olish uchun ariza berish;
- taqdirlanganligini tasdiqlash to‘g‘risidagi arxiv ma‘lumotlarini olish uchun ariza berish.

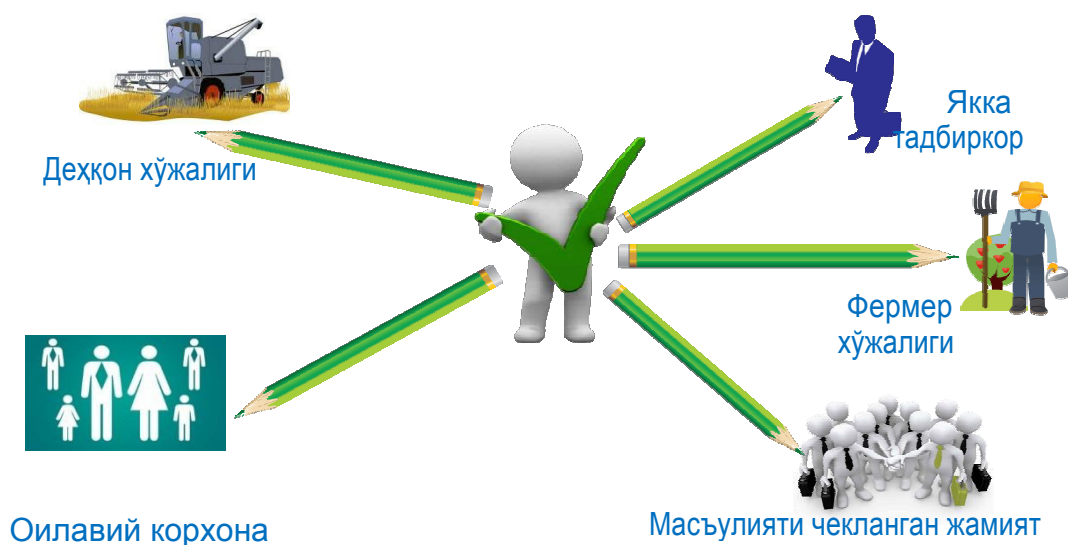
«Davlat organi rahbariyati qabuliga yozilish»

Mazkur xizmat fuqarolarga rahbariyat qabuliga onlayn tarzda yozilish imkoniyatini beradi. Davlat organlari, korxonalari, muassasalari va tashkilotlarida fuqarolarni qabul qilish tartibi ularning ichki tartibi bilan belgilanadi.

«Bo‘sh ish o‘rinlari»

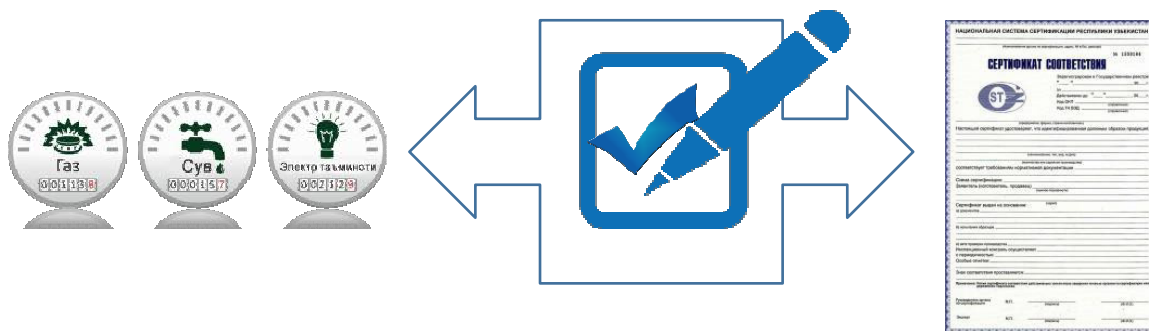
Yagona portal foydalanuvchilari taqdim etilgan bo‘sh ish o‘rinlari uchun o‘zlarining rezyumelarini yuborishlari mumkin. Yagona portalda davlat organlari tomonidan mavjud bo‘sh ish o‘rinlari haqidagi ma‘lumotlar joylashtiriladi.

Tadbirkorlik sub’ektlarini davlat ro‘yxatidan o‘tkazish xizmati

«O‘lchov vositalarining davlat metrologik tekshiruvini o‘tkazishga ariza berish»

Gaz, elektr energiyasi, issiq va sovuq suv hisoblagichlarini davlat metrologik tekshiruvidan o‘tkazishga arizani Yagona portal orqali berish Ariza taqdim etilganidan keyin 24 soat ichida (ish kunlarida), ariza beruvchining Yagona portaldagi shaxsiy kabinetiga, metrologik tekshiruvini o‘tkazishga shartnoma va o‘lchov vositasini topshirish manzili va vaqti haqida ma’lumot keladi.

«Ko‘chmas mulkka bo‘lgan huquqlarni davlat ro‘yxatidan o‘tkazish uchun arizalarni rasmiylashtirish»

Barcha kerakli hujjatlar mavjud bo‘lgan taqdirda (mahalliy davlat organlari qarorlari, notariat organlari tomonidan tasdiqlangan shartnomalar va boshqalar), arizachilar o‘z huquqlarini kadastr organlariga tashrif buyurmasdan ro‘yxatdan o‘tkazishlari (huquqni belgilovchi hujjatni olishlari) mumkin.

«Tibbiy faoliyatni amalga oshirish bo‘yicha litsenziya olish uchun elektron ariza taqdim etish»

Yuridik shaxslar, tibbiy faoliyatni amalga oshirish bo‘yicha litsenziya (litsenziya bitimi) olish (qayta rasmiylashtirish, uzaytirish) uchun elektron arizani Yagona portal orqali taqdim etishlari mumkin.

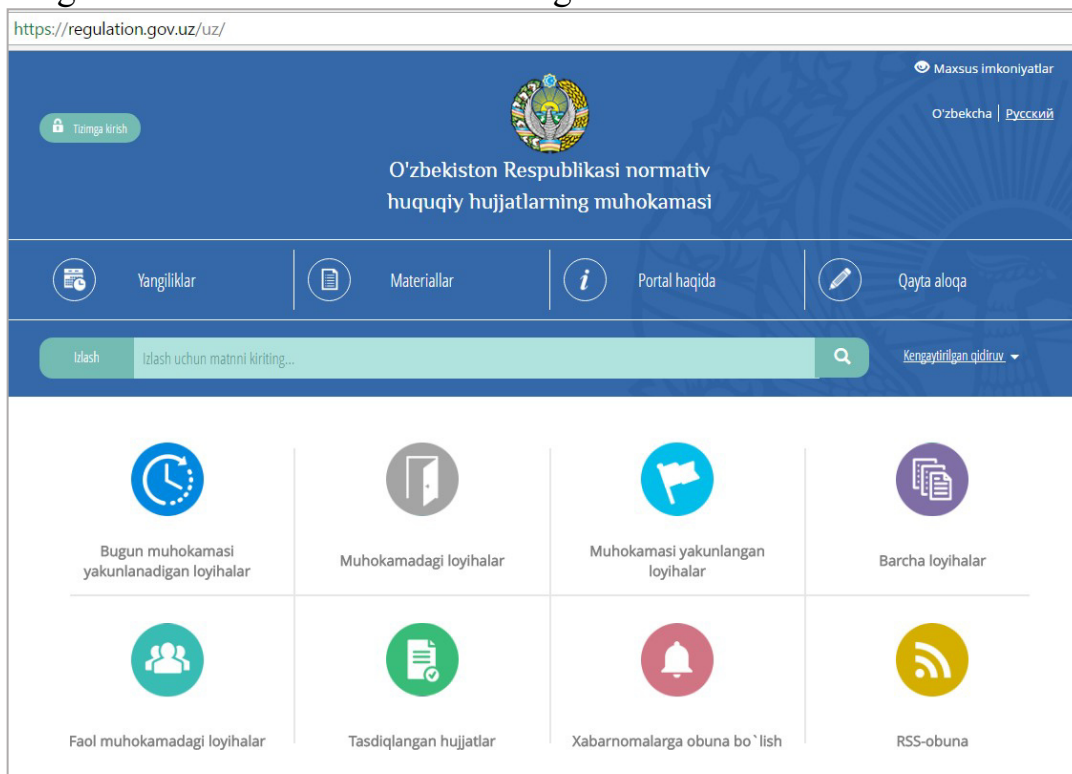
Arizalar, O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining Litsenziyalash va nodavlat tibbiyot muassasalari tomonidan ko‘rsatilayotgan tibbiy xizmatlar sifatini nazorat qilish boshqarmasi tomonidan o‘rganib chiqiladi va litsenziyalash organining ekspertiza natijalariga muvofiq tegishli takliflar bilan birgalikda xulosa tayyorlanadi.

«Tashqi savdo shartnomalari bo‘yicha ma’lumotlarni Tashqi savdo operatsiyalari yagona elektron axborot tizimiga taqdim etish»

2014 yil 1 sentyabrdan boshlab, tadbirkorlik sub’ektlari tashqi savdo shartnomalari ma’lumotlarini raqamli imzodan foydalangan holda Yagona portal orqali elektron tarzda Tashqi savdo operatsiyalari yagona elektron axborot tizimiga taqdim etish imkoniyatiga ega Ushbu xizmatdan tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug‘ullanuvchi tadbirkorlik sub’ektlari (jismoniy hamda yuridik shaxslar) foydalanishlari mumkin.

Aholining interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish imkonoyatini yaratish uchun 2013-yil 1-iyulda Yagona davlat interaktiv xizmatlari portali (www.my.gov.uz) ishga tushirildi, 2015-yil 17-martdan esa O‘zbekiston Respublikasi ochiq ma’lumotlar portali (data.gov.uz) foydalanishga topshirildi.

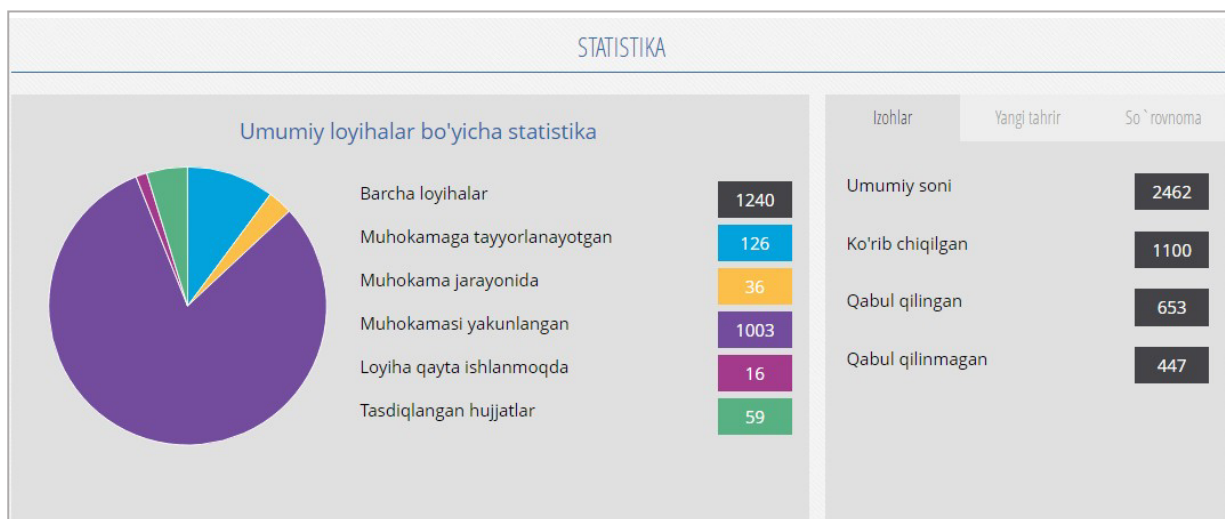
Mazkur ishlarning mantiqiy davomi sifatida Qonun hujjatlari ta'sirini baholash tizimini alohida portal ko'rinishida ishga tushirish edi, mazkur tizim 2015-yil 1-yanvardan ishga tushgan bo'lib dastlab Yagona davlat interaktiv xizmatlari portalining alohida bo'limida aholi e'tiboriga havola etildi.

O'zbekiston Respublikasi me'yoriy - huquqiy hujjatlarining muhokamasi portali – O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 328-son qaroriga asosan ishlab chiqilgan bo'lib, Qonun hujjatlari ta'sirini baholash tizimining birinchi talqinidir.

Portalning maqsadi:

- muammoni, uni tartibga solishning maqsadi va mavjud echimini tahlil qilish orqali normativ-huquqiy hujjatni qabul qilishda vujudga kelishi mumkin bo'lgan (vujudga kelgan) ijobiy va salbiy oqibatlarni aniqlash;
- ishlab chiqilayotgan normativ-huquqiy hujjat loyihasida va qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatda davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tizimida korrupsiya, boshqa huquqbuzarliklar sodir etilishi uchun sharoit yaratadigan, tadbirkorlik sub'ektlari uchun ortiqcha ma'muriy hamda boshqa cheklolarni joriy etadigan yoki joriy etishga sharoit yaratadigan qoidalarni aniqlash;
- tadbirkorlik sub'ektlarida asossiz xarajatlar paydo bo'lishiga olib keluvchi qoidalarni aniqlash

Foydalanuvchilar joylashtirilgan normativ-huquqiy hujjatlar borasida nafaqat moddama-modda o'z takliflarini bildirishlari balki, mazkur hujjatlar borasida o'z fikr-mulohazalarini bildirib mahsus so'rovnomani to'ldirishlari ham mumkin. So'rovnomalar Qonun hujjatlari ta'sirini baholash tizimini va mazkur Portalni yanada rivojlantirishda ahamiyatga ega.

Muhokamadagi loyihalar bo'limiga kirib, hozirda muhokama jarayonida bo'lgan loyihalar haqida ma'lumotlarni olish, fikr-mulohazalar qoldirish imkoniyati mavjud.

Maxsus imkoniyatlar

O'zbekcha | Русский

O'zbekiston Respublikasi normativ huquqiy hujjatlarning muhokamasi

Yangiliklar | Materiallar | Portal haqida | Qayta aloqa

Izlash: Kengaytirilgan qidiruv

Normativ-huquqiy hujjat loyihasi nomi	ID	Hujjat muallifi	Hujjatni qabul qiluvchi tashkilot	Hujjat turi	Hujjat ko'rinishi	Hujjatning joriy holati	Muhokama boshlanishi (sana)	Muhokama yakunlanishi (sana)	Izohlar soni
Об утверждении Положения о порядке подготовки, переподготовки и повышения квалификации судей и выдачи удостоверений на право управления судами	1416	O'zbekiston avtomobil va daryo transporti agentligi	O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi	Qaror	NHH loyihasi	Muhokama jarayonida	2017-04-26 15:47:10	2017-05-11 00:00:00	0
ПЛАН РАБОТЫ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ МЕЖДУНАРОДНОЙ ДОГОВОРНО-ПРАВОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН НА 2017-2020 ГОДЫ	1415	O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi	O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi	Reja	NHH loyihasi	Muhokama jarayonida	2017-04-26 09:07:53	2017-05-11 05:12:00	0

Me'yoriy-huquqiy hujjatlar loyihalarini muhokama qilish portali (regulation.gov.uz)dan bepul internet asosida foydalanish qulayligi fuqarolar va hukumat, davlat idoralari o'rtasidagi aloqalarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi ochiq ma'lumotlar portali – data.gov.uz

O'zbekiston Respublikasi **Ochiq ma'lumotlar portali** 2015 yildan buyon faoliyat ko'rsatib kelmoqda. Dastlabki bosqichda unda sakkizta tashkilotdan 80

turdagi ma'lumot joylashtirilgan bo'lsa, bugungi kunda mazkur portalda 120 ta tashkilotning 2216 xildagi axboroti o'rin olgan. Bu axborotlar iqtisodiyot, sog'liqni saqlash, ta'lim, transport va boshqa dolzarb sohalarga taalluqlidir.

Davlat organlari faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlar va axborotlarni ochiq ma'lumotlar ko'rinishida e'lon qilinishi ulardan turli axborot resurslarini shakllantirishda manbaa sifatida va axborot tizimlarini, shuningdek, ham davlat organlari, ham tadbirkorlik subektlari uchun xizmat va ilovalar yaratishda foydalanish mumkin.

Internet tarmog'ida keyinchalik ochiq ma'lumotlar uchun "yagona nuqta" vazifasini bajaruvchi O'zbekiston Respublikasi ochiq ma'lumotlar portalini ishga tushirilgan bo'lib, uning asosiy maqsadi qayta ishlash va tahlil qilish uchun mos formatlarda davlat organlari faoliyati to'g'risida ma'lumotlarni taqdim etishdan iborat.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015 yil 7 avgustdagi *-Ochiq ma'lumotlar taqdim etilishi hisobga olingan holda internet tarmog'ida O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi* qarori asosida internet tarmog'ida axborotdan ko'p marotaba, erkin va bepul foydalanish imkonini beruvchi O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalini doirasida Ochiq ma'lumotlar portalini — **www.data.gov.uz** ishga tushirilgan.

Ochiq ma'lumotlar portalini ishga tushirishdan ko'zlangan asosiy maqsad – davlatning barqaror rivojlanishida hukumat va aholining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab yagona tizimga ulangan xalqaro kompyuterlar tarmog'i – Internet va undagi o'zaro bog'langan gipermatnli elektron resurslar tizimi – xalqaro -o'rgimchak to'rilning rivojlanishi hukumatning fuqarolar oldidagi hisobdorligini yangicha usullar yordamida ta'minlash imkonini yaratdi.

Tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, aholi uchun zarur ma'lumotlarni ularga o'z vaqtida taqdim qilmaslik va aholining axborotga bo'lgan ehtiyojini qondirmaslik jamiyat rivojiga juda katta salbiy ta'siri o'tkazib, oqibatda

-axborot taqchilligil jamiyatning inqiroziga sabab bo'lishi mumkin.

Ayni shu omil – **Ochiq ma'lumotlar portalini** ishga tushirilishiga sabab bo'ldi.

-Ochiq ma'lumot – bu, bir qarashda hammasi tushunarli, foydalanish mumkin bo'lgan ma'lumot.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2015 yil 7 avgustda qabul qilingan qarorga asosan, davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlarining rahbarlari Ochiq ma'lumotlar portalida joylashtiriladigan axborotning o'z vaqtida taqdim etilishi va ishonchliligi uchun shaxsan javob berishi belgilangan.

Portalning foydalanuvchilar uchun ijtimoiy ahamiyati.

Ochiq ma'lumotlar portalini nafaqat davlat boshqaruvi organlari tizimining ochiqligini ta'minlashga, balki iqtisodiyotga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Birgina ta'lim sohasiga oid ma'lumotlar bilan aholini boxabar qilish o'rtacha 1 milliard AQSh dollari miqdorida foyda keltiradi. Transport tizimiga oid ochiq

ma'lumotlar tarmoqlarining shakllantirilishi 700-900 milliard AQSh dollarigacha bo'lgan mablag'ni tejab qolishga olib kelishi aniqlangan.

Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida internet tarmog'ida ochiq ma'lumotlar oqimini faol shakllantirayotgan xususiy sektor vakillari internetdagi portallardan marketing tadqiqotini yuritishda ham foydalanayotganliklariga guvoh bo'lish mumkin.

Hukumatning ochiq ma'lumotlar tizimini takomillashtirish yuzasidan olib borgan islohotlarining ikkita muhim jihati bor. Birinchidan, jamoatchilikni ochiq ma'lumotlar bilan ta'minlash hukumat faoliyatining oshkoraligini va fuqarolarning jamiyat qurilishidagi keng ishtirokiga, ikkinchidan, tadbirkorlar va fuqarolarning hukumatga nisbatan ishonchi oshishiga xizmat qiladi.

Ochiq ma'lumotlar portali mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar samaralarini o'zida aks ettiradigan, ayni chog'da davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini yanada kuchaytirishga xizmat qiladigan muhim axborot resursi bo'lib, uni takomillashtirish, boyitish va targ'ib qilishga barcha mas'uldir.

Ochiq ma'lumotlar portali imkoniyatlari va foydalanuvchilari. Ochiq ma'lumotlar portali bo'limlari.

Portal ikki tilda faoliyat olib borib, quyidagi bo'limlarga ega: a) **Asosiy** - "Bosh sahifa", "Dasturchilarga", "Yangiliklar";

b) **Qo'shimcha** - "Portal yangiliklari", "Ommabop ma'lumotlar", "Tashkilotlar", "Portal haqida", "Kayta aloqa", "Ma'lumotlardan foydalanish shartlari".

a) Asosiy bo'limlar. "Bosh sahifa" bo'limi. Ushbu bo'lim portal bosh sahifasi bo'lib, u portalning mohiyatini yoritib beruvchi bannerlar va belgilar shaklidagi ma'lumotlar hamda Portal xakidagi anonslardan iborat yangiliklarni o'z ichiga oladi. IZlash funksiyasi portaldagi ma'lumotlarni tezda topish imkonini beradi. Portal bosh sahifasidan boshqa sahifalarda joylashgan asosiy ma'lumotlarga kerakli havolalarni bir marta bosish (klik) orqali o'tish mumkin.

"Dasturchilarga" bo'limi. Ushbu bo'limda, qayta ishlash va tahlil qilish uchun mos bo'lgan mashina o'qiy oladigan formatdagi ochiq ma'lumotlar taqdim etiladi.

"Yangiliklar" bo'limi. Davlat organlari tomonidan taqdim etilgan yangi ma'lumotlar ushbu bo'limda to'liq tarzda berib boriladi.

b) Qo'shimcha bo'limlar. "Portal yangiliklari" bo'limi. Ushbu bo'limda yangiliklar anonsi joylashtiriladi. Bir marta bosish (klik) orqali yangiliklarning asosiy sahifasiga o'tiladi hamda tanlangan mavzu bo'yicha to'liq matn ochiladi.

"Ommabop ma'lumotlar" bo'limi. Mazkur bo'lim foydalanuvchilar tomonidan ko'p murojaat etilgan ma'lumotlar ro'yxatini o'z ichiga oladi.

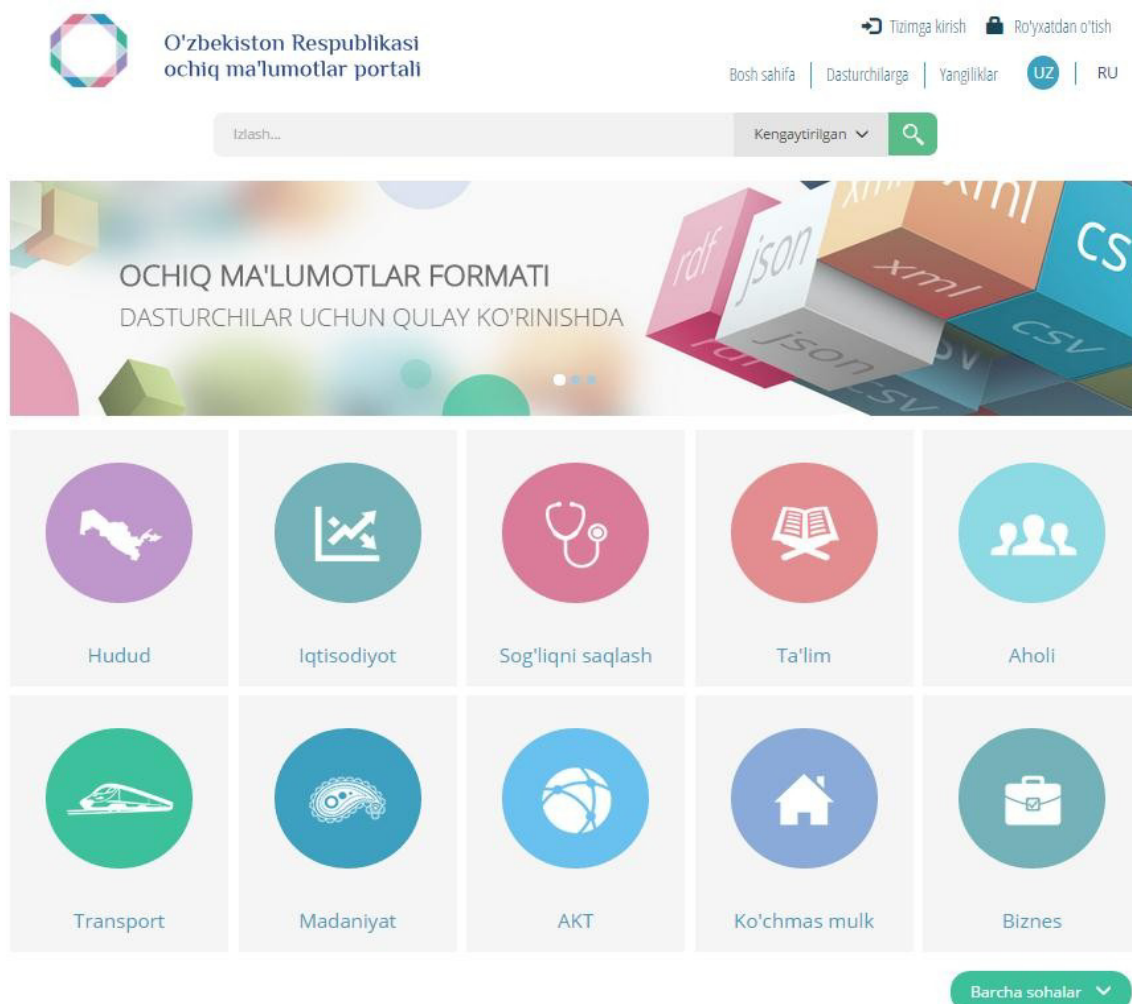
"Tashkilotlar" bo'limi. Mazkur bo'limda ochiq shaklda ma'lumotlarni joylashtiruvchi davlat organlari ro'yxati keltirilgan.

"Portal xakida" bo'limi. Mazkur bo'limda foydalanuvchiga portalning xususiyatlari xakida qisqacha ma'lumot beriladi.

"Qayta aloqa" bo'limi. "Qayta aloqa" bo'limi portal administratoriga

xabarlar jo‘natish sahifasi hisoblanadi. Jo‘natuvchi ushbu sahifada ism, familiya, ye-mayl, telefon raqami va manzili kabi barcha zarur aloqa ma’lumotlarni qoldirishi mumkin. Tegishli katakchaga xabaringiz matnini kiritish - har qanday fikr, savol, shikoyat yoki biror bir taklif yuborish mumkin.

"Ma'lumotlardan foydalanish shartlari" bo'limi. Ushbu sahifada ma'lumotlardan foydalanish uchun belgilangan shartlar keltiriladi.

O‘zbekiston Respublika Prezidenti virtual qabulxonasi – pm.gov.uz;

2016 yil 24 sentyabrda O‘zbekiston hukumat portalida Shavkat Miromonovich Mirziyoevning virtual qabulxonasi – PM.gov.uz sayti faoliyati yo‘lga qo‘yilgan.

2016 yil 23 dekabrda PM.gov.uz O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Virtual qabulxonasiga aylantirildi ("PM" - –Prezidentga Murojaat).

Hal etilmagan masalalar/muammolar, ariza, shikoyat yoki takliflar bo‘lsa, u holda murojaatni to‘g‘ridan-to‘g‘ri O‘zbekiston Respublikasi Prezidentiga 3 xil usulda: qo‘ng‘iroq qilish, murojaat yuborish yoki O‘zLiDeP hududiy partiya tashkiloti Kengashiga tashrif buyurish orqali yuborish mumkin.

Hukumat rahbariga murojaat qilishni istagan har qanday fuqaro to‘g‘ridan-to‘g‘ri sayt orqali yoki (0 800) 210–00–00 telefon raqami yoki 1000 qisqa raqami yordamida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentiga shikoyat, taklif va talablarini yetkazishi mumkin. Qo‘ng‘iroqlar butun Respublika bo‘ylab bepul.

Shuningdek, O‘zLiDePning hududiy Kengashlariga murojaat qilish mumkin. Murojaatning maqomini (javob berilgan-berilmaganini) sayt orqali tekshirib borish mumkin. Virtual qabulxona orqali murojaat qilish uchun elektron raqamli imzo talab qilinmaydi.

Махсус имкониятлар
Ўзбекча Русский

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Шавкат Миромонович Мирзиёевнинг
виртуал қабулхонаси

pm.gov.uz

*Сизда ҳал этилмаган масалалар/муаммолар, ариза, шикоят ёки таклифлар борми?
У ҳолда мурожаатингизни тўғридан-тўғри Ўзбекистон Республикаси Президентига 3 хил усулда:
қўнғироқ қилиш, мурожаат юбориш ёки Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги Халқ
қабулхоналарига таширф буюриш орқали юборишингиз мумкин.*

Янгиликлар	Статистика
<p>4 ой - қисқа давр. Қисқа статистика 2017.01.26</p> <p>PM.gov.uz портали – Ўзбекистон Республикаси Президенти (2016 йил 23 декабрга қадар Бош Батафсил...</p> <p style="text-align: right;">барча янгиликлар ></p>	<p>Ўзбекистон Республикаси Президенти виртуал қабулхонаси 2016.12.23</p> <p>PM.gov.uz Ўзбекистон Республикаси Президентининг Виртуал қабулхонасига айлантирилди. Батафсил...</p>
 <p>Кўриб чиқилган 90%</p>	
<p>Жами 705663 Кўриб чиқилган 639018</p>	

1000 ёки 0-800-210-00-00

Ўзбекистон Республикаси Президентига ариза, таклиф ва шикоятларни (0 800) 210-0000 ёки «1000» қисқа рақамларига қўнғироқ қилган ҳолда юбориш мумкин (қўнғироқ республика бўйича бепул бўлиб, ундан фақатгина стационар телефонга қўнғироқ қилиш нархи бўйича ҳақ олинади)

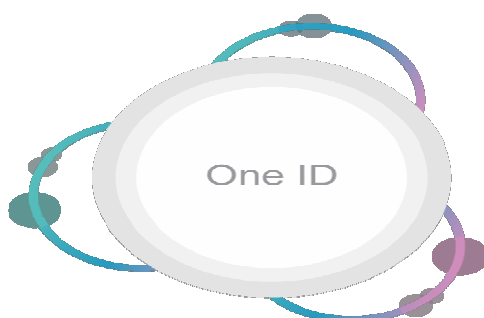
[Мурожаатни юборинг](#)

Мурожаат мақomini текшириб кўринг

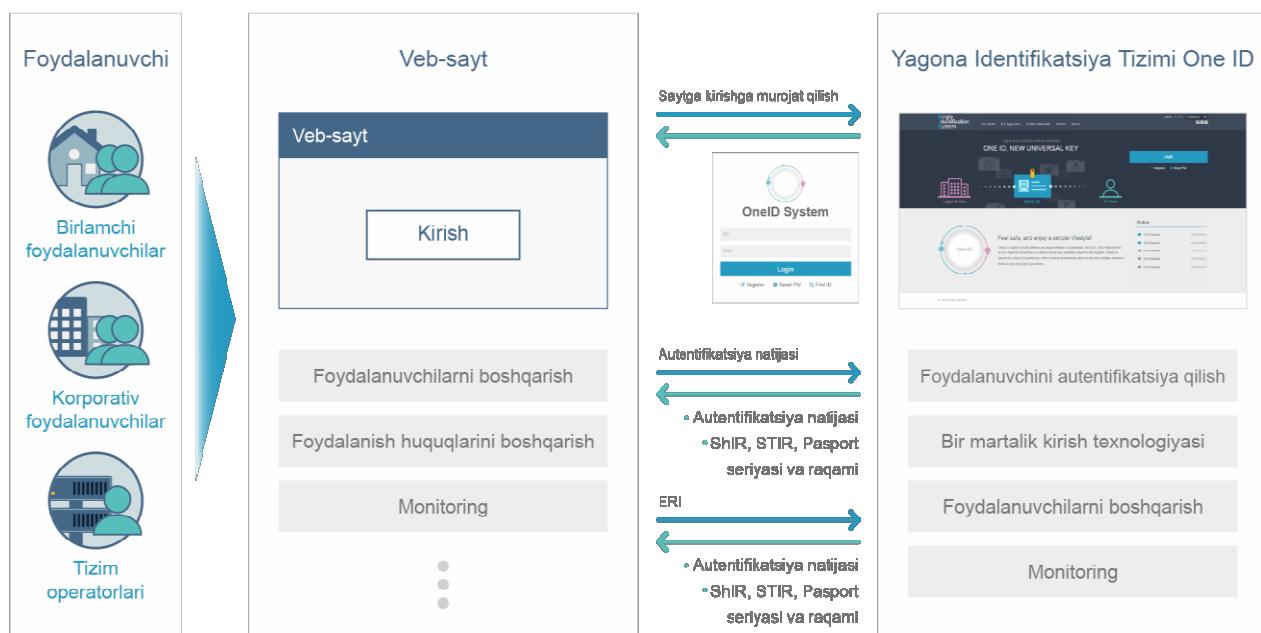
Yagona identifikatsiya tizimi id.gov.uz

Yagona Identifikatsiya Tizimi One ID - bu nima?

Yagona identifikatsiya tizimi turli hukumat agentliklariga va fuqarolik veb-saytlariga kirish imkoniyatini beradigan yagona akkaunt bilan ta'minlaydi. Foydalanuvchilar turli xil veb saytlar uchun turli xil akkauntlar yaratishiga to'g'ri kelmaydi va ular o'zlarining elektron raqamli imzolari orqali YaIT ga javobgar idoralarga tashrif buyurmasdan ro'yhatga kirishlari mumkin. Foydalanuvchi YaITga kirgandan so'ng, u YaITga bog'langan veb saytlarga qaytadan kirishiga hojat qolmaydi. Yagona Identifikatsiya Tizimi One ID turli veb-saytlar, davlat va

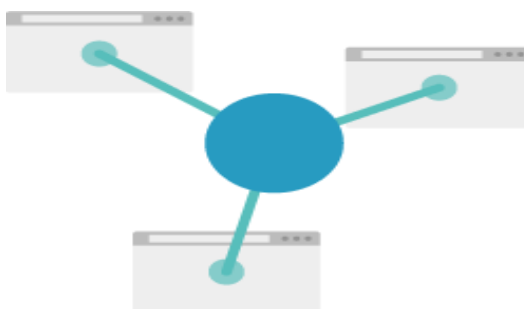
xo'jalik boshqaruvi, davlat hokimiyati va mahalliy biznes tashkilotlarning portallari, barcha foydalanuvchilar uchun qulay foydalanish uchun mo'ljallangan.

YaIT One ID veb-saytlarga foydalanuvchilarni aniqlash uchun xizmat turlarini taqdim etadi. Buning uchun, foydalanuvchilar shaxsiy ma'lumotlarini

YaIT One ID avvaldan ro'yxatdan o'tkazishlari kerak: foydalanuvchi nomi, parol, To'liq ismi, ShIR va hokazo.

Veb-saytga kirish uchun foydalanuvchi YaIT One ID login va parolini kiritishi kerak. Tizim ma'lumotlarni tekshirib va autentifikatsiya natijasini foydalanuvchi identifikatoriga qaytaradi.

e-hukumat tizimlari bilan Yagona Identifikatsiya Tizimi integratsiya bo'lgani sababli, barcha tegishli resurslarga kirish uchun bir akkaunt bilan foydalanish imkonini beradi. Yagona Identifikatsiya Tizimi akkaunti yordamida barcha xizmatlar bilan foydalanish mumkin.

Boshqa saytlar bilan integratsiya

Veb-sayt egasi va foydalanuvchini identifikatsiya qilish uchun, har qanday xizmatlar (bank xizmatlari, elektron tijorat va boshqalar) bilan ta'minlash uchun

- Yagona Identifikatsiya Tizimi qonuniy va qulay yo'l.

Yagona Identifikatsiya Tizimi qonun bilan belgilanadi. Vazirlar Mahkamasi tomonidan 17 dekabr 2015 yil 365 sonli tasdiqlangan - foydalanuvchilarni aniqlash Yagona Identifikatsiya Tizimi elektron hukumat haqidagi nizomga muvofiq, Yagona Identifikatsiya Tizimi tomonidan ko'rsatilgan ma'lumotlar haqiqiy deb qabul qilish lozim.

Yuridik shaxslarni identifikatsiya qilish

Tashkilot (kompaniya) rahbari jismoniy shaxs sifatida ro'yxatdan o'tgan bo'lsa, o'z kabinetida tashkilot qo'shishi mumkin. Buning uchun, Yagona Identifikatsiya Tizimi shaxsiy kabinetida, tashkilot rahbari nomidan olingan Elektron Raqamli Imzo taqdim etilishi kerak. Yuridik shaxs qo'shib tashkilot nomidan davlat xizmatlaridan foydalanish uchun boshqa foydalanuvchilarga (xodimlarga) o'z vakolalarini topshirishi mumkin.

Yagona Identifikatsiya Tizimi

O'zbekcha

Foydalanuvchilarga Davlat tashkilotlari uchun Ulangan saytlar Tizim haqida

Ulangan saytlar ro'yxati:

- EGOV** Elektronное правительство Узбекистана
O'zbekiston Respublikasi elektron litsenziyalash
- CLASSIFIERS.GOV.UZ** Информационная система РЕГИСТР СПРАВОЧНИКОВ И КЛАССИФИКАТОРОВ
Kataloglarni va klassifikatorlarni ro'yxati
- Individual va Yuridik Shaxs ma'lumotlar tizimi portali
- e-kommunal** www.e-kommunal.uz
Kommunal xo'jalik va uy-joy fondi portali
- Центры "Одно окно"
"Yagona oyna" markazlari
- MARKAZIY BANKI
O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki

Identifikatsiyalashning yagona tizimi quyidagi **vazifalarni bajaradi**:

➤ interaktiv davlat xizmatlari ko‘rsatishda va idoralararo elektron hamkorlik qilishda foydalanuvchilarning haqiqiy identifikatsiyalanishini ta‘minlash;

➤ «Elektron hukumat» tizimi foydalanuvchilarini ro‘yxatga olish, identifikatsiyalash, autentifikatsiyalash va avtorizatsiyalashning yagona mexanizmini ta‘minlash;

➤ idoralararo elektron hamkorlik qilishda davlat xizmatlari

ko‘rsatuvchi davlat organlari va boshqa tashkilotlarning (keyingi o‘rinlarda vakolatli organlar deb ataladi) axborot tizimlaridan ruxsat etilgan holda foydalanishni ta‘minlash.

Yuklangan vazifalarni bajarish uchun identifikatsiyalashning yagona tizimi quyidagi **funksiyalarni amalga oshiradi**:

- foydalanuvchilarni ro‘yxatga olish, identifikatsiyalash, autentifikatsiyalash va avtorizatsiyalash;

- «Elektron hukumat» tizimi jismoniy va yuridik shaxslarining markaziy ma‘lumotlar bazalari bilan o‘zaro hamkorlik qilish;

- foydalanuvchilarning ishonchli shaxsiy ma‘lumotlarini identifikatsiyalashning yagona tizimiga ulangan vakolatli organlarning axborot tizimlariga ruxsat etilgan holda uzatish;

- davlat xizmatlari ko‘rsatishda va idoralararo elektron hamkorlik qilishda foydalanuvchilarning vakolatlarini saqlash va boshqarish.

Identifikatsiyalash yagona tizimining ishlashi O‘zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi tomonidan amalga oshiriladi, ushbu Vazirlik quyidagilarni **ta‘minlaydi**:

- identifikatsiyalash yagona tizimining dasturiy-apparat kompleksini texnik qo‘llab-quvvatlash va yanada takomillashtirish;

- belgilangan tartibda foydalanuvchilarning shaxsiy ma‘lumotlari saqlanishi va axborot xavfsizligini ta‘minlash choralarini ko‘rish;

- vakolatli organlar axborot tizimlarining identifikatsiyalashning yagona tizimi bilan integratsiyalashuviga qo‘yiladigan texnik talablarni tasdiqlash;

- davlat organlari axborot tizimlarining identifikatsiyalashning yagona tizimi bilan integratsiyalashuviga ko‘maklashish;

- talablar buzilgan taqdirda foydalanuvchilar va vakolatli organlar axborot tizimlarining identifikatsiyalash yagona tizimidan foydalanishini blokirovka qilish.

Nazorat savollari

1. O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portalining asosiy maqsadi
2. Interaktiv Davlat xizmatlarini yagona portali
3. O‘zbekiston Respublikasi ochiq ma‘lumotlar portali – data.gov.uz
4. Portalning foydalanuvchilar uchun ijtimoiy ahamiyati.

10-mavzu. KOMMUNAL TO‘LOVLARNI AMALGA OSHIRISHDA INTERAKTIV XIZMATLAR

Reja:

1. Kommunal xo‘jalik va uy-joy fondi portali e-kommunal.uz dan
2. Bo‘limda bir qancha xizmatlar .
3. Kommunal xizmatlarni onlayn to‘lashda xizmatlar ketma-ketligi

Kommunal xo‘jalik va uy-joy fondi portalini tahlil qilish. Uning resurslari, faoliyat maqsadlari, kommunal xizmatlarini yagona oyna ko‘rinishida interaktiv xizmatlarni o‘rganishga bag‘ishlangan.

Tinglovchi e-kommunal.uz, ya’ni Kommunal xo‘jalik va uy-joy fondi portalidan ID.uz yagona identifikatsiya tizim orqali ro‘yxatdan o‘tishi kerak bo‘ladi xamda elektron xisoblagichlarni profilga kiritib onlayn to‘lovni amalga oshirishi lozim.

Kommunal xo‘jalik va uy-joy fondi portali e-kommunal.uz

Portalning asosiy vazifasi aholining uy-joy-kommunal soha va kommunal xizmat vakillari, shuningdek, xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarining sohaning yuqori tashkilotlari bilan hamkorligini yanada takomillashtirishdir. Portalning maqsadi – interfaol va axborot xizmatini ko‘rsatish orqali kommunal xizmatlarining aholi, tadbirkorlik sub’ektlari bilan o‘zaro hamkorlik qilishi uchun yagona axborot makonini tashkil etish, kommunal xizmatlar faoliyatida oshkoralikni ta’minlashdan iborat. Portal erdamida iste’molchilarga interaktiv xizmatlar ko‘rsatish maqsadida kommunal xizmat va xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlari faoliyati avtomatlashtirilmoqda.

The screenshot shows the homepage of the e-kommunal.uz portal. It features a navigation menu on the left, a central news section with a house icon, and a right sidebar with service statistics and a call center contact. The main content area includes news items about waste removal services and water supply interruptions.

Тарифы ЖОК от e-kommunal.uz	Сметчик	Без
Гор. вода	3450.00	20267.60
Жил. вода	300.00	4767.61
Газ	220.00	4229.10
Элек. во	182.00	182.00
Тепло	---	1189.70
Утилизация	---	2500.00

Подано	4990
В исполнении	500 (10%)
просрочено	109
Выполнено	3453 (69%)
Отказано	238 (5%)
Запланировано	91 (2%)
Неудовлетворен	338 (7%)
Закртыо	180 (4%)
Автозакртыо	190 (4%)

2.1-rasm E-kommunal.uzv. AMALIY MASHG'ULOT MATERIALLARI

Foydalanuvchi tizimdan foydalanish uchun ID.UZ yagona identifikatsiya tizimida ro'yxatdan o'tish kerak bo'ladi.

2.2-rasm Ro'yxatdan o'tish bo'limi

Подано	4990
В исполнении из них:	500 (10%)
просрочено	109
Выполнено	3453 (69%)
Отказано	238 (5%)
Запланировано	91 (2%)
Неудовлетворен	338 (7%)
Закрыто	180 (4%)
Автозакрито	190 (4%)

2.3-rasm ID.uz

Foydalanuvchi ro'yxatdan o'tgandan so'ng xizmatlar yetkazib beruvchilarining rekvizitlarini bilib olishi, portal ma'muriyatiga savol bilan murojaat qilish imkoniyati mavjud. Shuni ta'kidlash joizki, faqat o'z profilidagi ma'lumotlarni, misol uchun, o'z manzilini ko'rsatgandagina boshqaruvchi kompaniyalarning rekvizitlarini bilib olish uchun «Xizmatlar yetkazib beruvchilarim» xizmatidan foydalanish imkoniyati beriladi. Profildagi barcha ma'lumotlar tahrir qilinadi, shu sababli yangi yashash joyiga ko'chib o'tganda axborotni yangilash imkoniyati mavjud.

Foydalanuvchi ro'yxatdan o'tgandan so'ng yuqori o'ng burchakda foydalanuvchi ismi va familiyasi bilan bir qatorda — xizmatlar profilil paydo bo'ladi. Bu xizmatlar profilida «Murojaatlarim», «Xizmatlar yetkazuvchilarim», «Profilim» va «Vijetlarim» servislariga menyusi paydo bo'ladi. «Profilim» bo'limida foydalanuvchi kommunal hisob-raqamlarini

to'ldirish kerak. Shundan so'ng «Vijetlarim»da resursdan foydalanuvchi onlayn rejimida kommunal bo'yicha joriy hisoblanmalarni ko'rish mumkin.

2.4-rasm

Natijada Vidjet bo'limida sovuq suv, elektroenergiya, tabiiy gaz, issiq suv uchun to'lagan pullari haqida ma'lumotlarni (qarz bo'lsa, qarzlarni) kuzatib borishi imkoniyati mavjud.

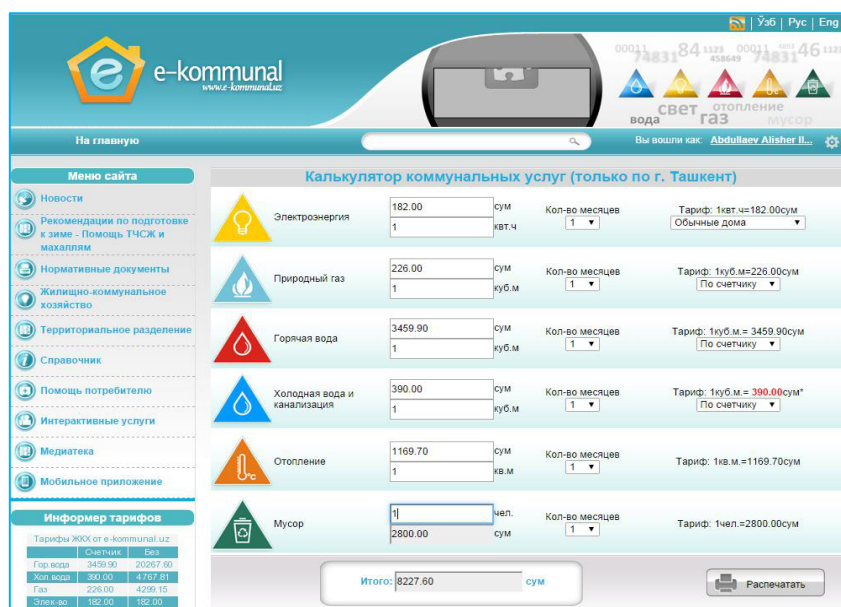

2.5-rasm Onlayn vidjet.

- Интерактив xizmatlar bo'limi mavjud. Bo'limda bir qancha xizmatlar mavjud
- kommunal xizmatlar kalkulyatori
 - kommunal xizmatlari uchun onlayn to'lov va balansni tekshirish
 - qurilish va ta'mirlash ishlari smeta kalkulyatori
 - savol berish
 - so'rovnomalar
 - murojaat
 - to'lov varaqasi

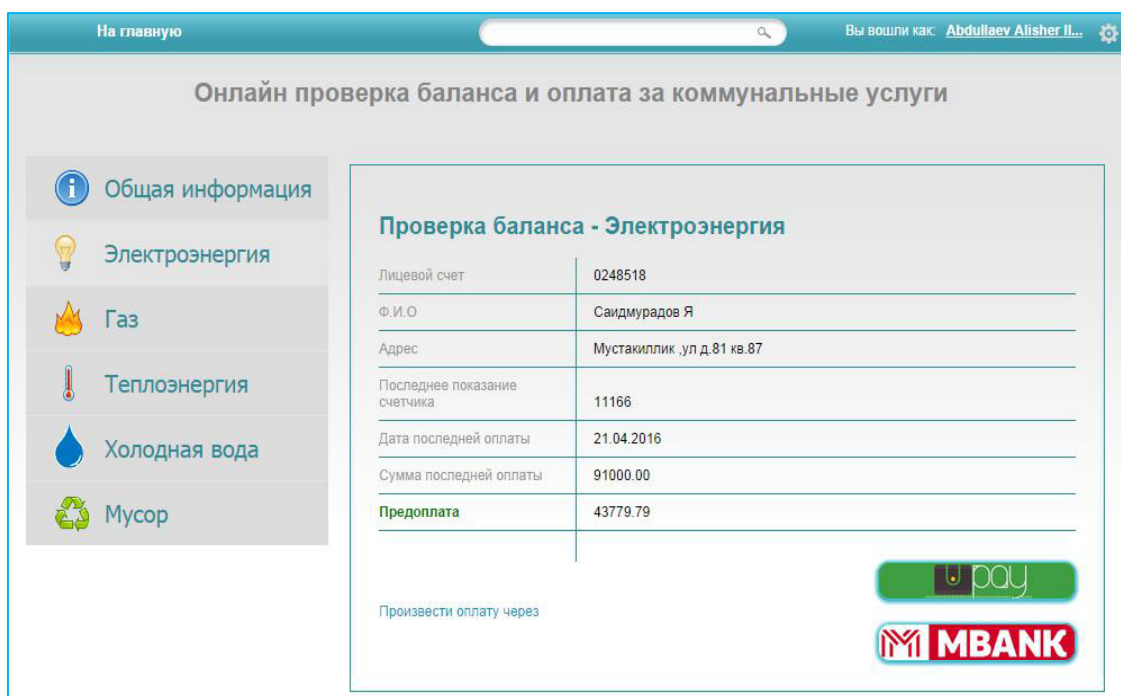

2.6-rasm Interaktiv xizmatlar.

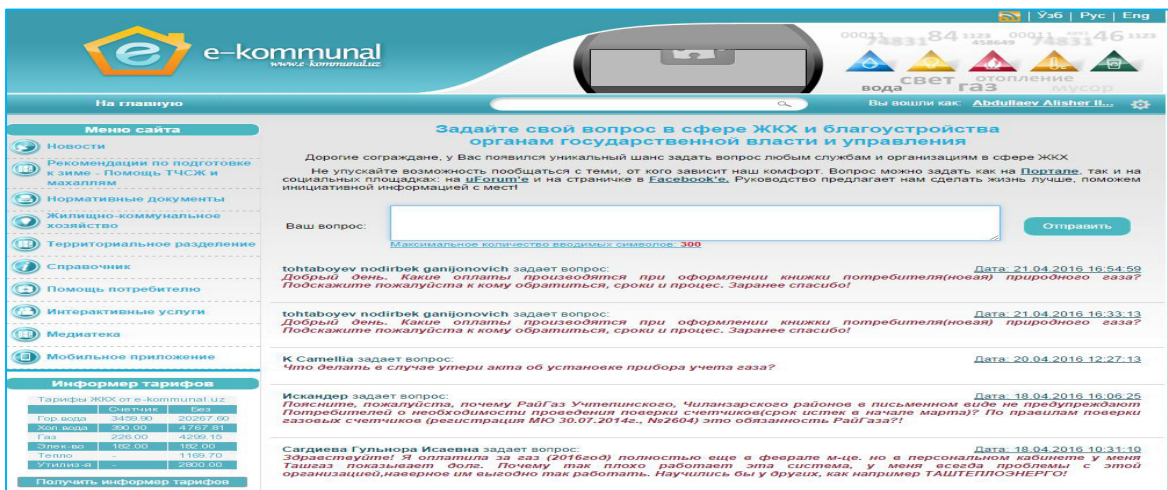
2.7-rasm Onlay kalkulyator

E-kommunal portalida nazarda tutilgan yana bir interfaol xizmat – «Kommunal xizmatlar kalkulyatori». Bunda foydalanuvchi, hatto ro‘yxatdan o‘tmasdan turib, elektr energiya, tabiiy gaz, issiq va sovuq suv, isitish, chiqindi uchun qancha to‘lashi kerakligini hisoblashi mumkin. Dasturda hisoblagichning mavjudligini hisobga olib, xonadonda yashovchi kishilarning sonidan kelib chiqib turli tariflar qo‘yilgan. Bu faqat jismoniy shaxslar uchun mo‘ljallangan.

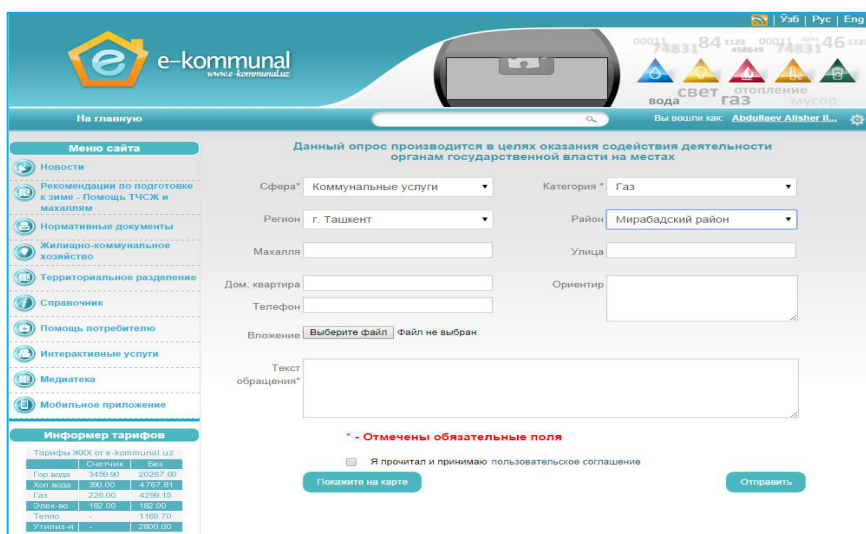

2.8-rasm Onlayn to‘lov bo‘limi

Kommunal xizmatlari elektr energiya, tabiiy gaz, issiq va sovuq suv, isitish, chiqindi uchun u-pay va mbank to‘lov tizimlari orqali onlayn to‘lov imkoniyati mavjud.

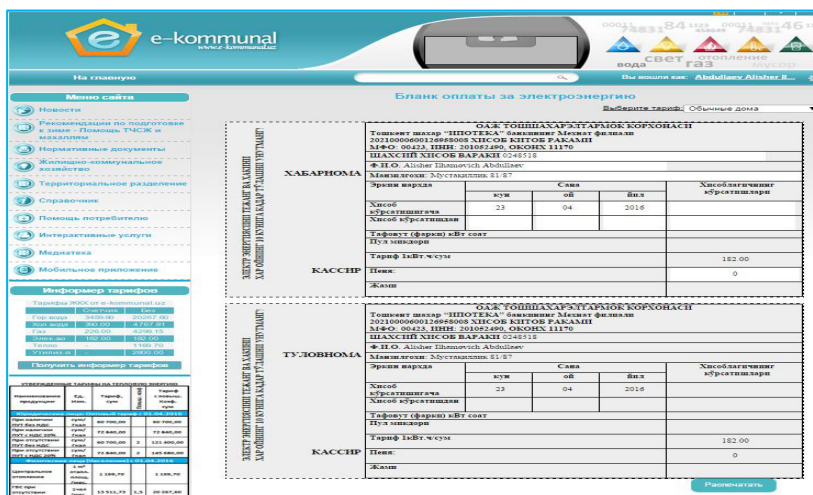

2.9-rasm Savol berish bo‘limi.

2.10-rasm. Murojaat bo‘limi.

Murojaat bo‘limida murojaat formasini to‘ldiriladi, zarur hollarda esa unga qo‘shimcha fayllarni qo‘shish imkoniyati mavjud. So‘ngra foydalanuvchi tomonidan tanlangan soha va toifaga qarab, tizim uning murojaatini tegishli davlat organiga jo‘natadi.

2.11-rasm. To‘lov varaqasi

To'lov varaqasi xizmatida tanlangan kommunal turi bo'yicha to'lov varaqa xosil bo'ladi, to'lov varaqa to'ldirilib, chop etish imkoniyati xam mavjuddir.

Nazorat savollari

- Yangi kommunal xizmatlardan qanday foydalaniladi?
- ID.uz yagona identifikatsiya tizimidan ro'yxatdan o'tish?
- Kommunal xizmatlarni onlayn to'lashda xizmatlar ketma-ketligi
 - Vijet bo'limini shakllantirish?

Foydalanilgan adabiётlar

1. —Elektron hukumat to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2015 yil 9 dekabr. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2015 y., 49-son, 611-modda. 3-15 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi 2013 yil 27 iyundagi PQ-1989-son Qarori.
3. <http://www.e-kommunal.uz>
4. <http://www.my.gov.uz>

11-mavzu. MOBIL VA ONLAYN TO'LOV TIZIMLARI

Reja:

- 1. Mobil va onlayn to'lov tizimlari**
- 2. "CLICK" tizimining asosiy imkoniyatlari:**
- 3. «U-PAY» tizimi haqida.**

USSD so'rovlar (*Unstructured Supplementary Services Data*) mobil telefon yordamida ma'lum ketma-ketlikdagi kodlarni terib chaqiruv tugmasini bosish yordamida kerakli axborotni olish(hisob holati) yoki ma'lum harakatni(yoqilgan xizmatlar) bajarish uchun ishlatiladi. Dastlab USSD so'rovlar xizmati mijozlar o'z shaxsiy ma'lumotlarini mustaqil boshqara olishlari uchun ishlab chiqarilgan. Keyinchalik tashqi ilovalar bilan bog'lanish imkoniyati ham paydo bo'lgan va hozirda u axborot xizmatlariga juda ham mos holda muloqot shaklida qo'llaniladi: ma'lumot xizmatlari, bank xizmatlari, abonentga joriy xizmat ko'rsatish va boshqalar.

USSD so'rovlar kommutatorga kelib tushadi (VLR, HLR), billing tizimlaridan kerakli axborotni olib abonentga kerakli ko'rinishda qaytariladi. Agar bu jarayonni davom ettirish zaruriyati bo'lsa, uzulish ro'y bermaydi. Kerakli javob qaytarilgan bo'lsa sessiya tugaydi va uzulish ro'y beradi, bunda ekranda javob xabari paydo bo'ladi, SMS ko'rinishida xabar keladi va ma'lum natijaga erishiladi. Mijozlar USSD so'rovlar yordamida SMS xabar ko'rinishidagi to'liq ma'lumot ola olmasligi mumkin, lekin tezlik, qulaylik jihatdan bu xizmatning ham o'z o'rni bor.

USSD so'rovlar xizmati mijoz va ilovalar orasidagi ma'lumotlarni real vaqt oralig'ida interaktiv almashish imkonini beradi. USSD xizmatidan foydalanganda

telefondan SMS markazi raqamlarini yoki boshqa qisqa xabarni yo‘llashning hojati yo‘q. Huddi oddiy qo‘ng‘iroqdek kerakli buyruqni terishning o‘zi kifoya. USSD orqali ma‘lumotni yetkazishning tezligi, SMS markazi orqali so‘rov yo‘llagandan kattaroq bo‘lib, javob kutish vaqti atiga 2-4 soniyani tashkil etadi. Har bir telefonda USSD so‘roviga javob olish shakli o‘zgachadir.

Ayrim telefonlarda USSD so‘roviga javob sonlar bilan emas balki belgilar ko‘rinishida keladi. Masalan **Sony Ericsson, Nokia** telefonlarida sonlarni kiritish uchun kerakli klavishani bosib, ushlab turish kerak.

Abonent tarafidan qabul qilinayotgan xabarlar hech qaerda saqlanib qolinmaydi va uni o‘chirish uchun qo‘shimcha harakatlarni talab qilmaydi. Ba‘zi telefonlar USSD xabarlarini telefon hotirasida saqlab qolish imkonini beradi.

So‘rovni amalga oshirish uchun qisqa raqamni terib "chaqiruv" tugmasini bosib. Barcha qisqa USSD so‘rovlar *****" belgisi bilan boshlanib, **#**" belgisi bilan tugaydi.

Masalan: ***100#** (joriy hisob haqidagi ma‘lumot).

1. Mobil va onlayn uzcard.uz, click.uz, mbank.uz, u-pay.uz, payme.uz to‘lov tizimlari

Texnologiyalar rivojlanib borgani sari insonlar hayoti bir qadar qulaylashib bormoqda. Endilikda kommunal xizmatlarga, turli jarimalarga, ta‘lim shartnomalariga yoki yana boshqa turli to‘lovlarni to‘lash uchun uzundan-uzun navbatlarga turishimiz ham shart emas. To‘lovlarni amalga oshirishning zamonaviy vositalari yordamida istalgan vaqtda va istalgan joyda turib bu masalalarni hal qilish mumkin.

Uzcard.uz haqida.

Yagona Umumrespublika Protsessing Markazi xaqida.

Yagona Umumrespublika Protsessing Markazining asosiy maqsadlari:

➤ Oldingi bank informatsion texnologiyalar va elektron to‘lovlar instrumentlarini O‘zbekiston moliyaviy bozoriga kompleks va maqsadga yo‘naltirilgan intilishini tashkil qilish;

➤ Marketing izlanishlar o‘tqazish, bank informatsion texnologiyalari va elektron to‘lov instrumentlarini kiritish sohasida uzoq muddatli strategik dasturlar tuzish;

➤ Plastik kartalar orqali naqd pulsiz hisob to‘lov tizimlari normativ texnik va me‘yoriy so‘rov xujjatini ishlab chiqish;

➤ Halqaro moliyaviy institutlar va to‘lov assotsiatsiyalari, dunyoga ma‘lum maxsus bank uskunalari va tizimli integratorlar ishlab chiqaruvchilari bilan hamkorlik munosabatlarini o‘rnatish va rivojlantirish.

Bugungi kunda Yagona Umumrespublika Protsessing Markazi protsessing, emission markaz, umumto‘lov markazi uchun xizmatlar taqdim etadi, hamda terminal, bankomat, infokiosklarni ta‘mirlash ishlarini olib boradi.

Click.uz haqida.

"CLICK" tizimi – bu mobil banking tizimi bo‘lib, jismoniy shaxslarga mobil telefon orqali (USSD\SMS-portal yordamida) yoki Internet orqali (Web\Web-mobile vositasida) uyali aloqa operatorlari, internet-provayderlar

xizmatlari uchun to'lovlarni amalga oshirish; boshqa jimsoniy shaxslarga, savdo-servis korxonalariga (supermarket, restoran va kinoteatrlarda to'lovlar) pul mablag'larini o'tkazish; bevosita o'z bank hisoblaridan internet-magazinlardan onlayn-xaridlarni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

"CLICK" tizimi orqali to'lovlarni ikki hil usul bilan amalga oshirish mumkin: Internet-sayt orqali hamda depozit hisob yoki plastik karta hisobi bilan bog'langan mobil telefondan USSD-so'rovnoma yordamida.

□ (<https://my.click.uz>, <https://m.click.uz>) Internet-sayt orqali to'lov bevosita hisobdan onlayn rejimda kerakli mahsulot va xizmatlarni tanlash yo'li bilan amalga oshiriladi;

□ Mobil telefon orqali to'lov (*880# qisqa raqamiga) USSD-so'rov yordamida amalga oshiriladi. Mazkur texnologiya to'lovlarni istalgan joyda va vaqtda yaqin atrofda internet bor-yo'qligidan qat'iy nazar amalga oshirish imkoniyatini beradi.

"CLICK" tizimining asosiy imkoniyatlari:

□ To'lovlarni mobil telefon yoki Internet orqali bevosita jismoniy shaxslarning bank hisoblaridan naqd pul mablag'laridan foydalanmasdan amalga oshirish;

□ USSD/SMS/WEB – portal yordamida taqdim qilingan hisoblarni boshqarish;

□ CLICK tizimining boshqa foydalanuvchilariga pul mablag'larini o'tkazish;

□ Hisobdan hisobga pul mablag'larini o'tkazish;

□ Balansni doimiy ravishda ishchi holatda ushlab turuvchi, «Avtoto'lov» xizmatini aktivlashtirish imkoniyati;

□ To'lovlar tarixini ko'rish;

□ Bank hisoblarini onlayn tartibda tekshirish;

□ Hisob rekvizitlarini olish;

□ Bank hisoblari bo'yicha SMS-xabarnomalar;

□ CLICK – hisobdan kreditni to'lash va ko'pgina boshqa imkoniyatlar.

MBANK haqida.

Ushbu mobil ilovani **Google Play Market** yoki **App Store** dan yuklab olish mumkin. Bu ilova butun O'zbekiston bo'ylab, hattoki internet sifati past bo'lgan joylarda ham yaxshi ishlaydi. Undan yurtimizdagi deyarli barcha xizmatlar va tashkilotlarga to'lovlarni amalga oshirish uchun foydalanish mumkin.

Hozirda **MBank to'lov** tizimi quyidagi to'lovlarni internet orqali amalga oshirish imkonini beradi:

- kartadan-kartaga pul o'tkazish;
- mobil va shahar telefon aloqasi;
- internet provayderlari;
- televidenie to'lovlari;
- turli saytlarga to'lov xizmatlari;

- kommunal xizmatlar;
- kitob xarid qilish;
- video kuzatuv tizimlari to'lovi;
- sud qarori jarimalari;
- sug'urta, soliq va kredit foizi to'lovlari;
- yo'l harakati qoidalarini buzganlik uchun jarimalar.

Shu qatorda **MBank mobil** ilovasi yordamida, kredit foizlarini, sug'urta to'lovlarini ham to'lash mumkin.

Yana, bir nechta pullik internet saytlariga ham to'lov qilish mumkin, masalan: **OLX**, «**Odnoklassniki**», **MyJob**, «**Gosuslugi**» va boshqalar.

Hattoki, **Bringo.uz** yoki «**Yaponamama**» kabi uyga yetkazib berish xizmatlaridan ham foydalanish mumkin.

Tizim to'lovlar holatini nazorat qilish imkonini beradi, amalga oshirilgan barcha to'lovlar hisoboti va hisobingizda qolgan mablag' haqida doimiy ma'lumotga ega bo'lib borasiz. Tizimga O'zbekistondagi barcha uyali aloqa operatorlari va internet xizmati provayderlari ulangan.

«U-PAY» tizimi haqida.

Elektron to'lovlarning universal tizimi hisoblanadigan U-PAY – elektron tijoratni rivojlantirish maqsadidagi O'zbekiston Respublikasining –Elektron to'lovlar to'g'risidagi Qonunining ijrosi asosida tashkil etilgan. U-PAY tizimining ustun tomoni shundaki, unda naqd pulsiz hisob kitoblarni istalgan mobil aloqa

yoki Internet orqali, shuningdek, SMS-xabar orqali ham amalga oshirsa bo'ladi.

Shuningdek, U-PAY xizmatidagi 1400 raqamiga yuboriluvchi va undan kiruvchi barcha SMS xabarlar **bepuldir**.

“U-PAY” orqali quyidagilarga to'lov qilish mumkin:

- Mobil aloqa;
- Internet;
- Kommunal xizmatlar;
- Shahar va xalqaro telefon aloqasi xizmati;
- Mol-mulk va yer solig'i;
- Davlat bojlari;
- Savdo-sanoat palatasi xizmatlari;
- Internet-do'konlardan xaridlar va boshqalar.

U-PAY elektron to'lov tizimi xizmatidan foydalanish niyatida bo'lgan UzCard (onlayn) kartochkasi egalari o'zlariga yaqin yerda joylashgan istalgan bank, terminal yoki info-kassadan “SMS-informer” xizmatini yoqtirib olishlari

kerak.

Payme - bu Uzcard Online plastik kartichkadagi pullarni boshqarish vositasi hisoblanadi. Payme dasturiy ilovasini *Google Play, App Store* yoki *Payme.uz* saytidan ko'chirib olish va o'rnatish mumkin.

Pul o'tkazmalari – ma'lum soniyalar ichida bir kartadan boshqa kartaga pul o'tkazish mumkin.

Bir nechta kartani ulash – bir vaqtda bir necha kartani ulash, ularni alohida boshqarish imkoniyati mavjud.

To'lov xizmati – mobil telefon hisobini to'ldirish, internet uchun to'lash va boshqa xizmatlar uchun istalgan vaqtda to'lovni amalga oshirish mumkin.

To'lovni saqlab qolish – bir marta kiritilgan maydondagi ma'lumotlarni saqlab qolish mumkin. Keyingi kirishda uni topib shunchaki qaytarish mumkin.

To'lashni ulashish – to'lash uchun chek tshldirid qulay messenjerlar orqali do'stlardan to'ldirishni iltimos qilish mumkin.

To'lovlar monitoringi – to'lovlar tarixi bilan tanishib borishingiz, pul tushumlarini ko'rish va xarajatlarni rejalashtirish mumkin. Xarajatlarni alohida guruhlariga ajratib qo'yish mumkin, shuningdek muhim to'lovlarga belgi qo'yish bilan ajratib ko'rsatish mumkin.

Kartani bloklash – zarur hollarda kartani bloklash mumkin. Keyinchalik bank muassasiga shaxsni tasdiqlovchi pasport bilan borib uni blokdan chiqarish mumkin.

12-mavzu.QONUNCHILIK ONLAYN PORTALI VA MOBIL TIZIMLARI

Reja:

1. LexUz dan foydalanish ahamiyati.
2. Hujjatlarni izlash qoidalari
3. Hujjatlarni izlash qoidalari

O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi huquqiy-axborot tizimi (bundan buyon matnda «LexUZ» HAT yoki LexUZ tizimi deb yuritiladi) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000 yil 5 avgustdagi «*Qonun hujjatlarini turkumlashni takomillashtirish va huquqiy axborotlarni tarqatishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida*»gi 304- sonli qaroriga asosan yaratilgan huquqiy axborot izlash tizimi bo'lib, normativ- huquqiy hujjatlarni oson hamda qulay shaklda izlash va ular bilan tanishish imkonini beradi.

LexUZ tizimining maqsadi – yuridik va jismoniy shaxslarning normativ-huquqiy hujjatlardan keng foydalanishini ta'minlash orqali aholining huquqiy madaniyatini oshirish, jamiyatni huquqiy axborotlar bilan ta'minlash tizimini takomillashtirishdir.

4. LexUz dan foydalanish ahamiyati.

LexUz foydalanuvchilari tizimdan normativ-huquqiy hujjatlarni topishi mumkin. Ular orasida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, kodekslari va qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va Vazirlar Mahkamasining

qarorlari va farmonlari, Adliya vazirligida ro'yxatdan o'tgan idoraviy normativ-hujjatlar, Konstitutsiyaviy sud, Oliy sud va Oliy xo'jalik sudi plenumlari qarorlari, O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari, texnik va boshqa turdagi hujjatlar mavjud.

5. LexUz ning afzalliklari. O'zbekistonda huquqiy-normativ hujjatlarni tarqatuvchi bir necha dasturlar mavjud. LexUz ulardan quyidagi afzalliklari bilan ajralib turadi:

Mobillik. LexUz tizimidan dunyoning istalgan joyidan foydalanish mumkin. Buning uchun faqat kompyuter (yoki boshqa uskunalar) va Internet tizimi kerak bo'ladi. Qo'shimcha hech qanday dastur o'rnatish zarur emas.

Ishonchlilik. LexUz tizimi O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligiga tegishlidir va bu tizimga ma'lumotlar faqat rasmiy manbalardan kiritilishi ishonchliligini ta'minlaydi.

Bepullik. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009 yil 31 dekabrda 340-sonli «O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasidan keng foydalanishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi qaroriga asosan, 2010 yil 1 yanvardan boshlab barcha foydalanuvchilarning Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasidan tekin foydalanishi belgilangan.

Me'yoriy-huquqiy hujjatlarga berilgan barcha sharh va tushuntirishlar O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining yuqori malakali mutaxassislari tomonidan tayyorlangan.

Бош саҳифа

«LexUZ» ҲАТнинг бош саҳифасини очиш учун веб-браузерни (Internet Explorer, Mozilla Firefox, Opera, Google Chrome ва ҳоказо) ишга туширинг ва www.lex.uz манзилини теринг.

«LexUZ» ҲАТнинг бош саҳифаси тизим менюси ва бир неча блоклардан иборат:

- Тизим менюси
- Излаш блоки («Излашнинг соддалаштирилган шакли»)
- Рўйхатдан ўтиш ва авторизация элементлари блоки
- «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар каталоги (йиллар, турлар, органлар бўйича)» блоки
- «Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами» блоки
- «Фойдали ресурслар» блоки
- «Қонунчиликдаги янгиликлар» блоки
- «Янгиликлар» блоки

Хўжаликни излаш

Тизим фойдаланувчисига

Бугун базада 34599 та ҳужжат

Йиллар бўйича	Шакли бўйича	Орган бўйича
2019 (384)	Конституция (2)	Давлат ҳокимияти олий органилари
2014 (2308)	Қадам (38)	Қолқосимлар (ИИҲАШЛАР)
2013 (2318)	Қонун (1882)	СУДЛАР ВА ҚУРЛТУҚ ИЛМУЗСАМА ҚУТЛУҚИ ОРГАНЛАР
2012 (1628)	Қадам (2038)	Вазирликлар
2011 (1483)	Фармон (2782)	Давлат қўмиталари
2010 (1488)	Фармончи (154)	ҚОДАҲЛАР
2009 (1683)	Йўналиш (483)	МАҚСАДЛИЙ БАНК ВА ВОШУА БАНКАЛАР
2008 (1688)	Ушбу йил қўрама (20)	ВОШУА ОРҒАН ВА ТАШКИЛОТЛАР
2007 (1483)	Рўйхат (Тўрача) (12)	ҚОНУНЧИЛИКТОШ ҚОНУНЧИЛИКТОШ ОРГАНЛАРИ
2006 (1413)	ХАТ (16)	МАҚСАДЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ОРГАНЛАРИ
2005 (1384)	Низом (882)	ХАЛҚАРО ТАШКИЛОТЛАР
...

Hujjatlarni izlash.

Izlash tizimi - barcha foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning soddalashtirilgan shaklil hamda faqatgina ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning kengaytirilgan shakliga bo'linadi.

Izlashning soddalashtirilgan shakli

Izlash tizimi barcha foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning soddalashtirilgan shakli hamda faqatgina ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning kengaytirilgan shakliga bo'linadi.

Izlashning soddalashtirilgan shakli «LexUZ» HATning bosh sahifasida joylashtirilgan.

Izlash natijasida tizim izlash shakli maydonchalari to'ldirilishida kiritilgan rekvizitlarga to'la muvofiq keladigan hujjatlar ro'yxatini chiqarib beradi.

-Izlash shaklini tozalash tugmasi orqali shaklni qidiruv so'rovlaridan batamom tozalash mumkin.

- «LexUZ» HATning barcha ma'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash;
- mahalliy davlat hokimiyati organlari qarorlarining ma'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash;
- O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomalarining va'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash;
- texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarning ma'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash.

Hujjatlarni izlash qoidalari

Izlash shakllarida izlashning mavjud bitta rekvizitini yoki bir nechta rekvizitlarini ixtiyoriy birikmasini kiritgan holda izlashni amalga oshirish mumkin. Masalan: 1997 yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining

«Та'лим то'ғ'risida»gi Qonuni ishlash istalsa, shaklning quyidagi maydonlarini

Хаммаси Маҳаллий ҳокимият Халқаро Техник

Хужжатларни излаш

Таълим

Хужжат номида излаш Аниқ мос келиши

Қабул қилинган санаси

01.01.1997 дан 31.12.1997 гача аниқ сана

№ Адлия вазирлиги рўйхат рақами

Хужжат тури

Орган

Хужжат тили

Излашга қуйидаги хужжатлар қўшилган:

- Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари хужжатлари
- Халқаро шартномалар
- Техник хужжатлар
- Суд амалиёти хужжатлари

Сўров бўйича 1 хужжат(лар) топилди

№. Все

1 **Таълим тўғ'risида**
Ўзбекистон Республикасининг Қонуни 29.08.1997 йилдаги 464-І-сон, қўчга кириш санаси 30.09.1997
Манба: Олий Мажлис Ахборотномаси, 1997 й., 9-сон, 225-модда; «Народное слово», 1997 й., 200-сон

to'ldirish kerak:

So'z, jumla kiritish maydonida – «ta'lim»;

«Hujjat nomida izlash» funksiyasiga belgi qo'ying; ***Qabul qilingan sanasi*** – 01.01.1997 dan 31.12.1997 gacha; ***Hujjat turi*** – Qonun;

Tili – o'zbekcha.

Hujjatlarni ko'rish sahifasi.

Funksional panel topilgan hujjat «sichqoncha»ning chap tugmasi bilan bosilganda funksional paneli va hujjatni o'qish maydonchasidan (hujjat matnidan) iborat bo'lgan hujjatni ko'rish sahifasida ochiladi.

Электрон ҳукумат тўғ'risида - Google Chrome

www.lex.uz/pages/getpage.aspx?lact_id=2833860

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING ҚОНУНИ

ЭЛЕКТРОН ХУКУМАТ ТЎҒРИСИДА

Конунчилик палатаси томонидан 2015 йил 18 ноябрда қабул қилинган
Сенат томонидан 2015 йил 3 декабрда маъқулланган
(Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2015 й., 49-сон, 611-модда)

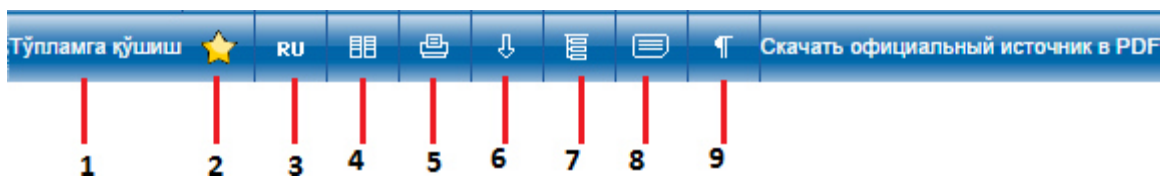
1-боб. Умумий қондалар

1-модда. Ушбу Қонуннинг мақсади
Ушбу Қонуннинг мақсади электрон ҳукумат соҳасидаги муносабатларни тартибга солишдан иборат.

2-модда. Электрон ҳукумат тўғ'risидаги қонун ҳужжатлари
Электрон ҳукумат тўғ'risидаги қонун ҳужжатлари ушбу Қонун ва бошқа қонун ҳужжатларидан иборатдир.
Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида Ўзбекистон Республикасининг электрон ҳукумат тўғ'risидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қондалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қондалари қўлланилади.

3-модда. Асосий тушунчалар
Ушбу Қонунда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:
электрон ҳукумат — давлат органларининг жисмоний ва юридик шахсларга ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш йўли билан давлат хизматлари кўрсатишга доир фаолиятини, шунингдек идоралараро электрон ҳамкорлик қилишни таъминлашга қаратилган ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар ва техник воситалар тизими;
давлат хизмати — арза берувчиларнинг сўровларига қўра амалга ошириладиган, давлат органларининг вазифаларини бажариш бўйича улар томонидан кўрсатиладиган хизмат. Агар қонун ҳужжатларига мувофиқ давлат хизматлари кўрсатиш функциялари бошқа ташкилотлар зиммасига юклатилган бўлса, улар ҳам давлат хизматини кўрсатишлари мумкин.

Funksional panel hujjatni ko'rish sahifasining yuqori qismida joylashgan bo'lib, unda quyidagi funksiyalar mavjud:

13-mapvzu. Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari

REJA:

1. MY.SOLIQ.UZ sayti haqida.
2. Soliq to'lovchi identifikatsiya raqami (STIR)ni berish va aniqlash xizmatlari;
3. Elektron raqamli imzolaridan foydalanish.

Yangi portalni yaratishdan maqsad - aholi va tadbirkorlik sub'ektlarining davlat soliq xizmati organlari bilan o'zaro munosabatlarini elektron shaklga o'tkazish orqali faoliyatning shaffofligi, tezkorligi va samaradorlik darajasini yangi bosqichga ko'tarishdan iborat.

Elektron davlat xizmatlari ilg'or xorijiy davlatlar (Janubiy Koreya, Yaponiya, Fransiya, Belgiya, Rossiya) tajribasiga tayangan holda, shuningdek soliq to'lovchilar tomonidan berilgan taklif va mulohazalar e'tiborga olingan holda, qayta ko'rib chiqilufy va zamonaviy talablar asosida takomillashtirilgan.

«Elektron hukumat to'g'risida»gi Qonun talablariga qat'iy rioya qilgan holda, portalda elektron davlat xizmatlari interaktiv va axborot davlat xizmatlariga ajratilgan. Shuningdek xizmatlar yo'nalishiga ko'ra, «murojaatlar yuborish», «soliqlarni to'lash», «ma'lumotnomalar olish», «hisobga qo'yish» kabi guruhlarga bo'lindi. Bugungi kunda, davlat soliq qo'mitasining 31 ta elektron davlat xizmatlari, shu jumladan 18 ta interaktiv va 13 ta axborot xizmatlari elektron soliq xizmatlari portali «**my.soliq.uz**» ga joylashtirilgan. Bundan tashqari, 27 turdagi ochiq ma'lumotlardan ham foydalanish imkoniyati yaratilgan.

Portalda soliq majburiyatlarini bajarish bilan bog'liq barcha masalalarni elektron shaklda hal etishga mo'ljallangan yuridik va jismoniy shaxslarning «shaxsiy kabinet»lari yanada qulay ko'rinishda qayta ishlab chiqildi. Bundan tashqari, yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun alohida «shaxsiy kabinet» joriy etildi.

Yangi portalda soliqlarni mustaqil ravishda hisoblab chiqarish, hisobot va soliq deklaratsiyalarini yuborish, rasmiy tushuntirishlar va 14 xil turdagi ma'lumotnomalar (spravka) olish mumkin. Shuningdek, korxonaning hisob raqamiga qo'yilgan inkasso topshiriqnomalari ro'yxati bilan tanishish, soliqlarni onlayn rejimida to'lash, korxonaga yuborilgan ogohlantirish xabarnomalari to'g'risida tezkor xabardor bo'lish, fuqarolarga hisoblangan sug'urta badallarini ko'rish kabi

10 dan ortiq yangi imkoniyatlar bor. Jumladan, portal yordamida tadbirkorlik sub'ektlari barcha turdagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni onlayn rejimida to'lashlari mumkin. Buning uchun elektron raqamli imzo kaliti orqali shaxsiy kabinetga kirib, soliq turini tanlash va to'lov summasini ko'rsatib, «to'lash»

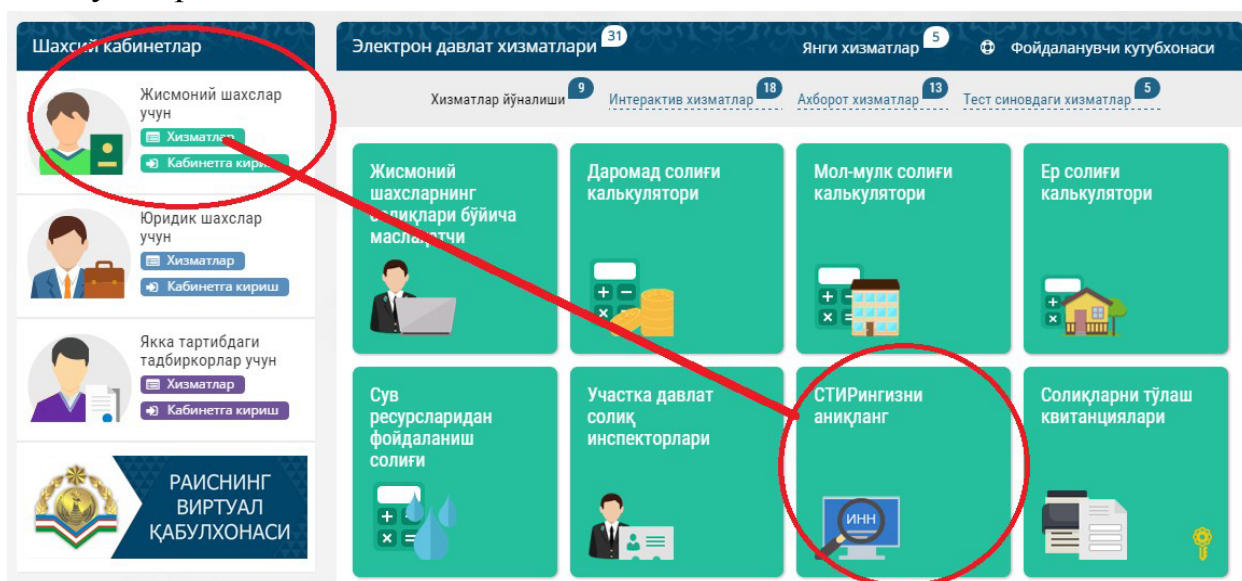
tugmasini bosish kifoya.

Korxonaning elektron to'lov topshiriqnomasi bankka avtomatik ravishda yetkaziladi va shu zahotiy oq to'lov amalga oshirilib, soliq to'lovchining shaxsiy kartochkasiga qayd etiladi. Agar hisob-raqamda pul miqdori yetarli bo'lmasa, to'lov topshiriqnomasi 2-sonli kartotekaga joylashtirilib, bu haqda Davlat soliq qo'mitasiga elektron xabarnoma yuboriladi. Mazkur to'lov tizimi 24 soat davomida uzluksiz va bepul ishlaydi.

Portalda korxonalar va tashkilotlarda ishlovchi xodimlarning mol-mulk va yer soliqlaridan bo'lgan qarzdorliklari yoki joriy yil uchun hisoblangan mahalliy soliqlarini shaxsiy kabinet orqali onlayn to'lash imkoniyati yaratildi. Endilikda, ish beruvchi o'z xodimining arizasiga muvofiq, mahalliy soliqlarini bitta tugmani bosish orqali byudjetga o'tkazib berishi mumkin. Bunda to'lovlar avtomatik ravishda xodimning shaxsiy kartochkasiga yoziladi hamda qarzdor xodimlarning reestrlarini qog'oz shaklda soliq idorasiga taqdim etishga ehtiyoj qolmaydi. Ushbu to'lov tizimlaridan foydalanish ham mutlaqo bepul.

Portalda joriy etilgan yana bir yangi xizmat «Fuqarolarga hisoblangan sug'urta badallari» deb nomlanib, unda ish beruvchilar tomonidan har bir jismoniy shaxs uchun hisoblangan sug'urta badallari to'g'risidagi axborotlar taqdim etiladi. Ushbu xizmat yordamida jismoniy shaxslar o'ziga hisoblangan sug'urta badallari miqdorini portal orqali ko'rib, nazorat qilib borish imkoniyati yaratilgan. Bundan tashqari, har bir xizmatdan foydalanish bo'yicha alohida qo'llanma va har bir xizmatni ko'rsatish uchun mas'ul bo'lgan davlat soliq xizmati organi xodimining ismi-sharifi va telefon raqami aks etib turadi. Unda soliq idoralariga yuborilgan murojaatlarni ko'rib chiqish bosqichlaridan xabardor bo'lish, xizmatlar ko'rsatish sifatini baholash, o'z fikr va mulohazalarini Davlat soliq qo'mitasiga to'g'ridan-to'g'ri yuborish imkoniyatlari yaratilgan.

Foydalanuvchi o'zining STIR raqamini aniqlamoqchi bo'lsa, u holda Portalning (my.soliq.uz) Shaxsiy kabinet bo'limida joylashgan –Jismoniy shaxslar uchun xizmatlarlga kirishi lozim. STIR (INN) bu Soliq to'lovchining identifikatsiya raqami.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxsga davlat soliq xizmati organlariga tashrif buyurmasdan mustaqil ravishda o'z identifikatsiya raqami (STIR) to'g'risida ma'lumot olish hamda Davlat soliq qo'mitasida ro'yxatga olinganligi va unga STIR berilganligi to'g'risida guvohnomani shakllintirib chop etish imkoniyatlari beriladi. Chop etilgan guvohnoma barcha so'ralgan korxonaga va tashkilotlarga taqdim etilishi mumkin. Ushbu tashkilotlar guvohnomaning haqiqiylikini tekshirib olish imkoniyatlari mavjud.

Bu yerda STIRni pasport ma'lumotlari orqali aniqlanadi:

Паспорт маълумотлари

Серияси* Рақами Расмдаги маттни киритинг

KA 1234567 1131 | **Излаш**

* Паспорт серияни лотин алифбоси ҳарфларида киритинг

Натижа

Ф.И.О :	Фамиля Исми Шрифи
СТИР :	123456789
СТИР берилган сана :	01/07/2010
Рўйхатга олинган ДСИ :	ЭЛЛИКҚАЛА Т-Н
Гувоҳнома :	ЮКЛАБ ОЛИШ

ЭЛЕКТРОН СОЛИҚ ХИЗМАТЛАРИ

Салиқ органларининг электрон давлат хизматлари портали

MY.SOLIQ.UZ - Салиқ мажбуриятларини бажаришнинг ишончли ва қулай усули

Русский Автоинформатор: (0 371) 202-32-82

Техник хизмат: (0 371) 202-32-82

Рўйхатдан ўтиш
 ЭРИ қандай олинади?

[Портал ҳақида](#)
 [Янгиликлар](#)
 [ДСҚ сайти](#)
 [ЭРИ ҳақида](#)
 [Статистика](#)
 [Сўровлар](#)
 [Алоқа](#)

Хизматларни излаш:

Излаш

Шахсий кабинетлар

Жисмоний шахслар учун

Хизматлар Кабинетга кириш

Юридик шахслар учун

Хизматлар Кабинетга кириш

Якка тартибдаги тадбиркорлар учун

Хизматлар Кабинетга кириш

Электрон давлат хизматлари

Хизматлар йўналиши
Интерактив хизматлар
Ахборот хизматлар
Тест синаовдаги хизматлар

ЯТТлар назорат-касса машиналарини рўйхатдан	ЯТТларнинг ортиқча туланган солиқ суммаларини қайтариш	ЯТТлар резидентлик сертификати	Якка тартибдаги тадбиркорларнинг рўйхатга олиш маълумотлари
ЯТТларни давлат рўйхатдан ўтказиш	ЯТТларнинг ҳисоботларини юбориш	ЯТТларнинг солиштирма далолатномалари	ЯТТлар солиқ қарзи мавжуд эмаслиги тўғрисида
Якка тартибдаги тадбиркорларнинг солиқ текшируви натижалари	Якка тартибдаги тадбиркорларнинг тўлов топшириқномала...	Якка тартибдаги тадбиркорларнинг солиқ қараларини тўлаш бўйича	ЯТТларнинг шахсий ҳисобварақалари

Elektron raqamli imzoni olish

Elektron raqamli imzoni (ERI) –Davlat soliq qo'mitasi huzuridagi Yangi texnologiyalar ilmiy-axborot markazil davlat unitar korxonasining Ro'yxatga olish markazi tomonidan beriladi (DSQning Ro'yxatga olish markazi).

ERI olish uchun zarur xujjatlar.

Jismoniy shaxslar uchun:

– Shaxsni tasdiqlovchi guvohnomani nusxasi (O‘zbekiston Respubliki fuqarosi pasporti, xorij fuqarosi pasporti, fukaroligi yo‘q shaxsni guvohnomasi, xarbiy guvohnomasi unga ilova qilingan xarbiy xizmatchining pasport va yashash joyi ma‘lumotlarni tasdiqlovchi belgilangan shakldagi ma‘lumotnomasi);

– ERI kalitini ro‘yxatdan o‘tkazish va sertifikatni berish uchun imzolangan ariza.

Yuridik shaxslar uchun:

– Yuridik shaxsni vakili – ERI egasining shaxsni tasdiqlovchi guvohnomani nusxasi (O‘zbekiston Respubliki fuqarosi pasporti, xorij fuqarosi pasporti, fukaroligi yuq shaxsni guvohnomasi, xarbiy guvohnomasi unga ilova qilingan xarbiy xizmatchining pasport va yashash joyi ma‘lumotlarni tasdiqlovchi belgilangan shakldagi ma‘lumotnomasi);

– ERIning egasi - yuridik shaxsning vakiliga buyruqning tasdiqlangan nus‘hasi yoki ishonchnoma;

– Yuridik shaxsning davlat ro‘yxatidan o‘tkazganligi xaqida guvohnomaning tasdiqlangan nusxasi

– ERI kalitini ro‘yxatdan o‘tkazish va sertifikatni berish uchun arizada ERIning egasi ko‘rsatiladi.

ERI kalitini ro‘yxatdan o‘tkazish va sertifikatni berish uchun arizaniko‘rish muddati 5 kundan ortiq emas. ERI kalitlarni ro‘yxatga olish va sertifikatni berish muddati ERI sertifikatni berish uchun tulovi tushgan vaqtidan bir ish kuni.

ERI sertifikatni berish uchun tulovi eng kam oyli ish xaqining 10 foizi miqdorida, QQSsiz. Tulov 18.07.2012 yilgi PF-4455-sonli -Ishbilarmonlik muhitini yanada tubdan yaxshilash va tadbirkorlikka yanada keng erkinlik berish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni bilan tasdiqlangan 2012 yil 1 avgustdan boshlab, tadbirkorlik faoliyati uchun shart-sharoitlarni yanada yaxshilashga yo‘naltirilgan joriy qilingan aniq me‘yor va chora-tadbirlarga muvofiq o‘rnatilgan.

2015 yilning 9 noyabr kuni O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi, Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi va Markaziy banki Boshqaruvi tomonlaridan O‘zbekiston Respublikasining «*Elektron raqamli imzo to‘g‘risida*»gi Qonuni va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015 yil 15 iyuldagi «*Elektron raqamli imzolar kalitlarini ro‘yxatdan o‘tkazish markazlari faoliyatini yanada tartibga solishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida*»gi 190-sonli qaroriga muvofiq

“Davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari hamda tijorat banklari tomonidan ko‘rsatiladigan barcha turdagi xizmatlarda elektron raqamli imzodan foydalanish qoidalarini tasdiqlash haqida” qo‘shma qaror qabul qildi.

Davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari hamda tijorat banklari tomonidan ko‘rsatiladigan barcha turdagi

xizmatlarda elektron raqamli imzodan foydalanish qoidalari

Umumiy qoidalar

1. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi huzuridagi Yangi texnologiyalar ilmiy-axborot markazi (bundan buyon matnda ro‘yxatga olish markazi) tomonidan berilgan elektron raqamli imzo kaliti sertifikatiga ega bo‘lgan shaxslar davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari hamda tijorat banklari tomonidan ko‘rsatiladigan barcha turdagi xizmatlardan erkin foydalana oladi.

2. ERI kalitining sertifikatini berish tartibi hamda ERI foydalanuvchilari va egalarning huquq va majburiyatlari O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005 yil 26 sentyabrdagi 215-sonli qarori bilan tasdiqlangan Elektron raqamli imzo kalitlarini ro‘yxatga olish markazlarining faoliyat ko‘rsatish tartibi to‘g‘risidagi nizomi bilan belgilanadi.

3. Xizmatlarni bajaruvchilar tomonidan foydalanuvchini identifikatsiyalash elektron so‘rovdagi va ERI kalitining sertifikatidagi rekvizitlar asosida amalga oshiriladi.

4. Xizmatlarni bajaruvchilarga foydalanuvchi tomonidan elektron so‘rov ERI kalitining sertifikati bilan birgalikda yuboriladi.

5. Elektron so‘rovdagi ERIning haqiqiyligini tekshirish xizmatlarni bajaruvchilar tomonidan ERI vositalaridan foydalanilgan holda elektron so‘rov kelib tushgan kundan keyingi ish kunidan kechiktirmasdan amalga oshiriladi.

6. Elektron so‘rovdagi ERIning haqiqiyligini tekshirish quyidagi usullar bilan amalga oshiriladi:

- elektron hujjatdagi axborotda xatolik yo‘qligini aniqlash;
- ERI kaliti sertifikatining haqiqiyligini tekshirish;
- ERI kaliti sertifikatining maqomini tekshirish;
- elektron so‘rov maqsadi ERI kaliti sertifikatida ko‘rsatilgan maqsadlarga muvofiqligini tekshirish.

7. Elektron so‘rovdagi ERIning haqiqiyligini tekshirish ushbu Qoidalarining 7-bandida ko‘rsatilgan barcha usullardan foydalanilgan holda amalga oshiriladi.

8. Elektron hujjatdagi axborotda xatolik yo‘qligini aniqlash xizmatlarni bajaruvchilar tomonidan ERIning ochiq kaliti yordamida ERI vositalaridan foydalangan holda amalga oshiriladi.

9. ERI kaliti sertifikatining haqiqiyligini tekshirish xizmatlarni bajaruvchilar tomonidan ERI vositalari yordamida vakolatli shaxsning ERI kaliti sertifikatidan foydalangan holda amalga oshiriladi.

10. Elektron so‘rovdagi ERI kaliti sertifikatining haqiqiyligini tasdiqlash mazkur sertifikatdagi vakolatli shaxs ERIsining haqiqiyligini tasdiqlashdan iborat.

11. Xizmatlarni bajaruvchilar vakolatli shaxsning ERI kaliti sertifikatining elektron hujjat shaklini Ro‘yxatga olish markazlari vakolatli shaxslarining elektron raqamli imzosi kalitlari sertifikatlarining yagona davlat reestridan oladi.

12. Xizmatlarni bajaruvchilar ERI kaliti sertifikatining haqiqiyligini tasdiqlaganidan soʻng ERIning haqiqiyligi tasdiqlangan paytidagi yoki imzolash paytini belgilovchi dalillar boʻlganda elektron hujjat imzolanayotgan paytidagi ERI kaliti sertifikatining maqomini tekshiradi.

13. ERI kaliti sertifikatining maqomi xizmatlarni bajaruvchilar tomonidan ERI vositalari bilan roʻyxatga olish markaziga aloqa kanallari orqali murojaat qilish yoʻli bilan tekshiriladi.

14. ERI kaliti sertifikatiga roʻyxatga olish markazi tomonidan amalda, amal qilishi toʻxtatib turilgan va bekor qilingan maqomlari beriladi.

15. ERI kaliti sertifikatining maqomi toʻgʻrisidagi axborot roʻyxatga olish markazi tomonidan xizmatlarni bajaruvchilarga vakolatli shaxsning ERIsi bilan tasdiqlangan shaklda aloqa kanallari orqali taqdim etiladi.

16. Elektron soʻrov maqsadi ERI kaliti sertifikatida koʻrsatilgan maqsadlarga muvofiq boʻlishi lozim.

17. Elektron soʻrovdagi ERIning haqiqiyligini tekshirish natijasi boʻyicha xizmatlarni bajaruvchilar tomonidan elektron soʻrov kelib tushgan kundan keyingi bir ish kuni ichida elektron soʻrovdagi ERIning haqiqiyligi tasdiqlanganligi yoki tasdiqlanmaganligi haqida qaror qabul qilinadi.

18. Elektron soʻrovdagi ERIning haqiqiyligi quyidagi holatlarda tasdiqlangan hisoblanadi:

19. tasdiqlanganligi xizmatlarni bajaruvchilar tomonidan elektron soʻrovni koʻrib chiqish uchun asos boʻladi.

20. Elektron soʻrovdagi ERIning haqiqiyligi quyidagi holatlarda tasdiqlanmagan hisoblanadi:

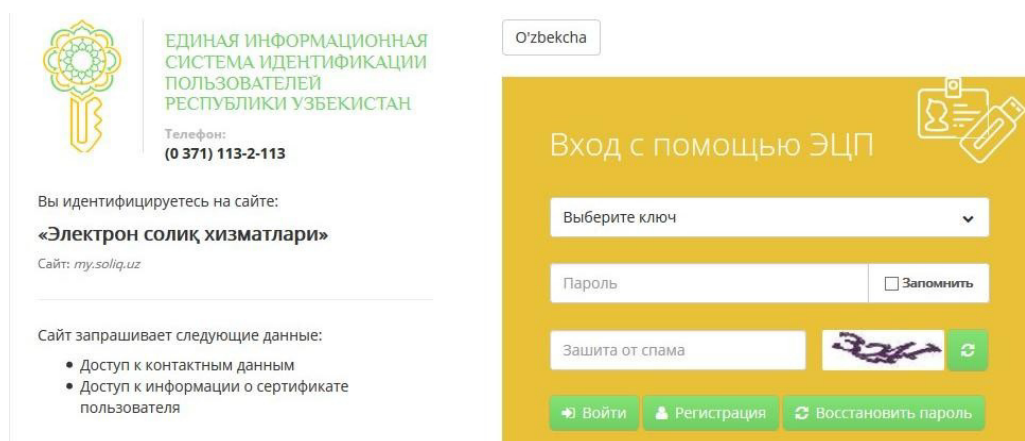
- elektron hujjatdagi axborotda xatolik aniqlanganda;
- ERI kaliti sertifikatining haqiqiyligi tasdiqlanmaganda;
- ERI kaliti sertifikatining maqomi — amal qilishi toʻxtatib turilgan yoki bekor qilingan deb topilganda;
- elektron soʻrov maqsadi ERI kaliti sertifikatida koʻrsatilgan maqsadlarga muvofiq boʻlmaganda.

Portalning –Shaxsiy kabinetl boʻlimi orqali jismoniy shaxs, yuridik shaxs va yakka tadbirkorlar oʻzlariga mos boʻlgan banddan –Kabinetga kirishl tugmasini bosgan holda kiradi. Foydalanuvchilar –Kabinetga kirishllari uchun ular tizimdan roʻyxatdan oʻtgan boʻlishlari yoki ERIGA ega boʻlishlari lozim. Bu yerda avtomat turda

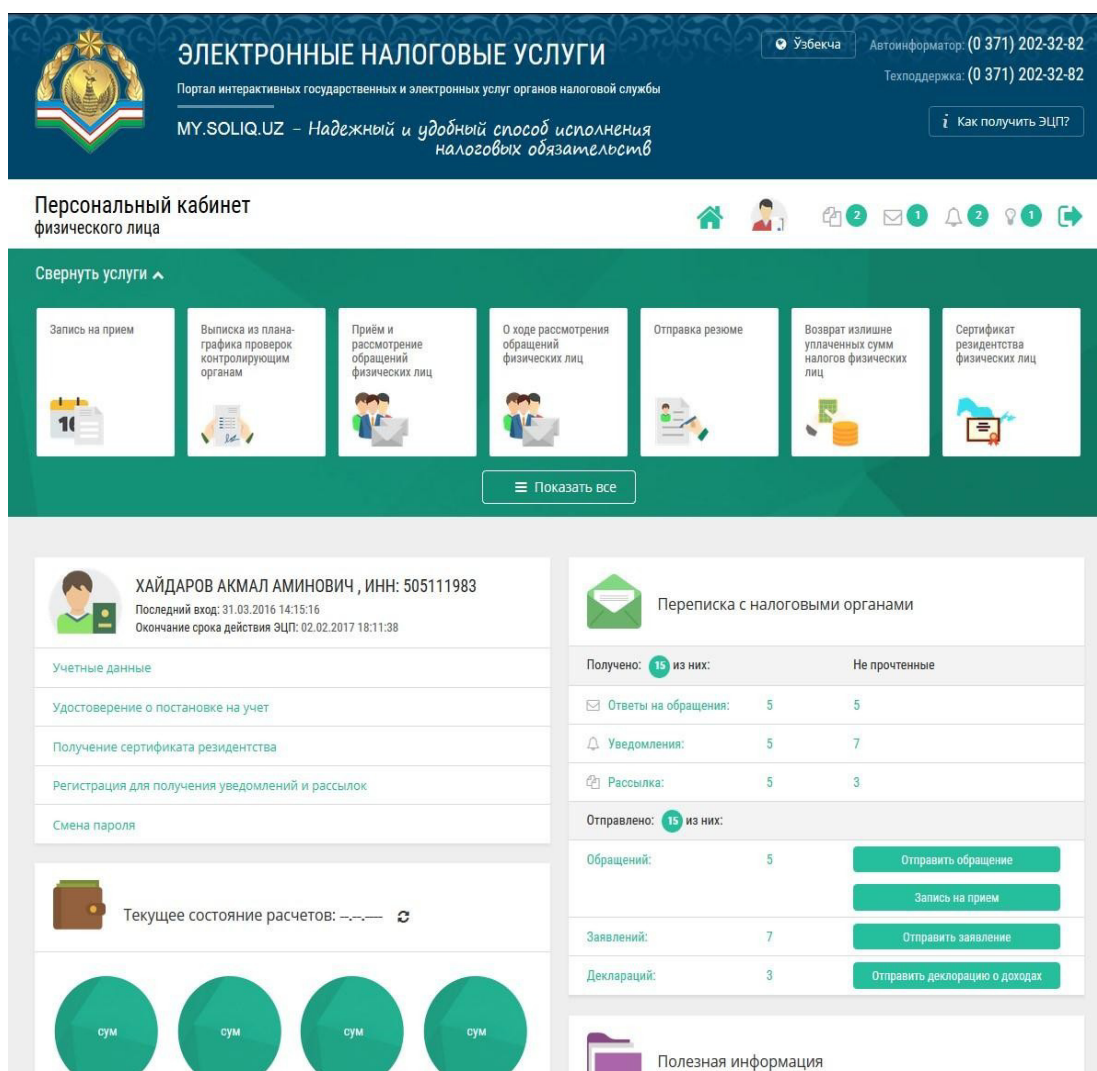
–Foydalanuvchilarning yagona identifikatsiyalash tizimildagi ERIni kiritish darchasi ochiladi.

Eslatma: ERIni ishlatish uchun kompyuterga –E-IMZO| dasturi oʻrnatilishi kerak. Bu dastur bepul. (<http://web.yt.uz/dls/E-IMZO-v3.19.exe>). Dastur oʻrnatilgandan keyin kompyuterni internetga ulagan holda Mozilla FireFox brauzeridan <https://127.0.0.1:64443> manzilini kiriting. Shuningdek kompyuterning asosiy diskalaridan biriga yoki maʼlumot tashuvchi qurilmaga **DSKEYS** nomli

papka yaratib uning unga DSI olingan ERI faylini nusxalab qo'yish lozim.

Kiritilgan ma'lumotlar to'g'ri bo'lsa, u holda foydalanuvchining shaxsiy kabineti ochiladi.

Shaxsiy kabinetlarda soliq to'lovchilarga yangiliklar ko'rsatiladi. Jumladan «Shaxsiy ma'lumotlar», «Hisob kitoblarning joriy holati», «Soliq organlari bilan yozishmalar», «Foydali ma'lumotlar».

Yuridik shaxsning shaxsiy kabineti

Получено: 15 из них:		Не прочтенные
✉ Ответы на обращения:	5	5
🔔 Уведомления:	5	7
✉ Рассылка:	5	3
Отправлено: 15 из них:		
📄 Обращений:	5	Отправить обращение
		Запись на прием
📄 Заявлений:	7	Отправить заявление
📄 Деклараций:	3	Отправить декларацию о доходах

Yangi shaxsiy kabinetda soliq organlari bilan barcha yozishmalar va xabarlar alohida blokda yig'iladi. Shaxsiy kabinetda kirganda byudjet va byudjetdan

Переписка с налоговыми органами

Получено: 15 из них:		Не прочтенные
✉ Ответы на обращения:	5	5
🔔 Уведомления:	5	7
📁 Рассылка:	5	3

Отправлено: 15 из них:		
Обращений:	5	Отправить обращение Запись на прием
Заявлений:	7	Отправить заявление
Деклараций:	3	Отправить декларацию о доходах

tashqari aktual joriy ahvol ma'lumotlari taqdim etiladi.

Текущее состояние расчетов: 10.03.2016

733099404.98 сум	1499547195 сум	29306.84 сум	929153609.39 сум
Начислено	Упложено	Недоимка	Переплата

- Акт сверки и выписки из лицевых карточек
- Справка об отсутствии задолженности
- Отправка заявлений о зачете (возврате) излишне уплаченных сумм налогов
- Формирование и отправка в банк электронных платежных поручений
- Предоставление сведений об урегулировании налоговой задолженности, неисполненных требованиях о погашении налоговой задолженности, мерах принудительного взыскания

Soliq to'lovchilarga xizmatlardan foydalanish, xabardor qilish bo'yicha barcha xizmatlarning yagona standarti ishlab chiqilgan. Bunda har bir xizmatda foydalanuvchilar uchun qo'llanma va xizmat bo'yicha javobgar shaxs to'g'risidagi ma'lumotlar mujassamlashtirilgan.

ЭЛЕКТРОННЫЕ НАЛОГОВЫЕ УСЛУГИ
 Портал интерактивных государственных и электронных услуг органов налоговой службы
 MY.SOLIQ.UZ – Надежный и удобный способ исполнения налоговых обязательств

Узбекча Автоинформатор: (0 371) 202-32-82
 Техподдержка: (0 371) 202-32-82
 Как получить ЭЦП?

Персональный кабинет физического лица

Свернуть услуги

- Запись на прием
- Выписка из плана-графика проверок контролирующими органами
- Приним и рассмотрение обращений физических лиц
- О ходе рассмотрения обращений физических лиц
- Отправка резюме
- Возврат излишне уплаченных сумм налогов физических лиц
- Сертификат резидентства физических лиц

Показать все

ХАЙДАРОВ АКМАЛ АМИНОВИЧ, ИНН: 505111983
 Последний вход: 31.03.2016 14:15:16
 Окончание срока действия ЭЦП: 02.02.2017 18:11:38

Учетные данные
 Удостоверение о постановке на учет
 Получение сертификата резидентства
 Регистрация для получения уведомлений и рассылок
 Смена пароля

Текущее состояние расчетов: сум сум сум сум

Переписка с налоговыми органами

Получено: 10 из них:	Не прочтенные	
✉ Ответы на обращения: 5	5	
📢 Уведомления: 5	7	
✉ Рассылка: 5	3	

Отправлено: 10 из них:		
Обращений: 5	Отправить обращение	
	Запись на прием	
Заявлений: 7	Отправить заявление	
Деклараций: 3	Отправить декларацию о доходах	

Полезная информация

Узбекча Автоинформатор: (0 371) 202-32-82
 Техподдержка: (0 371) 202-32-82
 Регистрация Как получить ЭЦП?

О портале Новости Сайт ГНК Все об ЭЦП Статистика Опросы Контакты

Поиск Все разделы Искать

Предоставление разъяснений по общим вопросам налогообложения

Выберите параметры для поиска

Поиск по названию

Укажите дату:

Поиск Очистить

По вопросам, касающимся пользования данной услугой
САЙДОВ КОМИЛ МАМАТМУРДОВИЧ
 (71) 244-98-05
 Отдел совершенствования методологии налогообложения,
 Главный государственный налоговый инспектор

Интерактивные услуги н... Солиқ тўловчи жисмон...
 olesoliq.uz/uzint/un/fzdecst?lang=uz

Российский СТИР:490108449

Декларация Шахсий карточка ЯТТ ҳисоботлари Реквизитлар

Солиқ тўловчи жисмоний шахслар учун интерактив хизматлар

- Бюджет ва бюджетдан ташқари фондлар билан ҳисоб-китоблар ҳақида маълумот.
- Солиқ декларацияларини шакллантириш.
- Якка тартибдаги тадбиркорлар ҳисоботлари.

Декларацияни шакллантириш ва юзатиш

Топширилган декларациялар

Декларация турини танланг:

- Илғилық
- Икътисодий
- Дастлабки (ижара бўйича)
- Чет эл жисмоний шахсининг мол-мулкни реализация қилишдан олинган даромадлари

Декларацияни қайси бил учун тўлармоқчисиз?

Қайси мамлакат фуқаросизиз?

ШЖБП рақами

Телефон рақамингизни кiritинг:

Телефон кодни танланг:

16:11 31.03.2016

Endilikda soliq to'lovchilarga har bir xizmat bo'yicha o'z fikrlarini va baholarini qoldirish, soliq organlari esa – soliq to'lovchilarning fikrlarini o'rganish, taklif va e'tirozlarini ko'rib chiqish imkoniyatlari mavjud.

Электронные налоговые услуги – Mozilla Firefox
https://my.soliq.uz/feedback/?interactiveld=6

Интерактив: Предоставление разъяснений по общим вопросам налогообложения

Ф.И.О.*: Саидов Камол

email адрес: kamol@inbox.uz

Номер сотового телефона: (9989XXXXXXX)

Оценка*: ★★★★★

ИНН:

Оставить комментарий*: Как хорошо что теперь можно комментировать услуги.

Защита от СПАМа: 38864 Введите код на картинке

ОТПРАВКА

Назад Инструкция Оцените услугу ★★★★★ Оставить отзыв

ЭЛЕКТРОН СОЛИҚ ХИЗМАТЛАРИ
Солік хизмати органларининг интерактив далаги
Дисконт! Агар Сиз матнда хатолик топсангиз
ДСК

Bugungi kunda davlat soliq xizmati organlari tomonidan 26 turdagi elektron davlat xizmatlari ko'rsatilmoqda. Bundan tashqari 10 ta yangi xizmatlar test sinovida taqdim etilmoqda. Soliq to'lovchilarning toifasi va joylashgan joyidan qat'iy nazar barcha xizmatlardan foydalanish imkoniyati mavjud.

Joriy oy davomida vujudga kelgan kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish maqsadida my.soliq.uz portali test rejimida ishga tushirildi. Ushbu davr mobaynida davlat soliq xizmati organlarining elektron davlat xizmatlaridan yangi va oldingi tizimlardan foydalanish mumkin. Yangi portal bo'yicha taklif va e'tirozlaringizni mysoliquz@soliq.uz elektron manziliga bilan hamda my.soliq.uz portalidagi «Aloqa» bo'limida joylashtirilgan manzillarga yuborishingiz mumkin. Bundan tashqari har bir xizmat bo'yicha fikr hamda takliflaringizni xizmat sahifasida izoh ko'rinishida qoldirishingiz mumkin.

Nazorat savollari

1. LexUz dan foydalanish ahamiyati tushuntirib bering.
2. Hujjatlarni izlash qoidalarini ko'rsatib bering.
3. my.soliq.uz portali test rejimida ishga tushirilishini ko'rsatib bering .

AMALIY MASHG'ULOTLAR BO'YICHA O'QUV MATERIALLARI

1-mavzu. DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISH MILLIY TIZIMI FANIGA KIRISH

Ishdan maqsad: Davlat xizmati mohiyatini va uning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashdan oldin, insonlar tomonidan amalga oshiriladigan ijtimoiy foydali mehnat faoliyati turlari to'g'risida tushuncha hosil qilish lozim.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

Давлат хизмати моҳиятини ва унинг ўзига хос хусусиятларини аниқлашдан олдин, инсонлар томонидан амалга ошириладиган ижтимоий фойдали меҳнат фаолияти турлари тўғрисида тушунча ҳосил қилиш лозим.

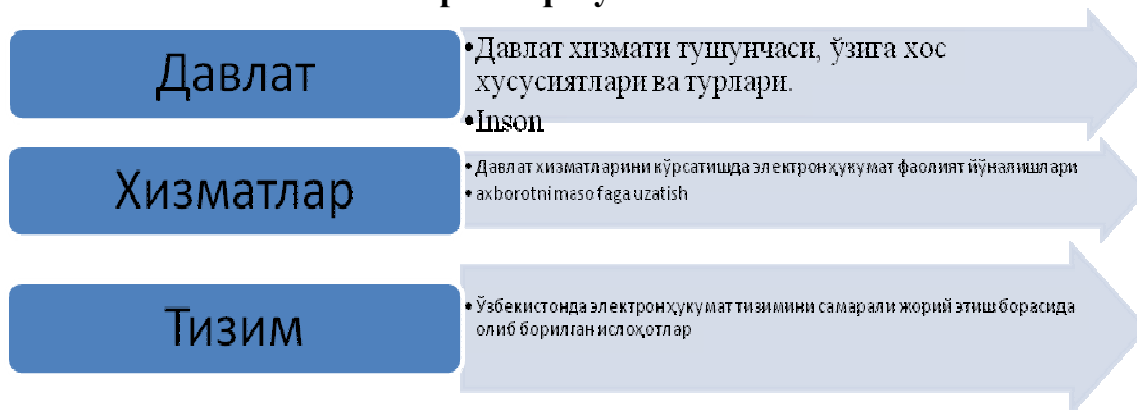
Ishni bajarish uchun namuna

1-topshiriq.

Yuridik adabiyotlarda, insonlar tomonidan amalga oshiriladigan ijtimoiy foydali mehnat faoliyati fuqarolar, jamiyat va davlat manfaatlari yo'lida turli (davlat, nodavlat) tashkilotlar tomonidan qonun hujjatlari doirasida amalga oshiriladigan xatti-harakatlar sifatida ta'riflab o'tilgan bo'lib, shartli ravishda bir necha guruhlariga bo'lingan.

Bularni tariflab bering.

Topshiriqni yechilishi:

2-topshiriq. Davlat xizmati tushunchasi, o'ziga xos xususiyatlari va turlarini guruhlab ko'rsating.

Давлат хизмати

- товарлар, моддий бойликлар ишлаб чиқариш, маълум бир хизматлар кўрсатиш;

- номоддий (маънавий) бойликлар яратиш (масалан, китоблар, мақолалар ёзиш, кино ва видеофильмлар яратиш, сценарийлар тайёрлаш);

- ижтимоий-маданий фаолият (таълим бериш, соғлиқни сақлаш ва ҳ.к.лар);

- давлат хизмати, яъни жамиятнинг барча соҳаларида фаолият кўрсатиш:

- ижтимоий-маданий (таълим, соғлиқни сақлаш, фан, маданият, меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш) соҳаларни бошқариш;

- иқтисодиёт (саноат, қишлоқ ва сув хўжалиги, қурилиш, транспорт, алоқа, хизмат кўрсатиш) соҳаларини бошқариш;

- маъмурий-сиёсий (мудофаа, давлат хавфсизлиги, адлия, ички ишлар, ташқи ишлар) соҳаларни бошқариш;

- нодавлат, жамоат, диний, халқаро, хорижий ташкилотлар томонидан хизмат кўрсатиш;

- жамиятнинг турли соҳаларида маълум бир эҳтиёжларни қондириш мақсадида ижтимоий фаолият билан шуғулланиш ва бошқалар.

Давлат хизматларини кўрсатишда электрон ҳукумат фаолият йўналишлари

- давлат органларининг хизматчилари;

- маҳаллий органларининг хизматчилари;

- давлат корхоналари, муассасалари, ташкилотлари ва бирлашмаларининг

- нодавлат ташкилотларнинг хизматчилари;

- жамоат бирлашмаларининг хизматчилари ва ҳ.к.лар.

Nazorat savollari:

15. Davlat xizmatlarini ko'rsatish samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati qanday jarayonlarda o'z aksini topadi?

16. Fanni o'tilishi o'z oldiga qanday maqsad va vazifaarni qo'yadi?

17. Fanni o'rganishda qanday ko'nikma va maakaga ega bo'lish mumkin?

18. O'zbekistonda davlat xizmatlari samaradorligini oshirishda AKTdan foydalanish yo'nalishida qanday chora-tadbirlar amaga oshirildi?

19. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida elektron hukumat tizimini yanada rivojlantirish masalasi qanday o'z aksiri topgan?

Amaliy mashg'ulot.

2-Mavzu: JAMIYAT TARAQQIYOTIDA AXBOROTLASHGANLIK AHAMIYATI

Ishdan maqsad: Boshqaruv va iqtisodiyotning barcha soha va tarmoqlarini avtomatlashtirish va robotlashtirish, «intellektual» tizimlar, axborot texnologiyalaridan foydalanish, har bir insonga ixtiyoriy axborot va bilimlarni taqdim etuvchi yagona integrallashgan tizimlarni yaratish jamiyat munosabatlarning barcha tizimlarda radikal o'zgartirishlar qilishni talab qiladi, oqibatda eng katta o'sish va o'z imkoniyatlarini namoyon qilishda shaxs erkinligini ta'minlaydi.

Masalaning qo‘yilishi:

Bilib olasiz:

Ахборотлашган жамият ахборот-коммуникация технологиялари натижасида кириб келган замонавий тараққиётнинг энг ривожланган фазаси ҳисоблаш лозим.

Ishni bajarish uchun namuna

Hozirgi kunda bo‘lg‘usi axborot jamiyatining barcha xususiyatlarini yetarli darajada tavsiflab berish mushkul muammo hisoblanadi, chunki uning har biri biron-bir darajada o‘zini namoyon qilib boradi. Biri aniq darajada, ikkinchisi munosab, uchinchisi davr mobaynida o‘zini namoyon qilib boradi. Shunday bo‘lsa ham, jamiyatni axborotlashtirish yo‘lidagi harakatlari va bu harakatni keyingi istiqbollarni tahlil qilib axborotlashgan jamiyat istiqbolini quyidagi asosiy xususiyatlarini ajratib ko‘rsatish mumkin:

Ахборотлашган жамият истiqболини қуйидаги асосий хусусиятларини ажратиб кўрсатиш мумкин:

- инсониятнинг туганмас захираси бўлган ва барча индивид, ташкилот, ижтимоий гуруҳлар ва бутунлай жамият кира олиши мумкин бўлган ахборотлар шаклидаги энг муҳим ва қийматга эга бўлган билимлар жамиятнинг бош бойлиги ҳисобланади. Билимлар ва уларни амалий2 жиҳатдан қўллаш қўшимча қиймат манбаи сифатида меҳнатнинг ўрнини босиб боради. Саноатлашган жамиятда меҳнат ва капитал марказий ўзгарувчилар бўлгани каби ахборот ва билимлар ҳам ахборотлашган жамиятнинг асосий ўзгарувчиси ҳисобланади;
 - ялпи миллий маҳсулотда ахборот маҳсулот ва хизматлар улуши ўсиб боради;
 - инсонларни ўзаро самарали ахборотли ҳамкорлиги, жаҳон ахборот ресурсларига кириш ва ахборот маҳсулот ҳамда хизматларига бўлган талабларни таъминловчи глобал ахборот фазоси яратилади;
 - ўзининг ҳаёт фаолияти ва индивидлар фаолияти учун биринчи навбатда илмий ахборотларни ишлаб чиқариш хусусиятига эга бўлган жамият;
 - ахборотлар узатиш тезлиги, ҳажми ва ишлов бериш тезлиги ўсишини таъминлашда зарур бўлган ахборот техникалари ишлаб чиқарилади ва фойдаланилади;
 - эски касбларни йўқ бўлиши ва янгиларини пайдо бўлиши, улардаги ишчилар сонига муносабатларни ўзгариши билан боғлиқ ҳола жамият профессионал тузилиши ўзгаради. Бир вақтнинг ўзида ривожланган автоматлаштирилган ва компьютерлаштирилган иш жойлари тизимини яратиш асосида индивидлашган меҳнатнинг улуши ортиб боради. Демак, ишлаб чиқаришда ишчининг тури шаклланиб боради;
 - ахборот технологиялари маънавий маданиятга фаол таъсир кўрсатиб боради, компьютер маданияти шаклланиб боради, маданият ютуқлари ҳақиқий равишда умумхалқ бойлигига айланиб боради. Компьютерлаштириш ва таълим узлуксизлиги амалга ошиб боради;
- кишилик жамиятининг ҳаётий фаолиятида глобаллашув амалга ошади.

1-topshiriq.

Ахборотлардан ахборотлашган жамиятни қуришга олиб келувчи асосий ижтимоий-иқтисодий ресурсларларини ко‘рсатиб бering.

Taraqqiyotning mumkin bo'lgan rivojlanishida ishlab chiqarishning asosiy mahsulotlaridan biri axborot va bilimlar bo'lib boradi. Ajralib turuvchi xususiyatlari:

❖ jamiyat hayotida axborotlar, bilimlar va axborot texnologiyalarining ahamiyat ortib boradi;

❖ ichki aylanma mahsulotlarda axborot mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqarish, axborot texnologiyalari, kommunikatsiyalarda band bo'lgan insonlar soni ortib boradi;

❖ telefon, radio, televideniya, Internet tarmog'i, shuningdek an'anaviy va elektron ommaviy axborot vositalaridan foydalanish orqali jamiyatni axborotlashtirish o'sib boradi;

❖ insonlarni o'zaro samarali axborot hamkorligini, b) ularni jahon axborotlariga kirishi, v) ularni axborot resurslari va xizmatlariga bo'lgan talablarini qanoatlantirishni ta'minlovchi global axborot makoni yaratiladi.

2-topshiriq.

1. Axborotlashgan jamiyatga o'tish bilan axborotlarga ishlov berishda kompyuterlar va AKTga asoslangan yangi sanoat paydo bo'ldi. Axborotlashgan jamiyatga xos jihatlarni keltirib o'ting.

- axborot resurslariga erkin kirish amalga oshiriladi.

Shu bilan birga o'zining ijobiy tomonlari bilan birga ayni damda salbiy munosabatlarni ham kuzatish mumkin:

❖ jamiyatga ommaviy axborot vositalarini o'ta ta'sir qilishi;

❖ sifatli va ishonchli axborotlarni tanlash muammosi mavjud bo'ladi;

O'zbekistonni axborotlashgan jamiyatga o'tishdagi yo'li uning hozirgi kundagi ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy xususiyatlari bilan aniqlanadi va ularga quyidagilarni kiritish mumkin:

-bir tomondan:

1) O'zbekistonda o'tish iqtisodiyotiga xos bo'lgan salbiy iqtisodiy munosabatlarni mavjudligi;

3) axborot mahsulotlari va xizmatlariga bo'lgan to'lovga qobiliyatli talablarni yo'qligi;

4) axborot mahsulotlarini asosiy iste'molchilari bo'lgan ko'p sonli o'rta hollar sinfini yo'qligi.

O'zbekistonda axborotlashgan jamiyatga o'tishda harakatlar quyidagi masalalarni hal qilinishini taqozo qiladi:

- axborotlashgan jamiyatni texnologik asosini yaratish va rivojlantirish;

- tanlangan yo'lni amalga oshirishini ta'minlovchi ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, tashkiliy va madaniy yechimlarni ishlab chiqish va amalga oshirish.

Ommaviy iste'molchilarga yo'naltirilgan axborot va kommunikatsiya xizmatlarini shakllantirish hamda rivojlantirish sohasida quyidagilarni amalga oshirish zarur:

- foydalanuvchilarni axborot tizimlari bilan tarmoqli o'zaro homkorligi

uchun muvofiqlashtirilgan arzon qurilmalarni, uy kompyuterlashtirishlarni dasturiy va servisli quvvatlovchi tizimlarni ishlab chiqish;

- aholi uchun axborot va kommunikatsiya xizmatlari bozorini tadqiq qilish hamda rivojlantirishda davlat va nodavlat tuzulmalari integratsiyasini yengillatuvchi iqtisodiy sharoitlarni yaratish.

Iqtisodiyot va jamiyatni "raqamlashtirish" jarayoni (ingliz tilida - digitization, ba'zan esa digitalization) to'g'risida fikr bildirishdan avval, birinchi navbatda, terminga aniqlik kiritish zarur bo'ladi. Keng ma'noda "raqamlashtirish" jarayoni odatda raqamli texnologiyalarni ommaviy joriy etish va ishlash ko'nikmalarini olish, ya'ni, axborotni yaratish, qayta ishlash, almashish va uzatish texnologiyalari bilan boshlangan ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiya sifatida tushuniladi²⁵.

Nazorat savollari:

1. Axborotlashgan jamiyat tushunchasini talqin qilishda qanday yondashuvar mavjud?
2. Axborotlashgan jamiyat qanday holatlarda shakllanadi va rivojlanib boradi?
3. Axborotlashgan jamiyat ko'rsatkichini aniqlovchi qanday asosiy o'zgaruvchi parametrlarni ko'rsatish mumkin?
4. Axborotlashgan jamiyatning qanday ajraib turuvchi xususiyatlari mavjud?
5. Axborotlashgan jamiyatning o'ziga xos jihatlari?

Amaliy mashg'ulot.

3-Mavzu: O'ZBEKISTONDA AXBOROTLASHTIRISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI

Ishdan maqsad:

Bilib olasiz:

Ахборотлаштириш - юридик ва жисмоний шахсларнинг ахборотга бўлган еҳтиёжларини кондириш учун ахборот ресурслари, ахборот технологиялари ҳамда ахборот тизимларидан фойдаланган ҳолда шароит яратишнинг ташкилий, ижтимоий-иқтисодий ва илмий-техникавий жараёни эканлигини тбилиш лозим¹.

²⁵ Бундай таъриф, хусусан, UNCTAD (The Transformative Economic Impact of Digital Technology, http://unctad.org/meetings/en/Presentation/ecn162015p09_Katz_en.pdf) экспертлари томонидан келтирилган

Masalaning qo'yilishi:

Davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati.

Mamlakatimizda fuqarolarning o'zi istagan axborotni izlash, olish va uni tarqatish huquqiga ega ekani Konstitutsiyamizda mustahkamlab qo'yilgan. Asosiy Qonunimizning 30-moddasida O'zbekiston Respublikasining barcha davlat organlari, jamoat birlashmalari va mansabdor shaxslari fuqarolarga ularning huquq va manfaatlariga dahldor bo'lgan hujjatlar, qarorlar va boshqa materiallar bilan tanishib chiqish imkoniyatini yaratib berishi lozimligi belgilangan.

Jumladan: «Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida»gi qonun¹ 2002-yil 12-dekabrda qabul qilingan bo'lib, uning asosiy vazifalari axborot yerkinligi prinsiplari va kafolatlariga rioya yetilishini, har kimning axborotni yerkin va moneliksiz izlash, olish, tekshirish, tarqatish, foydalanish va saqlash huquqlari ro'yobga chiqarilishini, shuningdek axborotning muhofaza qilinishini hamda shaxs, jamiyat va davlatning axborot borasidagi xavfsizligini ta'minlashdan iboratligi qayd etilgan. Qonunda axborot, axborot mulkdori, axborotni muhofaza etish, axborot resurslari, axborot borasidagi xavfsizlik, axborot egasi, maxfiy axborot, ommaviy axborot, hujjatlashtirilgan axborot tushunchalariga ta'riflar berilgan.

Ishni bajarish uchun namuna

«Axborotlashtirish to'g'risida»gi qonun²⁶ (yangi tahrirda) qachon qabul qilingan bo'lib, axborotlashtirish, axborot resurslari va axborot tizimlaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga solindi?

«Axborotlashtirish to'g'risida»gi qonun²⁷ (yangi tahrirda) 2003-yil 11 dekabrda qabul qilingan bo'lib, axborotlashtirish, axborot resurslari va axborot tizimlaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi.

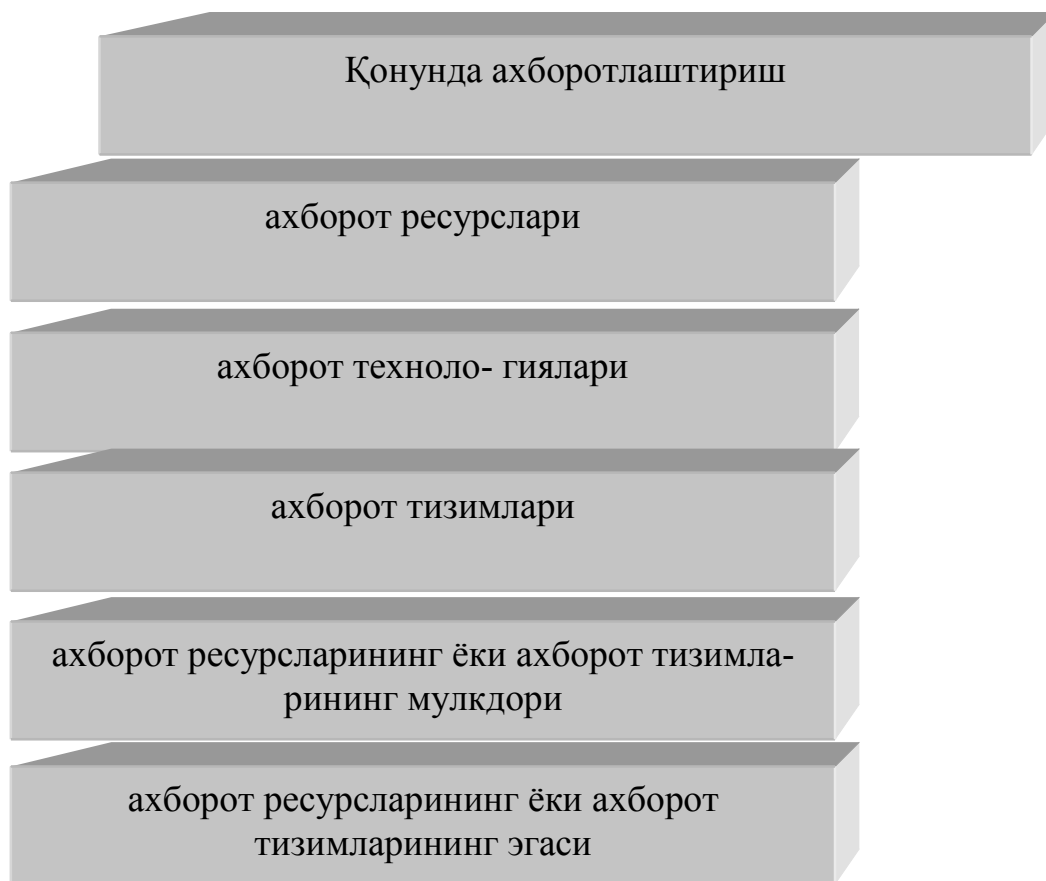
1-topshiriq.

Qonunda axborotlashtirish, axborot resurslari, axborot texnologiyalari, axborot tizimlari, axborot resurslarining yoki axborot tizimlarining mulkdori; axborot resurslarining yoki axborot tizimlarining egasi, bloger tushunchalariga ta'rif bering.

Davlat organlari, yuridik va jismoniy shaxslar davlat sirlari hamda mahfiy sirlar to'g'risidagi axborotni o'z ichiga olgan axborot resurslari va axborot tizimlarining muhofaza qilinishini ta'minlashi shartligi belgilangan.

²⁶¹ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси. - 2003.- №1. - 2-м.

²⁷¹ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси. - 2003.- №1. - 2-м.

2-topshiriq.

«Elektron raqamli imzo to'g'risida»gi qonun¹ qabul qilingan kun, sansasini ko'rsating. U elektron hujjatdagi elektron raqamli imzo (ERI) va qog'ozdagi o'z qo'li bilan qo'yilgan imzoning tengligini tan olish shart- larini belgilaydi. Qonunda ERI va elektron hujjat tushunchasi; YeRIDan foydalanishni tartibga solish Vazirlar Mahkamasi va maxsus vakolatli organ tomonidan amalga oshirilishi; maxsus vakolatli organ vakolatlari, shu jumladan, ERI kalitlarini ro'yxatga olish markazlarining davlat ro'y- xatiga olinishini amalga oshirish; ERI kalitlarini ro'yxatga olish markazlarining vazifalari, majburiyatlari va mas'uliyati; ERI kaliti sertifikatiga, uni berish, to'xtatib turish va bekor qilishga talablar; yopiq ERI kalitlari egalarining va ochiq ERI kalitlaridan foydalanuvchilarning huquq va majburiyatlari belgilab qo'yilgan. Shular haqida ma'lumot bering.

Elektron raqamli imzoning ishlash jarayoni

Qabul qilib olingan ma'lumotlarning haqiqiy yoki haqiqiy emasligini aniqlash masalasini, ya'ni ma'lumotlar autentifikatsiyasi masalasining mohiyati haqida to'htalamiz.

Ochiq kalitli kriptografik tizimlar qanchalik qulay va kriptobardoshli bo'lmasin, autentifikatsiya masalasining to'la yechilishiga javob bera olmaydi. Shuning uchun autentifikatsiya uslubi va vositalari kriptografik algoritmlar bilan birgalikda kompleks holda qo'llanilishi talab etiladi.

Quyida ikkita (A) va (B) foydalanuvchilarning aloqa munosabatlarida autentifikatsiya tizimi raqib tomonning o'z maqsadi yo'lidagi qanday xatti-harakatlaridan va kriptotizim foydalanuvchilarining foydalanish protokolini o'zaro buzilishlardan saqlashi kerakligini ko'rsatuvchi holatlar ko'rib chiqiladi.

Rad etish (renegatstvo)- Foydalanuvchi (A) foydalanuvchi (B) ga haqiqatan ham ma'lumot jo'natgan bo'lib, uzatilgan ma'lumotni rad etishi mumkin. Bunday qoida buzilishining (tartibsizlikning) oldini olish maqsadida elektron (raqamli) imzodan foydalaniladi.

Modifikatsiyalash (o'zgartirish) -Foydalanuvchi (B) qabul qilib olingan ma'lumotni o'zgartirib, shu o'zgartirilgan ma'lumotni foydalanuvchi (A) yubordi, deb takidlaydi (da'vo qiladi).

Soxtalashtirish -Foydalanuvchi (B)ning o'zi ma'lumot tayyorlab, bu soxta ma'lumotni foydalanuvchi (A) yubordi deb da'vo qiladi.

Faol modifikatsiyalash (o'zgartirish) - (A) va (B) foydalanuvchilarning o'zaro aloqa tarmog'iga uchinchi bir (V) foydalanuvchi noqonuniy tarzda bog'lanib, ularning o'zaro uzatayotgan ma'lumotlarini o'zgartirgan holda deyarli uzluksiz uzatib turadi.

Niqoblash (imitatsiyalash) - Uchinchi fodalalanuvchi (V) foydalanuvchi (B)ga foydalanuvchi (A) nomidan ma'lumot jo'natadi.

Yuqorida sanab o'tilgan: modifikatsiyalash, soxtalashtirish, faol modifikatsiyalash, niqoblash kabi aloqa tizimi qoidalarining buzilishini oldini olish maqsadida raqamli signaturadan - raqamli imzo va uzatiladigan ma'lumotning biror qismini to'la o'z ichiga oluvchi raqamli shifratmdan iborat bo'lgan ma'lumotdan foydalaniladi.

Takrorlash - Foydalanuvchi (V) foydalanuvchi (A) tomonidan foydalanuvchi (B)ga junatilgan ma'lumotni takroran (B)ga jo'natadi. Bunday noqonuniy xatti-harakat aloqa usulidan banklar tarmoqlarida elektron hisob-kitob tizimidan foydalanishda noqonuniylik bilan o'zgaralar pullarini talon-taroj qilishda foydalaniladi. Ana shunday noqonuniy usullardan muhofazalanish uchun quyidagi chora - tadbirlari ko'riladi.

- imitatsiyalashga bardoshlilik - imitabardoshlilik;
- kriptotizimga kirayotgan ma'lumotlarni muhofaza maqsadlaridan kelib chiqib tartiblash.

- Elektron raqamli imzo aloqa tizimlarida bir necha tur qoida buzilishlaridan muhofaza qilinishni ta'minlaydi, ya'ni: maxfiy kalit faqat foydalanuvchi (A)ning o'zigagina ma'lum bo'lsa, u holda foydalanuvchi (B) tomonidan qabul qilib olingan ma'lumotni faqat (A) tomonidan jo'natilganligini rad etib bo'lmaydi;
- qonun buzar (raqib tomon) maxfiy kalitni bilmagan holda modifikatsiyalash, soxtalashtirish, faol modifikatsiyalash, niqoblash va boshqa shu kabi aloqa tizimi qoidalarining buzilishiga imkoniyat tug'dirmaydi;
- aloqa tizimidan foydalanuvchilarning o'zaro bog'liq holda ish yuritishi munosabatidagi ko'plab kelishmovchiliklarni bartaraf etadi va bunday kelishmovchiliklar kelib chiqqanda vositachisiz aniqlik kiritish imkoniyati tug'iladi.

Ko'p hollarda uzatilayotgan ma'lumotlarni shifrlashga hojat bo'lmay, uni elektron raqamli imzo bilan tasdiqlash kerak bo'ladi. Bunday holatlarda ochiq matn jo'natuvchining yopiq kaliti bilan shifrlanib, olingan shifrmatn ochiq matn bilan birga jo'natiladi. Ma'lumotni qabul qilib olgan tomon jo'natuvchining ochiq kaliti yordamida shifrmatni deshifrlab, ochiq matn bilan solishtirishi mumkin.

Nazorat savollari:

3. Davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati.
4. Davlat xizmatining maqsadi va vazifalari.

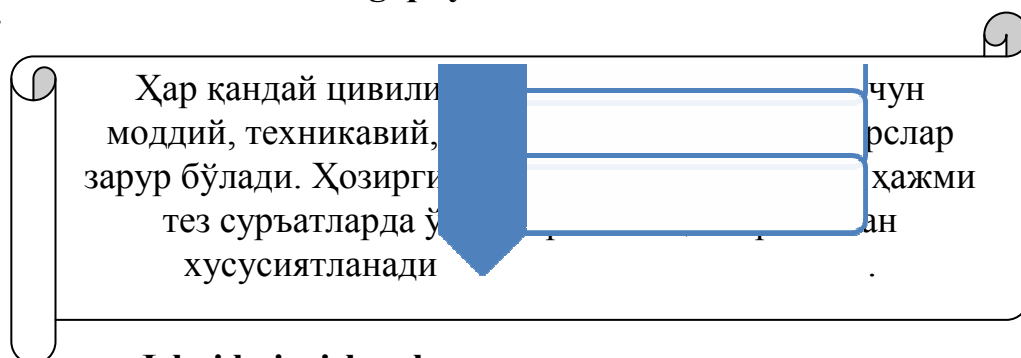
Amaliy mashg'ulot.

4-Mavzu: O'ZBEKISTONDA AXBOROT RESURSLARINI SHAKLLANTIRISH YO'NALISHLARI

Ishdan maqsad: Kompyuter texnikalari va telekommunikatsiyalarni barcha iqtisodiy sohalarga keng joriy qilib borilishi natijasida avvallari tasavvur qilish bir muncha murakkab bo'lgan katta hajmli axborotlarni to'plash, ishlov berish va saqlash, shu bilan birga tezkor uzatish imkoniyatlarini taqdim etishini ko'rib chiqish.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

Ishni bajarish uchun namuna

Insonlar tobora ko‘proq «axborot», «axborotlashtirish», «axborot texnologiyalari» kabi tushunchalardan barcha faoliyatda keng qo‘llanilyapti. Bu vositalarni faoliyatga joriy qilinishi axborot resurslarini shakllantirishda asosiy elementlar sifatida hizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasi «Axborotlashtirish to‘g‘risida»gi qonunida «**axborot resursi** — axborot tizimi tarkibidagi elektron shakldagi axborot, ma’lumotlar banki, ma’lumotlar bazasi» deb tushuncha beriladi.

O‘zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to‘g‘risida»gi qonunda «**Axborotlashtirish** — yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni» deb ko‘rsatilgan.

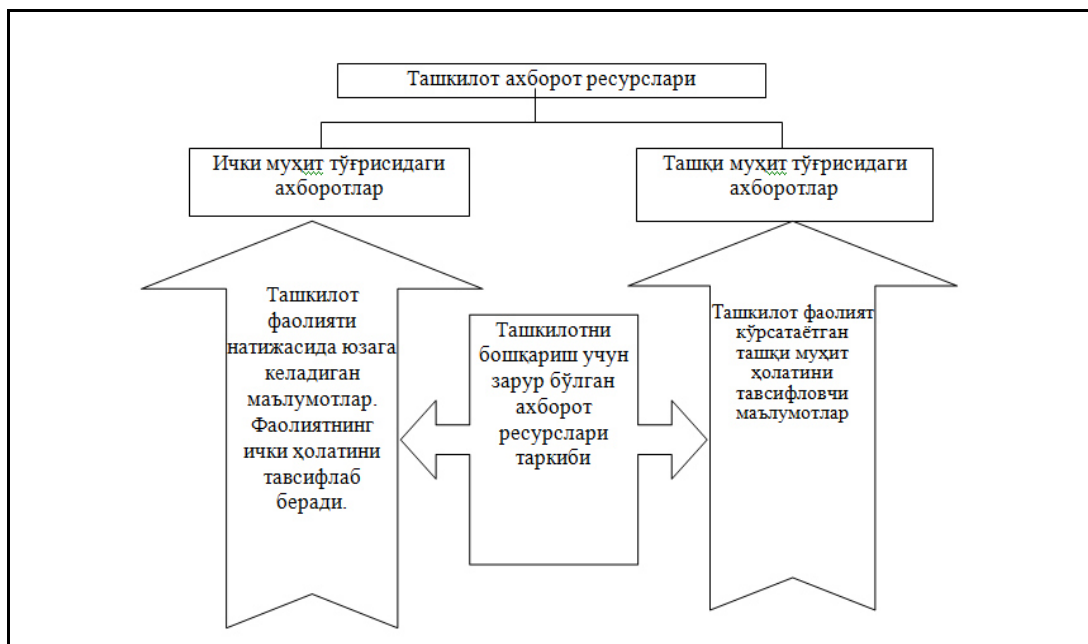
1-topshiriq.

Tashkilot axborot resurslarini shakllantirish manbaalari

Har qanday tashkilot biron-bir tashqi muhitda mavjud bo‘ladi va o‘zining ichki muhitini yaratadi. Ichki muhit korxonalar tuzilmaviy bo‘linmalari va unda faoliyat yuritayotgan insonlar o‘rtasidagi texnologik, ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa munosabatlar to‘plamidan shakllanadi.

Tashkilot doirasida vujudga kelish manbaasiga *ko‘ra tashqi va ichki axborotlardan* tashkil topgan axborot resurslariga ega bo‘ladi. Shular haqida ma’lumot bering. VENN DIAGRAMMASINI yarating.

Aniq tashkilotda undagi munosabatlar va shakllanish manbaalari ko‘ra axborot resurslarini ichki va tashqi axborot resurslariga ajratish mumkin

2-topshiriq.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tashkilot uchun tashqi manbaalardan kelib tushuvchi tadbirkorlik axborotlarining ahamiyati katta bo'ladi va o'z rivojlanish strategiyalarini rejalashtirishda ularga asoslanadi (1-jadval).

1-jadval.

Tadbirkorlik axborotlari tuzilishi

Axborot turlari	Izoh
Makroiqtisodiy	Mamlakat iqtisodiyoti umumiy holatini tavsiflab beradi va davlatning maxsus muassasalari yoki mustaqil institutlar tomonidan taqdim etiladi
Moliyaviy	Tashkilotning joriy va istiqbol moliyaviy holati va kapital, investitsiya, qimmatli qog'ozlar emissiyasi bozorida yuzaga kelgan holatlarni tavsiflab beradi, maxsus moliyaviy axborotlar xizmati, brokerlik kompaniyalari, banklar va boshqa tashkilotlar tomonidan taqdim etiladi
Birja	Valyuta kurslar, hisoblash va foiz stavkalari, qimmatli qog'ozlar kotirovkasi to'g'risidagi axborotlar. Banklar, birja va maxsus agentliklar tomonidan taqdim etiladi
Tijorat	Korxonalar (banklar, firmalar, korporatsiyalar), ularni ishlab chiqarish aloqalari, ishlab chiqarayotgan mahsulotlari, asosiy shartnomalari, baholar, texnologiyalar, rahbarlar, aksiyadorlar va shu kabilar to'g'risidagi axborotlar. Elektron ma'lumotlar bazasi davriy yangilanadigan nashrlar ko'rinishida taqdim etiladi
Statistik	Iqtisodiy, moliyaviy, birja, ijtimoiy va boshqa ma'lumotlar dinamik qatorlar va bashoratli baholash ko'rinishida taqdim etiladi
Tadbirkorlik axborotlari	Axborot agentliklari va ommaviy axborot vositalari tomonidan taqdim etiladigan biznes turli sohalari joriy axborotlari

Ommaviy axborot vositalari iqtisodiy va siyosiy tavsifdagi axborotlarni taqdim etadi. Tashqi tadbirkorlik axborotlari manbaasini bir nechta guruhlariga ajrating. (2-jadval).

Nazorat savollari

1. Axborot resurslari haqida tushuncha bering.
2. Tashkilot axborot resurslarini shakllantirish manbaalarini ko'rsating.
3. Axborot resurslari iqtisodiy faoliyatni axborotlashtirish asosi.
4. O'zbekiston Respublikasi Ochiq ma'lumotlar portalini ko'rsating.

Amaliy mashg'ulot.

5-Mavzu: "EKKTRON DAVLAT"NI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY MASALALARI

Ishdan maqsad: "Elektron hukumat" (Elektron hukumat) tushunchasining bir nechta ta'riflari mavjud. Iqtisodiy Hamkorlik va Rivojlanish Tashkiloti "elektron hukumat"ni "Axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan, xususan, Internetdan foydalanib hukumatni takomillashtirish vositasi sifatida" ta'rifini o'rganish.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

Талабалар "Elektron hukumat" tushunchasi va atamasi va «Elektron hukumat» ni yaratish strategiyasi qanday qoidalarga asoslanishini bilib olishlari lozim.

Ishni bajarish uchun namuna

"Elektron hukumat" G2C, G2B va G2G darajalarida o'zaro hamkorlikni avtomatlashtirishni ta'minlaydi. Ushbu darajalarda amalga oshirish istiqbollarini batafsil ko'rib chiqing (1.2-jadval).

1.2²⁸-jadval

O'zaro ta'sir turlari bo'yicha "elektron hukumat" modellari

Elektron hukumat modellari	Manfaatdor tomonlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik
Hukumat -Fuqarolarga	Hukumat tomonidan davlat xizmat va axborotlarini bir tomonlama taqdim etish

²⁸ <http://www.infosystema.kg>

Fuqarolar-Hukumatga	Fuqarolar va hukumat o'rtasida axborot ayirboshlash imkoniyati
Hukumat-Biznesga	Biznesga hukumat bilan tranzaksiyalar uchun zarur bo'lgan aniq axborot larni taqdim etishdagi elektron tranzaksiyalardan tashkil topadi. Elektron xaridlar tizimini misol sifatida keltirish mumkin.
Biznes-Hukumatga	ada samarali bo'lishida, masalan, bizneslarni boshqarish va elektron hisobga olishini yaxshilash, yordam berish uchun hukumatga ot va xizmatlarga taalluqli. Elektron xaridlar tizimi bo'lgani kabi B2Gda ham o'zaro hamkorlikni ovchi ilova hisoblanadi.
Hukumat-Xodimlarga	Davlat xizmatlarini boshqarishni yengillatish va davlat xizmatchilari bilan ichki aloqani ta'minlovchi tashabbuslardan tashkil topadi. Masalan, inson resurslarini onlayn-boshqarish tizimi.
Hukumat- Hukumatga	Ma'lumotlar bazasi majmuasi doirasida davlat muassasa va tashkilotlari o'rtasida onlayn axborot almashish va kommunikatsiyalar imkoniyatini beradi.
Hukumat-Notijorat tashkilotlariga	Hukumat notijorat tashkilotlar, siyosiy partiyalar va jamoat tashkilotlariga axborotlar taqdim etadi.
Notijorat tashkilotlari-Hukumatga	Notijorat tashkilotlar, siyosiy partiyalar va jamoat tashkilotlariga Hukumat bilan axborot almashishga imkon beradi.

«Elektron hukumat» tushunchasiga Birlashgan Millatlar Tashkilotining tavsifi⁴:

Elektron hukumat – axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan o'z ichki va tashqi islohotlarini amalga oshirishda foydalanadigan hukumatdir.

Elektron hukumat tushunchasiga Yevropa Ittifoqining tavsifi⁵:

Elektron hukumat bu – axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini davlat boshqaruvi organlarida qo'llash bo'lib, tashkiliy o'zgarishlar hamda yangicha malakalarning joriy etilishi bilan uyg'un holda, davlat xizmatlarini va demokratik jarayonlarni takomillashtirish hamda, davlat siyosati institutlarini qo'llab quvvatlashga aytiladi.

1-topshiriq.

Davlat-fuqarolarga (G2C / C2G)

Endi fuqarolarga axborotni etkazish asosan ommaviy axborot vositalari orqali amalga oshiriladi va tartibsizdir. Odamlar kerak bo'lganda kerakli hujjatlar bilan tanishish imkoniga ega emaslar. Elektron hukumat tizimi fuqarolarga qanday

imkoniyatlarni taqdim etadi:

Electronic «elektron hukumat» juda keng doiradagi texnologiyalarga asoslanadi (2-rasm).

Elektron hukumat arxitekturasi tarkibiy qismlari

2-topshiriq.

O'zbekistonda elektron hukumat tizimini samarali joriy etish borasida olib borilgan islohotlar

Elektron hukumat tushunchasiga Jahon Bankining tavsifi¹:

«Elektron hukumat» atamasi - fuqarolar, biznes va hukumatning turli tarmoqlari bilan munosabatlarni isloh qilishga qodir axborot texnologiyalarining Davlat organlari tomonidan, qo'llanishiga aytiladi. Bu texnologiyalar turli maqsadlarda xizmat qilishi mumkin: fuqarolarga davlat xizmatlarini ko'rsatishning takomillashtirilishi; ishlab chiqarish va biznes bilan o'zaro munosabatlarning yaxshilanishi va yanada samarali davlat boshqaruvi. Natijada, korrupsiyaning qisqarishi, shaffoflikning ortishi, foydalanuvchilarga keng qulayliklar, daromadlarning ortishi va /yoki xarajatlarning kamayishi kabi afzalliklarning amalga oshishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan davlat boshqaruv organlarida samarali foydalanish, jamiyatning barcha qatlamlariga keng qamrovli elektron xizmatlarni ko'rsatish va sharoitlar yaratish haqida tushunchalar bering. (Tarmoq texnologiyalarini qo'llagan holda)

Nazorat savollari

1. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari va Davlat boshqaruvi.
2. O'zbekistonda elektron hukumat tizimini samarali joriy etish borasida olib borilgan islohotlar.
3. "Elektron hukumat" G2C, G2B va G2G darajalarida o'zaro hamkorlikni

avtomatlashtirishni ta'minlaydi. Ushbu darajalarda amalga oshirish istiqbollarini batafsil ko'rib chiqing

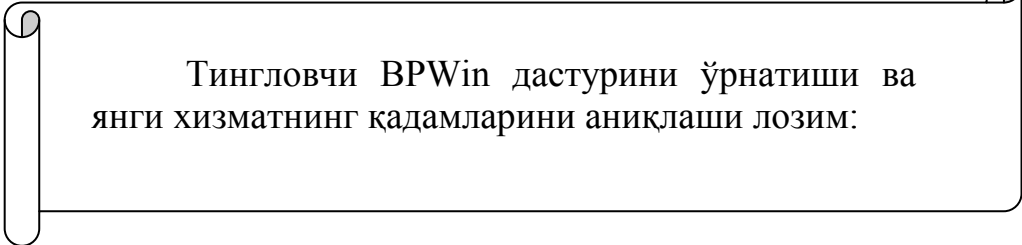
Amaliy mashg'ulot

6-Mavzu: Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar Elektron hukumat tizimi interaktiv xizmatlarini tashkil etish

Ishdan maqsad: Yangi xizmatnini strukturaviy tahlil qilish. Uning resurslari, faoliyat maqsadlari, kutilishi rejalashtirilgan natijalar va tizimning individual tasniflarini o'rganishga bag'ishlangan.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

Тингловчи BPWin дастурини ўрнатиши ва янги хизматнинг қадамларини аниқлаши лозим:

Ishni bajarish uchun namuna

Yangi interaktiv xizmatlarni yaratish E-hukumat tizimiga yangi xizmatlarni yaratish va ularni kiritish, e-

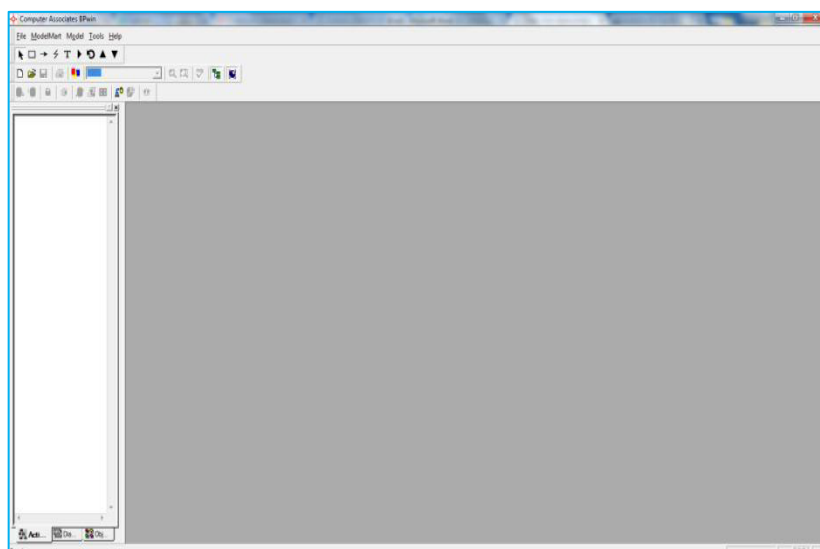
hukumati tizimini xaëtiy rivojlanishning asosiy jihatlaridan xisoblanadi. E-xukumat tizimidagi xizmatlarni yetkazib berish, iloji boricha inson ishtirokisiz bajarilishi, xatoliklarning kamligi xamda xizmatning sifati yuqori bo'lishiligiga asosiy sababchi bo'lishi aniqlangan.

Tizimni avtomatlashtirishdagi eng asosiy g'oya — —qog'ozbozlikl siësatini tamomlash, èki ushbu faoliyatga asoslangan jaraënlar hajmini hech bo'lmaganda qisman kamaytirish tushuniladi.

Amaliy ishni bajarishda BPWin dasturi tarkibidagi IDEF0 va IDEF3 vositalardan foydalanish mumkin.

Ushbu amaliy ishni bajarish uchun 1-2 amaliy ishlar bajarilgandan so'ng olingan natijalariga asoslanadi. Ya'ni hozirgi kunga kelib davlatimizning e-xukumat tizimida mavjud bo'lmagan xizmatni aniqlab, ushbu xizmatni yaratish maksadi dolzarb xisoblanadi.

Yangi xizmatlarni yaratish BPWin dasturida xizmat modelini qurishdan boshlanadi.

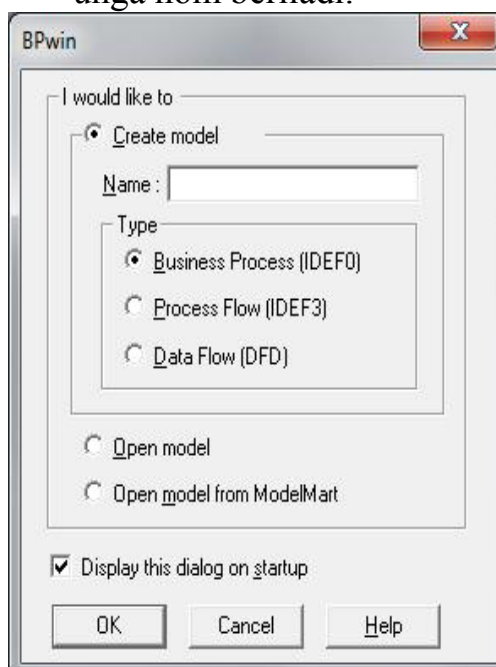

3.1-rasm. BPwin dasturi ish stoli

Soʻngra ushbu dastur tarkibidagi IDEF0 va IDEF3 metodi asosida diagrammalar shakllantirib boriladi.

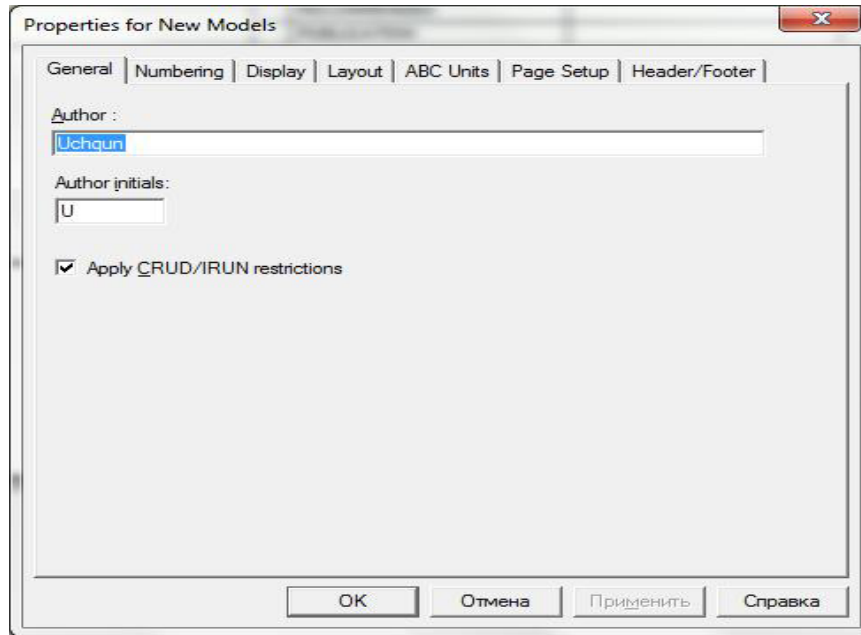
1-topshiriq.

Dasturdan foydalanib, uskunalar panelidan yangi model yaratib unga nom beriladi.

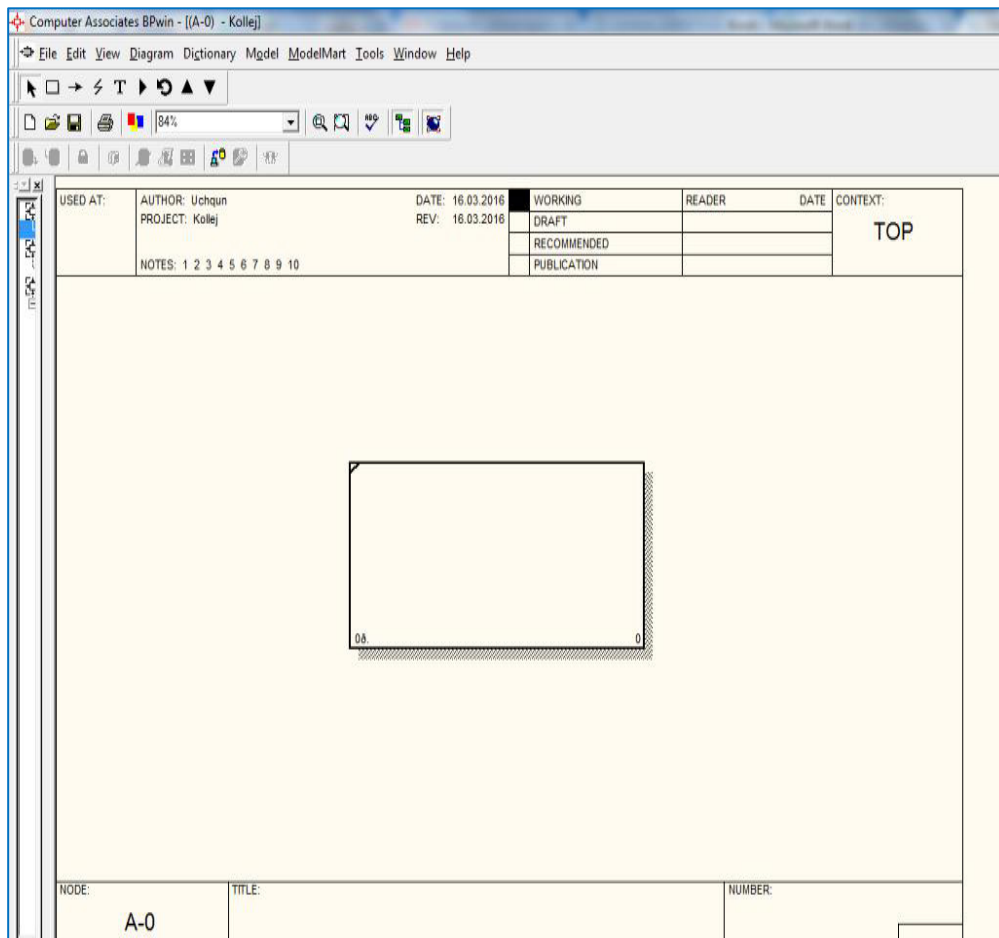

3.2-rasm. Yangi model yaratish

Yaratiladigan yangi modelga nom beriladi va uning metodologiyasi tanlanadi. Dastlabki modelni IDEF0 metodologiyasidan foydalanib yaratiladi. Soʻngra model muallifi va yana bir necha sozlashlar amalga oshiriladi.

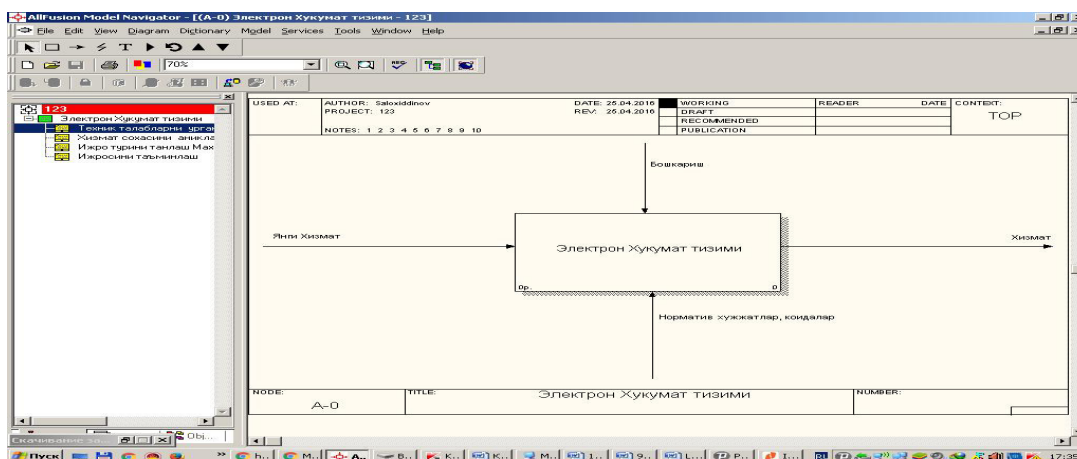
3.3- rasm. Model yaratishdagi dastlabki sozlashlar Keyingi qadamda esa quyidagi rasmda keltirilgan oyna ochiladi. Bunda model yaratilishi uchun barcha qismlar va panellari mavjud.

3.4-rasm. Dastlabki ishchi oyna

2-topshiriq.

Endi esa dastlabki modelni ko‘rinishini ishlab chiqing.

3.5 -rasm. Model ko‘rinishi

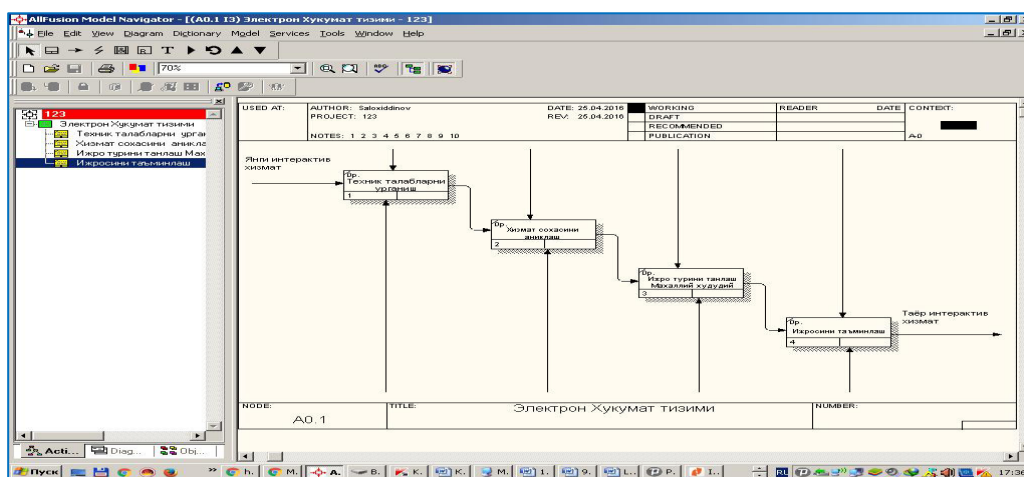
Ushbu modelni qurishda modelning chap tomonida «kirish». Tepadan «boshqaruv». Pastdan «normativ xujjatlar va qoidalar». O‘ng tomonda esa yaratilgan «xizmat» joylashtiriladi.

Yuqoridagi amallar bajarilgandan so‘ng, yangi xizmatni yaratishning IDEF0 modelining ichki amallarini taxlil qilib chiqish lozim. Buning

uchun dastur menyusida joylashgan ▲ ▼ tugmasini bosib, IDEF3 tanlanadi va yangi xizmatni yaratish uchun xizmatning bajarilishini kadamli ravishda èritib chiqish lozim. Yangi xizmatning e-xukumati tizimiga kiritish uchun bajarilish quyidagi ketma-ketlikda ifodalanishi mumkin:

1. Xizmat qanday texnik talablarda ishlaydi

- Xizmat soxasini aniqlash (vazirlik, qo‘mita va agentlik)
 - Ijro turi (xududiy èki maxalliy)
 - Xizmat ijrosini bajarishni ta‘minlash
- kabi bajariladigan amallar taxlil qilinishi lozim.

3.6 -rasm. IDEF3 modeli ko‘rinish

Ishning bajarilish tartibi

II. Yaratilishi rejalashtirilgan yangi xizmat tanlab olish va uni vazirlik, qo‘mita va agentlik va idoralaridan olish jaraèni va undan qaysi maqsadlarda foydalanish algoritmlari (a’nanaviy usulda e-xukumati tizimini ishlatmasdan).

JJ. BPWin dasturida xizmatning modelini qurish va e-xukumat tizimiga kiritish taxlili

KK. Xizmat olish jaraènidagi ichki va tashqi amallarga izox berish (IDEF3)

LL. Xizmat olish davomiyligini aniqlash

MM. Natija va Xulosalar.

Nazorat savollari

II. Yangi xizmatlar qanday yaratiladi?

JJ. Xizmat olish jaraènidagi ichki va tashqi amallar?

KK. BPWin dasturida xizmatning modelini qurish ketma-ketlig

LL. e-xukumat tizimiga yangi xizmatlarni kiritish?

Amaliy mashg‘ulot.

7-Mavzu: O‘zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali my.gov.uz dan amaliètda foydalanish

Ishdan maqsad: Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalini amalda qo‘llash. Uning resurslari, faoliyat maqsadlari, interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish.

Masalaning qo‘yilishi:

Bilib olasiz:

Тингловчи my.gov.uz портали, яъни Ягона интерактив давлат хизматлари порталидан ID.uz ягона идентификация тизим орқали рўйхатдан ўтиши керак бўлади ҳамда интерактив хизматлар орқали давлат ташкилотига мурожаат этиши лозим.

Ishni bajarish uchun namuna

Yagona portal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012 yil 30 dekabrda —Interaktiv davlat xizmatlari ko‘rsatishni hisobga olgan holda Internet tarmog‘ida O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi

378-son qarori asosida tashkil etilgan hamda mazkur Qaror bilan qabul qilingan Nizomga ko'ra faoliyat yuritadi.

my.gov.uz – Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (Yagona portal) 2013 yilning 1 iyul kuni ishga tushirilgan bo'lib, Internet tarmog'ida O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali doirasida, shu jumladan «bir darcha» rejimida faoliyat ko'rsatadi.

Yagona portal davlat organlari tomonidan ko'rsatiladigan, shu jumladan pulli asosda ko'rsatiladigan interaktiv davlat xizmatlaridan erkin foydalanishning yagona nuqtasi hisoblanadi.

Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalining maqsadi fuqarolarga interaktiv davlat xizmatlarini ko'rsatishdir. U yagona oyna rejimida faoliyat ko'rsatadi. Yagona portal zamonaviy texnologiya erdamida foydalanuvchining interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish uchun mo'ljallangan.

Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalining vazifalari:

- ✚ foydalanuvchilarga davlat organlariga tўg'ridan-tўg'ri murojaat qiliش uchun imkoniyat bериш;
- ✚ foydalanuvchilarni AKT sohasidagi boshqa loyihalар bilan integratsiyalash;
 - foydalanuvchilarning davlat organlari bilan ўzaro hamkorligi samaradorligini oshirish;
- ✚ davlat organlariga murojaat qilinganda, foydalanuvchilar uchun byurokratik tўsiqlarni qisqartirish va ularni bartaraf etish;
- ✚ elektron hukumatni yanada rivojlantirish va davlat boshqaruviга zamonaviy AKT ni joriy etishda kўmaklashish.

1-topshiriq.

Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali 2013 yil 1 iyulda ishga tushirildi. U quyidagi imkoniyatlarga ega:

- Davlat tashkilotlari va xizmatlariga oid ma'lumotlardan foydalanish.
- Davlat xizmatidan foydalanish uchun elektron shakldagi so'rovlarni va boshqa hujjatlarni to'ldirish imkoniyati.
 - Davlat xizmatidan foydalanish uchun so'rov (Ariza) yuborish.
 - So'rovlarni ixtiyoriy paytda va manzildan yuborish.

- So‘rov qabul qilinishi uchun navbatda turish zarurati bo‘lmaydi.
- So‘rovni yuboruvchi arizasining bajarilishiga oid ma’lumotlar- dan ixtiëriy paytda xabardor bo‘lish imkoniyati.
- Davlat xizmatlari berilishi haqidagi so‘rovni berish.
- Davlat xizmati so‘rovi natijalarini olish imkoniyati.

1.1-rasm

Shuningdek, Yagona portal orqali 120 dan ortiq davlat organlariga bevosita elektron tarzda murojaat qilish imkoniyati yaratilgan. Va bu organlar ro‘yxati vaqt o‘tishi bilan kengayib bormoqda.

Yagona portal orqali ko‘plab foydali va zarur ma’lumotlar ham berib boriladi. Masalan, mazkur portaldan notarial harakatlarning turlari va bunday harakatlarga to‘lanadigan davlat bojlari (1), Ichki ishlar organlarining Kirish-chiqish va fuqarolikni rasmiylashtirish boshqarmasi tomonidan ko‘rib chiqiladigan huquqbuzarliklar va ular uchun qo‘yiladigan jarimalar miqdori (2), Yo‘l harakati qoidasi buzilishi yuzasidan belgilanadigan jarimalar miqdori (3), Davlat o‘rmon fondidan tashqari, daraxtlar va butalarni kesish uchun to‘lanadigan to‘lovlar miqdori va yashil o‘simliklarga yetkazilgan zarar va ularni o‘zboshimchalik bilan kesganlik uchun jarima miqdorlari (4) bilan tanishish mumkin.

Davlat yo‘l harakati xavfsizligi organlari tomonidan yo‘l qoidasi buzilishi yuzasidan belgilanadigan jarima miqdori bo‘yicha ma’lumot				
O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi Kodeksi moddalari	Huquqbuzarlik turi	Eng kam ish haqining miqdorida jarima o‘lchamini	Transport vositasini boshqarish haquqidan mahrum qilish muddati	Jarima miqdori
125-modd. Transport vositalaridan foydalanish qoidalarini buzish				
125-modd. 1- qism	Haydovchilarning transport vositalarini boshqarish va yo‘lovchilar tashishda xavfsizlik kamanidan foydalanish qoidalariga, xusd shuningdek mototski haydovchilarning mototskilaridan foydalanish qoidalariga noya etmasligi	eng kam ish haqining boshdan bir qismi miqdorida		26048 so‘m
125-modd. 2- qism	Haydovchilarning belgilangan tartibda ro‘yaldan o‘tkazilmagan yoki majburiy texnik ko‘rikdan o‘tkazilmagan yohud foydalanish man etiladigan darajada nosozligi bo‘lgan, xusd shuningdek ishlayotganida tashqariga chiqarayotgan ifloslantiruvchi moddalarning miqdori, shuningdek shovqin darajasi belgilangan normalardan ortiq bo‘lgan transport vositalarini boshqarishi	eng kam ish haqining ikkidan bir qismi miqdorida		ES120 so‘m
125-modd. 3- qism	Haydovchilarning tomorz tizimida, nul boshqaruvida yoki ulovchi qurilmada nosozligi bo‘lgan yohud tegishli rusxatnomasiz qayta iflozlangan transport vositalarini boshqarishi	eng kam ish haqining bir barevani miqdorida	yoki transport vositasini boshqarish haquqidan olti oygacha muddatga mahrum etish	130240 so‘m

1.2-rasm. Yo‘l qoidasi buzilgandagi jarimalar miqdori haqida ma’lumot

Bundan tashqari portaldan ishonch telefonlari bo‘limi ham joy olgan bo‘lib, unda 19 ta ishonch telefoni ko‘rsatib o‘tilgan.

Barcha xizmatlar	Barcha tashkilotlar	Qisqa raqamlar	Tadbirkorlik	NHII muhokamasi
Yong'in xavfsizligi xizmati	Militsiya	Tez yordam	Gaz xizmati	
Qutqaruv xizmati	"DORI DARMON" AK (dorixonalar bo'yicha ma'lumot)	Bosh prokuratura ishonch telefoni	Adliya vazirligi ishonch telefoni	
"Suvsoz" DUK (avariya xizmati)	Toshkent shahri kommunal xizmatlari bo'yicha dispetcherlik xizmati	Kommunal-sozlash avariya tiklash xizmatlarining Markaziy dispetcherlik xizmati	"Toshshahartransxizmat" AK ishonch telefoni	
TShTT ma'lumot berish xizmati (Shaharlar kodlari)	«UZDIGITAL TV»	ShTS (to'g'ri simlar ta'mirlash buyurosi)	Dorixonalar bo'yicha ma'lumot	
Shahar telefonlarni ta'mirlash bo'yicha buyurtmani qabul qilish	Aniq vaqt haqida ma'lumot berish xizmati	Ob-havo ma'lumoti		

1.3-rasm. Ishonch telefonlari ro'yxati

Va yana portalda fuqarolar tomonidan so'ralgan savollarga berilgan javoblarni o'zida mujassam etgan —Ko'p beriladigan savollar bo'limi hamda bo'sh ish o'rinlari ro'yxati ham joy olgan.

Yagona portal davlat interaktiv xizmatlaridan foydalanish tartiblari:

Foydalanuvchi davlat interaktiv xizmatidan foydalanish ruxsatnoma asosida amalga oshiriladi.

Foydalanuvchi arizasiga asosan ruxsatnoma berish va uni berkitib e'kitib qo'yish huquqlariga —O'zinfokoml markazi e'kiti Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari huzuridagi kompyuterlashtirish markazlari ega, ya'ni ushbu markazlar ushbu faoliyatni olib borish vakolatiga ega va mas'ul markazlar hisoblanadi.

Jismoniy shaxslar (ariza va pasport asosida) va yuridik shaxslar (ariza va ro'yxatdan o'tkazilganligi to'g'risidagi guvohnoma asosida) uchun shaxsiy kabinetdan erkin foydalanishga ruxsatnoma bir e'kiti ikki kunmabaynida mas'ul markazlar tomonidan beriladi.

Foydalanuvchi o'zi to'g'risidagi har qanday ma'lumotlar o'zgarganda besh kun muddatda bu haqda mas'ul markazga xabar berishi shart.

Yagona portal orqali interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish tartiblari Yagona portal nizomida batafsil keltirilgan. Quyida arizani berish, javob berish, rad etish, ko'rib chiqish tartibi va muddati hamda nazoratiga oid tartiblarini qisqacha keltiramiz.

Arizani berish tartibi

Foydalanuvchilar shaxsiy kabinet orqali o'z murojaatlarini O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga va davlat tashkilotlariga yuborishlari mumkin.

Murojaat bir vaqtning o'zida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga hamda murojaatlarda qo'yilgan masalalarni hal etish vakolatiga kiradigan bir nechta davlat organlariga yuborilishi mumkin.

Foydalanuvchi shaxsiy kabinetidan yuborgan murojaat elektron raqamli imzo va ularni identifikatsiyalovchi boshqa hujjatlar bilan tasdiqlanishi kerak.

Foydalanuvchi arizaga zarur hujjatlar, xatlar va rasmlarni ilova qilishi mumkin.

Arizani qabul qilish tartibi:

Mas'ul xodim ariza qabul qilinganligi to'g'risida foydalanuvchiga xabar jo'natadi.

Arizaga javob berish tartibi:

Foydalanuvchi arizasiga javob ko'rsatilgan pochta manziliga yuboriladi. Foydalanuvchi arizasi murojaatlar uchun belgilangan tartib va muddatda ko'rib chiqiladi.

Foydalanuvchi arizasiga javob oluvchining èki boshqa vakolatli xodimning elektron raqamli imzosi bilan tasdiqlanadi.

Ariza rad etilish tartibi: Quyidagilar foydalanuvchi murojaatini ko'rib chiqishni rad etish uchun asos hisoblanadi:

Odobsizlik mazmunidagi murojaatlar (axloqsiz èxud haqoratli iboralar, tahdidlar, mantiq va ma'nosi bo'lmagan takliflar va shunga o'xshash murojaatlar).

Matnda tushunarsiz qisqartirishlar èki reklama materiallari mavjud bo'lgan arizalar.

Tarkibida aniq arizalar, shikoyatlar èki takliflar bo'lmagan murojaatlar. • Rad etishning asoslangan sabablari ko'rsatilgan rad javobi foydalanuvchiga bir ish kuni mobaynida yuboriladi.

Ariza vakolatiga kirmaydigan davlat organlariga tushganda, u besh kun muddatda, foydalanuvchi xabardor qilingan holda tegishli organga yuboriladi.

Arizalarni ko'rib chiqish tartibi:

Foydalanuvchi shaxsiy kabinet orqali berilgan arizasi majburiy qabul qilinishi va ko'rib chiqilishi kerak, qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno. Bunda ushbu murojaat Mas'ul xodim elektron pochtaga kelib tushgan sana – murojaat qabul qilingan sana hisoblanadi. Arizalarni ko'rib chiqish muddati:

Takliflar – bir oygacha muddatda. Agar qo'shimcha o'rganishlar talab qilinsa, bu to'g'rida foydalanuvchi o'n kun muddatda xabardor qilinadi. Bunda muddat ariza oluvchiga tushgandan boshlab hisoblanadi.

Ariza èki shikoyatlar – o'n besh kun muddatda. Agar qo'shimcha o'rganish va (èki) tekshirish o'tkazish, qo'shimcha hujjatlar talab etilsa – bir oygacha muddatda. Bunda muddat ariza Mas'ul xodimga tushgandan boshlab hisoblanadi.

Ariza nazorati va javobgarlik tartibi:

O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi huzuridagi Aloqa, axborotlashtirish va telekommunikatsiya texnologiyalari sohasida nazorat bo'yicha davlat inspeksiyasi interaktiv davlat xizmatlari ko'rsatish tartibiga rioya qilinishi yuzasidan nazoratni amalga oshiradi.

Davlat tashkilotlari rahbarlari va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining tarkibiy bo‘linmalari Yagona portal orqali ko‘rsatiladigan interaktiv davlat xizmatlari ko‘rsatishning asossiz rad etilganligi va xizmatlar sifatsiz ko‘rsatilganligi uchun javob beradilar.

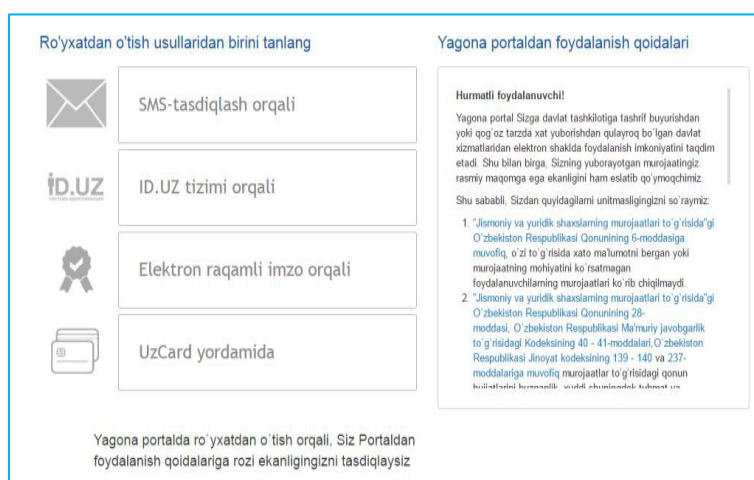
Foydalanuvchi arizada noto‘g‘ri ma‘lumotlar berganligi, uydirma va haqoratlar bo‘lgan murojaatlar uzatganligi uchun qonun hujjatlarida belgilangan tartibda javob beradi.

Yagona portaldan foydalanishning foydalanuvchi uchun ba‘zi imkoniyatlari Kommunal xizmat, elektr energiya va suv iste‘molchilari ushbu xizmat xarajatlari haqidagi shaxsiy ma‘lumotlardan foydalanish imkoniyati yaratildi. Bu imkoniyatdan foydalanish tartibi juda osondir. Ushbu xizmatga doir ariza va shikoyatlarni Yagona portal orqali tezda jo‘natish va hal qilish imkoniyati yaratildi. Bunda arizaga hujjatlar va rasmlarni ilova qilish imkoniyati mavjud.

Chet el fuqarolari O‘zbekistonga viza rasmiylashtirish uchun interaktiv xizmatdan foydalanishi mumkin. Buning uchun hamkasb e‘ki do‘stlarini bezovta qilish zarurati yo‘qoldi. Tadbirkorlar uchun onlayn interaktiv xizmatlar Yagona portal samarali imkoniyatlaridan biri aloqa natijalari SMS xabarlar e‘rdamida jo‘natilishidir. Bu aloqani qulay va samarali bo‘lishini ta‘minlaydi. Chunki foydalanuvchi ariza yetib borganligi va ishga tushganligi haqida xabardor bo‘ladi va bu haqda Yagona portaldan xabarlar e‘zib, xodimlarni qo‘shimcha savollar va e‘tibor bilan bezovta qilmaydi. Natijada foydalanuvchi bezovta bo‘lmaydi va xodimlar qulay sharoitda ariza ko‘rilishi tartibiga rioya qilgan holda ishini davom ettiradi.

Yagona portaldan 4 xil ro‘yxatdan o‘tish usuli mavjud:

0. SMS tasdiqlash orqali ya‘ni Yagona portaldan ro‘yxatdan o‘tiladi.
 1. ID.uz – Yagona identifikatsiya tizimidan ro‘yxatdan o‘tiladi.
 2. Elektron raqamli imzo orqali.
 3. UzCARD e‘rdamida.

1.4-rasm

Misol qilib portaldan to‘laqonli foydalanish hamda davlat organlariga murojaat qilish uchun ID.uz – Yagona identifikatsiya tizimidan ro‘yxatdan o‘tishni misol qilib ko‘ramiz. Dastlab ID.uz – Yagona identifikatsiya

tizimidan ro'yxatdan o'tiladi.

1.5-rasm

ID.uz- yagona identifikatsiya tizimidan ro'yxatdan o'tib, so'ng yagona portalga kiraetganda aynan o'sha ID profil orqali tizimga ma'lumotlar kiritiladi.

1.6-rasm

Shundan so'ng, foydalanuvchi kabineti ochiladi. U yerda Profil, Yuridik shaxs, Mening arizalarim, Mening qoramalarim, Mening ma'lumotlarim kabi bo'limlar mavjud.

Profil	
Public ID	2000032443
Login ID/STIR	Alishertuit
F.I.O.	Abdullaev Alisher Ilhamovich
Elektron pochta	alishertuit@inbox.uz
Telefon raqami	[REDACTED]
Jins	Erkak
Tug'ilgan sana	1988-02-11
Pasport seriyasi/raqami	[REDACTED]
Kim tomondan berilgan	Qo'qon shahar IIB
Pasport berilgan vaqt	2013-01-19
Yashash joyi	Город Ташкент, Юнусабадский район, Yunusobod
Amal qilish muddati	2023-01-18
Ro'yxatga olingan vaqt	2015-05-06 03:58:34
So'nggi kirish	2016-04-21 12:06:02

1.7-rasm

Foydalanuvchining shaxsiy kabineti

Profilda shaxsiy ma'lumotlarni tahrirlash imkoniyati mavjud. Mening

arizalarim bo‘limida yuborilgan arizalar ro‘yxati, ularning holati va ularga berilgan javob xatlari bilan tanishish imkoniyati mavjud.

Xizmat	Tashkilot	Taqdim etilgan vaqt	Maqomi
560659 Tashkent shahar AQBE ma'lumotlariga ko'ra bino buzilishi rejalashtirilmaganligi haqida ma'lumot olish	Tashkent shahar arxitektura va qurilish bosh boshqarmasi	2016-04-12 10.54.51	Ko'rib chiqilgan
362093 Tashkent shahri hududida xususiy uy-joy borligi (yo'qligi) to'g'risidagi ma'lumotni olish	Tashkent shahar yer resurslari va davlat kadestri boshqarmasi	2015-10-16 14.17.46	Ko'rib chiqilgan
362059 Tashkent shahri hududida xususiy uy-joy borligi (yo'qligi) to'g'risidagi ma'lumotni olish	Tashkent shahar yer resurslari va davlat kadestri boshqarmasi	2015-10-16 13.50.35	Ko'rib chiqilgan
245831 Murojaatlarni ko'rib chiqish	O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi	2015-06-12 14.18.55	Ko'rib chiqilgan

1.8-rasm. Murojaat yuborish

Yagona portalning eng qulay tomoni bu davlat organlariga bevosita elektron murojaat qila olish imkoniyati borligidir. Bu fuqarolarga ancha qulayliklar yaratadi. Agar ilgari ezilgan murojaatni chop etib, konvertga solib, pochtdan yuborib e'ki bevosita fuqaroning o'zi o'sha murojaat xatini davlat organi binosiga olib borib berib, ortiqcha harajat va harakat, asosiysi qimmatli vaqtni yo'qotgan bo'lsa, endilikda uyda o'tirgan holda ham, ko'chaga bir qadam chiqmasdan tegishlicha shikoyat qilish, ariza e'ki taklif berish imkoniyati mavjud.

2-topshiriq.

Qanday qilib murojaat qilish mumkin?

Avvalo yuqorida ta'kidlanganidek, Yagona portal tizimiga kiriladi. So'ngra portalning yuqori o'ng burchagida turgan —Davlat tashkilotiga murojaat qilish tugmasi bosiladi.

5 qadamdan iborat quyidagi oyna ochiladi:

Murojaatlarni ko'rib chiqish

1-qadam. Eslatma

Hurmattli foydalanuvchi!

Yagona portal Sizga davlat tashkilotiga tashrif buyurishdan yoki qog'oz tarzda xat yuborishdan qulayroq bo'lgan elektron tarzda murojaatlarni yuborish imkoniyatini taqdim etmoqda. Shu bilan birga, Sizning yuborayotgan murojaatingiz rasmiy maqomga ega ekanligini ham eslatib qo'ymoqchimiz.

Shu sababli, Sizdan quyidagilarni unutmangilaringizni so'raymiz:

- "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi qonunining 6-moddasiga muvofiq, jismoniy va yuridik shaxsning murojaatida murojaatning mohiyati bayon etilgan bo'lishi kerak. Elektron murojaat elektron raqamli imzo bilan tasdiqlangan va elektron hujjatning uni identifikatsiya qilish imkoniyatini beradigan boshqa rekvizitlariga ega bo'lgan elektron hujjat shaklida bo'lishi kerak. Elektron murojaat qonunda belgilangan talablarga muvofiq bo'lishi kerak. Elektron raqamli imzo bilan tasdiqlanmagan murojaatlar anonim murojaatlar deb hisoblanadi.
- "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi qonunining 28-moddasi, O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi Kodeksining 40 - 41-moddalari, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 139 - 140 va 237-moddalariga muvofiq tuzatma, xaqorat so'zlar ishlatilgan va yolg'on xabar beruvchi murojaatlarni taqdim etgan jismoniy va yuridik shaxs javobgarlikka tortiladi.
- "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi qonunining 27-moddasiga muvofiq yolg'on ma'lumotlar bayon etilgan murojaatlarni ko'rib chiqishda davlat organi tomonidan qilingan xarajatlar jismoniy yoki yuridik shaxsdan sudning qaroriga ko'ra undirib olinishi mumkin.

Shu bilan bir qatorda, agar davlat organi Sizga masalangi bilan bog'liq bo'lmagan javobni yo'ltaganida, qonunchilikda belgilangan muddatlarni buzganida, Sizning murojaatingiz bo'yicha asossiz yoki qonunga zid bo'lgan qaror qabul qilganida, yoki boshqa yo'l bilan Sizning jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risidagi qonunchilikda belgilangan huquqlaringizni buzganida va boshqa shu kabi holatlarda Siz yuqori turuvchi tashkilot, yoki sudga bunday hatti-harakatlar ustidan shikoyat bilan murojaat qilishingiz mumkin. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali to'g'risida Nizomiga asosan davlat organlari jismoniy va yuridik shaxslar murojaatlarini rad etishlari mumkinligini eslatib o'tamiz. Quyidagilar foydalanuvchining shaxsiy kabinet orqali tushgan murojaatini ko'rib chiqishni rad etish uchun asos hisoblanadi:

- odobsizlik mazmunidagi murojaatlar (uyatsiz yoxud haqoratli iboralar, tahdidlar, mantiq va ma'nosi bo'lmagan takliflar va shunga o'xshash murojaatlar);
- murojaat matnida tushunarsiz qisqartirishlar yoki reklama materiallari mavjud bo'lgan, tarkibida aniq arizalar, shikoyatlar yoki takliflar bo'lmagan murojaatlar

1.9-rasm

1-qadam. Murojaatni èzish tartib qoidalari xaqida rozilik bildiriladi. **2-qadam.** Siz murojaat qilaètgan shaxs turini tanlaysiz: Jismoniy èki yuridik shaxs. Agarda —Foydalanuvchi kabinetidagi —Profill bo‘limida shaxsga tegishli ma’lumotlarni kiritilgan bo‘lsa, 2-qadamda avtomatik ravishda o‘sha ma’lumotlar paydo bo‘ladi

The screenshot shows the 'Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali' interface. At the top, there's a search bar and navigation tabs for 'Xizmatlar bo'yicha' and 'Tashkilotlar bo'yicha'. The main heading is 'Murojaatlarni ko'rib chiqish' with a sub-heading '2-qadam. Tuni tanlash'. There are buttons for 'Xizmat pasporti' and 'Ko'p birlashtirilgan savollar'. Below, there's a section 'Ariza kim tomonidan to'ldirilmoqda' with radio buttons for 'Jismoniy shaxs' (selected) and 'Yuridik shaxs'. The form fields are: 'F.I.Sh.' with the value 'Abdullaev Alisher Ilhamovich', 'Elektron pochta' with 'alishertul@inbox.uz', and 'Telefon raqami'.

1.10-rasm

Murojaat yuborish. 2-qadam

3-qadam. Murojaat qilmoqchi bo‘lgan tashkilot tanlanadi.

The screenshot shows the 'Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali' interface. The main heading is 'Murojaatlarni ko'rib chiqish' with a sub-heading '3-qadam. Tashkilotni tanlash'. There are buttons for 'Xizmat pasporti' and 'Ko'p birlashtirilgan savollar'. Below, there's a section 'Kerakli tashkilotni tanlash usullari' with radio buttons for 'Tashkilotni tanlash' (selected), 'Sohani tanlash', and 'Kalt so'zini kiritish yo'li bilan'. A tree view shows 'Agentliklar' expanded to 'Fondlar' and 'Vazirlklar'. Under 'Vazirlklar', several government ministries are listed with checkboxes, including 'O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi', 'O'zbekiston Respublikasi Mehnat vazirligi', 'O'zbekiston Respublikasi Tashqi Iqtisodiy aloqalar, Investitsiyalar va savdo vazirligi', 'O'zbekiston Respublikasi Oshiq va sav so'jaligi vazirligi', 'O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi', 'O'zbekiston Respublikasi City va o'ra ma'asa ta'lim vazirligi', 'O'zbekiston Respublikasi Xalta ta'lim vazirligi', 'O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi', and 'O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi'.

1.11-rasm

Murojaat yuborish. 3-qadam

4-qadam. Mazkur qadam eng asosiy bosqich hisoblanib, bu yerda

quyidagi ma’lumotlarni to‘ldiriladi: Murojaat sohasi – nima masalada ekanligi; Murojaat turi – ariza, shikoyat èki taklif;

Javob olish yo‘li –elektron pochta èki pochta orqali xat bilan;

Murojaatning ko‘rinishi – shaxsiy, ommaviy;

Murojaat mavzusi – nima mavzuda murojaat qilaètganligi;

Murojaat matni – murojaat batafsil tushuntiriladi;

Faylni ilova qilish – agar murojaatga fayl (hujjatning skaner varianti, foto èki videomaterial va h.k.) ilova qo‘shish imkoniyati mavjud.

Agarda barchasito‘g‘ri bajarganligi to‘liq ishonch xosil qilinsa, uchta variant bo‘ladi: Imzo chekish, yuborish va qoralamani saqlash. Imzo chekish – bu yerda ERI moduli, ya’ni elektron raqamli imzo orqali tasdiqlash mumkin. Yuborish – murojaatni yuborish. Qoralamani saqlash – agarda èzgan murojaat yuborish uchun yetarli deb hisoblanmasa, ushbu tugma orqali uni saqlab qo‘yish va keyinchalik yana tahrir qilib, yuborish imkoniyat mavjud bo‘ladi.

1.11-rasm

Murojaat yuborish. 4-qadam

5-qadam. Mazkur qadam —Tamoml deb nomlanib, murojaatni yuborish èki qoralamaga saqlash tamomlanganligini bildiradi.

MUROJAATGA JAVOBLAR Murojaatga javob kelganini qanday bilish mumkin?

Eng avvalo foydalanuvchilarga qulay bo‘lishi uchun SMS xizmati joriy etilgan. Ya’ni shaxsiy ma’lumotlarda kiritilgan telefon raqamiga uchta holatda SMS-bildirishnomalar keladi. Bular:

1. Murojaat yuborilganda.
2. Murojaat ko‘rib chiqish uchun qabul qilinganda.
3. Murojaatga javob berilganda.

Saralash		Tashkilot nomi		Taqdim etilgan vaqt		Murojaat statusi	
Murojaat raqami	Sana (dan)	Sana (gacha)	Tashkilot nomi	Taqdim etilgan vaqt	Murojaat statusi	Murojaat statusi	Murojaat statusi
560659			Toshkent shahar ACDB ma'lumotlariga ko'ra bino bozoriga rejalashtirilganligi haqida ma'lumot olish	2016-04-12 10:54:51	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan
362093			Toshkent shahar hududida xususiy uy-joy bo'ligi (yo'qlig) to'g'risidagi ma'lumotni olish	2016-10-16 14:17:45	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan
362095			Toshkent shahar hududida xususiy uy-joy bo'ligi (yo'qlig) to'g'risidagi ma'lumotni olish	2016-10-16 13:50:35	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan
245831			Murojaatni ko'rib chiqish	2016-06-12 14:16:55	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan
244574			Murojaatni ko'rib chiqish	2016-06-11 16:21:46	Qaytarilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan
211467			Murojaatni ko'rib chiqish	2016-05-06 16:02:27	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan
211466			Murojaatni ko'rib chiqish	2016-05-06 16:02:27	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan
211465			Murojaatni ko'rib chiqish	2016-05-06 16:02:27	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan	Ko'rib chiqilgan

1.12-rasm

Shuningdek, murojaat holatini —Mening arizalariml sahifasida xam ko‘rish mumkin. Agarda murojaatga javob berilgan bo‘lsa, unda o‘sha murojaat sahifasida ko‘rinib turadi.

Nazorat savollari

- Interaktiv xizmatlarni o‘rganish.
- ID.uz yagona identifikatsiya tizimidan ro‘yxatdan o‘tish?
- Interaktiv xizmatlardan foydalanib davlat tashkilotlariga murojaat yuborish
 - Profil bo‘limini shakllantirish?

Foydalanilgan adabiётlar

- Elektron hukumat to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. 2015 yil 9 dekabr. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2015 y., 49-son, 611-modda. 3-15 b.
- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining —O‘zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi 2013 yil 27 iyundagi PQ-1989-son Qarori.
 - <http://www.e-kommunal.uz>
 - <http://www.my.gov.uz>

Amaliy mashg‘ulot.

8-Mavzu: ELEKTRON HUKUMAT RAQAMLI IQTISODIYOT ELEMENTI SIFATIDA

Ishdan maqsad: Dunyo taraqqiyotining hozirgi bosqichida jahon iqtisodiyotining rivojlanishi takomillashuvning raqamlashtirish bosqichga o‘tib, "Uchinchi sanoat inqilobi", "Industriya 4.0" konsepsiya va boshqa shu kabi ishlanmalar davlat, shuningdek, korporativ darajada ham katta tezlik bilan davlat dasturlari va biznes strategiyalaridan foydalanish.

Masalaning qo‘yilishi:

Bilib olasiz:

Elektron huqumatni. G2G, G2B, G2C modellarini, interaktiv xizmat turlarini. Elektron huqumatda mavjud axborot tizimlar kompleksini. Elektron hujjatni, elektron hujjat aylanish tizimlarini, Documentum tizimini, 1C:Dokumentooborot tizimini, Docs Open, Docs Fusion tizimlarini, Lan Docs hujjat aylanish tizimlarini

Ishni bajarish uchun namuna

Raqamli iqtisodiyotni yaratish shartlari va ularning namoyon bo'lishi
 Table 2. Prerequisites of creation of digital economy and their manifestation

Predposylki perexoda k sifrovoy ekonomike	Period vremeni
Texnologik asos	
telekommunikatsiyalarning rivojlanishi	1900 yillar
Ommaviy iste'mol mahsuloti sifatida apparat vositalarining rivojlanishi	60-yillardan boshlab
Axborot texnologiyalarining rivojlanishi va ommaviy iste'mol bozoriga yo'naltirilgan axborot mahsulotlarini yaratilishi	1980 yildan boshlab
Internetning elektron iqtisodiyot sub'ektlarining o'zaro hamkorligi uchun axborot-kommunikatsiya muhiti sifatida rivojlanishi	1990 yildan boshlab
Elektron iqtisodiyotning shakllanishi	
Birinchi elektron biznes sub'ektlarini yaratilishi	1995 yildan boshlab
Elektron iqtisodiyot sub'ektlarini "qayta moliyalashtirish" bilan bog'liq inqiroz	2000 yildan boshlab
Xalqaro axborot-kommunikatsiya infratuzilmaning shakllanishi	2000–2005 yillar
Internet tarmog' i kommunikatsiyalari va ishtirok etish texnologik standartlarni rivojlantirish	2000 yildan boshlab
Elektron to'lov tizimlarini yaratish va rivojlantirish	2000 yildan boshlab
Tovarlar va Internetning yaqinlashuvi	2005 yildan boshlab
Internet xizmatlari bozorini yaratish va rivojlantirilishi	2000 yildan boshlab
Mobil kirishni rivojlantirilishi	2005 yildan boshlab
Mobil aloqa va bulut ilovalarni rivojlantirilishi	2010 yildan boshlab
jismoniy ob'ektlarning Internetga ulanishiga asoslangan maishiy aqlli texnologiyalar bozorlarini rivojlantirilishi	2009 yildan boshlab

EP bo'yicha davlatlarning ham siyosiy, ham huquqiy hujjatlari tuzilgan; Shu bilan birga, siyosiy hujjatlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlarda "elektron hukumat" tushunchasini aniqlashga va ikki tomonlama yondashuv shakllantirildi. Yomg'ir birinchi, tor yondashuvga qarash, davlat hokimiyati ijro etuvchi mutaxassis tomonidan tayinlangan jismoniy shaxslarga ma'lumot va kommunal xizmatlarni o'tkazish uchun AKTdan boshqa narsalar. Umumiy nazariy yondashuvga muvofiq, ES bu murakkab hodisadir, bu nafaqat elektron shaklda xizmatlarni taqdim etish va ijro hokimiyati organlari faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlarga kirishni ta'minlash, Balki ijro etuvchi hokimiyat organlari tizimidagi tarkibiy o'zgarishlar, ijroiya hokimiyati organlari va xodimlarning ish haqi bo'yicha ish yuritish va bunday organlarning ochiqligi oshishi bilan birga keladi. elektron demokratiya vositalariga o'tish.

1-topshiriq. “Elektron huqumat” tizimi arxitekturasini izohlab bering.

2-topshiriq. Davlatning interaktiv xizmatlarining izohlab bering.

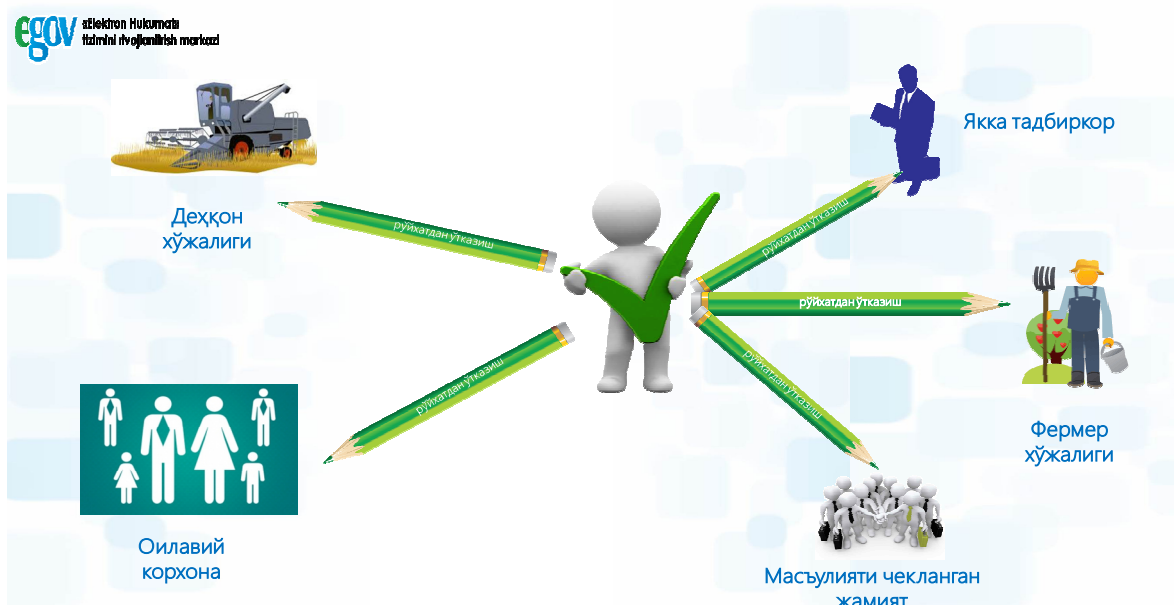
Yagona portalgacha nechta tashkilot ulangan?	Hozirgacha nechta murojat davkat organlariga yuborilgan?
MY.GOV.UZ	
Nechta interaktiv xizmatlar taqdim etiladi?	Murojatlar qangay amalga oshirilgan?

3-topshiriq. Interaktiv xizmatlarda joriy etilgan imkoniyatlarni izohlang.

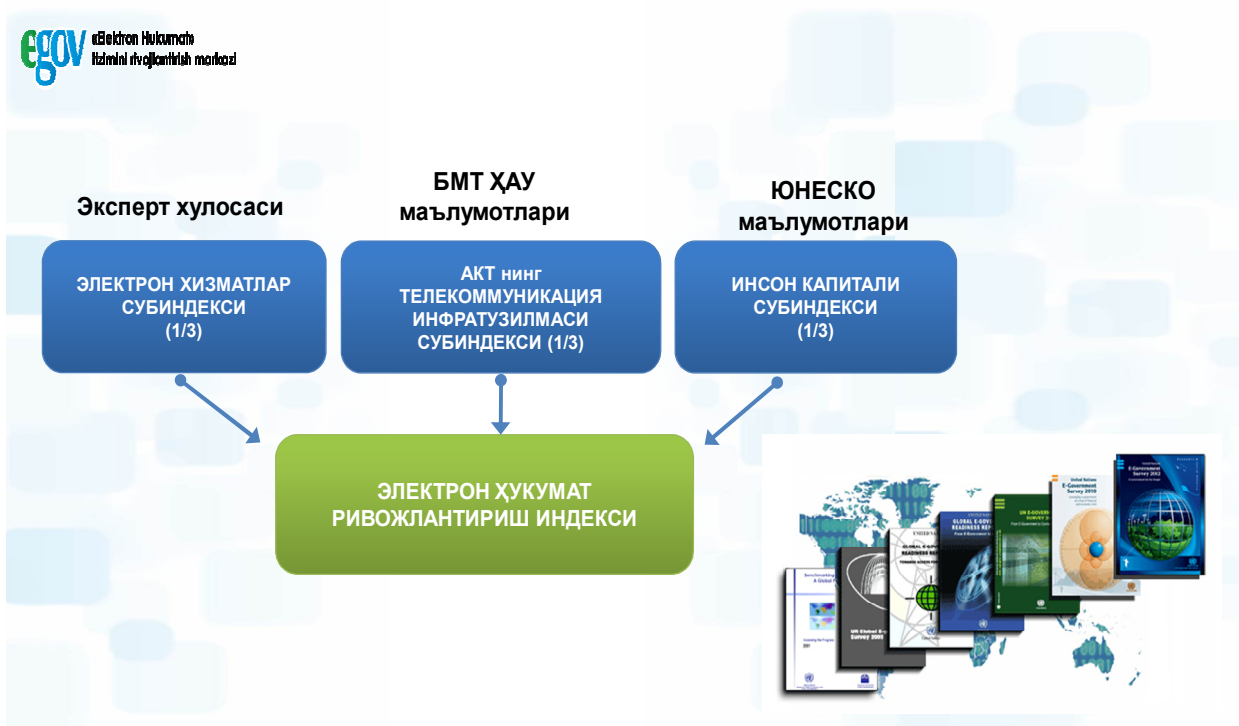
- SMS-tasdiqlash orqali
- ID.UZ tizimi orqali
- Elektron raqamli imzo orqali
- UzCard yordamida

4-topshiriq. Interaktiv xizmatlarda joriy etilgan tadbirkorlik sub'ektlarini

davlat ro'yxatidan o'tkazish xizmatlarini izohlang.

5-topshiriq. Interaktiv xizmatlarda joriy etilgan baholash tizimini ishlash texnologiyasini izohlang.

6-topshiriq. Interaktiv xizmatlarda joriy etilgan baholash tizimiga tegishli 5 ta test tuzing va izohlang.

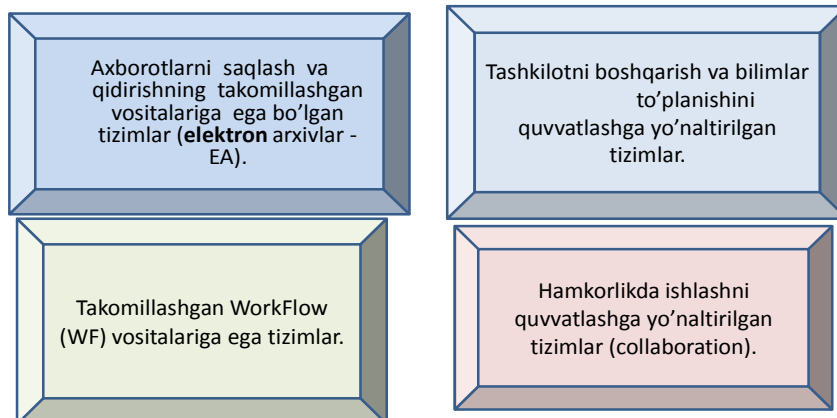
7-topshiriq. “Interaktiv xizmatlar” so’ziga KLASTER tuzing.

8-topshiriq. “Elektron huqumat” mavzusiga SWOT tahlil yarating.

9-topshiriq Elektron hujjat aylanish tizimining asosiy elementlarini izohlab bering.

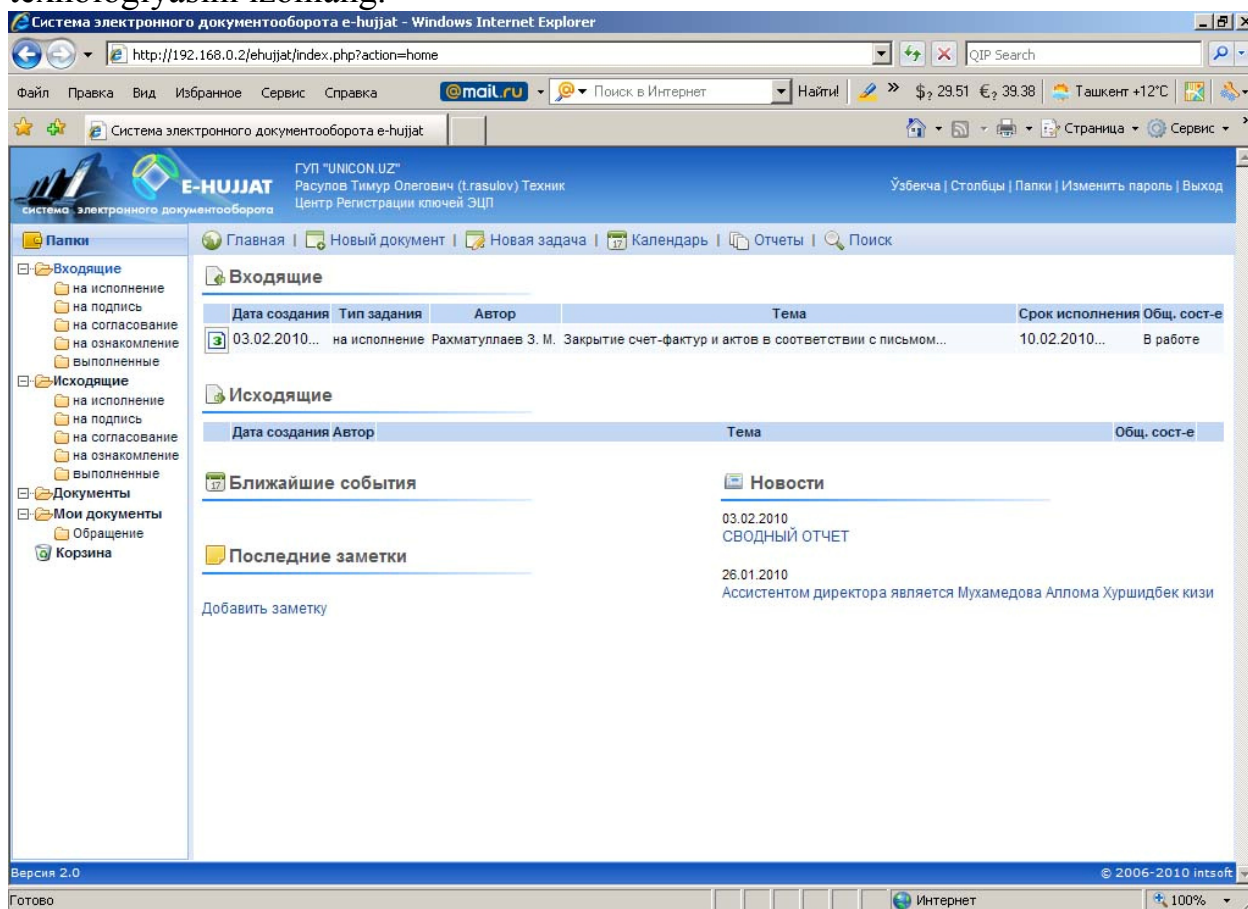
Elektron hujjat aylanish tizimining asosiy elementlari

Hujjat aylanishning har qanday tizimi quyida yoritib beriladigan elementlarni har birini o'z ichiga olishi mumkin

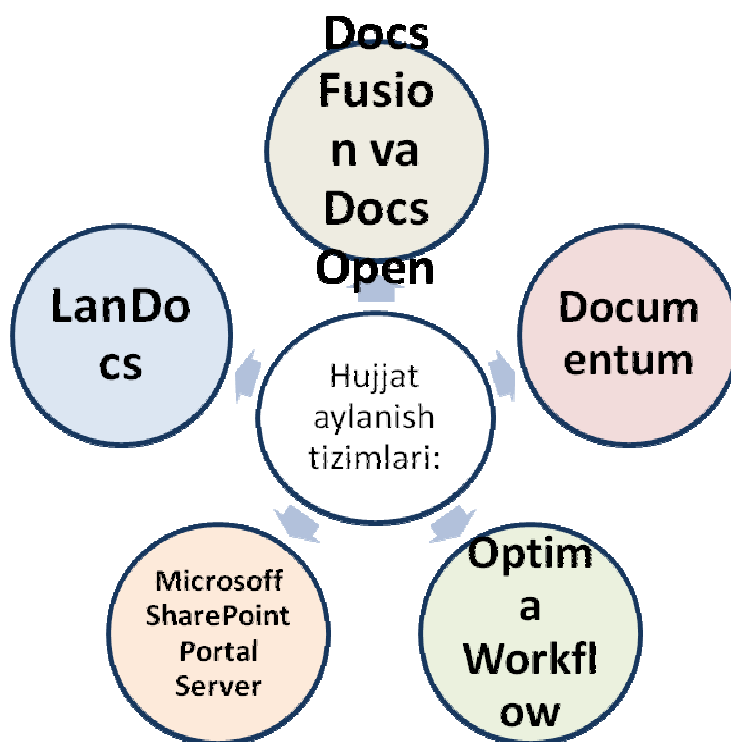

M.Yu.Jumaniyazova

10-topshiriq. Milliy e-Hujjat elektron hujjat aylanish tizimining ishlash texnologiyasini izohlang.

11-topshiriq. Jahon bozoridagi mavjud elektron hujjat aylanish tizimlari va ularning ishlash texnologiyasi (guruhda ishlash uchun 3 ta talaba).

12-topshiriq. Infox. 2.0 - Tashkilotlararo elektron hujjat almashish axborot tizimining ishlash texnologiyasini izohlang.

13-topshiriq. Mavzuga oid ped texnologiyani izohlang

Muommoli Vaziyat: Ozbekiston Respublikasi korhonalari tizimininghimoyalanishdarajasi qarab qaysi elektron hujjattizimidan foydalanganlari ma’kul

Elektron hujjat aylanishining dasturiy mahsulotlarining imkoniyatlari	B-R	GD	D	E-D	CM	D	DIS	DV	LD	O-W	EH ²⁹
Foydalanuvchilarni parol orqali tasdiqlash	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hujjatlarni shifrlash	+/-	+	+/-	+	+/-	+	+	+	+/-	+	+
Elektron raqamli imzo bilan himoyalanihi	+/-	+	+/-	+	+/-	+	+	+	+/-	+	+
Malumotlar bazasidan jadval bo'yicha rezervli nusxa ko'chirish	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	-/+
JAMI	2+1	3	2+1	4	2+1	4	3	4	2+1	4	3+1

Izoh;

²⁹Boss-Referent (B-R), GranDok (GD), Delo (D), EVFRAT-Dokumentooborot (E-D), CompanyMedia (CM), Directum (D), DIS-sistemi (DIS), DocsVision (DV), LanDocs (LD), Optima-Workflow (O-W), E-hujjat(EH).

+ imkoniyat mavjud

- imkoniyati yo‘q

+/- qo‘shimcha yordam (alohida standartlar ERI, maxsus kriptografik usullar yordamida amalga oshiriladi)

14-topshiriq. Elektron hujjat aylanish izimiga tegishli 5 ta test tusing va izohlang.

15-topshiriq. “e-hujjat” to‘lov tizimiga KLASSTER tuzing.

16-topshiriq. “Elektron hujjat” mavzusiga SWOT tahlil yarating.

Nazorat savollari

1. Elektron huqumat o‘zi nima?
2. Elektron huqumatni qo‘llab-kuvvatlash jarayoni qanday amalga oshiriladi?
3. Elektron huqumatda interaktiv xizmatlar qanday amalga oshiriladi?
4. Elektron huqumat modellarini sanab bering?

Amaliy mashg‘ulot

9-Mavzu: O‘ZBEKISTONDA TAQDIM ETILAYOTGAN INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI

Ishdan maqsad: O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali www.gov.uz O‘zbekiston Respublikasi Hukumatining Internet tarmog‘idagi rasmiy davlat axborot resursini o‘rganishga bag‘ishlangan.

Masalaning qo‘yilishi:

Bilib olasiz:

Талаба Ўзбекистон Республикасининг Ҳукумат портали www.gov.uz Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг Интернет тармоғидаги расмий давлат ахборот ресурсидан фойдаланишни ўрганиши лозим.

Ishni bajarish uchun namuna

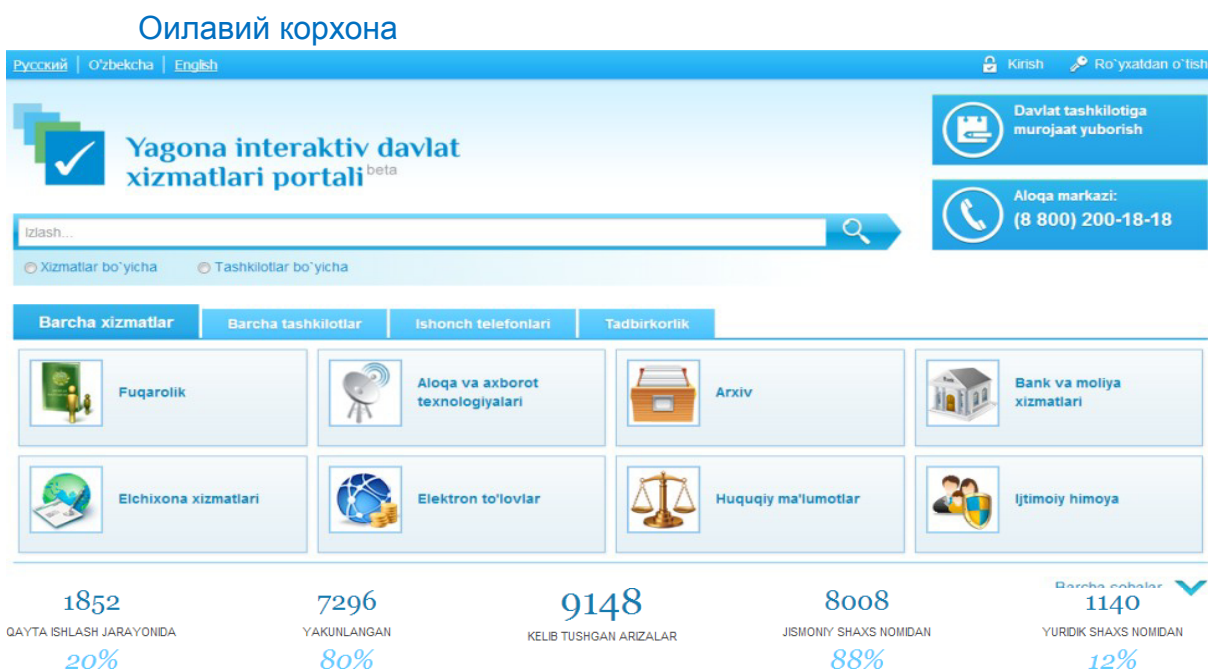
Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali – my.gov.uz va uning yangicha talqini – my2.gov.uz

O‘zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (keyingi o‘rinlarda Yagona portal deb ataladi) Internet tarmog‘ida O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali doirasida, shu jumladan «bir darcha» rejimida faoliyat ko‘rsatadi.

Interaktiv Davlat xizmatlarini yagona portali 2013 yil 1 iyulda ishga tushirildi. 2017 yilning mart oyiga kelib, ushbu portalda 308 ta elektron xizmat

joriy etildi. Bunda xizmatlar axborot (offlayn), yarim avtomat, avtomatlashtirilgan va interaktiv ko‘rinishlarda taqdim qilinadi.

Davlat bojxona qo‘mitasi saytida elektron yuk bojxona deklaratsiyalari qabul qilinmoqda. 2015 yilda davlat xaridlari bo‘yicha maxsus axborot portali ishga tushirildi va elektron savdo shakli amaliyotga tatbiq etildi. Masofaviy bank xizmatlari joriy qilinishi bilan 2016 yilda 1847569 nafar foydalanuvchi kredit olish uchun elektron ariza bilan murojaat etdi.

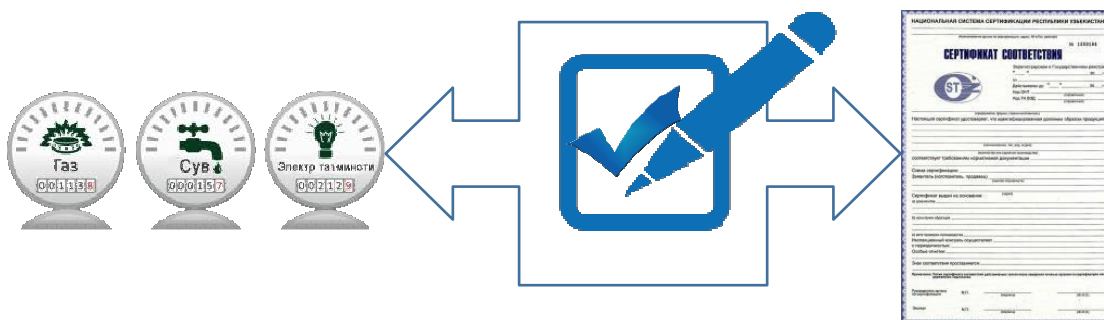

1-topshiriq.

«O‘lchov vositalarining davlat metrologik tekshiruvini o‘tkazishga ariza berish» qanday amalga oshiriladi

Gaz, elektr energiyasi, issiq va sovuq suv hisoblagichlarini davlat metrologik tekshiruvidan o‘tkazishga arizani Yagona portal orqali berish Ariza taqdim etilganidan keyin 24 soat ichida (ish kunlarida), ariza beruvchining Yagona portaldagi shaxsiy kabinetiga, metrologik tekshiruvini o‘tkazishga shartnoma va o‘lchov vositasini topshirish manzili va vaqti haqida ma’lumot keladi.

«Ko‘chmas mulkka bo‘lgan huquqlarni davlat ro‘yxatidan o‘tkazish

uchun arizalarni rasmiylashtirish»

Barcha kerakli hujjatlar mavjud bo‘lgan taqdirda (mahalliy davlat organlari qarorlari, notariat organlari tomonidan tasdiqlangan shartnomalar va boshqalar), arizachilar o‘z huquqlarini kadastr organlariga tashrif buyurmasdan ro‘yxatdan

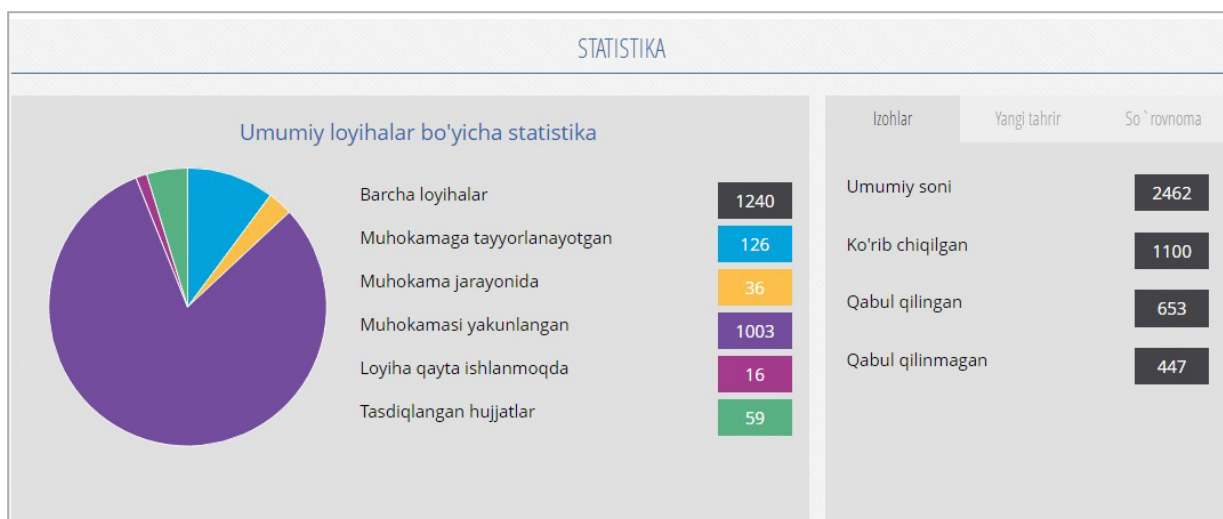
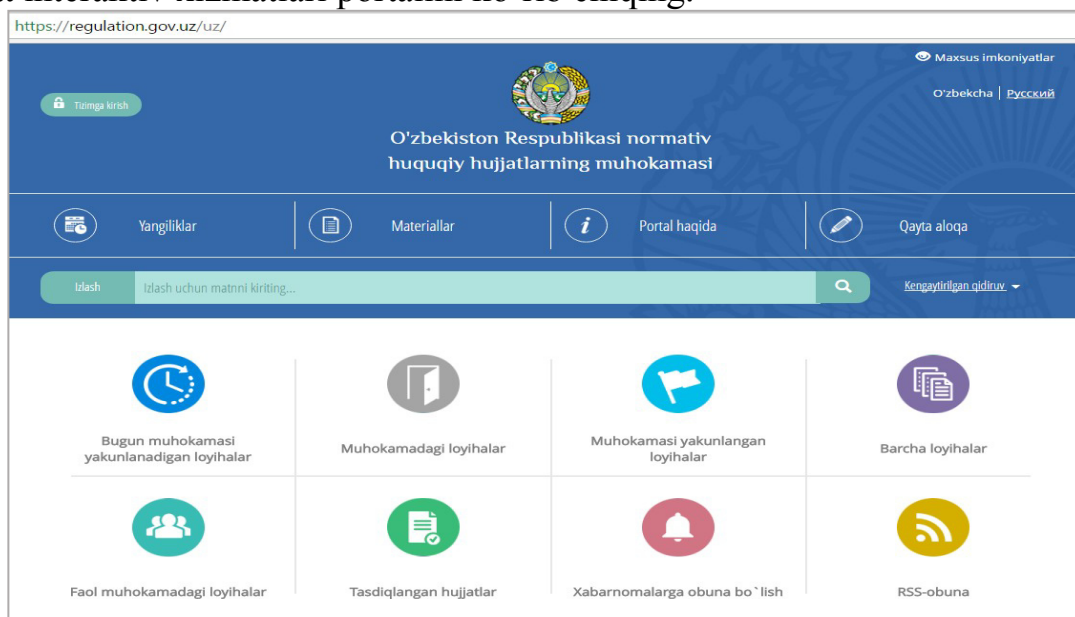
o‘tkazishlari (huquqni belgilovchi hujjatni olishlari) mumkin.

«Tibbiy faoliyatni amalga oshirish bo‘yicha litsenziya olish uchun elektron ariza taqdim etish»

Yuridik shaxslar, tibbiy faoliyatni amalga oshirish bo‘yicha litsenziya (litsenziya bitimi) olish (qayta rasmiylashtirish, uzaytirish) uchun elektron arizani Yagona portal orqali taqdim etishlari mumkin.

2-topshiriq.

«Tashqi savdo shartnomalari bo‘yicha ma’lumotlarni Tashqi savdo operatsiyalari yagona elektron axborot tizimiga taqdim etish»ni Yagona davlat interaktiv xizmatlari portalini (www.my.gov.uz) dan foydalangan holda Yagona davlat interaktiv xizmatlari portalini ko‘rib chiqing.

Portalning maqsadini tushuntirib bering.

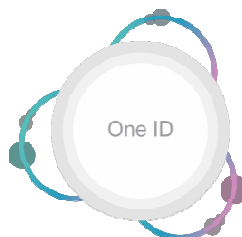
O‘zbekiston Respublikasi ochiq ma’lumotlar portalini – data.gov.uz ko‘rsating.

"Dasturchilarga" bo‘limi. Ushbu bo‘limda, qayta ishlash va tahlil qilish uchun mos bo‘lgan mashina o‘qiy oladigan formatdagi ochiq ma’lumotlar taqdim etiladi.

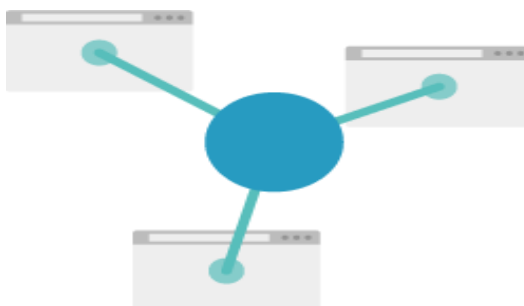
"Yangiliklar" bo‘limi. Davlat organlari tomonidan taqdim etilgan yangi

ma'lumotlar ushbu bo'limda to'liq tarzda berib boriladi.

Yagona identifikatsiya tizimi id.gov.uz
Yagona Identifikatsiya Tizimi One ID - bu nima?

Veb-saytiga kirish uchun foydalanuvchi YaIT One ID login va parolini kiritishi kerak. Tizim ma'lumotlarni tekshirib va autentifikatsiya natijasini foydalanuvchi identifikatoriga qaytaradi.

E-hukumat tizimlari bilan Yagona Identifikatsiya Tizimi integratsiya bo'lgani sababli, barcha tegishli resurslarga kirish uchun bir akkaunt bilan foydalanish imkonini beradi. Yagona Identifikatsiya Tizimi akkaunti yordamida barcha xizmatlar bilan foydalanish mumkin.

Nazorat savollari

1. O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalining asosiy funksiyalarini ko'rsating.
2. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali – my.gov.uz va uning yangicha talqini – my2.gov.uz
3. Interaktiv Davlat xizmatlarini yagona portalini ko'rsating.
4. «Murojaatlarni ko'rib chiqish» modulining imkoniyatlarini aytib bering.
5. «Davlat organi rahbariyati qabuliga yozilish» qanday amalga oshiriladi?

6. «Tashqi savdo shartnomalari bo'yicha ma'lumotlarni Tashqi savdo operatsiyalari yagona elektron axborot tizimiga taqdim etish»ni tavsiflab bering.

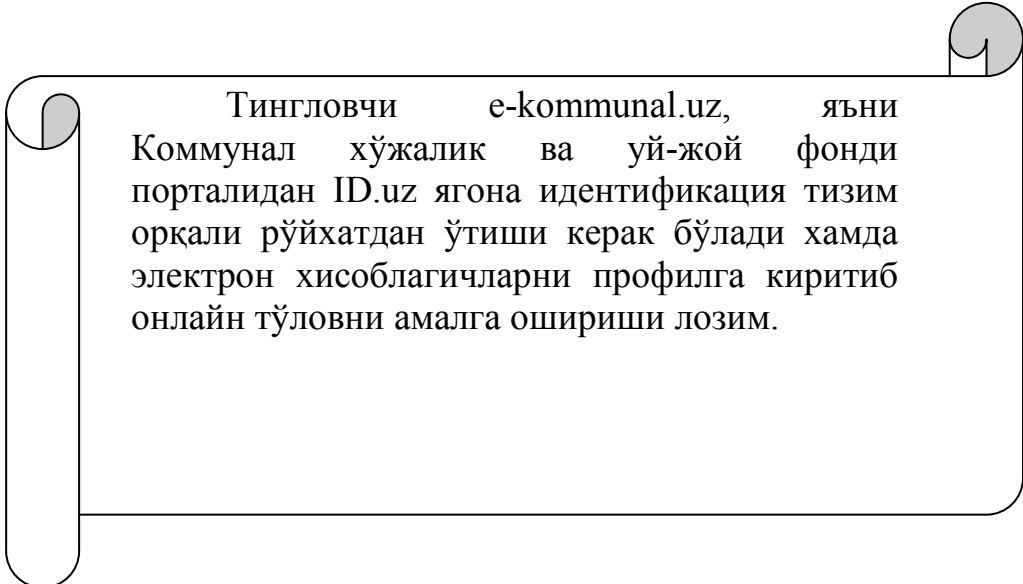
Amaliy mashg'ulot

10-Mavzu: Kommunal to'lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar Kommunal xo'jalik va uy-joy fondi portali e-kommunal.uz dan amaliyda foydalanish

Ishdan maqsad: Kommunal xo'jalik va uy-joy fondi portalini tahlil qilish. Uning resurslari, faoliyat maqsadlari, kommunal xizmatlarini yagona oyna ko'rinishida interaktiv xizmatlarni o'rganishga bag'ishlangan.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

Тингловчи e-kommunal.uz, яъни Коммунал хўжалик ва уй-жой фонди порталидан ID.uz ягона идентификация тизим орқали рўйхатдан ўтиши керак бўлади ҳамда электрон ҳисоблагичларни профилга киритиб онлайн тўловни амалга ошириши лозим.

Ishni bajarish uchun namuna

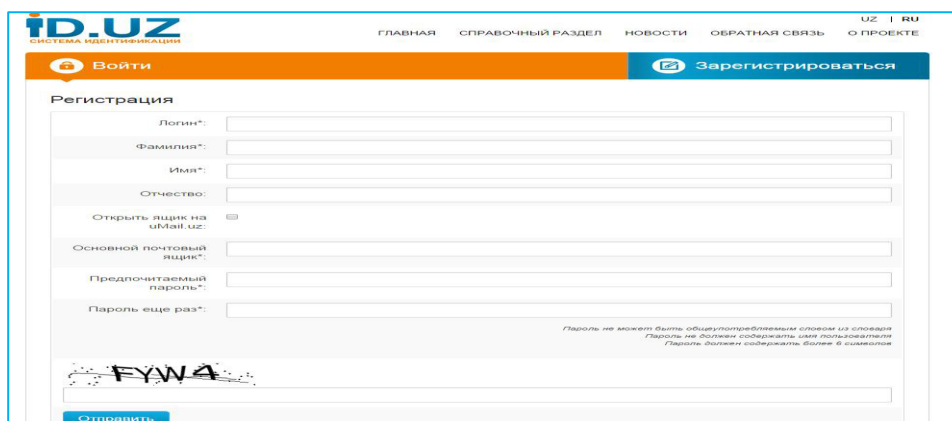
Kommunal xo'jalik va uy-joy fondi portali e-kommunal.uz

Portalning asosiy vazifasi aholining uy-joy-kommunal soha va kommunal xizmat vakillari, shuningdek, xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlarining sohaning yuqori tashkilotlari bilan hamkorligini yanada takomillashtirishdir. Portalning maqsadi – interfaol va axborot xizmatini ko'rsatish orqali kommunal xizmatlarining aholi, tadbirkorlik sub'ektlari bilan o'zaro hamkorlik qilishi uchun yagona axborot makonini tashkil etish, kommunal xizmatlar faoliyatida oshkoralikni ta'minlashdan iborat. Portal erdamida iste'molchilarga interaktiv xizmatlar ko'rsatish maqsadida kommunal xizmat va xususiy uy-joy mulkdorlari shirkatlari faoliyati avtomatlashtirilmogda.

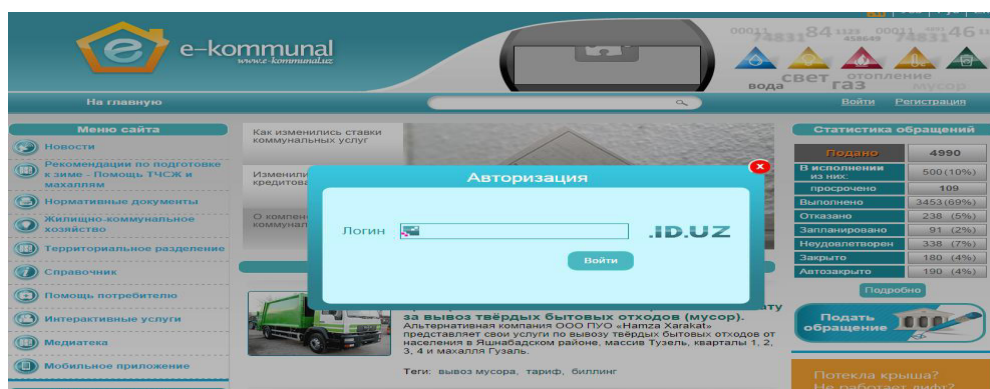

2.1-rasm E-kommunal.uzv.

Foydalanuvchi tizimdan foydalanish uchun ID.UZ yagona identifikatsiya tizimida ro‘yxatdan o‘tish kerak bo‘ladi.

2.2-rasm Ro‘yxatdan o‘tish bo‘limi

2.3-rasm ID.uz

Foydalanuvchi ro‘yxatdan o‘tgandan so‘ng xizmatlar yetkazib beruvchilarining rekvizitlarini bilib olishi, portal ma‘muriyatiga savol bilan murojaat qilish imkoniyati mavjud. Shuni ta‘kidlash joizki, faqat o‘z

profilidagi ma'lumotlarni, misol uchun, o'z manzilini ko'rsatgandagina boshqaruvchi kompaniyalarning rekvizitlarini bilib olish uchun «Xizmatlar yetkazib beruvchilarim» xizmatidan foydalanish imkoniyati beriladi. Profildagi barcha ma'lumotlar tahrir qilinadi, shu sababli yangi yashash joyiga ko'chib o'tganda axborotni yangilash imkoniyati mavjud.

1-topshiriq.

«Vijetlarim»da resursdan foydalanuvchi on-layn rejimida kommunal bo'yicha joriy hisoblanmalarni ko'rsating.

Foydalanuvchi ro'yxatdan o'tgandan so'ng yuqori o'ng burchakda foydalanuvchi ismi va familiyasi bilan bir qatorda —xizmatlar profilidagi paydo bo'ladi. Bu xizmatlar profilida «Murojaatlarim», «Xizmatlar yetkazuvchilarim», «Profilim» va «Vijetlarim» servislariga menyusi paydo bo'ladi. «Profilim» bo'limida foydalanuvchi kommunal hisob-raqamlarini to'ldirish kerak. Shundan so'ng «Vijetlarim»da resursdan foydalanuvchi on-layn rejimida kommunal bo'yicha joriy hisoblanmalarni ko'rishi mumkin.

На главную | Вы вошли как: Abdullaev Alisher Il... | Меню сайта

Профиль пользователя

Персональные данные

Пользователь: Abdullaev Alisher Ilhamovich
 Email: ali1914@gmail.com
 Последний вход: 23.04.2016 16:04:29
 Телефон: 998911630942
 Адрес: Мустафиллик 81/87
Внимание! Ваш адрес необходим для автоматического заполнения графы "адрес" в бланках оплаты.

Вы можете посмотреть текущее состояние лицевых счетов по коммунальным услугам по этой ссылке

Лицевые счета

Электроэнергия

Выберите регион: г. Ташкент
 Выберите РЭС: Мирзо-Улугбекское ЭСП
 Введите лицевой счет: 0248518
Внимание! Лицевой счет можно узнать в квитанции об оплате за электроэнергию или в РЭС по месту жительства. Лицевой счет должен состоять из 7 цифр. Услуга доступна по всем регионам.

Природный газ

Выберите область: Ташкент шаҳар
 Выберите РАЙГА: М. Улугбек тумани
 Введите лицевой счет: 02264132
Внимание! Лицевой счет можно узнать в квитанции об оплате за газ или в районном отделении газоснабжения. Лицевой счет должен состоять из 8 цифр. Услуга доступна по всем регионам.

Горячая вода и отопление

Введите лицевой счет: 03000040294
Внимание! Лицевой счет указан в договоре с потребителем тепловой энергии, в абонентской книжке потребителя тепловой энергии, или можно узнать в районном отделе управления "Теплосбыт" (РОТС) УП ПО "Тошсискикувати". Лицевой счет состоит из 11 цифр. Услуга доступна только для потребителей г.Ташкента.

Холодное водоснабжение

Введите лицевой счет: 291811
Внимание! Лицевой счет можно узнать в квитанции об оплате за холодное водоснабжение или в районном отделении сбыта (РОС). Лицевой счет должен состоять из 6 цифр. В данный момент услуга доступна только по г.Ташкент.

Информер тарифов

Тарифы ЖЭК от e-kommunal.uz

	Сметчик	Без
Гор. вода	3459.90	20267.60
Хол. вода	390.00	4767.81
Газ	226.00	4298.15
Элек.-во	182.00	182.00
Тепло	-	1169.70
Утилизация	-	2800.00

Получить информер тарифов

Утвержденные тарифы на тепловую энергию

Наименование продукции	Ед. изм.	Тариф, сум	Тариф с поправк. коэф. сум
При наличии ПУ без НДС	сум/Гкал	60 700,00	60 700,00
При наличии ПУ без НДС	сум/Гкал	60 700,00	60 700,00

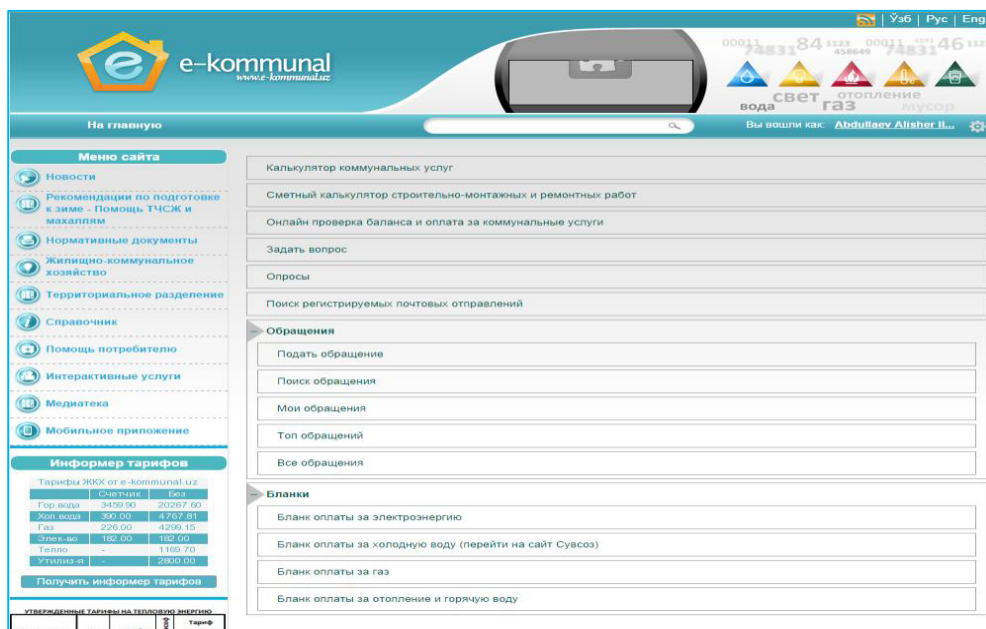
Актуальность информации: 01.04.2016

Natijada Vidjet bo'limida sovuq suv, elektroenergiya, tabiiy gaz, issiq suv uchun to'lagan pullari haqida ma'lumotlarni (qarz bo'lsa qarzlarni) kuzatib borishi imkoniyati mavjud.

2.5-rasm Onlayn vidjet.

- Интерактив xizmatlar bo‘limi mavjud. Bo‘limda bir qancha xizmatlar mavjud
- kommunal xizmatlar kalkulyatori
 - kommunal xizmatlari uchun onlayn to‘lov va balansni tekshirish
 - qurilish va ta’mirlash ishlari smeta kalkulyatori
 - savol berish
 - so‘rovnomalар
 - murojaat
 - to‘lov varaqasi

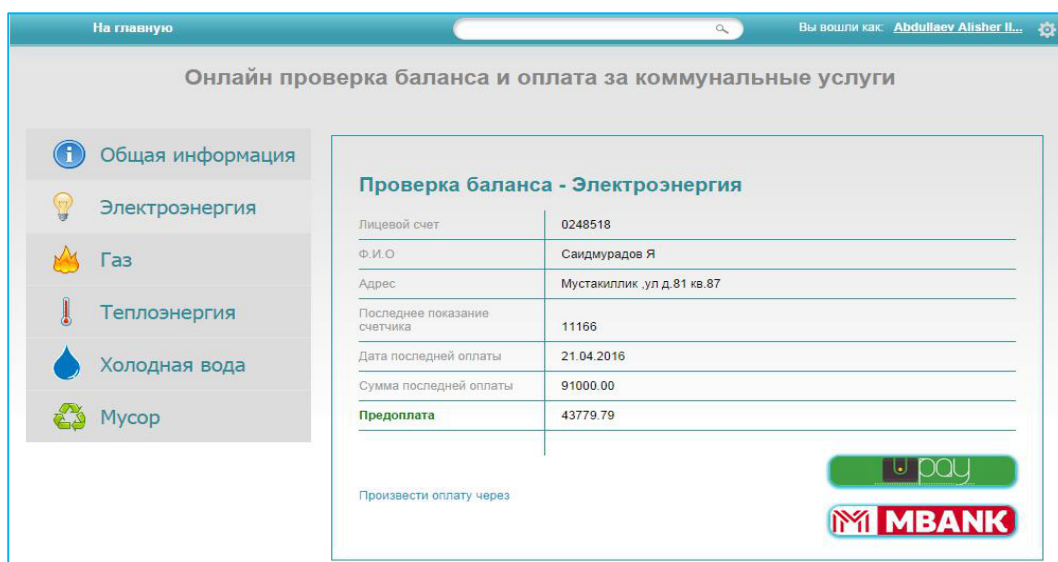

2.6-rasm Interaktiv xizmatlar.

2.7-rasm Onlay kalkulyator

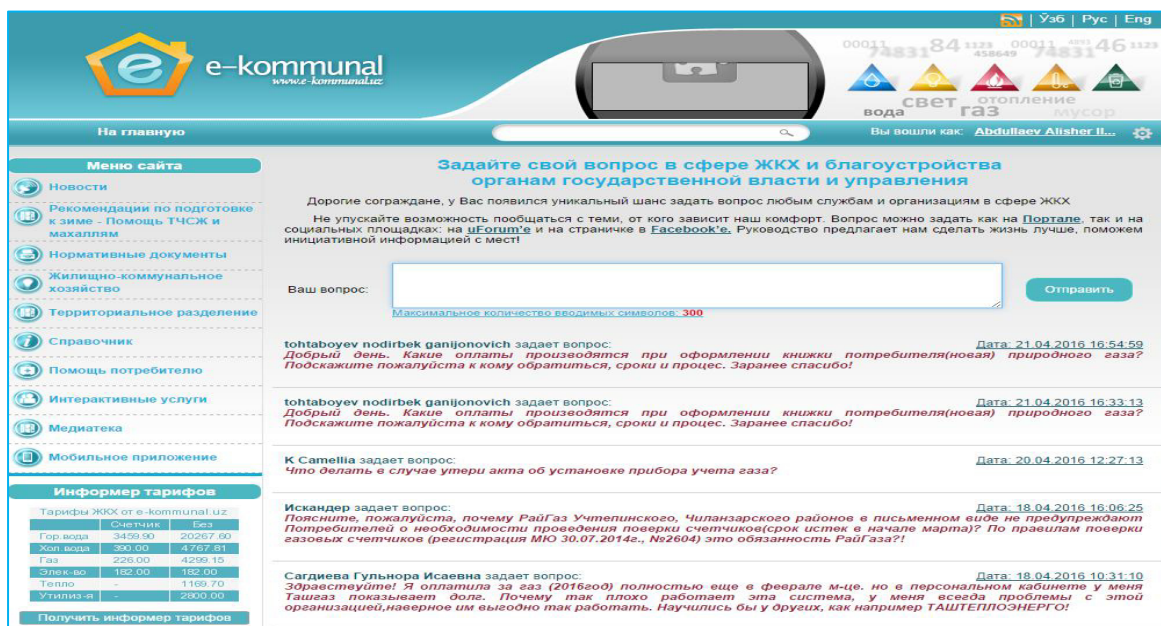
E-kommunal portalida nazarda tutilgan yana bir interfaol xizmat – «Kommunal xizmatlar kalkulyatori». Bunda foydalanuvchi, hatto ro‘yxatdan o‘tmasdan turib, elektr energiya, tabiiy gaz, issiq va sovuq suv, isitish, chiqindi uchun qancha to‘lashi kerakligini hisoblashi mumkin. Dasturda hisoblagichning mavjudligini hisobga olib, xonadonda yashovchi kishilarning sonidan kelib chiqib turli tariflar qo‘yilgan. Bu faqat jismoniy shaxslar uchun mo‘ljallangan.

2.8-rasm Onlayn to‘lov bo‘limi

2-topshiriq.

Kommunal xizmatlari elektr energiya, tabiiy gaz, issiq va sovuq suv, isitish, chiqindi uchun u-pay va mbank to'lov tizimlari orqali onlayn to'lov imkoniyatlarini ko'rsating.

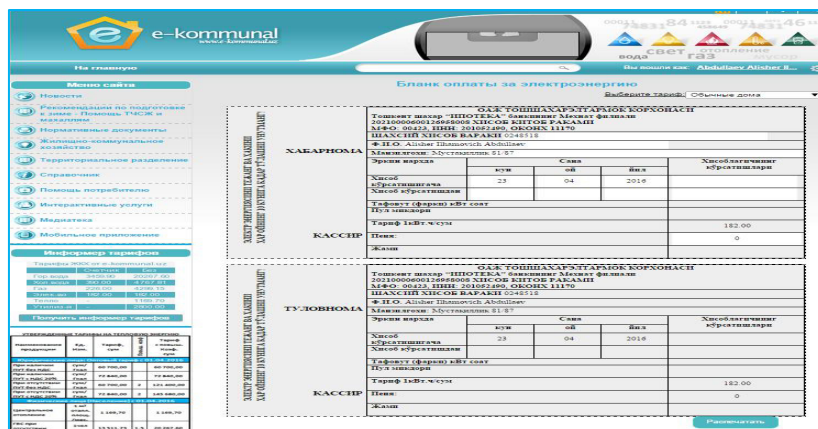

2.9-rasm Savol berish bo'limi.

2.10-rasm. Murojaat bo'limi.

Murojaat bo'limida murojaat formasini to'ldiriladi, zarur hollarda esa unga qo'shimcha fayllarni qo'shish imkoniyati mavjud. So'ngra foydalanuvchi tomonidan tanlangan soha va toifaga qarab, tizim uning murojaatini tegishli davlat organiga jo'natadi.

2.11-rasm. To'lov varaqasi

To'lov varaqasi xizmatida tanlangan kommunal turi bo'yicha to'lov varaqa xosil bo'ladi, to'lov varaqa to'ldirilib, chop etish imkoniyati xam mavjuddir.

Nazorat savollari

- Yangi kommunal xizmatlardan qanday foydalaniladi?
- ID.uz yagona identifikatsiya tizimidan ro'yxatdan o'tish?
- Kommunal xizmatlarni onlayn to'lashda xizmatlar ketma-ketligi
 - Vijet bo'limini shakllantirish?

Foydalanilgan adabiётlar

1. Elektron hukumat to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2015 yil 9 dekabr. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2015 y., 49-son, 611-modda. 3-15 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi 2013 yil 27 iyundagi PQ-1989-son Qarori.
 3. <http://www.e-kommunal.uz>
 4. <http://www.my.gov.uz>
 5. <http://www.e-kommunal.uz>
 6. <http://www.my.gov.uz>
7. Elektron hukumat to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2015 yil 9 dekabr. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2015 y., 49-son, 611-modda. 3-15 b.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi 2013 yil 27 iyundagi PQ-1989-son Qarori.

9. <http://www.e-kommunal.uz>

10. <http://www.my.gov.uz>

Amaliy mashg'ulot

11-Mavzu: Mobil va onlayn to'lov tizimlari

Ishdan maqsad: Kompyuter tarmoqlarining hosil qilish usullarini tanishtirish va ko'nikmalarini hosil qilish, mobil telefonda yoki kompyuter yurdamida elektron pochta email manzilini <http://gmail.com/> sahifasida yaratishni o'rganish, elektron pochta ochishni o'rganish, parol, login haqida tushanchaga ega bo'lish, foydalanuvchi sifatida ro'yxatdan o'tish va xat jo'natishda elektron pochta foydalanishni o'rganish.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

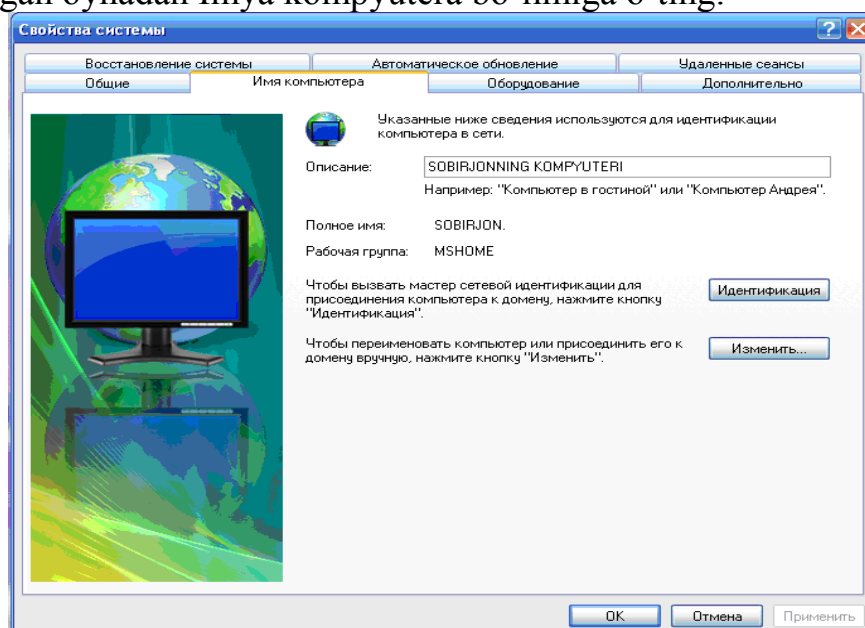
Mobil telefonda yoki kompyuter yurdamida elektron pochta email manzilini <http://gmail.com/> sahifasida yaratishni o'rganishlari hamda elektron hisoblagichlarni profilga kiritingb onlayn t'ulovni amalga oshirishi lozim.

Ishni bajarish uchun namuna

Kompyuter tarmoqlarining hosil qilish usullarini tanishtirish va ko'nikmalarini hosil qilish.

Vazifa: Tarmoqdagi kompyuter nomi va ishchi guruhni ko'rish uchun quyidagilarni bajaring:

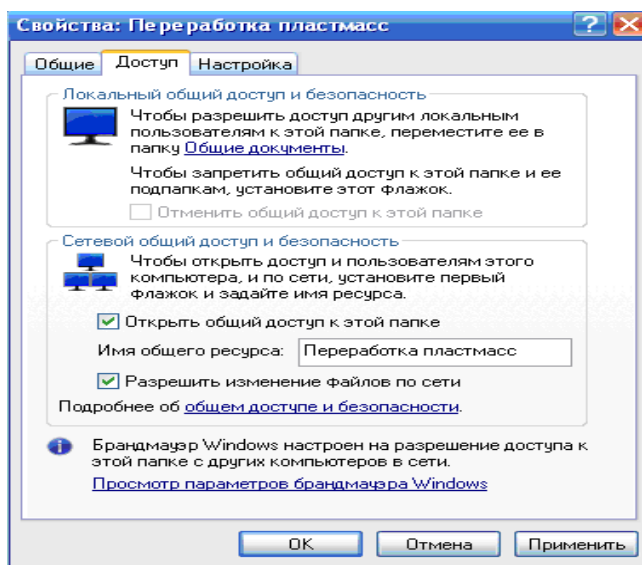
- Moy kompyuter belgisiga sichqonchani o'ng tugmasini bosib, Svoystva buyrug'ini tanlang;
- Ochilgan oynadan Imya kompyutera bo'limiga o'ting.

Компьютер ма'lumotlaridan birga foydalanishga ruxsat olish.

Tarmoqdagi boshqa foydalanuvchilar sizning kompyuteringizdagi ma'lum bir papkangizdan ma'lumot olishlari uchun, quyidagidarni bajaring:

1. Papkani tanlang, sichqonchani o'ng tugmasini bosib, ochilgan kontekst menyudan Obshchiy dostup i bezopasnost buyrug`ini tanlang.
2. Dostup bo'limiga o'ting va Setevoy sovmestniy dostup i bezopasnost guruhidagi Otkrit obshchiy dostup k etoy papke tugmasiga belgi o'rning.
3. Agar siz bu papkadagi fayllarni boshqa foydalanuvchilar o'zgartira olishini hohlasangiz, ya'ni birga foydalanishga to'liq ruxsat bermoqchi bo'lsangiz, u holda Razreshit izmenenie faylov po seti tugmasiga belgi o'rning.
4. Primenit tugmasini bosing.

5. Ishchi stolda joylashgan "Foto" nomli papkaga birga foydalanishga ruxsat olishni o'rning.
6. Tarmoqdagi kompyuter nomi va ishchi guruhni aniqlang.
7. Tarmoqdagi qaysi papkalarga birga foydalanishga ruxsat berilgan.

Nazorat savollari

1. Kompyuter tarmoqlarini hosil qilishning necha xil usullari mavjud?
2. Kompyuterlarni bir-biriga bog`lashda qanday adapterlardan foydalaniladi?
3. Tarmoqda kompyuterni topish uchun nima qilish kerak?
4. Papkaga birga foydalanishga ruxsat olishni o'rnatish qanday amalga oshiriladi?

1-Topshiriq.

Mobil telefonda yoki kompyuter yurdamida elektron pochta email manzilini <http://gmail.com/> sahifasida yaratishni o'rganish.

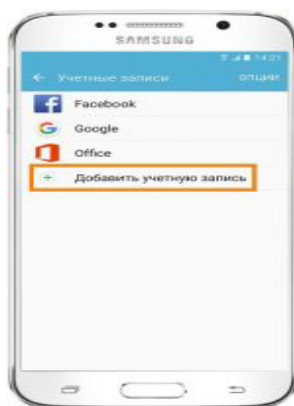
Agar telefoningiz Android bo'lmasa yoki elektron pochta kompyuter yurdamida yaratmoqchi bo'lsangiz email manzilini <http://gmail.com/> sahifasida yaratishingiz mumkin.

Bajarish tartibi:

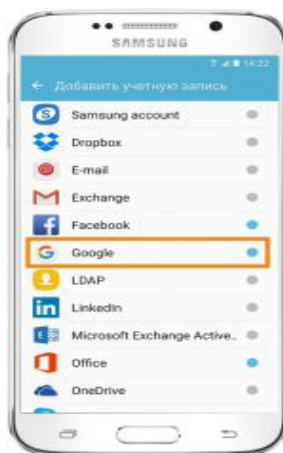
Android telefonida elektron pochta yaratish.

1. Internetni ulang.

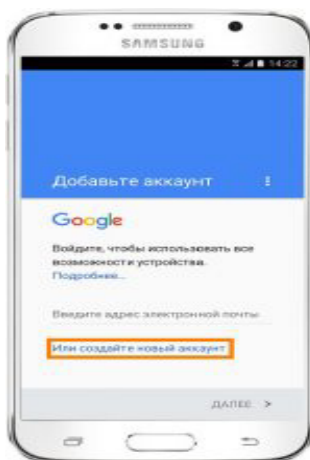
2. Telefon menyusiga kiring.
3. "Nastroyki" bo'limiga kiring.
4. "Uchetnye zapisi" bo'limiga kiring.
5. "Dobavit uchetnyuyu zapis" buyrug'ini tanlang.

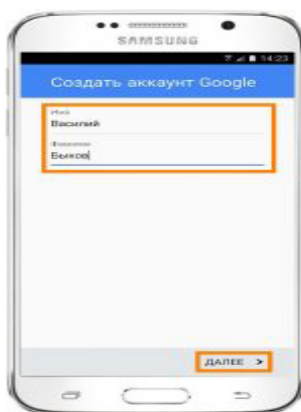
6. "Google"ni tanlang.

7. "Ili sozdayte novyyu akkaunt" ni tanlang.

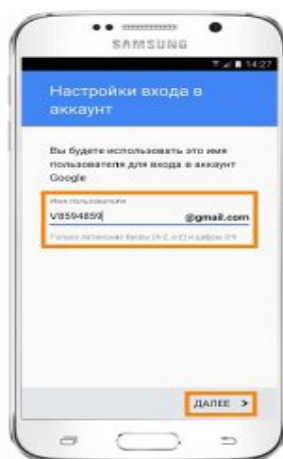

8. "Imya" degan joyiga ismingiz va "Familiya" degan joyiga familyangizni yozing va "Dalee" tugmasini bosing.

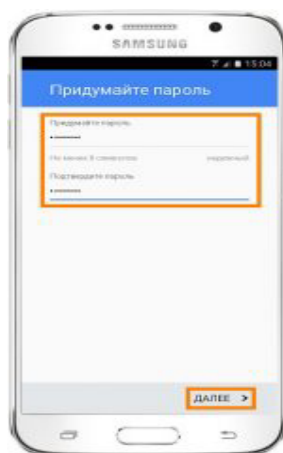
9. Endi email manzili nomini o'ylab topish kerak (imya polzovatelya) va "Dalee" tugmasini bosish lozim.

Tavsiya: agar qanday nom qo'yishni bilmasangiz, ismingiz bosh harfini va telefon raqamingizni yozishingiz mumkin (masalan: A8594859)

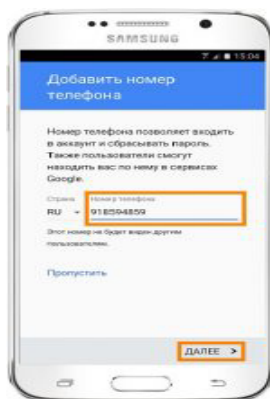

Agar nom band bo'lsa ogohlantiruvchi ma'lumot chiqadi va pochtni yaratib bo'lmaydi. Bunday holda, bir nechta harf yoki sonlar qo'shib yoki olib tashlab ko'ring.

10. Kamida 8 ta harf, belgi yoki sondan iborat mahfiy so'z o'ylab toping va unitib qo'ymaslik uchun biror joyga albatta uni yozib qo'ying.

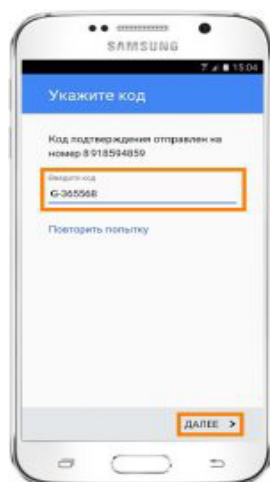
11. Telefon raqamingizni kiriting va “Dalee” tugmasini bosning. Telefon raqami parolni unitib qo’yganingizda qayta tiklash uchun kerak bo’ladi.

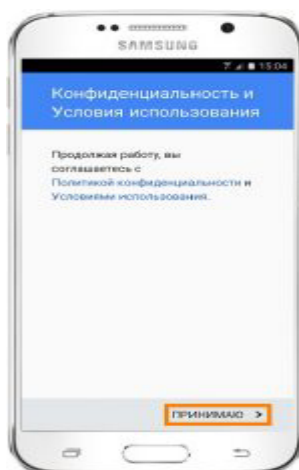
12. Telefoningizga mahsus raqam yozilgan SMS habar jo’natiladi. Buning uchun “Podtverdit” tugmasini bosning.

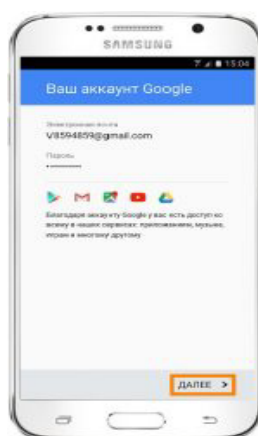
13. Bir necha daqiqa ichida telefoningizga mahsus raqam yozilgan sms habar keladi. Uni kiritib «Dalee» tugmasini bosish kerak bo’ladi.

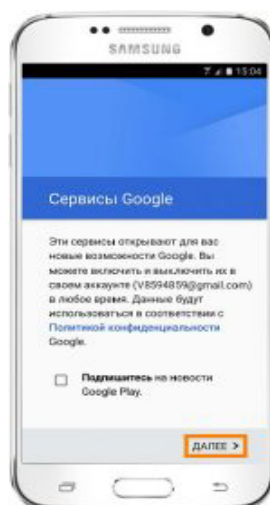
14. Keyingi darchada foydalanish qoydolari chiqadi. «Prinimayu» tugmasini bosning.

15. Email manzilingiz ko'rsatiladi. Uni biror joyga yozib qo'ying. Chunki bizni saytimizda kiritishingiz uchun kerak bo'ladi. So'ng "Dalee" tugmasini bosing.

16. Va ohirgi martta «Dalee» tugmasini bosing. Agar Google kompaniyasi yangiliklari haqida habardor bo'lib borishni istasangiz «Podpishites na novosti Google Play» ni tanlash kerak bo'ladi.

17. Bo'ldi! Endi yozib olgan email manzilingizni bizni saytimizda kiritib, saytimiz darslariga obuna bo'lsangiz dars ma'lumotlari telefoningizga keladi.

Ijtimoiy tarmoqlardagi guruhlarimizga a'zo bo'ling!

2-Topshiriq.

Elektron pochta ochishni o'rganish, parol, login haqida tushanchaga ega bo'lish, foydalanuvchi sifatida ro'yxatdan o'tish va xat jo'natishda elektron pochtdan foydalanishni o'rganish.

Bajarilish tartibi:

Elektron pochta ochish uchun ixtiyoriy provayder (rambler, yandex, mail va h.k) dan foydalanishingiz mumkin.

Rambler®

A screenshot of the Rambler website's email registration form. The form has a blue header with the text "Почта" and "получить адрес". Below the header are two input fields: "Имя" (Name) and "Пароль" (Password). At the bottom of the form are two buttons: "Войти" (Login) and "Забыли пароль?" (Forgot password?).

Misol uchun Rambler provayderida pochta ochishni ko'rib chiqamiz. Asosiy varaqda "Pochta" oynachasini topib undagi "Poluchit adres" (Adres olish) so'zi ustida sichqonchanning chap tugmasini bosasiz.

Ekranga "Registratsiya novogo polzovatelya" muloqot oynasi chiqadi. Bu oynadagi

A screenshot of the Rambler registration form. It has three input fields: "Ваше имя на Рамблере (логин): *" (Your name on Rambler (login): *), "Настоящее имя: *" (Current name: *), and "Фамилия: *" (Surname: *). To the right of the first field is a text box containing "@rambler.ru". At the bottom of the form is a button labeled "Продолжить" (Continue).

Vashe imya na Ramblere (login): * bo'limini to'ldirishda lotin harf va raqamlaridan foydalanishingiz mumkin, ularning soni 20 tadan oshmasligi kerak.

Nastoyayee imya: * - bo'limida o'zingizning ismingiz

Familiya: * - bo'limida familiyangizni kiritasiz va **Prodoljit** tugmasini bosasiz.

Kompyuter siz tergan nomni butun jahondagi nomlar bilan solishtiradi. Agar siz tergan nom qaytarilayotgan bo'lsa shu varaq yana ekranga chiqadi. Agar qaytarilmasa, ekranga quyidagi anketa chiqadi.

➔ Регистрация пользователя 123432179 на Рамблер

Символом * отмечены обязательные поля. Введенные данные будут использованы:

Пароль: *

Повторите пароль: *

➔ Если Вы забудете пароль

Вопрос: *

Ваш ответ: *

Контактный email:

если есть

➔ Рамблер и ICQ

Номер ICQ: *

получить новый номер

Ник:

Опубликовать имя, фамилию, пол и день рождения в каталоге ICQ

у меня уже есть номер ICQ

➔ Дополнительная информация

День рождения:

Ваш пол: мужской женский

Новости от Рамблера: получать

Контрольное число:

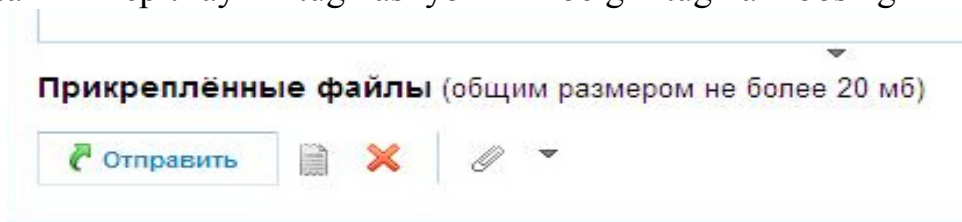
Регистрируясь, Вы соглашаетесь с условиями опубликованными по адресу <http://id.rambler.ru>

Bu oynada ham barcha * belgili savollarga javob berishingiz shart. Parol 6ta simvoldan kam bo'lmazligi kerak. Parol terayotganingizda ekranda nuqtalar ko'rinadi, chunki parol boshqalardan sir tutilishi kerak. Shuning uchun parol biror bir esda qoladigan nomer yoki so'z bo'lishi kerak. Misol uchun: telefon nomeri yoki mashinanagiz nomeri, yoki tugilgan kuningiz sanasini ham kiritishingiz mumkin. **“Povtorite parol”** qatoriga o'sha parolni qaytarasiz. Xuddi shu tarzda boshqa savollarga javob berib **“Zaregistrirovat imya”** tugmachasini bosasiz. Kompyuter siz tergan parolni butun jahondagi parollar bilan solishtiradi. Agar siz tergan parol qaytarilayotgan bo'lsa shu varaq yana ekranga chiqadi. Siz undagi parolni o'zgartirib **“Zaregistrirovat imya”** tugmasini bosasiz. Parol boshqa parollar bilan mos tushmagandagina sizning adresingiz qabul qilinadi. Pochta manzilingizni yozib oling va dastur oynasini yoping.

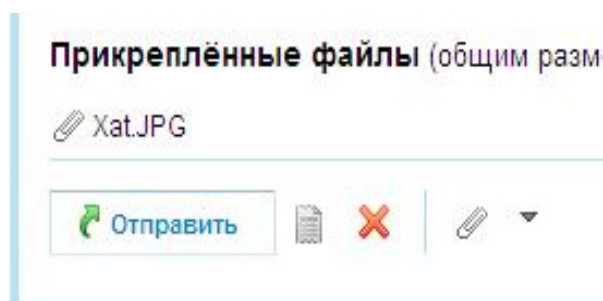
1. Pochta orqali xat jo‘natish uchun yana **rambler** provayderini ishga tushiring.
2. Pochta oynasidagi «Imya» maydoniga pochta manzilingizni (loginni) kiriting.
3. Parol maydoniga parolni kiriting.
4. «Voyti» tugmasini bosing.
5. Ochilgan oynada «Napisat pismo» tugmasini bosing.
6. Xat yozish oynasining «Komu oynachasiga» biror do‘stingiz elektron pochtasini kiriting.
7. «Tema» oynasiga xat mazmunini qisqacha kiriting (bu oynani albatta to‘ldirish kerak).
8. Xatning to‘liq matnini pastki oynaga kiritib, oyna quyidagi «Otpavit» tugmasini bosing.
9. Agar «Komu» oynachasiga kiritgan manzilingiz to‘g‘ri yozilgan bo‘lsa «Vashe pismo otpravleno» xabari chiqadi.

3-Topshiriq. Elektron pochta orqali ilovali xatlarni jo‘natish va qabul qilish.
Bajarilish tartibi:

1. Elektron pochtangizni oching.
2. Biror do‘stingizga xat yozing.
3. Xatga biror faylni ilova qilish uchun “Otpavit” tugmasining yuqori yoki yon tomonida “Prikreplit fayly” tugmasi yoki belgili tugmani bosing

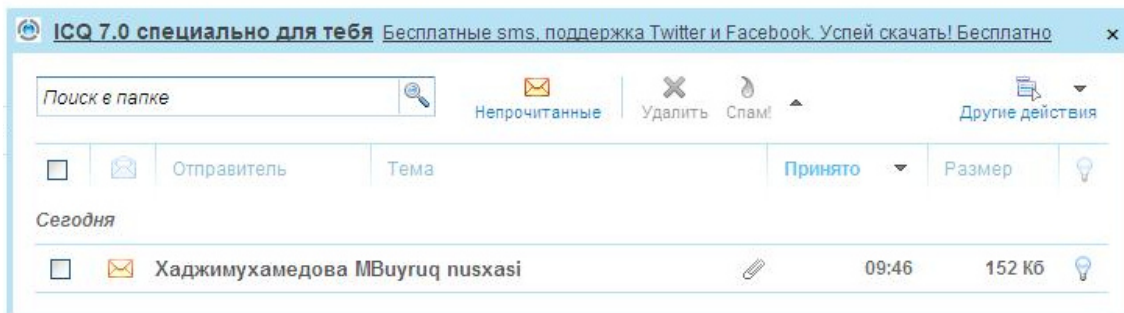

Ekranga “Vybor fayla” oynasi chiqadi. Oynadan kerakli faylni tanlab oynaning pastki qismidagi “Otkryt” tugmasini bosing. Ilova shaklida yuklangan fayl quyidagi ko‘rinishda bo‘ladi.

Xatni jo‘natish uchun “Otpavit” tugmasini bosing.

1. Kelgan xatlarni ko‘rish uchun “Vxodyashie” papkasini oching.
Папка «Входящие», письма 1 – 1 из 1

7. Ilovali xatlarning o‘ng tomonida skrepka belgisi bo‘ladi.
8. Sichqoncha kursorini xatning nomiga olib kelib chap tugmasini bosing.
Xat ochiladi. Ilova qilingan fayl quyidagi ko‘rinishda bo‘ladi.

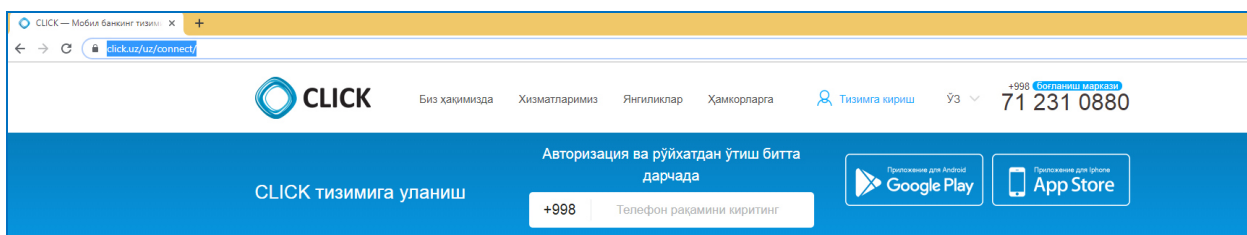
9. Ilovani ochish uchun uning nomi ustida sichqoncha tugmasini bir marta bosing. Ekranga ilovani ochish yoki saqlab qo‘yishni so‘ralgan muloqot oynasi chiqadi.
10. Oynadan “Soxranit” tugmasini bosing.
11. Bajarilgan ishlar yuzasidan hisobot tayyorlang.

4-topshiriq

Mobil va onlayn uzcard.uz, click.uz, mbank.uz, u-pay.uz, payme.uz to‘lov tizimlari

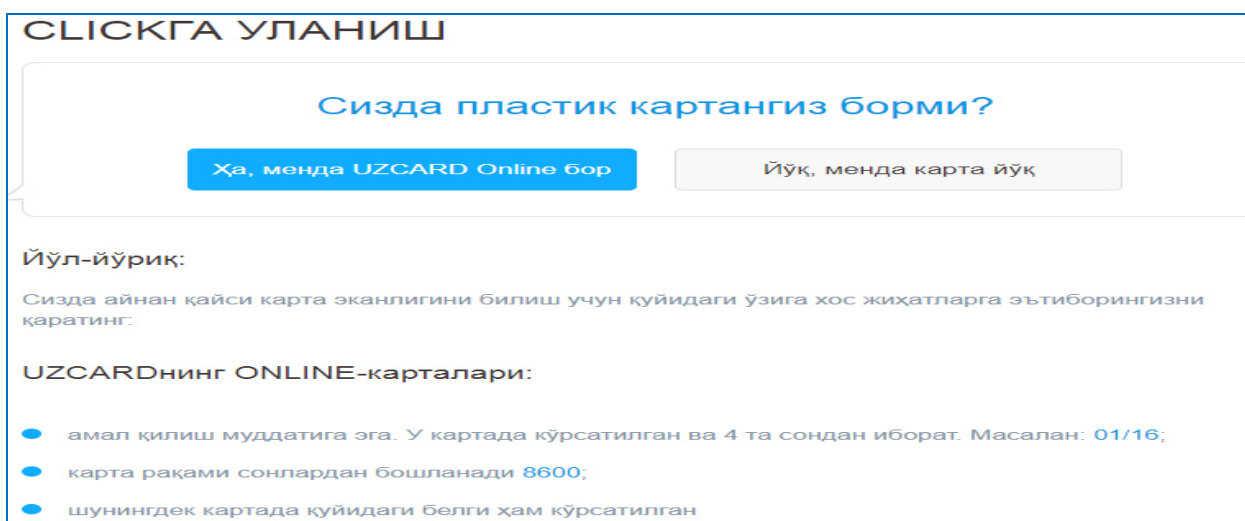
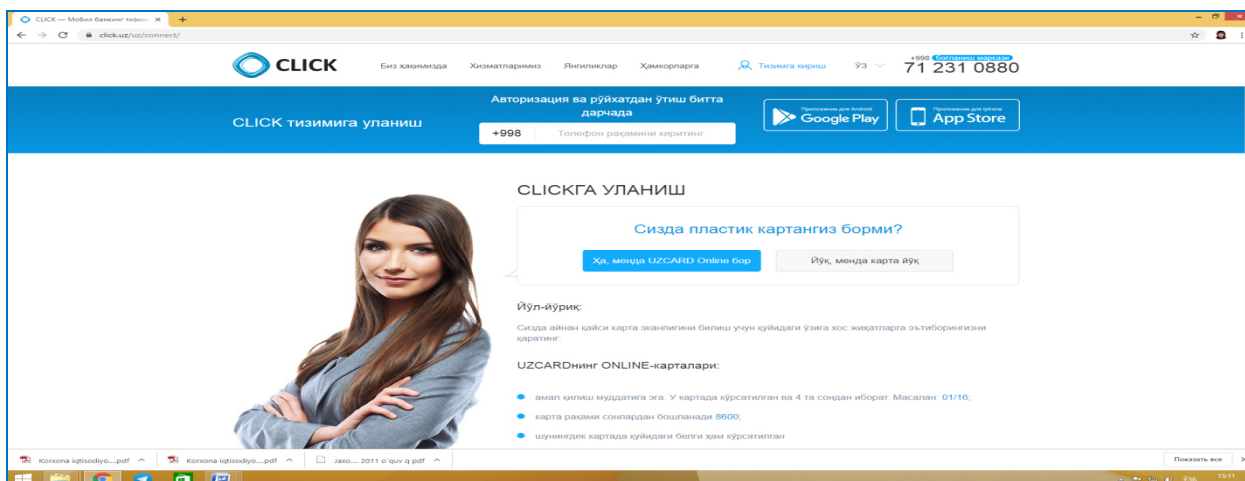
Texnologiyalar rivojlanib borgani sari insonlar hayoti bir qadar qulaylashib bormoqda. Endilikda kommunal xizmatlarga, turli jarimalarga, ta’lim shartnomalariga yoki yana boshqa turli to‘lovlarni to‘lash uchun uzundan-uzun navbatlarga turishimiz ham shart emas. To‘lovlarni amalga oshirishning zamonaviy vositalari yordamida istalgan vaqtda va istalgan joyda turib bu masalalarni hal qilish mumkin.

1. Click tizimiga ulanish ketma –ketligi

<https://click.uz/uz/connect/>

3.

Nazorat savollari

1. Ilovani ochish uchun uning nomi ustida sichqoncha tugmasini bir marta bosib.
2. Ekranga ilovani ochish yoki saqlab qo'yishni so'ralgan muloqot oynasi chiqadi.
3. Oynadan "Soxranit" tugmasini bosib.
4. Bajarilgan ishlar yuzasidan hisobot tayyorlang.
5. Mobil va onlayn uzc card.uz, click.uz, mbank.uz, u-pay.uz, payme.uz to'lov tizimlari

Amaliy mashg'ulot

12-Mavzu: Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari

Ishdan maqsad: O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi huquqiy-axborot tizimi (bundan buyon matnda «LexUZ» HAT yoki LexUZ tizimi deb yuritiladi) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000 yil 5 avgustdagi «*Qonun hujjatlarini turkumlashni takomillashtirish va huquqiy axborotlarni tarqatishni tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida*»gi 304- sonli qaroriga asosan yaratilgan huquqiy axborot izlash tizimi bo'lib, normativ- huquqiy hujjatlarni oson hamda qulay shaklda izlash va ular bilan tanishish imkonini beradi.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

Талабалар LexUz дан фойдаланиш ахамияти, LexUz нинг афзалликлари, ишончилилик, бепуллик, қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасидан текин фойдаланиши белгиланганлигини билишлари лозим.

Ishni bajarish uchun namuna Me'yoriy-huquqiy hujjatlarga berilgan barcha sharh va tushuntirishlar O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining yuqori malakali mutaxassislari tomonidan tayyorlangan.

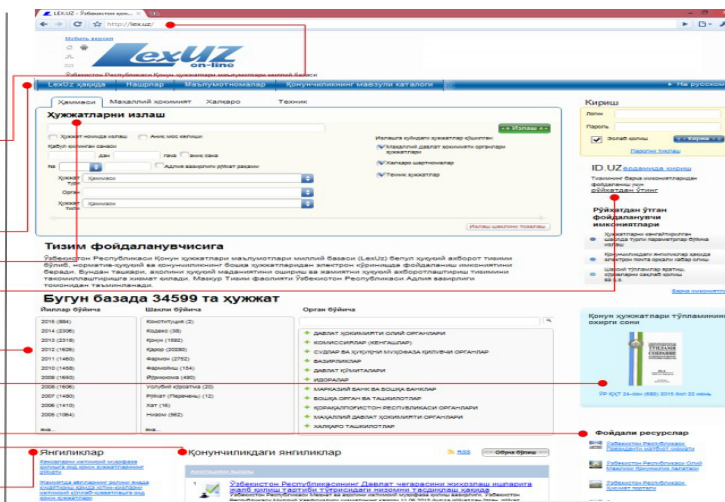
Бош саҳифа

«LexUZ» ҲАТнинг бош саҳифасини очиш учун веб-браузерни (Internet Explorer, Mozilla Firefox, Opera, Google Chrome ва ҳоказо) ишга туширинг ва www.lex.uz манзилни теринг.

www.lex.uz

«LexUZ» ҲАТнинг бош саҳифаси тизим менюси ва бир нечта блоклардан иборат:

- Тизим менюси
- Излаш блоки («Излашнинг соддалаштирилган шакли»)
- Рўйхатдан ўтиш ва авторизация элементлари блоки
- «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар каталоги (йиллар, турлар, органлар бўйича)» блоки
- «Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами» блоки
- «Фойдали ресурслар» блоки
- «Қонунчиликдаги янгиликлар» блоки
- «Янгиликлар» блоки

Hujjatlarni izlash.

Izlash tizimi - barcha foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning soddalashtirilgan shakli hamda faqatgina ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning kengaytirilgan shakliga bo'linadi.

Ҳаммаси Маҳаллий ҳоқимият Халқаро Техник Суд амалиёти

Ҳужжатларни излаш

Излаш учун сўровни киритинг, масалан, Ўзбекистон Рес...

Ҳужжат номида излаш Аниқ мос келиши

Қабул қилинган санаси

_____ дан _____ гача аниқ сана

№ _____ Адлия вазирлиги рўйхат рақами

Ҳужжат тури

Орган _____

Ҳужжат тили

Излашга куйидаги ҳужжатлар қўшилган:

- Маҳаллий давлат ҳоқимияти органлари ҳужжатлари
- Халқаро шартномалар
- Техник ҳужжатлар
- Суд амалиёти ҳужжатлари

1- Topshiriq

Izlashning soddalashtirilgan shaklini kursating

Izlash tizimi barcha foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning soddalashtirilgan shakli hamda faqatgina ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchilar kirishi mumkin bo'lgan Izlashning kengaytirilgan shakliga bo'linadi.

Izlashning soddalashtirilgan shakli «LexUZ» HATning bosh sahifasida joylashtirilgan.

Izlash natijasida tizim izlash shakli maydonchalari to'ldirilishida kiritilgan rekvizitlarga to'la muvofiq keladigan hujjatlar ro'yxatini chiqarib beradi.

-Izlash shaklini tozalash tugmasi orqali shaklni qidiruv so'rovlaridan batamom tozalash mumkin.

- «LexUZ» HATning barcha ma'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash;
- mahalliy davlat hokimiyati organlari qarorlarining ma'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash;
- O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomalarining va'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash;
- texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarning ma'lumotlar bazalari bo'yicha hujjatlarni izlash.

Hujjatlarni izlash qoidalari

Izlash shakllarida izlashning mavjud bitta rekvizitini yoki bir nechta

The screenshot displays the LexUZ search interface. At the top, there are tabs for 'Хаммаси', 'Маҳаллий ҳокимият', 'Халқаро', and 'Техник'. The main section is titled 'Ҳужжатларни излаш'. It features several search filters: 'Таълим' (Education), 'Ҳужжат номида излаш' (Search by document name), 'Аниқ мос келиши' (Exact match), 'Қабул қилинган санаси' (Adopted date) with a date range from '01.01.1997' to '31.12.1997', '№' (Number), 'Адли вазирлиги рўйхат рақами' (Ministry list number), 'Ҳужжат тури' (Document type) set to 'Қонун' (Law), 'Орган' (Organ), and 'Ҳужжат тиби' (Document type) set to 'Ўзбекча' (Uzbek). On the right, there are checkboxes for 'Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ҳужжатлари', 'Халқаро шартномалар', 'Техник ҳужжатлар', and 'Суд амалиёти ҳужжатлари'. A green 'Ишлаш' (Search) button is visible. Below the filters, there is a 'Сўров бўйича 1 ҳужжат(лар) топилди' (1 document found) message and an 'излаш шаклини очиш' (Open search form) button. The search results section shows a single result: 'Таълим тўғрисида' (On Education) with details: 'Ўзбекистон Республикасининг Қонуни 29.08.1997 йилдаги 464-И-сон, кучга кириш санаси 30.09.1997 Манба: Олий Мажлис Ахборотномаси, 1997 й., 9-сон, 225-модда; «Народное слово», 1997 й., 200-сон'. The result is accompanied by icons for favorite, print, download, and other actions.

реkvizitlarini ixtiyoriy birikmasini kiritgan holda izlashni amalga oshirish mumkin. Masalan: 1997 yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni ishlash istalsa, shaklning quyidagi maydonlarini

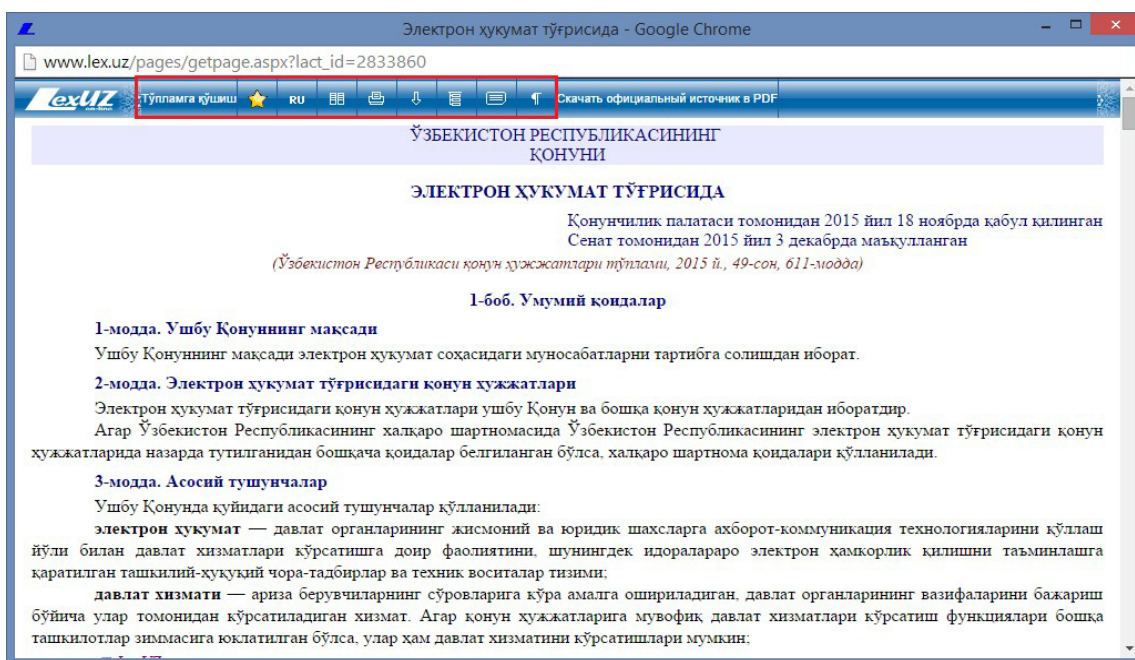
to'ldirish kerak:

Soʻz, jumla kiritish maydonida – «taʼlim»;
«Hujjat nomida izlash» funksiyasiga belgi qoʻying; **Qabul qilingan sanasi**
– 01.01.1997 dan 31.12.1997 gacha; **Hujjat turi** – Qonun;
Tili – oʻzbekcha.

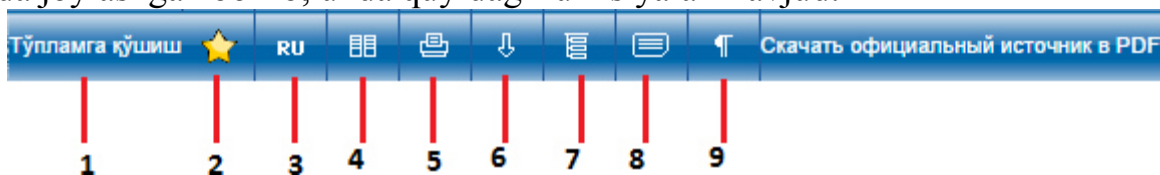
2- Topshiriq

Hujjatlarni koʻrish sahifasida ishleng.

Funksional panel topilgan hujjat «sichqoncha»ning chap tugmasi bilan bosilganda funksional paneli va hujjatni oʻqish maydonchasidan (hujjat matnidan) iborat boʻlgan hujjatni koʻrish sahifasida ochiladi.

Funksional panel hujjatni koʻrish sahifasining yuqori qismida joylashgan boʻlib, unda quyidagi funksiyalar mavjud:

Nazorat savollari

1. LexUz dan foydalanish axamiyati.misollar keltiring.
2. Hujjatlarni izlash qoidalarini koʻrsating.

Amaliy mashgʻulot

13-14- Mavzu: Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari

Ishdan maqsad: Aholi va tadbirkorlik sub'ektlarining davlat soliq xizmati organlari bilan oʻzaro munosabatlarini elektron shaklga oʻtkazish orqali faoliyatning shaffofligi, tezkorligi va samaradorlik darajasini yangi bosqichga koʻtarishdan iborat.

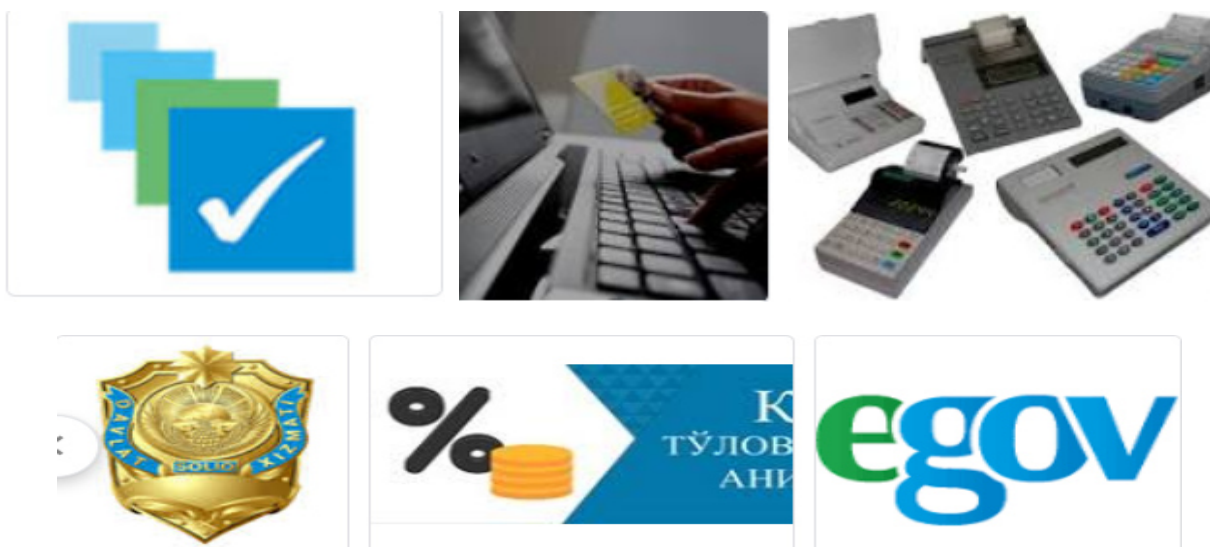
Elektron davlat xizmatlari ilg'or xorijiy davlatlar (Janubiy Koreya, Yaponiya, Fransiya, Belgiya, Rossiya) tajribasiga tayangan holda, shuningdek soliq to'lovchilar tomonidan berilgan taklif va mulohazalar e'tiborga olingan holda, qayta ko'rib chiqilufy va zamonaviy talablar asosida takomillashtirilgan.

Masalaning qo'yilishi:

Bilib olasiz:

Талабалар бугунги кунда, давлат солиқ кўмитасининг **31** та электрон давлат хизматлари, шу жумладан 18 та интерактив ва 13 та ахборот хизматлари электрон солиқ хизматлари портали «**my.soliq.uz**» га жойлаштирилган. Бундан ташқари, 27 турдаги очик маълумотлардан ҳам фойдаланиш имконияти яратилганлиги ҳақида маълумотга эга бўлишлари лозим

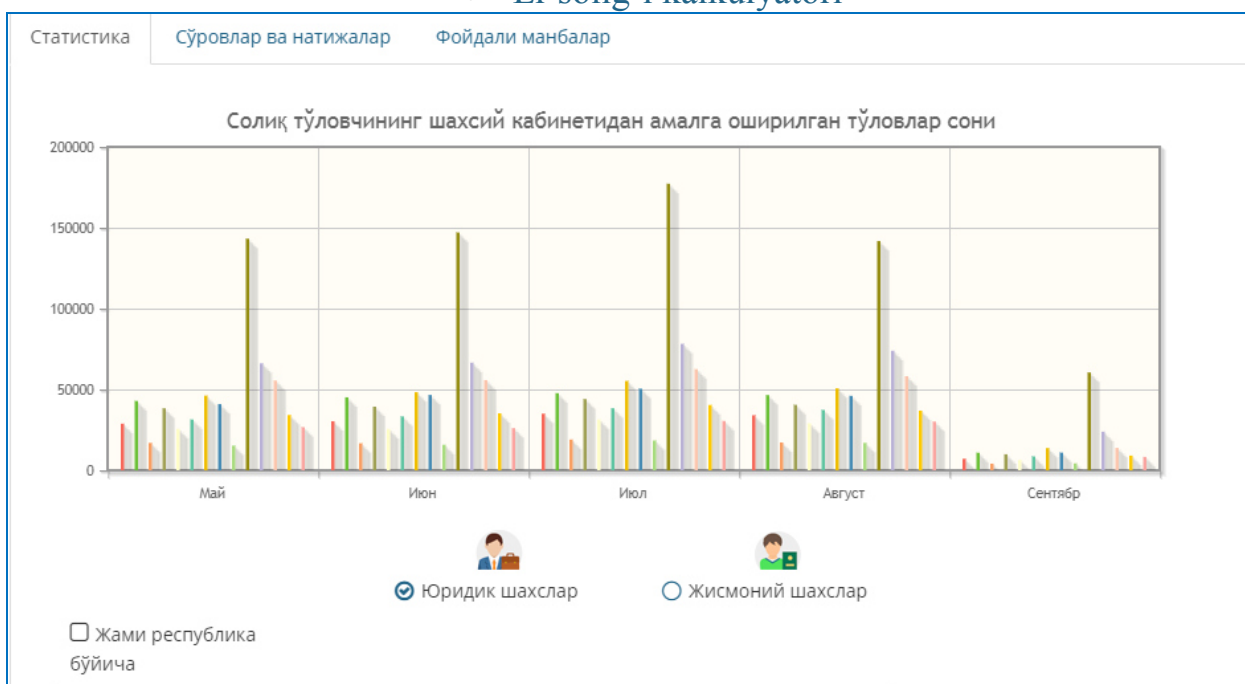
Ishni bajarish uchun namuna

Murojaatlarni yuborish

- Soliq solish tartibi to'g'risidagi xabarnoma
- Yuridik shaxslarning murojaatlarini yuborish
- Jismoniy shaxslarning murojaatlarini yuborish
Ro'yxatga olish
- Yuridik shaxslarni ro'yxatga olish ma'lumotlari
- Soliq to'lovchilarni hisobga qo'yish va hisob ma'lumotlariga o'zgartirish kiritish
- YaTTlar nazorat-kassa mashinalarini ro'yxatdan o'tkazish
Hisobotlarni yuborish
- Yuridik shaxslarning hisobotlarini yuborish
 - YaTTlarning hisobotlarini yuborish

- Soliq deklaratsiyalarini yuborish
 - Axborotlar olish
 - Me'yoriy-huquqiy hujjatlar
 - Ekspert kengashi qarorlari
- Soliq organlarining rasmiy tushuntirishlari
 - Ma'lumotnomalar olish
 - STIRingizni aniqlang
- Yuridik shaxslarning soliq qarzi mavjud emasligi to'g'risida ma'lumotnoma
 - Kichik biznes toifasiga mansubligi haqida ma'lumotnoma
 - Soliqlarni to'lash
 - Soliqlarni to'lash kvitansiyalari
 - Yuridik shaxslarning to'lov topshiriqnomalarini yuborish
 - Xodimlarni mol-mulk va yer solig'ini to'lash
 - Solik xizmati haqida
 - Soliq organlari haqida
 - Sizing soliq xizmatingiz
 - Uchastka davlat soliq inspektorlari
 - Kontragent haqida
 - Soliq sirini tashkil etmaydigan ma'lumotlar
 - QQS to'lovchilarni aniqlash
 - Soliqlarni hisoblash
 - Daromad solig'i kalkulyatori
 - Mol-mulk solig'i kalkulyatori
 - Er solig'i kalkulyatori

☒ Андижон вилояти	☒ Бухоро вилояти	☒ Жиззах вилояти
☒ Қашқадарё вилояти	☒ Навоий вилояти	☒ Наманган вилояти
☒ Самарқанд вилояти	☒ Сурхандарё вилояти	☒ Сирдарё вилояти
☒ Тошкент шаҳри	☒ Тошкент вилояти	☒ Фарғона вилояти
☒ Хоразм вилояти	☒ Қорақалпоғистон республикаси	

Йил бошидан
14.09.2019 гача
электрон кўринишда
2 347 293 млн. сум
тўланди.

[Яна статистика](#)

Статистика Сўровлар ва натижалар Фойдали манбалар

Бугунги сўровлар

? Жисмоний шахсларнинг даромадлари тўғрисидаги солиқ декларацияларини қабул қилиш ва қайта ишлаш

[Барча саволлар »](#)

Саволга жавоб беринг

“Фискал хотирага эга бўлган назорат-касса машиналарини рўйхатга олиш учун электрон ариза бериш” давлат интерактив хизмати орқали назорат-касса машиналарини рўйхатга қўйиш бўйича ариза ва бошқа ҳужжатларни юборишда ноқулайликлар борми ?

- Ноқулайликлар йўқ
-) Интерактив хизмати орқали назорат-касса машинасини рўйхатга қўйиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар тури кўп

[Овоз бериш](#)

Статистика Сўровлар ва натижалар Фойдали манбалар

Бугунги сўровлар

? Жисмоний шахсларнинг даромадлари тўғрисидаги солиқ декларацияларини қабул қилиш ва қайта ишлаш

[Барча саволлар »](#)

Саволга жавоб беринг

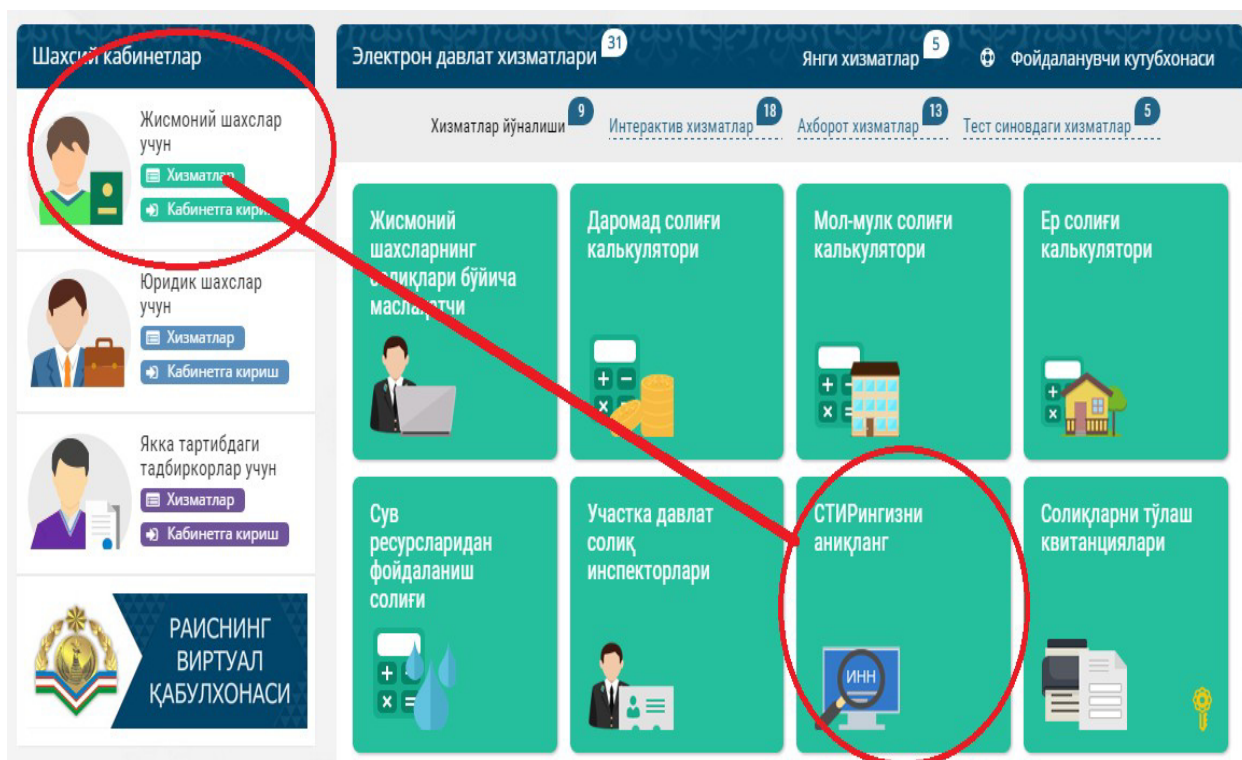
“Фискал хотирага эга бўлган назорат-касса машиналарини рўйхатга олиш учун электрон ариза бериш” давлат интерактив хизмати орқали назорат-касса машиналарини рўйхатга қўйиш бўйича ариза ва бошқа ҳужжатларни юборишда ноқулайликлар борми ?

- Ноқулайликлар йўқ
-) Интерактив хизмати орқали назорат-касса машинасини рўйхатга қўйиш учун тақдим этиладиган ҳужжатлар тури кўп

[Овоз бериш](#)

1-Topshiriq

О‘зининг STIR raqamingizni aniqlamoqchi bo‘lsangiz, u holda Portalning (my.soliq.uz) Shaxsiy kabinet bo‘limida joylashgan –Jismoniy shaxslar uchun xizmatlarlga kirishingiz lozim. STIR (INN) bu Soliq to‘lovchining identifikatsiya raqami.

Soliq to'lovchi jismoniy shaxsga davlat soliq xizmati organlariga tashrif buyurmasdan mustaqil ravishda o'z identifikatsiya raqami (STIR) to'g'risida ma'lumot olish hamda Davlat soliq qo'mitasida ro'yxatga olinganligi va unga STIR berilganligi to'g'risida guvohnomani shakllintirib chop etish imkoniyatlari beriladi. Chop etilgan guvohnoma barcha so'ralgan korxonaga va tashkilotlarga taqdim etilishi mumkin. Ushbu tashkilotlar guvohnomaning haqiqiylikini tekshirib olish imkoniyatlari mavjud.

2-Topshiriq

Bu yerda STIRni pasport ma'lumotlari orqali aniqlanadi

Паспорт маълумотлари

Серияси*	Рақами	Расмдаги матни киритинг	
КА	1234567		1131 Излаш

* Паспорт серияни лотин алифбоси ҳарфларида киритинг

Натижа

Ф.И.О :	Фамиля Исми Шрифи
СТИР :	123456789
СТИР берилган сана :	01/07/2010
Рўйхатга олинган ДСИ :	ЭЛЛИКҚАЛА Т-Н
Гувоҳнома :	ЮКЛАБ ОЛИШ

Nazorat savollari

1. MY.SOLIQ.UZ sayti haqida.
2. Soliq to'lovchi identifikatsiya raqami (STIR)ni berish va aniqlash xizmatlari;
3. Elektron raqamli imzolardan foydalanish.

Foydalanilgan adabiётlar

1. Elektron hukumat to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2015 yil 9 dekabr. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2015 y., 49-son, 611-modda. 3-15 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi 2013 yil 27 iyundagi PQ-1989-son Qarori.
3. <http://www.e-kommunal.uz>
4. <http://www.my.gov.uz>
5. <http://www.my.gov.uz>
6. Elektron hukumat to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2015 yil 9 dekabr. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2015 y., 49-son, 611-modda. 3-15 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi 2013 yil 27 iyundagi PQ-1989-son Qarori.
8. <http://www.e-kommunal.uz>
9. <http://www.my.gov.uz>

**II. MUSTAQIL
TA'LIM
MATERIALLARI**

Mustaqil ta'limning shakli va mazmuni

“Iqtisodiyotda axborot komplekslari va texnologiyalari” fani bo'yicha talabanning mustaqil ishi shu fanni o'rganish jarayonining tarkibiy qismi bo'lib, uslubiy va axborot resurslari bilan to'la ta'minlangan.

Talabalar auditoriya mashg'ulotlarida pedagog-xodimlarning ma'ruzasini tinglaydilar, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarida masalalar yechadilar. Bundan tashqari ayrim mavzularni kengroq o'rganish maqsadida qo'shimcha adabiyotlarni o'qib referatlar va loyiha ishlari tayyorlaydi hamda mavzu bo'yicha professor o'qituvchi tomonidan brilgan mustaqil ish va testlarni yechadi. Mustaqil ta'lim natijalari reyting tizimi asosida baholanadi.

Uyga vazifalarni bajarish, qo'shimcha darslik va adabiyotlardan yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy izlanishlar olib borish, ilmiy to'garak doirasida yoki mustaqil ravishda ilmiy manbalardan foydalanib ilmiy maqola va ma'ruzalar tayyorlash kabilar talabalarning darsda olgan bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Shuning uchun ham mustaqil ta'limsiz o'quv faoliyati samarali bo'lishi mumkin emas.

Birinchi oraliq nazorat jarayonida talabalar:

1. Respublikamizda nashr etilgan adabiyotlarni o'rganib, uni referat(esse) shaklida taqdim etadilar.

2. Fan bo'yicha respublikamizdagi muammoli vaziyatni ifodalovchi keys echish

Ikkinchi oraliq nazorat uchun esa:

1. xorijiy adabiyotlarni o'rganib, referat tayyorlaydilar yoki esse yozadilar.

2. Fan bo'yicha xorij yoki global miqyosda muammoli vaziyatni ifodalovchi keys echish

Referat (lotincha **refero**- axborot beryapman) — biror ilmiy asar, o'qilgan kitob, maqola kabilar mazmunining qisqacha yozma yoki og'zaki bayoni, o'rganilgan ilmiy masalaning natijasi haqidagi axborot, tegishli adabiyot va boshqa manbalar sharhini o'z ichiga olgan ma'lum mavzudagi doklad hisoblanadi.

Oraliq baholash			Maksimal baho	O'tkazish vaqti
№	Oraliq nazorat	MT		Semestr davomida
1	Oraliq nazorat ma'ruza darslarida aktivligi, mashg'ulot daftarlarining yuritilish holatini e'tiborga olish va oraliq nazorat ishining baholanishi orqali amalga oshiriladi. (5 baho)	Respublikamizda nashr etilgan adabiyotlar sharhi ifodalangan referat 2baho; Keys stadi topshiriqlarini bajarish 3baho	5 baho	1-oraliq davomida (semester-ning 1-9 haftasi)

2	Oraliq nazorat ma'ruza darslaridaaktivligi, mashg'ulot daftarlarining yuritilish holatini e'tiborga olish vaoraliq nazorat nazorat ishining baholanishi orqali amalga oshiriladi. (10baho)	xorijiy adabiyotlar sharhi ifodalangan referat 3baho; Keys stadi topshiriqlarini bajarish 6baho	19	2-oraliq davomida (semestrning 10-18 haftasi)
---	--	---	----	---

JORIY NAZORAT

Joriy nazoratga ajratilganbahoarning mustaqil ishlash uchun semestr davomida ajratilgani bu mustaqil ishni katta mas'uliyat bilan bajarilishini hisobga olib, talabalarni kichik guruhlarda loyiha ishi (Assignment)ni bajarishini rejalashtiramiz.

Joriy baholash		Maksimal baho	O'tkazish vaqti
JORIY NAZORAT	MT	5 baho	Semestr davomida
Joriy nazorat darslarga aktiv ishtiroki va o'zlashtirish darajasi, mashg'ulot daftarlarining yuriti-lish holati va mavzular bo'yicha vazifalarining bajarilishini e'ti-borga olish orqali amalga oshiriladi.	Kichik guruhlarda loyiha ishini (assignment) tanlash, maqsad, vazifalarni belgilash, natijani ilmiy taxmin qilish, reja tuzish, unda qatnashadigan talabalarning vazifasini aniqlash, axborotlar, ma'lumotlar to'plash. Loyihani (assignment) bajarish, hisobot, taqdimot tayyorlash va uning muhokamasini o'tkazish 16baho.		

Mustaqil ishni bajarish mazmuni bo'yicha baholash mezonlari va ko'rsatkichlari (1-oraliq nazorat)

MEZONLAR	Maksimalbaho
Fan bo'yicha respublikamizda nashr etilgan adabiyotlar sharhi yozilgan referat	
1. Adabiyot mazmunini qisqa, aniq, lo'nda ifodalanishi	5
2. Boshqa adabiyot bilan taqqoslab berilgan fikr	5
Jami	5
Fan bo'yicha respublikamizdagi muammoli vaziyatni ifodalovchi keys echish	
1. Tanlangan muammo va uning dolzarbligi	5
2. Keysni echish uchun tanlangan ma'lumotlar va ular bilan ishlash	5

3. Ish mazmuni qisqa, aniq, lo'nda ifodalanishi	5
4. Taklif etilgan echim	5
Jami	5
Hammasi	5

**Mustaqil ishni bajarish mazmuni bo'yicha baholash mezonlari va ko'rsatkichlari
(2-oraliq nazorat)**

MEZONLAR	Maksimalbaho
Fan bo'yicha xorijiy adabiyotlar sharhi yozilgan referat	
1. Xorijiy adabiyot mazmunini qisqa, aniq, lo'nda ifodalanishi	5
2. Boshqa adabiyot bilan taqqoslab berilgan fikr	5
Jami	5
Fan bo'yicha xorij yoki global miqyosda muammoli vaziyatni ifodalovchi keys yechish	5
1. Tanlangan muammo va uning dolzarbligi	5
2. Keysni yechish uchun tanlangan ma'lumotlar va ular bilan ishlash	5
3. Ish mazmuni qisqa, aniq, lo'nda ifodalanishi	5
4. Taklif etilgan yechim	5
Jami	5
Hammasi	5
1 va 2-oraliq nazorat	5

1 va 2 –joriy nazorat

Talabalar tomonidan tayyorlangan loyiha (assignment) natijasini baholash mezonlari:

MEZONLAR	Eng yuqoribaho
1. Maqsad va vazifalar, ish natijasini aniq, tushnarli tarzda bayon qilinishi	1
2. Mazmunning belgilangan maqsadga muvofiqligi	1
3. Loyihaning mavzuga oid bo'lgan etarli miqdorda, sifatli axborot bilan ta'minlangani	1
4. Axborotlarning talab darajasida rasmiylashtirilishi	0.5
5. Xulosalarni ifodalash, muammoni echish uchun berilgan taklif va tavsiyalar	1

6. Hisobot va uni rasmiylashtirish sifati	1
7. Foydalanilgan manbalar ro'yxatini tuzish	0,5
8. Ilovalarning borligi	0,5
9.Loyiha (assignment) taqdimoti va muhokamasi	1.5
Jami	8

TALABANING PORTFOLIOSIGA KIRISHI SHART BO'LGAN ISHLAR RO'YXATI

№	Bajariladigan ishlar mazmuni	Bajarish muddati	Maksimal baho
1.	1.Respublikamizda nashr etilgan darslik, o'quv qo'llanma, boshqa ilmiy adabiyotlar sharhi asosida referat yoki esse;	semestr davomida	2
	2.Xorijiy adabiyotlar sharhiga asoslangan referat yoki esse;		3
	3.Respublikamizdagi muammoli vaziyatga xos keys stadi echish;		3
	4.Xorijiy yoki jahondagi muammoli vaziyatga xos keys stadi echish;		6
	Jami		14
2.	Tanlangan mavzu bo'yicha loyiha ishi (assignment)		16
	Jami		30

“Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi” fanidan mustaqil ish majmuasi fanning barcha mavzularini qamrab olgan va quyidagi mavzu ko'rinishida shakllantirilgan.

	Fan mavzularining nomi	Mustaqil ta'lim mazmuni	Mustaqil ta'limga ajratilgan soati
1	“Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	“Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	2

2	Jamiyat taraqqiyotida axborotlashganlik ahamiyati	“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	4
3	O‘zbekistonda axborotlashtirishning me‘yoriy-huquqiy asoslari	O‘zbekistonda axborotlashtirish sohasida davlat tomonidan amalga oshirilgan chora-tadbirlar	4
4	<u>O‘zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish yo‘nalishlari</u>	<u>O‘zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish chora-tadbirlari va bozori</u>	4
5	Davlat xizmatlarini shakllantirishning nazariy masalalari	Davlat xizmatlarini intellektuallashtirishning jahon amaliyoti	4
6	Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar	Jahon amaliyotidainteraktiv davlat xizmatlarini yo‘lga qo‘yilishi tajribasi	4
7	O‘zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi	O‘zbekistonda interaktiv davlat xizmatlarining rivojlanish bosqichlari	4
8	Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida	Elektron hukumat raqamli iqtisodiyotning asosiy komponenti	4
9	O‘zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari	my.gov.uz portalining komponental tuzilishi	4
10	Kommunal to‘lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar	e-kommunal.uz komponental tuzilishi	4
11	Mobil va onlayn to‘lov tizimlari	Milliy to‘lov tizimlari	4
12	Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari	norma.uz, lex.uz saytining komponental tuzilishi amaliy foydalanish	4
13	Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari	my.soliq.uz saytining komponental tuzilishi va imkoniyatlari	4
	Jami		20

III. O'QUV PORTFOLIOSI

TALABA PORTFOLIOSINI YARATISH TEXNOLOGIYASI

Hozirgi kunda oliy ta'limda foydalanilayotgan talabalar bilimini baholash test reyting tizimiga asoslangan bo'lib, talaba bilimini baholashda asosiy hal qiluvchi shaxs fan o'qituvchisi hisoblanadi. Albatta reyting tizimining o'ziga xos ijobiy tomonlari ko'p. Lekin, shu bilan bir qatorda kamchiliklardan ham xolis emas. Ushbu kamchiliklarga asosan quyidagilarni keltirishimiz mumkin:

- talaba bilimi, uquvi va malakasi bir tomonlama, ya'ni faqat fan o'qituvchisi tomonidan baholanadi;

- baholashda talabaning faqat muayyan fan bo'yicha bilimi hisobga olinadi;

- talabaning umumiy va kasbiy nutq madaniyatini shakllanishiga to'sqinlik qiladi;

- bo'lajak kadrda kasbiy kompetentlikni shakllanganlik darajasini to'liq aniqlash imkoniyati cheklangan;

- oliy o'quv yurtidagi o'quv davri yakuni bo'yicha aniqlangan umumiybaho ish beruvchilarga tayyorlangan kadrning sifati to'g'risida to'liq xulosa bermaydi;

- talabaning umumiy reyting balini aniqlashda uning boshqa sohalarda erishgan yutuqlarini hisobga olish imkoniyati kam;

- bitiruvchiga tayyor kadr sifatida o'z-o'ziga ishonch, o'z imkoniyatlari, qobiliyatlari va kasbiy kompetentlikga tayyorligi to'g'risida o'zi xulosa chiqarishiga asos yaratmaydi;

- talabada refleksiya qobiliyatini hosil bo'lishiga to'liq sharoit yaratmaydi. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, xalqaro ta'lim tizimidagi innovatsion o'zgarishlar, rivojlangan davlatlar ta'lim tizimidagi ijobiy, zamonaviy pedagogik texnologiyalarga tayangan holda talabalarda umummadaniy, umumkasbiy va kasbiy kompetentlikni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv, o'quv- uslubiy, ilmiy va o'qishdan tashqari faoliyat natijalarini to'g'ri baholashga yo'naltirilgan nazorat qilish va baholashning innovatsion shakllaridan foydalanish "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" talablari asosida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash maqsadiga muvofiq hisoblanadi.

Talabaning oliy o'quv yurtidagi barcha turdagi faoliyatlarini nazorat qilish va baholashning innovatsion texnologiyalaridan biri sifatida "Talaba portfoliosi" etakchi o'rin egallaydi. Ushbu texnologiya ayniqsa rivojlangan g'arb davlatlari oliy ta'lim tizimida keyingi yillarda keng qo'llanilmoqda. Rossiyada esa 2003 yildan e'tiboran ta'lim tizimining barcha bosqichlarida, jumladan boshlang'ich ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, kasbiy ta'lim va oliy ta'limda joriy etilgan.

"Portfolio" faoliyatning turli yo'nalishlari bo'yicha talabaning shaxsiy yutuqlarini tasdiqlovchi hujjatlar majmuidir. Portfolioni yaratish talabaning ijodiy faoliyati hisoblanib, unga turli xil soha (o'quv, ilmiy-izlanish, sport, ijodiy, ijtimoiy va b.) bo'yicha faoliyat natijalari oliy o'quv yurtida o'qish jarayoni davrida talaba tomonidan kiritiladi.

Portfolioni yaratishdan asosiy maqsad talabaning oliy o'quv yurtidagi o'qish jarayoni davrida erishgan yutuqlari to'g'risidagi daliliy hujjatlarni to'plash va saqlashdan iborat. Portfolio nafaqat talabaning ta'lim sohasidagi faoliyati natijalarini o'zi tomonidan baholashning samarali shakli bo'lib qolmasdan,

quyidagilarga imkoniyat tug'diradi:

-ta'lim sohasidagi yutuqlarni dalillashtiradi; ish raqobati bo'yicha tajriba ortdiradi;

-kasbiy kompetentlikni rivojlantirish uchun mustaqil ta'limni amalga oshiradi;

-o'zining kasbiy kompetentlik darajasini ob'ektiv baholash malakasini rivojlantiradi;

-bo'lajak mutaxassisning raqobatbardoshligini oshiradi.

Respublikamiz oliy ta'lim tizimida ushbu texnologiyaning qo'llanilishi amaldagi talaba bilimni baholashning test reyting tizimini inkor etmaydi, aksincha uni to'ldiradi. Rivojlan- tiruvchi ta'limga, insonparvar pedagogika nuqtai nazaridan shaxsga yo'naltirilgan ta'limga o'tishga, talabalarda kasbiy kompetentlikni shakllantirish bo'yicha refleksiya hosil qilishga sharoit yaratadi.

“Talaba portfoliosi”ni yaratishdan maqsad nima?

Portfolio talabaning ma'lum fan bo'yicha barcha ishlarini to'liq yoritishi kerak. U o'z ichiga fan bo'yicha barcha turdagi topshiriqlar, loyihalar, ma'ruzalar, yozma ishlarni qamrab olishi, talabaning ushbu fan bo'yicha muvaffaqiyatlarini, fanga munosabatini, fanni o'zlashtirishi va tushunishini, muammoli topshiriqlarni bajarish va kommunikativ qobiliyatini, uning kelajakda ushbu fan bo'yicha intilishlari va o'zlashtirishini, o'zlashtirish usullarini ko'rsatib berishi zarur. Aniqlik va nutq, fikrni bayon qilish madaniyati «portfolio» sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Portfolioni yaratishda asosan quyidagilarga ahamiyat berish talab etiladi:

- talabaning mustaqil fikrlashi;

-“portfolio” yaratishning vaqt oralig'ini belgilash (semestr, o'quv yili yoki butun o'quv jarayoni bo'yicha);

-fan bo'yicha erishilgan bilimlarning o'zaro bog'liqligi va asoslanganligi;

-taklif etilgan ishlar(loyihalar, mustaqil ishlar, referatlar va b.) bo'yicha talabaning o'z bahosi;

- muammollarni hal etish jarayoni, yo'llari.

Talaba portfoliosining mazmuni

Psixologik-pedagogik adabiyotlarda ko'plab kompetentlikga yo'naltirilgan pedagogik texnologiya haqidagi materiallar mavjud. Ana shunday kasbiy ta'lim tizimida faol foydalaniladigan texnologiyalardan biri “Portfolio” hisoblanib, uning mazmun-mohiyatini turli mualliflar turlicha izohlashadi, jumladan:

-talabaning turli sohalardagi mehnatining majmuasi bo'lib, u nafaqat o'quv natijalarini, balki unga erishish uchun sarflangan kuch va mehnatni ham ko'rsatadi;

-o'qishning ma'lum oralig'i davrida talaba erishgan yutuqlar ko'rgazmasi;

-talabaning o'quv natijalarini maqsadga yo'naltirilgan, tizimli va uzluksiz baholash hamda o'z-o'zini baholash shakli.

-talabaning topshiriqlarni tanlashda bevosita ishtirokini ta'minlovchi hamda o'z ishlarini o'zi tahlil qilish va baholash imkonini beruvchi talaba ishlarining antologiyasi, ya'ni talabada refleksiya qobiliyatini shakllantiruvchi pedagogik

texnologiya.

Refleksiyaning ma'nosi o'z bilimi va qobiliyatini aniqlash va shunga bog'liq holda yutuqlari hamda imkoniyatlarini baholash, o'zini kelajakda rivojlantirish uchun tegishli xulosalar qabo'l qilishga qaratilgan bilish jarayonidir. Refleksiya - insonning ichki ruhiy potentsialini, alohida ma'naviy faoliyatini ochib beruvchi va aniqlovchi innovatsion yo'l bo'lib, u ruhan o'z-o'zini tahlil qilish, o'z kamchiliklari bilan ko'rashish, o'z kuchi va imkoniyatlariga ikkilanishlarni bartaraf etishga asoslangandir. Shu sababli portfolioni yaratishdan maqsad o'quv natijalari bo'yicha talabaning rivojlanishini namoyish qilish va xulosa sifatida e'tibor, «talaba bilmaydi yoki bajara olmaydi»- deb emas, balki «talaba biladi va bajara oladi»- deb ishonch hosil qilishga qaratilishi lozim.

Portfolioni yuritish mas'uliyati talabaga yoqlanadi. Portfolio tarkibiga kiruvchi barcha materiallarni talabaning o'zi mustaqil tanlashi lozim. O'qituvchi va ota-ona unga ruhan va amaliy yordam berishlari zarur.

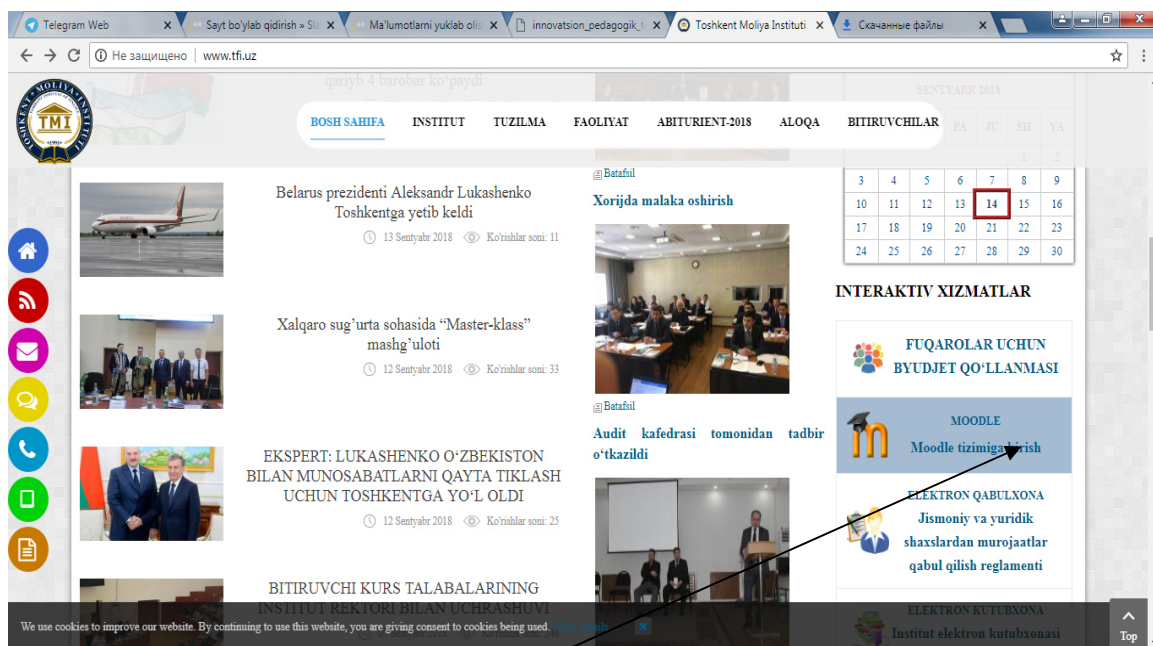
“Talaba portfoliosi”- talabaning bilish jarayonidagi ijodiy mehnati natijalarini o'zi tomonidan ob'ektiv baholash instrumenti, shaxsiy faoliyati refleksiyaasidir. U hujjatlar to'plami sifatida quyidagilarni o'z ichiga oladi:

-talabaga “portfolio”ga joylashtirish uchun materiallar tanlash bo'yicha topshiriqlar, ko'rsatmalar;

-talabaning ijodiy faoliyatlari bilan jiddiy tanishib borish, portfelga joylashtirilgan faoliyat turlarini baholash omillari va mezonlari;

-portfolioni ob'ektiv baholash uchun ekspertlar guruhi anketasi.

Bunday “portfolio”ni an'anaviy usulda yoki elektron shaklda ta'lim muassasi saytida, oddiy Word formatida yaratish mumkin. Ushbu papkaga muallif uchun ruxsat beriladi.

Talaba “portfolio”siga kirish

Talaba o'z xohishiga ko'ra yoki o'qituvchi topshirig'i asosida o'zining turli ijodiy sohalardagi mustaqil ishlarini ma'lum ketma-ketlik asosida o'z portfoliosiga joylashtiradi. Materiallar bir semestr bo'yicha, o'quv yili bo'yicha yoki butun

o'quv yillari bo'yicha olinishi mumkin. "Portfolio" yoki undagi alohida ishlar talaba tomonidan oldindan izohlanadi, ya'ni nima uchun u aynan ushbu faoliyat turini tanladi, bu faoliyat turi bo'yicha u qanday natijalarga erishdi yoki erisha olmadi, o'qituvchining ushbu ish bo'yicha bergan bahosidan rozi yoki yo'qligi, ushbu ish natijalari bo'yicha qanday xulosalarga ega. Albatta har qanday bunday ish yo'l qo'yilgan xatolarni asosli ravishda tahlil qilishni talab etadi. O'qituvchi alohida talabaga yoki talabalar guruhiga o'z fani bo'yicha shunday "portfolio" yaratishni taklif qilishi va uning tarkibini ko'rsatib berishi mumkin. Bunday "portfolio"ning asosiy maqsadi talabaning o'z faoliyatini fikrlab, asoslab va aniq dalillar asosida baholash qobiliyatini shakllantirishdan iboratdir. Belgilangan vaqt o'tgach (semestr yoki o'quv yili) yoki aniq hajmdagi ishlar tugagach, talabaning xohishi bilan ushbu dastur yoki loyiha bo'yicha talaba o'z portfoliosini taqdimot qilishi mumkin. Dastlab taqdimotni kichik guruhda, keyin esa katta auditoriyada tashkil etish lozim. Agar "portfolio" elektron shaklda yaratilgan bo'lsa, talaba o'z hamkorlarini (talabalarni) yoki o'qituvchini o'z parolini oshkor qilib, ushbu "portfolio" sahifalariga kirishiga ruxsat beradi va taqdimot tugagach parolni o'zgartiradi. Talaba faoliyatini, ya'ni "portfolio" mazmunini baholash uchun o'qituvchi maxsus ekspertlar belgilaydi. Materiallarni mashg'ulot davrida muhokama qilish mumkin. Agar buning uchun alohida vaqt, o'quv soati ajratilmagan bo'lsa off-line telekonferentsiya rejimida yoki darsdan tashqari vaqtda ta'lim muassasi sayti forumida amalga oshirish mumkin. Bunday forumda talaba o'zi tanlagan yoki o'qituvchi tomonidan taklif etilgan bilim sohasi bo'yicha butun kuchini berganligini, uning o'z faoliyatiga bergan bahosi o'qituvchi va ekspertlar guruhi tomonidan berilgan bahoga mos yoki mos emasligini isbotlashi zarur. U baholarni qaysi jihatdan to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligini ko'rsatishi va o'zining kelajakdagi ushbu bilim sohasidagi ijodiy faoliyati rejalari bilan xulosalashi lozim.

Agar talabalar o'qituvchining o'ziga nisbatan yaxshi, ochiq va samimiy munosabatda ekanliklarini his qilishsa, albatta o'z fikrlari, tajribalari va kuzatish natijalari bilan o'rtoqlashadilar. Chunki, har qanday talaba yoki shaxs o'z ijodiy mehnati natijalari bo'yicha boshqalar fikriga bee'tibor bo'lishmaydi. Faqat shu yo'l bilangina shaxsni kamol toptirish, o'stirish mumkin. Agar talabada bunday ishonch bo'lmasa, ochiq muloqat yuzaga kelmaydi. Talaba yuqorida ko'rsatilgan

"portfolio"ni yuritganda ham odatdagidek sukut saqlaydi.

Talabalarni bunday texnologiya asosida tarbiyalash va ularga ta'lim berish rivojlangan davlatlarda alloqachon o'z o'rnini topgan, chunki Internet bu texnologiyani joriy etish uchun bir qancha qulayliklarni yarata oladi.

"Talaba portfoliosi" nafaqat akademik o'zlashtirish, balki talabaning kommunikativ muvaffaqiyatlari, muomula madaniyati, sport va jamoat ishlaridagi faolligi bo'yicha ham yuritilishi mumkin. Bunday "portfolio" muhokamasida (taqdimotida) ota-onalarni ham faol ishtirok etishlarini ta'minlash yanada yaxshi natijalarga olib keladi. Ota-onalar o'z farzandlari faoliyati natijalarini baholashlari uchun o'qituvchi tomonidan yoki ekspert guruh tomonidan taklif etilgan baholash mezonlari va parametrlaridan foydalanishlari mumkin.

Bunday "portfolio" muallifining o'z fikrlari va o'z-o'zini baholash natijalari

muhokamasida ushbu texnologiya printsiplari va baholash mezonlarini quyidagicha belgilash mumkin:

1. Aniq bilim sohasidagi faoliyat bo'yicha o'z-o'zini baholash natijalari quyidagi omillar bilan asoslanadi:

-ma'lum fan sohasi bo'yicha bilimlarni o'quv dasturiga mos kelishi; bilish jarayonida talabanning mustaqil qarorlar qabo'l qilish qobiliyati,

-o'z qarorlarining oqibatlarini bilish darajasi;

-talabanning kommunikativ qobiliyatlarini xususiyatlari (bahslarda qatnashish, o'z qarorlarini asoslay olishi, materiallarni ravon va sodda tilda tushuntirib bera olishi).

2. Tizimli va muntazam o'z monitoringini olib borishi. Talaba biror fan bo'yicha o'z yutuqlarini nazorat qilib borishni maqsad qilib olsa, u ushbu fan bo'yicha muhim deb hisoblagan bilimlarini tizimiy ravishda "portfolio"ga joylashtirib boradi. Uning vazifasi- ushbu ishlarni diqqat bilan tahlil qilib borish, kerakli o'zgartirishlar kiritish, unga tushuntirishlar berish, o'z-o'zini baholash bo'yicha qisqa hisobot tayyorlash, ya'ni ushbu bilim sohasi bo'yicha u nimalarni o'zlashtirdi, nimalarni o'zlashtira olmadi yoki tushunmadi, kelajakda nimalarga e'tibor qaratishi lozim. Shuningdek u bu erda o'z bilimlariga o'qituvchi, ekspertlar va ota-onasi tomonidan qo'ygan baholarga ham fikrini bildirishi mumkin, ya'ni

- "Portfolio" materiallari tarkibi, barcha yozma tushuntirishlarning mantiqiyliigi va aniqliigi,

- "Portfolio"da keltirilgan materiallarni to'liqligi va mazmunan tugallanganligi,

- "Portfolio"ni tartib bilan va estetik jihatdan did bilan yaratilganligi,

- "Talaba portfoliosi" taqdimotini ko'rgazmali, yaqqol va asoslangan holda bo'lishi.

Talaba portfolisining tarkibi

"Portfolio" tarkibi talabanning semestr yoki o'quv yili davomidagi mustaqil ishlaridan iborat bo'lmog'i lozim. Talaba ushbu "portfolio" orqali anjumanlarda chiqish qilib, o'zining mustaqil fikrlashga, fan bo'yicha olgan bilimlarini ijodiy amalda tadbiiq etishga qodirligini namoyish etgan holda, o'z-o'ziga ushbu bilim doirasi bo'yicha shaxsan bahosini beradi. Bu talabaga o'z yutuqlari, olgan bilimlari va ijodiy ishlarini mustaqil tahlil qilish va unga o'z bahosini berish, uni o'qituvchi yoki hamkorlari bilan baham ko'rish imkonini yaratadi.

Bunday "portfolio" tarkibi quyidagicha bo'lishi mumkin:

-titul;

-mazmuni;

-har bir materialning qisqacha mazmuni va talaba uchun tushunchalar;

-nima uchun ushbu material yoki bilim sohasi olinganlik sababi;

-portfolio o'qituvchi va talabanning o'zi tomonidan qanday baholanganligi;

-fan bo'yicha yutuqlari tarixi;

- "portfolio"ni yaratish muddati va taqdimot vaqti.

Muallifga "portfolio"ni yaratishda to'liq erkinlik beriladi. Talabanning

dunyoqarashlari, fikrlarining mantiqiyligi, nutq va bayon etish madaniyati, o'z fikrini isbotlay olishi kabi omillar uning faoliyatini baholashda asosiy mezonlardan biri sifatida foydalaniladi. Ayrim hollarda o'qituvchi "portfolio" tarkibiga o'z talablarini qo'yishi ham mumkin.

Portfolio tarkibi quyidagi materiallardan iborat bo'lishi mumkin:

Titul varaqa -"portfolio"ni nomi, talaba f.i.sh., fanning nomi, "portfolio"ni yuritish davri (semestr yoki o'quv yili), boshlanish va tugash sanasi, o'qituvchi f.i.sh.

"Portfolio" tarkibi:

-fan bo'yicha talabanning erishgan yutuqlari (shaxsiy faoliyat natijalari tahlili, nimani o'zlashtirish oson, nima qiyin kechypdi, ushbu qiyinchiliklar mohiyati nimada va b);

-yozuvlar, ma'ruzalar, uy vazifalari (fanning turli bo'limlari bo'yicha kamida 8 ta topshiriq beriladi, albatta bunda mustaqil fikrlash qobiliyati, fikrlarning originalligi hisobga olinadi, talaba bitta muammo yoki topshiriq echimining turli xil yo'llarini ko'rsatishi zarur; nazorat va mustaqil ishlar (kamida 3 ta mavzu bo'yicha 5-6 ta mustaqil ish);

-testlar;

-axborot texnologiyalaridan foydalanilgan kamida 2 ta misol, dasturiy material);

-guruhiy loyihalar (talaba ishtirok etgan har bir loyiha batafsil yoziladi);

-sizning sevimli ishingiz;

-talaba faoliyati bo'yicha baholar (o'qituvchi, ota-ona va ekspertlar bahosi).

"Portfolio" bo'yicha izohlar. Taqdimotga tavsiya etilayotgan "portfolio" materiallari puxta o'ylangan, "portfolio"da keltirilgan barcha materiallar bo'yicha muallifning shaxsiy fikrlari yoritilgan bo'lishi zarur. U talabanning ushbu fan bo'yicha olgan bilimlari, bo'sh tomonlari, kelajakdagi rejalarining to'liq mazmunini ko'rsatishi lozim.

Talaba portfoliosini baholash mezonlari

Talaba o'z-o'zini baholashda o'z faoliyatiga tanqid nuqtai nazaridan qarashi, nima uchun aynan ushbu bo'lim yoki mavzularni tanlaganligini o'zi mantiqan bilishi, bu uning ushbu fan bo'yicha umumiy bilimida qanday rol o'ynashi mumkinligini ifoda etishi kerak. «portfolio» yaratishdagi eng murakkab masala - taqdimotga loyiq materiallarni tanlash, ushbu materiallarga tushunarli tilda, ravon, mantiqan mazmunga boy va qisqa izoh yozish hisoblanadi. Materiallarni to'g'ri tanlash, ularga izoh yozish hamda uni ob'yokiv baholashda quyidagi savollardan foydalanish mumkin:

Talaba faoliyati bo'yicha savollar:

-"Portfolio"ga material tanlashda siz qanday ishlarni amalga oshirdingiz?

Nimaga erishdingiz, nimalarda qiynaladingiz?

-"Portfolio"da siz qiynalgan biror material bormi?

-Sizda "portfolio" yaratish bo'yicha mos namuna bormi? Axborotlarni qanday tashkil qildingiz?

-Muammolarni qaytadan yorita olasizmi (topshiriqni yanada oddiyroq so'zlar bilan)?

-Qaysi soʻzlar, iboralar bu erda ahamiyatliroq boʻldi, nima uchun?

-Muammoni qayta yoritish qanchalik ratsional boʻldi?

-Bu masala, muammo qanday savollarni keltirib chiqarishi mumkin?

-Siz ushbu savollarga yaqinroq savollar tuza olasizmi?

-Ushbu masalani yoki muammoni hal etishda siz uchun nimalar eng qiyin kechdi?

-Ushbu masalani, muammoni echish bilan siz qanday yangi bilimlarga erishdingiz?

-Hayotda ushbu masala, muammoga oʻxshash holatlar boʻlishi mumkinmi?

-Siz tavsiya etga javob ushbu muammo echimining yagona yoʻlimi?

-Guruhiy ishlashga qanday munosabat bildirasiz? Mashgʻulotda sizga nimalar yoqadi, nimalar yoqmaydi?

-Ushbu masala sizning fan boʻyicha bilimlaringizni yanada ortdirishda foydali boʻladimi?

-Ota-onalar yoki taqrizchilarga savollar bera olasizmi?

-“Portfolio”dan sizning birinchi taasurotingiz qanday?

Oʻqituvchi faoliyati boʻyicha savollar:

-Talabaning “portfolio” materiallarini taqdimot qilishida sizni nimalar hayron qoldirdi, siz kutmagan holatlar bormi?

-Oʻz ishingizdan faxrlanish hissi bormi?

-Oʻz talabangizga kelajakda yordam berish uchun nimalar qilmoqchisiz?

-“portfolio” materiali qanchalik aniq va mantiqan toʻgʻri tashkil etilgan?

-Talaba oʻz portfoliosini qanchalik mustaqil yaratdi?

-“Portfolio”ni toʻzishda sizdan tez-tez maslahat oldimi?

-“Portfolio”ni toʻzishda oʻzi mustaqil qanday materiallar va texnologiyalardan foydalangan?

Talaba portfoliosini ota-onalar va taqrizchi tomonidan baholashda yuqorida keltirilgan savollardan asos sifatida foydalanish mumkin.

Yuqorida taʼkidlanganidek, talaba portfoliosini yaratishning turli xil yoʻllari va usullari mavjud. U albatta taʼlim yoʻnalishi yoki fanning xususiyatiga hamda portfolioning davomiyligiga (boshlanish va tugash vaqtiga) bogʻliq boʻladi.

Eng muhim va asosiy maqsad, talabani oʻzining shaxsiy ishlarini, yutuq va kamchiliklarini oʻzi obʼektiv tahlil qila olishga, imkoniyat va qobiliyatlarini koʻra olishga, qiyinchiliklarni engish va yanada yuqoriroq yutuqlarga erishish yoʻllarini mustaqil aniqlay olishga oʻrgatishdan iborat. Bunday holda talabaning oʻquv jarayondagi oʻz faoliyatiga masʼuliyati yanada ongli ravishda kechadi. Bu erda ota-onalar va xolis taqrizchilarning faol ishtirok etishlari juda muhim hisoblanadi. Natijada talabaning maʼlum soha boʻyicha taʼlim olishdagi obʼektiv rivojlanishi oʻqituvchiga ham, talabaning oʻziga ham yaqqol namoyon boʻladi. Talabaning fan boʻyicha bilimini, qobiliyatini, intilishlarini va kelajakdagi rejalarini xolisona va toʻgʻri baholash sharoiti yaratiladi. Talabada oʻziga ishonch yuzaga keladi.

“Talaba portfoliosi” turlari

Rivojlangan davlatlarda «portfolio» texnologiyasi keyingi yillarda ta’lim tizimining barcha bo’g’inlarida keng qo’llanilmoqda. Rossiyada talaba yoki talaba portfoliosi 2003 yildan e’tiboran turli modellarda ta’lim tizimining barcha bo’g’inlarida tadbiq etilmoqda.

“Talaba portfoliosi”ni yaratishda uning quyidagi turlaridan foydalanish mumkin:

1. Hujjatlar portfoliosi - ta’lim sohasidagi shaxsiy yutuqlar uchun berilgan sertifikatlangan hujjatlar to’plami (sinov daftarchasi, diplomlar, sertifikatlar, guvohnomalar va b.) Bu ma’lumotlar portfolioni sifat va soniy jihatdan ob’ektiv baholash imkonini beradi. Materiallar jadval ko’rinishida bosqichlarga bo’linib, baho hisobida baholangan holda beriladi. Hujjatlar yoki ularning nusxalari ilova sifatida keltirilishi mumkin.

Ushbu variantning afzalliklari: Yakuniy baho tizimi portfolioni talabani ta’lim cheklanishlari, kamchiliklari: bunday tipdagi portfolio faqat talaba faoliyati natijalari faoliyati bo’yicha reytingini aniqlashning asosiy mexanizmi, talaba umumiy reytingining asosiy tashkil etuvchisiga aylantiradi. to’g’risida ma’lumot beradi. U talabani shaxsiy rivojlanish jarayonini, uning turli sohalar bo’yicha ijodiy faolligini, o’qish uslubini va qiziqishlarini aniqlash imkonini bermaydi.

«Hujjatlar portfoliosi»ning namunaviy tarkibi sxemasi va undagi materiallarni baholash mezonlari

Faoliyat sohalari	Komponentlar	Natijalar (balllar)
Blok A Olimpiadalar	Viloyat: g’olib, shahar: g’olib, tuman: g’olib, OO’Yu: g’olib	5 4 3 2 1
Blok B Boshqa sertifikatlar	Qo’shimcha ta’lim tizimi muassasalari, OO’Yu, jamoat fondlari, madaniy-ta’lim fondlarining tadbirlari va tanlovlari g’olibi. Falar bo’yicha kurslar ishtirokchisi, OO’Yu yoki oliy o’quv yurtlaridagi ilmiy jamiyatlar a’zosi va b.	5 4 3 2 1

2. “Ishlar portfoliosi” - talabani turli, jumladan ijodiy, loyihaviy, ilmiy-izlanish va boshqa sohalaridagi ishlari, uning o’quv va ijodiy faoliyatining asosiy shakl va yo’nalishlari, ilmiy anjumanlar, tanlovlar, o’quv o’ringohlari, elektiv kurslardagi ishtiroki, turli amaliyotlar, sport va badiiy sohalaridagi muvaffaqiyatlari aks etadi. Bunday portfolio talabani ijodiy kitobi sifatida yuritiladi va talabani turli sohalaridagi ishlarining namunalari matn ko’rinishida, elektron versiyalar, rasmlar, video yozuvlar shaklida ilova qilinadi.

Afzalliklari: Bunday tipdagi portfolio talabani o’quv va ijodiy faolligi dinamikasi, uning qiziqish yo’nalishi, kasbga tayyorgarlik xarakteri to’g’risida keng tasavvur beradi.

Cheklanishlari, kamchiliklari: Portfolioning sifat jihatidan baholanishi

yakuniy attestatsiya natijalarini to'ldiradi, Lekin talabaning umumiy ta'lim reytingida asosiy tashkil etuvchi bo'lib hisoblanmaydi.

“Ishlar portfoliosi”ni to'ldirishning namunaviy varianti

Loyiha ishlari. Loyihaning mavzusi, qisqa mazmuni hamda ilova sifatida rasmlar, ishning bosma yoki elektron variantlardagi matnlari keltiriladi.

Tadqiqot ishlari va referatlar. Referat mavzusi, hajmi (necha bet), illyustratsiyalar va b.

Texnik ijod. Model, maket, asboblar. Aniq ishlar va ularning mazmuni (to'zilishi, ish printsiplari, texnik tavsifi) bayon etiladi.

Ijodiy faollikning boshqa shakllari.

Elektiv kurs va fakultetlardagi ishtiroki. Kurs nomi, muddati va o'qish shakli ko'rsatiladi.

Turli xil amaliyotlar. Mehnat, ijtimoiy, til o'rganish, pedagogik, malakaviy va b.

Amaliyot nomi, joyi va davri yoziladi.

Qo'shimcha ta'lim muassasalari va turli xil o'quv kurslaridagi mashg'ulotlar. Ta'lim muassasasi yoki tashkilot nomi, o'qish muddati va natijalari keltiriladi.

Olimpiada va tanlovdagi ishtiroki. Tadbir nomi, o'tkazilgan vaqti va talabaning natijasi qayd etiladi.

Ilmiy anjuman, seminar va oromgohlardagi ishtiroki. Tadbir mavzusi, tadbirni o'tkazgan tashkilot, o'quv muassasasi nomi va talaba ishtiroki shakli.

Sport bo'yicha natijalari. Sport musabaqalaridagi ishtiroki, sport razryadining mavjudligi.

Boshqa faoliyat turlari.

Taqrizlar portfoliosi. Talabaning turli sohadagi faoliyati bo'yicha o'qituvchi, ota-onasi, kursdoshlari, qo'shimcha ta'lim tizimi xodimlari va boshqa shaxslarning xulosalari, taqrizlari hamda talabaning faoliyati va uning natijalari bo'yicha o'z tahlillaridan iborat bo'ladi.

Afzalliklari: Bu portfolio talabani o'quv-tarbiyaviy va kelajakdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lgan jarayonlarni anglash darajasini kuchaytiradi hamda o'z-o'zini baholash mexanizmini yaratib beradi.

Cheklanishlari, kamchiliklari: To'plangan materiallarni bir shaklga keltirish va hisobga olishning murakkabligi.

Taqrizlar portfoliosining
namunaviy tarkibi:

-bajarilgan ishlar sifati bo'yicha
taqrizlar;

-qo'shimcha ta'lim muassasasining ijodiy guruhlaridagi ishlari, ilmiy-amaliy anjumanlardagi chiqishlari bo'yicha taqrizlar.

-talabaning o'z faoliyati bo'yicha xulosalari, baholari;

-keyingi faoliyati yoki keyingi bosqichdagi o'qishni qanday tashkil etish bo'yicha talabaning o'z xulosalari; amaliyotlar bo'yicha tavsiya xatlar;

-boshqa sohalar bo'yicha taqriz va xulosalar.

Yuqorida taklif etilgan portfolio modellarini tahlil qilgan va chuqur

o'rgangan holda murakkab portfolio, ya'ni barcha modellarni birgalikdagi shaklida yoki oddiy, ushbu portfolioning bittasini yuritish mumkin.

Amalda portfolioning quyidagi turlaridan foydalanish mumkin:

3. "**Portfolio-qollektor**". Bu portfolio talaba muallif bo'lmagan materiallardan iborat bo'ladi. Bunga o'qituvchi tomonidan tavsiya etilgan adabiyotlar, qo'llanma va ko'rsatmalar, elektron o'quv adabiyotlari, o'quv- vizual materiallar, maqolalar, lug'atlar yoki talabanning o'zi mustaqil topgan adabiyotlar hamda boshqa o'quv materiallari kiradi.

4. "**Jarayon portfoliosi**" talaba tomonidan o'quv, uslubiy, ilmiy-izlanish, ijodiy, axborot va ijtimoiy loyihalarni bajarish jarayonida erishgan bilimi va malakalarini mustaqil qo'llash malakasini namoyish qiladi. Portfolio talabanning loyihalash jarayonidagi barcha bosqichlarni: muammoni aniqlash, loyihani ishlab chiqish, loyiha bo'yicha faoliyatni rejalashtirish va tashkil etish, texnologik bosqich (loyihani amalga oshirish), yakuniy bosqich, taqdimot va loyihani baholashni o'z ichiga olishi kerak.

5. "**Ko'rsatkichlar portfoliosi**" talabanning biror bir soha bo'yicha mahoratini va ko'rsatkichlarini jamlash hamda ko'rsatish maqsadida yaratiladi. Unga talabanning o'zi yoki ustoz tomonidan tanlagan eng yaxshi ijodiy ishlaridan namunalar qo'yiladi.

6. "**Baholash portfoliosi**" talabanning olgan bilimlari va malakasini nazorat qilish maqsadida to'ziladi va u turli xil nazorat materiallaridan: nazorat ishlari, testlar, sxemalar, krossvordlar va boshqa topshiriqlardan iborat bo'ladi. Baholash portfoliosi o'qituvchi tomonidan mustaqil to'ziladi va uni rejalashtirilgan, maqsadga yo'naltirilgan natijaga erishish uchun o'z vaqtida talabalarga taqdim etishi talab etiladi.

7. "**Yutuqlar portfoliosi**" talabanning o'quv-tarbiyaviy jarayondagi eng yaxshi ishlari va yutuqlarini ko'rsatuvchi hujjatlardan tashkil topadi. Bu portfolioga talaba o'z xohishi bilan o'zining eng yaxshi loyihalarini, olgan tashakkurnomalari, maqto'v yorliqlari, diplomlari, taqrizlar va o'z faoliyatini namoyish qiluvchi rasmlarni kiritishi mumkin.

Talabanning elektron portfoliosi- e-portfolio

Keyinga vaqtlarda rivojlangan davlatlarida e-Portfolio deb nomlanuvchi "*Talabanning elektron portfoliosi*" keng qo'llanilmoqda. Bu oddiy Word formatidagi papka bo'lmasdan, maxsus multimedia tizimida yaratilgan "portfolio" hisoblanadi. Talaba uni osonlik bilan to'ldirishi, tahlil qilishi, yangi materiallarni joylashtirishi, o'zi tanlagan axborotlarni boshqarishi mumkin.

e-Portfolio ning uch xil varianti tavsiya etiladi:

1. Rivojlantirish portfoliosi- developmental (rivojlanishning xususiy kompetensiyasi).

2. Erishgan yutuqlar portfoliosi – assessment.

3. Namoyish portfoliosi - showcase Rivojlantirish portfoliosi (developmental) – shaxsiy yutuqlar va kamchiliklar refleksiya uchun qo'llaniladi. Bu bosqichda talaba va o'qituvchi o'rtasida o'zaro aloqa, munosabat, ta'sir asosiy rol o'ynaydi.

Erishgan yutuqlar portfoliosi (assessment) – talabanning fan bo'yicha erishgan yutuqlari va bilimni aniq va to'g'ri baholash uchun xizmat qiladi.

Namoyish portfolisi (showcase) – o'quv kursini yakunida yaratiladi va talabanning olgan bilimlarini (tayyor kadr sifatida) potentsial ish beruvchiga taqdim qilish yoki o'qishni davom ettirishga tavsiya etish maqsadida tashkil etiladi. Bu turli ko'rinishdagi Curriculum Vitae hisoblanadi.

e-Portfolio yuqorida keltirilgan uch variantning birga-likdagi ko'rinishida ham bo'lishi mumkin. Bunda multimedia axborotlardan ham foydalaniladi.

e-Portfolio talabanning o'zlashtirishi va turli sohalardagi erishgan yutuqlari monitoringini yuritishning printsiptial yangi, refleksiyaga asoslangan vositasi bo'lib, talaba bilimi natijalarinibaho tizimida emas, balki sifat jihatdan baholash imkonini beradi. e-Portfolio yaratish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilgan, masalan Angel qobig'i.

“Onlain-portfolio” turli ko'rinishda o'lishi mumkin.

Masalan:

- kursning umumiy saytida buning uchun maxsus ajratilgan bir qancha hujjatlar va materiallarni yoqlash orqali talaba tomonidan to'zilishi mumkin;

- talabanning shaxsiy veb-varag'ini yaratish orqali to'zilishi va unga o'quv kursi bo'yicha o'z tushunchalari asosidagi hisobotlar kiritilishi mumkin.

“Talaba portfoliosi”ni yaratish bo'yicha tavsiyalar

Portfolio talabanning turli sohalardagi faoliyati, jumladan o'quv-tarbiyaviy, ijodiy, ijtimoiy, kommunikativ va b. bo'yicha erishgan natijalari sifatini baholash imkonini beradi.

Portfolioning asosiy maqsadi - talabanning ta'lim jarayonidagi faoliyati bo'yicha hisobot taqdim etish, uning alohida erishgan ta'lim natijalarini yaqqol tasavvur qilish, ta'lim tizimida o'z-o'zini rivojlantirishini ta'minlash, qobiliyatlarini namoyish etish hamda bilim va malakalarini amalda qo'llashga o'rgatishdan iborat.

Portfolio asosida talaba erishgan yutuqlar va bilim olish jarayoni natijalarini sifat jihatidan va soniy baholash mumkin.

Portfolio nafaqat baholashning zamonaviy samarali shakli, balki quyidagi muhim pedagogik vazifalarni echishda foydalanuvchi texnologiya hamdir:

- talabanning yuqori o'quv mazmunini qo'llab-quvvatlash;

- talabanning faolligi va mustaqilligini rag'batlantirish, ta'lim olish va mustaqil ta'lim olishni kengaytirish;

- refleksiv bilim va o'z-o'zini ob'ektiv baholash faoliyatini rivojlantirish; mustaqil o'qish malakasini, shaxsiy o'quv faoliyati maqsadini belgilash,

- rejalashtirish va tashkil etish qobiliyatini hakllantirish; talabanning individual ta'limiga ko'mak berish;

- bilimlarni ijobiy umumlantirish uchun qo'shimcha sharoitlar va imkoniyatlar yaratish.

Portfolioni yuritilishi talabanning bilim olish faolligini, o'zining maqsad va imkoniyatlarini bilish darajasini oshiradi. Talabada o'z bilim va imkoniyatlarini, iqtidorini baholash va u asosida maqsadni to'g'ri va aniq belgilash, kelajakni o'ziga ishonib rejalashtirish, olgan bilimlarini hayotda amalda qo'llashga ishonish hissi paydo bo'ladi.

2-tarqatma material. O'quv portfoliosining turlari.

“Hujjatlar portfoliosi”. Bunday turdagi portfolio individual ta'limiy muvaffaqiyatlarning sertifikatlangan portfeli: diplom, faxriy yorliq, guvohnoma va boshqalar.

1. “Ishlar portfoliosi” o'zida turli xil ijodiy ishlar, loyihalar, tadqiqot ishlarini aks ettiradi: reyting daftarchasi, ijodiy ish daftari, elektron hujjatlar, modellar, loyihalar, ijtimoiy amaliyotga doir hisobotlar. Mazkur portfolioda talaba mustaqil va guruhdoshlari bilan birgalikda to'plagan adabiyotlar, davriy nashrlarning kseronusxalari, illyustratsiyalar joylanadi.

2. “Taqrizlar portfoliosi”da talabaning erishgan yutuqlarini baholashga doir xulosalar, taqrizlar, rezyumelar, esselar, tavsiyanoma va tavsifnomalar taqdim etiladi.

3. “Natijalar portfoliosi” belgilangan yo'nalish bo'yicha egallanuvchi talabalar mahoratini jamlash uchun qo'llaniladi; talabalar yoki pedagoglar tomonidan jamlangan talabalarning eng yaxshi ishlarini o'zida aks ettiradi. Natijalar portfoliosi individual va guruhli bo'lishi mumkin. Guruh natijalari portfoliosi g'oyasidan “Eng yaxshi talabalar guruhi” konkursida foydalanish mumkin.

4. “Baholovchi portfolio” talabalarning egallagan bilim va ko'nikmalarini nazorat qilish uchun yig'iladi va turli xildagi nazorat materiallaridan tashkil topadi: nazorat ishlari, testlar, chizmalar, krossvordlar va boshqalar. Baholovchi portfolioni pedagog mustaqil ravishda to'zishi va ta'lim olish kursi tugashigacha bo'lgan vaqtga mo'ljallashi mumkin.

5. “On-line-portfolio” xilma-xil shakllarda qo'llanilishi mumkin. Bunday portfolioning birinchi shaklida talabalar oliy ta'lim muassasasi yoki fakul'tet saytiga materiallar qo'shishlari, ikkinchi ko'rinishi sifatida o'zlarining shaxsiy veb-saytini yaratish va o'z tushungani asosida semestr yakunlari bo'yicha hisobot tarzida tayyorlanadigan portfoliodan foydalanish mumkin.

“DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING MILLIY TIZIMI”

fanidan talabalar

PORTFOLIO TOPSHIRIQLARI

№	MT Mavzusi	Mavzuga oid bo'lim	MTga oid topshiriq va tavsiyalar	Maksi mal baho	Topshiri sh vaqti
1-modul. Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimini qurish					
1	“Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	“Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	Referat, taqdimot, mavzuga doir keystadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish	5	JB1 1-9 hafta
2	“Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	Jamiyat taraqqiyotida axborotlashganlik ahamiyati	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	5	

3	O'zbekistonda axborotlashtirish sohasida davlat tomonidan amalga oshirilgan chora-tadbirlar	O'zbekistonda axborotlashtirishning me'yoriy-huquqiy asoslari	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keystadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish	5	
4	<u>O'zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish chora-tadbirlari va bozori</u>	<u>O'zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish yo'nalishlari</u>	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	5	
5	Davlat xizmatlarini intellektuallashtirishning jahon amaliyoti	Davlat xizmatlarini shakllantirishning nazariy masalalari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	5	
6	Jahon amaliyotidainteraktiv davlat xizmatlarini yo'lga qo'yilishi tajribasi	Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keystadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish	5	
7	O'zbekistonda interaktiv davlat xizmatlarining rivojlanish bosqichlari	O'zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keystadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish	5	
2-modul. O'zbekistonda interaktiv innovasion davlat xizmatlari milliy tizimini joriy etilishi					
8	Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida	Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keystadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish	5	
9	O'zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari	O'zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	5	
10	Kommunal to'lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar	Kommunal to'lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keystadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish	5	JB2 10-18 hafta
11	Mobil va onlayn to'lov tizimlari	Mobil va onlayn to'lov tizimlari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	5	
12	Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari	Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keystadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish	5	
13	Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari	Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar	5	

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLII VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

**FAKULTET
KURS, GURUH**
TALABASINING O‘QUV

P O R T F O L I O S I
(namuna)

Boshlanish sanasi 201__ yil “ ____ ” _____

Tamom bo‘lish sanasi 201__ yil “ ____ ” _____

Toshkent - 201__ yil

1.PORTFOLIO EGASI TO‘G‘RISIDA MA’LUMOTLAR

Familiyasi _____

Ismi _____

RASM

Sharifi _____

Tug‘ilgan yili _____

Tug‘ilgan joyi _____

Yashash manzili _____

Aloqa telefoni

Elektron

ochtasi _____

Fakultet nomi _____

Kurs _____ **guruh** _____

M.O‘. Fakultet dekani _____

imzo

f.i.sh.

FAN BO‘YICHA TALABANING ERISHGAN YUTUQLARI

Shaxsiy faoliyat natijalari tahlili:

Nimani o‘zlashtirish oson kechyapti: _____

Nimani o‘zlashtirish qiyin kechyapti: _____

Qiyinchiliklar mohiyati nimada: _____

TALABA FAOLIYATI BO‘YICHA BAHOLAR

№	Potfolio doirasida bajarilgan ishlar	Baholar taqsimoti	O‘qituvchi yoki ekspertlar bahosi
1	Fan bo‘yicha talabaning erishgan yutuqlari	2-5 baho	
2	Yozuvlar, ma’ruzalar, uy vazifalari	2-5 baho	
3	Nazorat va mustaqil ishlar	2-5 baho	
4	Testlar	2-5 baho	
5	Axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasi	2-5 baho	
6	Guruhiy loyihalardagi ishtiroki	2-5 baho	
7	Talabaning yoqtirgan mavzusi	2-5 baho	
Jami		5 baho	

Baholash mezonlari	
Baho	Talabning bilimiga qo‘yilgan talablarning asoslanishi
5 (a‘lo)	talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikr lay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo‘llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega deb topilganda;
4 (yaxshi)	talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo‘llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega deb topilganda;
3 (qoniqarli)	talaba olgan bilimni amalda qo‘llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega deb topilganda;
2 (qoniqarsiz)	talaba fan dasturini o‘zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo‘yicha tasavvurga ega emas deb topilganda.

Fan o‘qituvchisi _____ *f.i.sh.*

Kafedra mudiri _____ *f.i.sh.*

IV GLOSSARIY

GLOSSARIY

Termin	O‘zbek tilidagi sharhi	Ingliz tilidagi sharhi
Government to Citizen	Davlat boshqaruvi organlari bilan fuqarolar o‘rtasidagi munosabatlar	Relationships between organizations (subjects) of public administration and a citizen(s).
Government to Business	Davlat boshqaruvi organlari bilan yuridik shaxslar (tadbirkorlar) o‘rtasidagi munosabatlar	Relationships between organizations (subjects) of public administration and enterprises (businesses).
Government to Government	Integrallashgan ma’lumotlar bazasi erdamida davlat organlari va idoralari o‘rtasida ma’lumot almashish va onlayn rejimida munosabatni amalga oshirish imkonini beradi.	Allows for online communication and information sharing among government departments or agencies through integrated databases.
Government to Employees	Davlat organlari xodimlari bilan davlat organi ichki munosabatlarini boshqarish	Consists of initiatives that will facilitate the management of the civil service and internal communication with government employees.
Knowledge Management System	Bilimlarni boshqarish tizimi - bilimlarni boshqarish tamoyillaridan foydalanish va qo‘llash tizimi xisoblanadi.	A knowledge management system (KMS) is a system for applying and using knowledge management principles.
Business Process Reengineering	BPR – bu joriy reglamentlarni unumdorligini maksimal darajada oshirish maqsadida, ularni tashkilotning o‘z vazifasini bajarish va xizmat ko‘rsatish jaraenlarini tubdan maqbullashtirish orqali butunlay qaytadan loyihalashtirishdir.	Business Process Reengineering (BPR) is the practice of rethinking and redesigning the way work is done to better support an organization's mission and reduce costs.
chat	chat (inglizcha “chat”, ma’nosi – suhbat) Umumiy ravishda foydalaniladigan tarmoq orqali jonli, ineraktiv suhbatlashish.	chat (ot angl. chat- beseda) Jivie, interaktivnie besedi cherez obshchedostupnyuyu set.
chief data officer	ma’lumotlar bo‘limi boshlig‘i O‘z bo‘limidagi ma’lumotlar asosida tashkilotning qiymatini	rukovoditel otdela dannix (Nachalnik dannix) Otvetstvenniy za obshcheorganizatsionnoe

	maksimalashtirish maqsadida axborotlardan foydalanish va ularni umumtashkiliy ravishda boshqaruvchi mas'ul shaxs	upravlenie i ispolzovanie informatsii dlya maksimizatsii stoimosti organizatsii, kotoraya mojet osushchestvlyat eto ot svoix dannix.
chief knowledge officer	bilimlar bo'limi boshlig'i Tashkilotning bilimlarni boshqarish dasturi bo'yicha mas'ul bo'lgan katta rahbari	rukovoditel otdela znaniy Starshiy rukovoditel otvetstvenniy za programmu upravleniya znaniyami organizatsii
Chrome OS Google's	Chrome operatsion tizimi Google kompaniyasi taqdim etgan qulay kompyuter operatsion tizimi bo'lib, foydalanuvchilar uning yordamida Internet tarmog'ida hisob-kitob ishlarini bajaradilar; ushbu operatsion tizim netbukdan tortib statsionar kompyuterlargacha bo'lgan kompyuterlarda ishlaydi.	operatsionnaya sistema Chrome Legkaya kompyuternaya operatsionnaya sistema Google dlya polzovateley, kotorie vipolnyayut bolshinstvo svoix vichisleniy v Internete; rabotaet na kompyuterax, nachinaya ot netbukov do nastolnix kompyuterov.
churn rate	mijozlarning kamayib ketishi koeffitsiyenti Kompaniya tovarlarini xarid qilmay qo'ygan yoki uning xizmatlaridan foydalanmayotgan mijozlari sonini o'lchash. Firmaning mijozlar bazasi o'sishi yoki kamayishi ko'rsatkichi sifatida foydalaniladi.	koeffitsient utechki klientov Izmerenie kolichestva klientov, kotorie prekratili ispolzovanie uslug ili priobretenie tovarov kompanii. Ispolzuetsya v kachestve pokazatelya rosta ili sokrashcheniya klientskoy bazi firm
classical model of management	boshqarishning klassik modeli Asosiy e'tibor rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish, qarorlar qabul qilish va nazorat kabi funksiyalarga beriladigan boshqarishning an'anaviy tavsifi.	klassicheskaya model upravleniya Traditsionnoe opisaniye upravleniya, na kotorom osnovnoe vnimanie udelyaetsya funktsiyam planirovaniya, organizatsii, koordinatsii, prinyatiya resheniy i kontrolya
click fraud	klikfrod Foydalanuvchi onlayn reklama tugmasini necha marta bosganini hisobga olgan holda mos pul miqdorini to'lashga majburlashga undovchi qalloblik.	klikfrod Moshennichestvo svyazannoe s najatiem onlayn reklami, kotroe vinujdaet polzovatelya oplatu isxodya iz togo, skolko raz on shchyolknul na izobrajenie ob'yavleniya
client	mijoz Mijoz/server arxitekturasiidagi tarmoqda foydalanuvchi kerakli vazifalarni bajarishi uchun tarmoqqa kirish nuqtasi. Odatda bu statsionar kompyuter, ishchi stansiya yoki	klient Tochka vxoda polzovatelya dlya osushchestvleniya trebuemoy funktsii v klient/servernoy seti. Kak pravilo eto nastolnix kompyuter, rabochaya stantsiya ili portativniy kompyuter

	portativ kompyuter.	
client/server computing	mijoz/serverli hisoblashlar Tarmoqda hisoblashlarni bajarish modeli bo‘lib, unda qayta ishlash mijoz va server kompyuterlar o‘rtasida taqsimlanadi va har bir mashinaga vazifalar belgilab beriladiki, u ushbu vazifalarni bajarishni uddalaydi.	klient/servernie vichisleniya. Modeli dlya vichisleniy v seti, na kotorom, obrabotka raspredelyaetsya mejdu klientami i serverami, naznachayutsya funktsii dlya mashini, kotoraya naibolee v sostoyanii vipolnit eti funktsii
cloud computing	bulutli hisoblashlar Masofada joylashgan serverlarda saqlanadigan veb-ilovalarga “bulutli” Internet orqali, ya’ni standart veb-brauzer dasturi orqali murojaat qilish texnologiyasi. Bunday texnologiyada ma’lumotlarni taqsimlangan holda qayta ishlash amalga oshiriladi va unda foydalanuvchiga Internet-servis xizmati sifatida kompyuter resurslari va quvvatlari taqdim etiladi.	oblachnie vichisleniya Veb-prilojeniya, kotorie xranayutsya na udalennix serverax, a dostup k nim osushchestvlyatsya cherez "Oblachniy" Internet, t.e. cherez standartniy veb-brauzer. (Eto texnologiya raspredelennoy obrabotki dannix, v kotoroy kompyuternie resursi i moshchnosti predostavlyayutsya polzovatelyu kak internet-servis).
collaboration	hamkorlik Boshqalar bilan umumiy va muayyan maqsadlarga erishish ushun birgalikda ishlash.	sotrudnichestvo Rabotat s drugimi dlya dostijeniya obshchix i konkretnix tsey.
co-location	birgalikda joylashtirish Veb-saytlar xostingining turi bo‘lib, unda firma o‘z veb-saytini joylashtirish uchun xosting kompaniyasidan jismoniy kompyuter-server sotib oladi yoki uni ijaraga oladi.	sovmestnoe razmeshchenie. Vid xostinga veb-saytov, v kotorom firma pokupaet ili arenduet fizicheskiy kompyuter-server xostingovoy kompanii dlya razmeshcheniya veb-sayta.
communities of practice (COPs)	amaliyotchilar uyushmasi Firmadagi va firmadan tashqaridagi bir xil faoliyat bilan shug‘ullanuvchi hamda o‘z fikr va tajribalari bilan o‘rtoqlashuvchi professionallar hamda xodimlarning norasmiy ijtimoiy tarmog‘i.	soobshchestva praktikov Neformalnie sotsialnie seti professionalov i sotrudnikov vnutri i vne firmi, kotorie imeyut analogichnie raboti, svyazannie s deyatelnostyu i obmenivayutsya svoimi znaniyami
competitive forces model	raqobatchi kuchlar modeli Tashqi ta’sirlarning o‘zaro ta’sirlarini tavsiflovchi model, jumladan, ixtiyoriy tashkilot strategiyasiga va raqobatbardoshligiga ta’sir ko‘rsatuvchi tahdidlar va harakatlar tavsifi.	model konkurentnix sil. Model, ispolzuemaya dlya opisaniya vzaimodeystviya vneshnix vozdeystviy, v chastnosti, ugroz i deystviy, kotorie vliyayut na strategiyu lyuboy organizatsii i konkurentosposobnost

component-based development	komponentalar asosida yaratish Yirik dasturiy tizimlarni mavjud dasturiy komponentalarni birlashtirish asosida yaratish.	razrabotka na osnove komponentov Razrabotka krupnix programmnix sistem putem ob'edineniya uje sushchestvuyushchix programmnix komponentov
computer abuse	kompyuterni suiiste'mol qilish Kompyuter bilan bog'liq bo'lgan qonunga xilof bo'lmagan, biroq axloq talablariga javob bermaydigan amallarni bajarish,	zloupotreblenie kompyuterom Vipolnenie deystviy, svyazannix s kompyuterom, kitorie ne mogut bit nezakonnimi, no schitaetsya neetichnim
computer-aided design	avtomatlashtirilgan loyihalash tizimi Murakkab grafik dasturlardan foydalangan holda loyihani yaratish, tahrirlash jarayonlarini avtomatlashtiruvchi axborot tizimi.	sistemi avtomatizirovannogo proektirovaniya Informatsionnaya sistema, kotoraya avtomatiziruet sozдание i redaktirovanie proekta s ispolzovaniem slojnix graficheskix programm
consumer-to-consumer	iste'molchi-iste'molchi (C2C) Elektron tijoratda tovar va xizmatlar iste'molchisining elektron shaklda boshqa iste'molchilar uchun xizmat ko'rsatishi. Elektron tijoratning bunday usulida ikki iste'molchi o'rtasida bitim tuziladi.	potrebitel-potrebitel (C2C) Elektronnaya kommertsiya potrebitelya tovarov i uslug v elektronnom vide dlya drugix potrebiteley. Takoy sposob osushchestvleniya elektronnoy kommertsii predpolagaet sovershenie sdelok mejdu dvumya potrebitelyami.
consumerization of IT	axborot texnologiyalari konsmerizatsiyasi Tijorat kompaniyalariga iste'mol bozorida yuzaga kelgan yangi axborot texnologiyalarini tarqatish. Ushbu jarayonda kompaniya xodimlariga biznes masalalarini hal qilish uchun iste'mol sinfiga xos qurilmalardan foydalanishga ruxsat beriladi.	konsyumerizatsiya informatsionnix texologiy. Novie informatsionnie texnologii, voznikayushchie na potrebitelskom rinke, kitorie rasprostranyayutsya na kommercheskie organizatsii. Eto protsess, pri kotorom sotrudnikam kompanii pozvolyaetsya ispolzovat ustroystva potrebitelskogo klassa dlya vipolneniya biznes-zadach.
controls	boshqarish Tashkilot mol-mulkini himoya qilishga, undagi yozuvlarning aniqligi va ishonchliligini hamda operativ tarzda boshqarishning standartlariga rioya qilinishini ta'minlovchi barcha usullar, qoidalar va amallar.	upravlenie Vse metodi, pravila i protseduri, obespechivayushchie zashchitu imushchestva organizatsii, tochnost i dostovernost ego zapisey, i operativnogo soblyudeniya standartov upravleniya.

conversion	konversiya (almashtirishlar) Eski tizimdan yangi tizimga o'tish jarayoni.	konversiya (preobrazovaniya). Protsess perexoda ot staroy sistem k novoy sisteme
crowdsourcing	kraudsorsing Biznrs masalalarni hal qilish uchun yirik Internet auditoriyalaridan foydalangan holda maslahatlar olish, bozor bilan teskari aloqa qilish, yangi g'oyalar va yechimlar olish. Xalqning donoligi nazariyasi bilan bog'liq.	kraudsorsing. Ispolzovanie krupnix internet-auditoriy dlya polucheniya sovetov, obratnoy svyazi s rinkom, novix idey i resheniy biznes-zadach. Svyazan s teoriye mudrosti naroda.
culture	madaniyat Tasgkilot qanday mahsulotlar ishlab chiqishi, ularni qanday qilib va qayerda ishlab chiqarishi va ular kimlar uchun ishlab chiqilishi haqidagi asosiy farazlarning to'plami	kultura Nabor osnovnix predpohleniy o tom, chto kakie produkti organizatsiya doljna proizvodit, kak i gde ona doljna ix proizvodit i dlya kogo oni doljni bit proizvedeni.
customer relationship management (CRM)	mijozlar bilan o'zato munosabatlarni boshqarish Biznesning tartib qoidalari va texnologiyalari bo'lib, unda axborot texnologiyalaridan foydalanib, barcha biznes jarayonlar, shu jumladan firmaning mijozlari bilan savdo, marketing va servis xizmatlari sohasidagi o'zaro munosabatlari muvofiqlashtiriladi.	upravlenie vzaimootnosheniyami s klientami Distsiplina biznesa i texnologii, kotoraya ispolzuet informatsionnie sistemi dlya koordinatsii vsekh biznes-protsessov vklyuchaya vzaimodeystvie s klientami firmi v oblasti prodaj, marketinga i servisa.

V.ILOVALAR

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

Ro'yxatga olindi:

№ 190011

2019 yil "30" 08

Institut Kengashining

1-sonli qaarori bilan
TASDIQLAYMAN

2019 yil "30" 08

**DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING
MILLIY TIZIMI**

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	200000	- Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq
Ta'lim sohasi:	230000	- Iqtisod
Ta'lim yo'nalishlari:	5231300	- Pensiya ishi
	5231500	- Baholash ishi
	5232000	- Davlat budjetining g'azna ijrosi
	5232700	- Investitsion loyihalarni moliyalashtirish
	5232800	- Elektron tijorat

Toshkent - 2019

Fan dasturi Toshkent moliya in..... Kengashining 2019_yil
"30" 08 dagi 1 -sonli majlis bayoni bilan tasdiqlangan.

Ushbu "Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi" tanlov fan dasturi Toshkent moliya institutining "Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kadeffrasida ishlab chiqilgan

- Tuzuvchilar:** Mamajanov J. - O'zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasining raisi o'rinbosari (*kadrlar buyurtmachisi*)
Yakubov U. - "Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedراسi mudiri v.v.b., i.f.n., dots. (*tayanch OTMdan*).
Ro'ziev A. - "Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedراسi dosenti, i.f.n. (*tayanch OTMdan*).
- Taqrizchilar:** Alimov R. - Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti proffessori, i.f.d. (*turdosh OTMdan*);
Kenjabaev A. - Toshkent moliya instituti, "Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedراسi professori, i.f.d. (*tayanch OTMdan*).

Fan dasturi institut O'quv-uslibiy Kengashida muhokamadan o'tkazilgan va tavsiya etilgan.

(2019-yil "19" 08 1 -sonli bayonnoma)

Kengash raisi

L.Qo'ziyev

I.O'QUV FANINING DOLZARBLIGI VA OLIY KASBIY TA'LIMNING O'ZGARTIRILISHI O'RNINI

O'zbekiston Respublikasida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini, internet tizimini qo'llash orqali integratsiya jarayonini ta'minlash dolzarb va muhim vazifalarni bajariladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va internet tizimiga asoslangan milliy Davlat xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha elektron hukumat tizimini yaratish, uning barcha imkoniyatlarini ijtimoiy va iqtisodiy, ta'lim, madaniyat, sog'liqni saqlash, kommunal sohalarga tatbiq etish – xalq manfaatlariga xizmat qilishi, mehnat samaradorligini oshirishi, jamiyat uchun yangi imkoniyatlar, qulay shart-sharoitlar yaratishi tajribadan isbotlangan. Shu sababdan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan jamiyat taraqqiyoti poydevorini qurish maqsadida qator qonunlar, hukumat qarorlari qabul qilinib, amalga oshirilishi kerak bo'lgan vazifalar belgilangan.

“Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimi” fani axborotlashtirish, axborotlashgan jamiyat, raqamli iqtisodiyotda interaktiv davlat xizmatlarini ko'rsatish, elektron hukumat milliy tizimini yaratishdagi jahon tajribasi, O'zbekistondagi holati, huquqiy asoslari, rivojlantirish bosqichlari, ahamiyati hamda bevosita milliy tizim bilan ishlash malakalari, ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati hamda shu sohada mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning ustuvor masalalarini qamrab oladi.

Talabalarining ushbu fanni chuqur o'rganishi raqamli iqtisodiyot, axborotlashtirish hamda mamlakatimizda boshqarish va davlat xizmatlarini ko'rsatishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etilganligi to'g'risidagi ko'nikma, malaka va amaliy foydalanish bilimlariga ega bo'lishida muhim o'rin tutadi.

II. O'QUV FANINING MAQSADI VA VAZIFASI

“Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimi” fanining asosiy maqsadi talabalarda davlat boshqaruvi va sub'ektlarga davlat xizmatlarini ko'rsatishda innovatsion usul hamda mexanizmlarni joriy etilganligi, jumladan yagona interaktiv davlat portali va undan foydalanish, hozirgi kungacha bu tizimda ishga tushirilgan loyihalar, bu sohadagi jahon tajribasi, istiqboli to'g'risida fikr yuritish olish yo'nalishida mos nazariy va amaliy bilimlarni, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan bo'yicha talabalar iqtisodiy sohalardagi axborot tizim va texnologiyalari to'g'risidagi bilimlarga, komyuyuter texnika va tarmoqlari, shuningdek, Internet tarmog'ida ishlash va undan samarali va undan foydalanishi etikasi, axborot madaniyatiga ega bo'lishlari va o'zlashtirishlari lozim bo'lib, bilim, ko'nikma va malakasiga quyidagi talablar qo'yiladi.

Talaba:

- iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalarini yaratish tamoyillari;
- iqtisodiy masalalarni yechishda zamonaviy texnik va dasturiy ta'minotdan foydalanish va samarali yechimlarini topish;
- kommunikatsiya va tarmoq texnologiyalari;
- davlat va hukumat boshqaruvi hamda xizmatlari;

– axborotlashtirish, elektron hukumat, interaktiv davlat xizmatlari va axborot kommunikatsiya texnologiyalari sohasida qabul qilingan huquqiy-me'yoriy hujjatlar;

– davlat va hukumat boshqaruvi hamda xizmatlarida joriy etilayotgan axborot-kommunikatsiya tizimlari va texnologiyalari **haqida tasavvurga ega bo'lishi;**

- komyuyuterdan samarali foydalanish, axborot madaniyati va Internetdan foydalanish etikasi, axborot xavfsizligi;

– kompyuter tarmoqlari va umumiy yo'naltishdagi dasturiy ta'minotlarini **bilishi va ulardan foydalana olishi;**

- davlat tizimi va turli tashkilotlarda, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarda axborot-kommunikatsiya tizimlari va texnologiyalarini qo'llash masalalari;

– axborot tizimlari va texnologiyalarining funksional imkoniyatlarini foydalanish;

- axborot tizimlari va texnologiyalari yordamida turli ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga vaziyatdan kelib chiqqan holda samarali va optimal yechimlardan kelib chiqqan holda qo'llash **ko'nikmalariga ega bo'lishi;**

- davlat boshqaruvi va xizmatlarida joriy etilgan axborot tizimlari va texnologiyalari, xizmat axborotlarni olishni shakllantirish, guruhlash va tahlil qilish, tahlil qilish **malakalariga ega bo'lishi kerak.**

III. FANNI O'QITISHDA INNOVASION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI HAMDA O'QUV MASHG'ULOTLARINI LOYIHALASH

Fanni o'qitishda interfaol, kommunikativ, yuerseyutiv yondashuvlardan maksimal darajada foydalanish, o'quv adabiyotlaridan tashqari autentik materiallar: audio, video, jurnallar, internet manbalaridan o'zlashtirilgan bilimlar majmuasini amaliyotda kuzatilayotgan dalil va hodisalarga bog'lay olish, olingan natijalarni baholash, tahlil qilish orqali kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilim, malaka va komyuetensiyalarni innovasion tafakkur layoqati negizida shakllantirishga alohida e'tibor qaratish talab etiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, o'quv mashg'ulotlarini loyihalash jarayonida:

- mezonni tanlash;

- o'quv maqsadlarini toifalash;

- o'quv materiallarini modullashtirish;

- ularni o'rganish, tahlil qilish va qayta ishlash;

- o'rganish natijalarini aniqlash kabi omillarga qaratish orqali ta'lim oluvchida nazariy bilimlar yuuxta egallanishi hamda ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini shakllantirish, mustaqil ta'limni samarali tashkil etish talab etiladi.

IV. ASOSIY NAZARIY QISM

(MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

1-modul. Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi

1-mavzu. "Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimi" faniga kirish

Fan predmeti, maqsad va vazifalari. Davlat xizmatlarini ko'rsatishda axborotlashtirish milliy tizimi. Taraqqiyotning hozirgi bosqichida axborotlashgan jamiyat va axborotlar ahamiyati. Davlat boshqaruviga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining kirib kelishi.

2-mavzu. Jamiyat taraqqiyotida axborotlashganlik ahamiyati

Axborotlashgan jamiyat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari natijasida kirib kelgan zamonaviy taraqqiyotning eng rivojlangan fazasi. Axborotlashgan jamiyatni shakllanishi va rivojlanishining asosiy holatlari. Axborotlashgan jamiyatning bosh maqsadi. Axborotlashgan jamiyat istiqbolining asosiy xususiyatlari. Axborotlashgan jamiyatga xos jihatlari. Axborotlashgan jamiyatning ijobiy va salbiy tomonlari. Raqamli iqtisodiyot jamiyat rivojlanishining yuqori bosqichi. Raqamlashtirish tufayli tubdan o'zgaradigan iqtisodiyot va davlat boshqaruvining xususiy institusional maydonini tahlil va tadqiq qilish alohida ahamiyati.

3-mavzu. O'zbekistonda axborotlashtirishning me'yoriy-huquqiy asoslari

Axborotlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)dan keng ko'lamli foydalanish tufayli jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotida axborot va bilimlardan foydalanish samaradorligi oshishi. O'zbekiston Respublikasida davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati.

4-mavzu. O'zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish yo'nalishlari

Axborot resurslari ularni yaratuvchilardan ajratib olingan, moddiy tashuvchilarda joylashgan va jamiyat foydalanishi uchun mo'ljallangan barcha bilimlar hajmidir. Axborotlashtirish — yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayon. O'zbekiston Respublikasida mavjud axborotlar bozori. Davlat axborot resurslari tashkil etish yo'nalishlari. Tashqi va ichki axborotlardan shakllangan axborot resurslari.

5-mavzu. Davlat xizmatlarini shakllantirishning nazariy masalalari

"Elektron hukumat" atama va konsepyusiyalarini yuaydo bo'lishi hamda asosiy holatlari. O'zaro hamkorlik turi bo'yicha "Elektron hukumat" modellari. G2C/C2G Davlat-fuqarolar. Elektron hukumat arxitekturasi komyuonentlari.

Elektron hukumatning yechishi lozim bo'lgan muammolaridan biri raqamli tengsizlik.

6-mavzu. Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar

Dunyodagi ko'yulab mamlakat hukumatlari tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan intensiv foydalanishi. Inglizcha electronic government so'zlari hukumatga faoliyat sub'ektlari emas, davlat hukumati organlarining faoliyati shakl va usullariga taalluqli. Dunyo mamlakatlari axborot texnologiyalari sohasi davlat dasturlari tadqiqi.

7-mavzu. O'zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi

Davlat xizmatlari ko'rsatishga doir faoliyatini, idoralararo elektron hamkorlik qilishni ta'minlashga qaratilgan tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimi. Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi. UZINFOCOM komyuyuter va axborot texnologiyalarini rivojlantirish va joriy etish markazi. Davlat axborot resurslari.

8-mavzu. Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida

Davlat boshqaruvi ma'nosida jamiyatni rivojlantirish global munosabatlari. Davlat hokimiyati qonunchilik, ijrochi va boshqaruv organlari elektron xizmat ko'rsatish sohasi raqamli iqtisodiyot tizimining asosiy tashkiliy-texnik tashkil etuvchisi. Elektron hukumat asosiy modellari. Elektron hukumat asosiy modellarining taqqoslama tasniflari.

9-mavzu. O'zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari

O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali. O'zbekiston Respublikasi normativ hujjatlar muhokamasi. O'zbekiston Respublikasi ochiq ma'lumotlar portali. O'zbekiston Respublika Prezidenti virtual qabulxonasi.

10-mavzu. Kommunal to'lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar

"Bir darcha" tamoyili asosida kommunal xizmatlarni interaktiv tarzda ko'rsatish. Billing to'lov tizimi. Kommunal to'lovlari onlayn xizmatlari portali. Gaz iste'moli to'lovlari onlayn xizmatlari. Elektr energiyasi uchun to'lovlari onlayn xizmatlari.

11-mavzu. Mobil va onlayn to'lov tizimlari

USSD-so'rovlar xizmati. Mobil va onlayn to'lov tizimlari. Uzcard banklararo to'lov tizimi. Yagona UmumRespublika Protessing Markazi. "CLICK" tizimi – bu mobil banking tizimi. MBank mobil ilovasi. "U-PAY" tizimining asosiy ustunligi. Uzcard Online yulastik kartochkadagi yuullarni boshqarish vositasi.

12-mavzu. Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari

O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi. Tizimdan foydalanish qoidalari. Taqdim etilayotgan qulaylik va imkoniyatlar. Qonun, me’yoriy hujjatlarni izlash. Joriy hujjatni to‘yulamga qo‘shish.

13-mavzu. Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari

Aholi va tadbirkorlik sub’ektlariga taqdim etilayotgan interaktiv davlat soliq xizmati. Xizmatlar yo‘nalishlari guruhi. Fuqarolarga hisoblangan sug‘urta badallari. ERI kalitining sertifikatini. ERI kalitini olish tartibi.

V. AMALIY MASHG‘ULOTLARLAR BO‘YICHA KO‘RSATMA VA TAVSIYALAR

Amaliy mashg‘ulotlarini o‘tkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilinadi:

- amaliy mashg‘ulotlarining maqsadini aniq belgilab olish;
- o‘qituvchining innovasion yuedagogik faoliyati bo‘yicha bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyatlariga talabalarda qiziqish uyg‘otish;
- talabada natijani mustaqil ravishda qo‘lga kiritish imkoniyatini ta’minlash;
- talabani nazariy-metodik jihatdan tayyorlash;
- amaliy mashg‘ulotlar nafaqat aniq mavzu bo‘yicha bilimlarni yakunlash, balki talabalarni tarbiyalash manbai hamdir.

Amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1- modul. Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy

1. Fan predmeti, maqsad va vazifalari
2. Axborotlashgan jamiyat va axborotlar ahamiyati
3. Davlat boshqaruviga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining kirib kelishi
4. Axborotlashgan jamiyatni shakllanishi va rivojlanishining asosiy holatlari
5. Axborotlashgan jamiyatga xos jihatlar
6. Raqamlashtirish tufayli tubdan o‘zgaradigan iqtisodiyot va davlat boshqaruvining xususiy institusional maydonini tahlil va tadqiq qilishni ahamiyati
7. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotida axborot va bilimlardan foydalanish samaradorligining oshishi
8. Davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati
9. Axborot resurslari
10. Yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirish
11. Davlat axborot resurslari tashkil etish yo‘nalishlari
12. Tashqi va ichki axborotlardan shakllangan axborot resurslari
13. “Elektron hukumat” atama va konsepyusiyalarini paydo bo‘lishi hamda asosiy holatlari

14. O‘zaro hamkorlik “Elektron hukumat” modellari
15. Elektron hukumat arxitekturasi komyuonentlari
16. Raqamli tengsizlik
17. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan intensiv foydalanishi
18. Davlat xizmatlari ko‘rsatishga doir tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimi
19. UZINFOCOM komyuyuter va axborot texnologiyalarini rivojlantirish va joriy etish markazi
20. Davlat axborot resurslari
21. Davlat xizmati elektron xizmat ko‘rsatish sohasi raqamli iqtisodiyot tizimining asosiy tashkiliy-texnik tashkil etuvchisi. Elektron hukumat asosiy modellarining taqqoslama tasniflari.
22. Hukumat portali
23. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali
24. Kommunal xizmatlarga to‘lovlarni interaktiv tarzda amalga oshirish
25. Billing to‘lov tizimi
26. USSD-so‘rovlar xizmati
27. Mobil va onlayn to‘lov tizimlari
28. Uzcard banklararo to‘lov tizimi
29. Protsessing Markazi
30. CLICK tizimi
31. MBank mobil ilovasi
32. U-PAY tizimi
33. Kommunal to‘lovlari onlayn xizmatlari portali
34. Gaz iste‘moli to‘lovlari onlayn xizmatlari
35. Elektr energiyasi uchun to‘lovlar onlayn xizmatlari
36. Lex.uz, norma.uz ma‘lumotlari milliy bazasi
37. Joriy hujjatni to‘plamga qo‘shish
38. Interaktiv davlat soliq xizmati
39. Xizmatlar yo‘nalishlari guruhi
40. ERI kaliti olish tartibi

Amaliy mashg‘ulot mavzularida fanning ishchi o‘quv dasturini ishlab chiqishda qo‘shimcha va o‘zgartirishlar kiritilishi mumkin.

Amaliy mashg‘ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyalarda bir akademguruhga bir o‘qituvchi tomonidan olib boriladi. Mashg‘ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o‘tilishi, mos ravishda pedogogik va axborot texnologiyalarini qo‘llanilishi maqsadga muvofiq.

VI. MUSTAQIL TA’LIM

Mustaqil ta’lim mavzulari kafedra yig‘ilishida tasdiqlanadi va fanning ishchi o‘quv dasturida keltirib o‘tiladi. Tavsiya etilayotgan mustaqil ta’lim mavzulari:

1-modul. Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi

1. Mamlakatni axborotlashtirish jarayonida davlat boshqaruv tizimiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi
 2. O‘zbekiston Respublikasida axborotlashgan jamiyatga o‘tish
 3. Axborotlashgan jamiyatning ijobiy va salbiy tomonlari
 4. Raqamli iqtisodiyot jamiyat rivojlanishining yuqori bosqichi
 5. O‘zbekiston Respublikasida axborotlashtirish bosqichlari
 6. O‘zbekiston Respublikasida mavjud axborotlar bozori
 7. Davlat axborot resurslari tashkil etish yo‘nalishlari
 8. Elektron hukumat arxitekturasi komyuonentlari
 9. Raqamli tengsizlik muammolari
 10. Dunyo mamlakatlarining axborot texnologiyalari sohasida davlat dasturlari tadqiqi
 11. Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi
 12. UZINFOCOM komyuyuter va axborot texnologiyalarini rivojlantirish hamda joriy etish
 13. Davlat axborot resurslari.
 14. Davlat boshqaruvi ma’nosida jamiyatni rivojlantirish global munosabatlari
 15. Davlat hokimiyati qonunchilik, ijrochi va boshqaruv organlari elektron xizmat ko‘rsatish sohasi, raqamli iqtisodiyot tizimining asosiy tashkiliy-texnik tashkil etuvchisi
 16. O‘zbekiston Respublikasi normativ hujjatlar muhokamasi
 17. O‘zbekiston Respublikasi ochiq ma’lumotlar portali
 18. O‘zbekiston Respublika Prezidentini virtual qabulxonasi
 19. “Bir darcha” tamoyili asosida kommunal xizmatlarni interaktiv tarzda ko‘rsatish
 20. Qonun, me’yoriy hujjatlarni izlash
 21. Aholi va tadbirkorlik sub’ektlariga taqdim etilayotgan interaktiv davlat soliq xizmati
 22. ERI kalitining sertifikatini
- Fanning ishchi o‘quv dasturini ishlab chiqishda mustaqil ta’lim va mustaqil ish mavzulariga qo‘shimcha va o‘zgartirishlar kiritilishi mumkin.
- Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan elektron va referat ko‘rinishida ishlanma tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

VII. FAN BO‘YICHA KURS ISHI

Fan bo‘yicha kurs ishlari o‘quv rejada ko‘zda tutilmagan.

VIII. ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar

1. A.T.Kenjabayev, M.M.Ikramov, A.A.Allanazarov. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. O‘quv-qo‘llanma.T.-“O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti”. 2017.- 408 bet.

2. Kompyuter savodhonligi va davlat electron xizmatlaridan foydalanish. O'quv qo'llanma. Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti qoshidagi "Elektron hukumat" o'quv markazi. Tuzuvchilar: S.M.Gafurov, E.S.Bobojonov, S.B.Rajabov. 2017y. -127 bet.

3. Kenneth C.Loudon, Jane P.Loudon. Management Information Systems. New York, 2016. Page 669.

Qo'shimcha adabiyotlar

4. O'zbekiston Respublikasining "Elektron hukumat to'g'risida"gi qonuni. Toshkent sh., 09.12.2015y., O'RQ-395-son.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947- sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 19 fevraldagi PF-5349-sonli "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 3 iyuldagi "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3832-sonli Qarori.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 21 noyabr sanadagi PQ-4022-sonli "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish maqsadida raqamli infratuzilmani yanada modernizasiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 13 dekabrda PF-5598-sonli "O'zbekiston Respublikasi davlat boshqaruviga raqamli iqtisodiyot, elektron hukumat hamda axborot tizimlarini joriy etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni.

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 18 maydagi PQ-4321-sonli "Raqamli iqtisodiyot va «elektron hukumat» tizimi infratuzilmalarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

11. Анализ мирового опыта развития промышленности и подходов к цифровой трансформации промышленности государств-членов Евразийского экономического союза / Информационно-аналитический отчет YeEK. - M.: YeEK. - 2017. - 116 str.

Internet saytlari

12. www.gov.uz. – (O'zbekiston Respublikasi xukumat portali)

13. www.my.gov.uz – (Davlat interaktiv xizmatlari portali).

14. www.lex.uz – (O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi).

15. www.udemy.com – (Ochiq kodli ommaviy on-line kursi).

16. www.KhanAcademiya.com – (Ochiq kodli ommaviy on-line kursi).

17. www.catback.ru – (Iqtisodga oid o'quv materiallari va ilmiy jurnallar).

18. www.mf.uz - O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi sayti.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

O'quv-uslubiy bo'lim tomonidan
ro'yxatga olindi:

№ 190705
2019 yil "30" 08

"TASDIQLAYMAN"

Toshkent moliya instituti
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
LN. Qo'ziyev
2019 yil "30" 08

DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING MILLIY
TIZIMI

ISHCHI O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200000	– Ijtimoiy soha, iqtisod va huquq
Ta'lim sohasi:	230000	– Iqtisod
Ta'lim yo'nalishlari:	5231300	– Pensiya ishi
	5231500	– Baholash ishi
	5232000	– Davlat budjetining g'azna ijrosi
	5232700	– Investitsion loyihalarni moliyalashtirish
	5232800	– Elektron tijorat

Toshkent – 2019

Fanning ishchi o'quv dasturi Toshkent moliya instituti Kengashining 2019 yil "30", 08 dagi 1 -sonli buyrug'i (buyruqning ___ -ilovasi) bilan tasdiqlangan "Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi" Fan dasturi asosida tayyorlangan.

Tuzuvchilar:

- Mamajanov J. O'zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasining raisi o'rinbosari (*kadrlar buyurtmachisi*)
- A.Ro'ziyev - TMI, "Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedrasida dotsenti, i.f.n.; (*tayanch OTMdan.*)
- U.Asrayev - TMI, "Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedrasida katta o'qituvchisi. (*tayanch OTMdan.*)

Taqrizchilar:

- R.Alimov - TDIU, "Ekonometrika" kafedrasida professori, iqtisod fanlari doktori (*turdosh OTMdan.*)
- A.Kenjabayev - TMI, "Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedrasida professori, i.f.d. (*tayanch OTMdan.*)

Fanning ishchi o'quv dasturi kafedraning 2019 yil "2" 08 dagi 2 -sonli majlisida muhokama etilib, "Byudjet hisobi va g'aznachilik" fakultet Kengashida ko'rib chiqishga tavsiya qilingan.

"Elektron tijorat va raqamli iqtisodiyot" kafedrasida mudiri

2019 yil "8" 08 i.f.n., dots. U.Yakubov

Fanning ishchi o'quv dasturi "Byudjet hisobi va g'aznachilik" fakulteti Kengashinin 2019 yil "17" 08 dagi 1 -sonli majlisida muhokama etilib, O'quv-uslubiy Kengashida ko'rib chiqishga tavsiya qilingan.

"Byudjet hisobi va g'aznachilik" fakulteti dekani

2019 yil "17" 08 i.f.n., dots. U.Ortiqov

Fanning ishchi o'quv dasturi institut O'quv-uslubiy Kengashining 2019 yil "19" 08 dagi "1" -sonli majlisida muhokama etilib, institut Kengashida ko'rib chiqishga tavsiya qilingan.

Kengash kotibi:

2019 yil "20" 08 i.f.n., dots. T.M.Baymuratov

Kirish

Harakatlar strategiyasida nazarda tutilgan O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlarini amalga oshirish jarayonida iqtisodiyotni zamonaviy axborot kommunikatsiya va raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishni ta‘minlash imkoni oshdi.

O‘zbekiston Respublikasida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini, internet tizimini qo‘llash orqali integratsiya jarayonini ta‘minlash dolzarb va muhim vazifalardan sanaladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va internet tizimiga asoslangan milliy Davlat xizmatlarini ko‘rsatish bo‘yicha elektron hukumat tizimini yaratilishi, uning barcha imkoniyatlarini ijtimoiy va iqtisodiy, ta‘lim, madaniyat, sog‘liqni saqlash, kommunal sohalarga tatbiqetish–xalq manfaatlarig xizmat qilishi, mehnat samaradorligini oshirishi, jamiyat uchun yangi imkoniyatlar, qulay shart-sharoitlar yaratishi tajribadan isbotlangan. Shu sababdan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan jamiyat taraqqiyoti poydevorini qurish maqsadida qator qonunlar, hukumat qarorlari qabul qilinib, amalga oshirilishi kerak bo‘lgan vazifalar belgilangan.

«Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi» fanining mazkur ishchi o‘quv dasturi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli Farmoni, 2017 yil 20 apreldagi “Oliy ta‘lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2909-sonli Qarori, 2017 yil 27 iyuldagi “Oliy ma‘lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-3151-son Qarori hamda 2018 yil 5 iyundagi “Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta‘minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-3775-sonli Qarorlarining asosiy qoidalariga muvofiq ishlab chiqilgan va unda «Iqtisodiyot nazariyasi» fanini o‘qitishda zarur bo‘lgan asosiy jihatlar yoritilgan.

I. O‘quv fanning dolzarbligi va oliy kasbiy ta‘limdagi o‘rni

“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” fani axborotlashtirish, axborotlashgan jamiyat, raqamli iqtisodiyotda interaktiv davlat xizmatlarini ko‘rsatish, elektron hukumat milliy tizimini yaratishdagi jahon tajribasi, O‘zbekistondagi holati, huquqiy asoslari, rivojlantirish bosqichlari, ahamiyati hamda bevosita milliy tizim bilan ishlash malakalari, ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati hamda shu sohada mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning ustuvor masalalarini qamrab oladi.

Talabalarning ushbu fanni chuqur o‘rganishi davlat xizmatlari ko‘rsatish

milliy tizimini yaratilishi, O‘zbekiston Respublikasida axborotlashtirish jarayonlari, axborotlashgan jamiyatni rivojlantirish jarayonlari, raqamli iqtisodiyot, yagona interaktiv davlat portali, davlat portalini rivojlantirish va takomillashtirishda mamlakatda qabul qilingan me‘yoriy-huquqiy hujjatlar, milliy tizimda ishlash malakalarini o‘rganishda, shuningdek, fuqarolarga bu davlat xizmat ko‘rsatish milliy tizimidan samarali foydalanishni targ‘ib qilishda xizmat qiladi.

II. O‘quv fanning maqsadi va vazifasi

Fanning maqsadi– “Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” fanining asosiy maqsadi talabalarda davlat boshqaruvi va sub’ektlarga davlat xizmatlarini ko‘rsatishda innovasion usul hamda mexanizmlarni joriy etilganligi, jumladan yagona interaktiv davlat portali va undan foydalanish, hozirgi kungacha bu tizimda ishga tushirilgan loyihalar, bu sohadagi jahon tajribasi, istiqboli to‘g‘risida fikr yurita olish yo‘nalishida mos nazariy va amaliy bilimlarni, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat.

Fanning vazifasi – zamonaviy axborot kommunikatsion va raqamli texnologiyalardan foydalangan holda davlat xizmatlarini ko‘rsatayotgan milliy tizim, tashkil etuvchi komponentlari, masalalari asoslaridan nazariy va amaliy bilimlarni o‘rgatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan bo‘yicha talabalar davlat boshqaruvirdagi axborot tizimlari to‘g‘risidagi bilimlarga, Internet tarmog‘i orqali davlat xizmatlarini olish va xizmat ko‘rsatish milliy tizimidan samarali foydalanish malakalariga ega bo‘lishi, etika va axborot madaniyati kabi tushunchalarni o‘zlashtirishlari lozim bo‘lib, bilim, ko‘nikma va malakasiga quyidagi talablar qo‘yiladi.

Talaba:

- davlat xizmatlari ko‘rsatish milliy tizimini shakllantirish tamoyillari;
- davlat xizmatlari milliy tizimidan foydalanishda zarur bo‘lgan texnik va dasturiy vositalar;
- davlat va interaktiv xizmatlar portali, kommunikatsiya va Internet tarmog‘i;
- davlat va hukumat boshqaruvi hamda xizmatlari;
- axborotlashtirish, elektron hukumat, interaktiv davlat xizmatlari va axborot kommunikatsiya texnologiyalari sohasida qabul qilingan huquqiy-me‘yoriy hujjatlar;
- davlat va hukumat boshqaruvi hamda xizmatlarida joriy etilayotgan axborot-kommunikatsiya tizimlari haqida tasavvurga ega bo‘lishi;
- Internet va kompyuterdan samarali foydalanish, axborot madaniyati va Internetdan foydalanish qoida va etikasi, axborot xavfsizligi tamoyillarini bilishi va ulardan foydalana olishi;
- davlat boshqaruvda, tashkilot va organlarida joriy etilgan axborot tizimlari, davlat xizmatlarini ko‘rsatishda axborot-kommunikatsiya tizimlarini qo‘llash sohalari;

- axborot tizimlari va texnologiyalarining funksional imkoniyatlari va ulardan oqilona foydalanish;
- turli vaziyatdan kelib chiqqan holda samarali va maqsadsli qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishi;
- davlat boshqaruvi va xizmatlarida joriy etilgan axborot tizimlari va texnologiyalari, xizmat axborotlarini olishni shakllantirish, guruhlash va tahlil qilish malakalariga ega bo'lishi kerak.

III. FANNI O'QITISHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI HAMDA O'QUV MASHG'ULOTLARINI LOYIHALASH

Fanni o'qitishda interfaol, kommunikativ, pertseptiv yondashuvlardan maksimal darajada foydalanish, o'quv adabiyotlaridan tashqari autentik materiallar: audio, video, jurnallar, internet manbalaridan o'zlashtirilgan bilimlar majmuasini amaliyotda kuzatilayotgan dalil va hodisalarga bog'lay olish, olingan natijalarni baholash, tahlil qilish orqali kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilim, malaka va kompetentsiyalarni innovatsion tafakkur layoqati negizida shakllantirishga alohida e'tibor qaratish talab etiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, o'quv mashg'ulotlarini loyihalash jarayonida:

- mezonni tanlash;
- o'quv maqsadlarini toifalash;
- o'quv materiallarini modullashtirish;
- ularni o'rganish, tahlil qilish va qayta ishlash;
- o'rganish natijalarini aniqlash kabi omillarga qaratish orqali ta'lim oluvchida nazariy bilimlar puxta egallanishi hamda ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmasini shakllantirish, mustaqil ta'limni samarali tashkil etish talab etiladi.

5230600 –“Moliya”, 5230700–“Bank ishi” , 5230800–“Soliqdfk va soliqqa tortish”, 5230900–“Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar bo'yicha”, 5231200–“Sug'urta ishi”, 5231300–“Pensiya ishi”,5231500–“Baholash ishi”, 5232000–“Davlat budjetining g'azna ijrosi”,5232100–“Korporativ moliya”, 5232700–“Investitsion loyihalarni moliyalashtirish”, 5232800–“Elektron tijorat”ta'lim yo'nalishlarida “Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi” fanidan o'tiladigan mavzular va ular bo'yicha mashg'ulot turlariga ajratilgansoatlar hajmining taqsimoti

t/r	Fan mavzularining nomi	Jami	Shu jumladan:		
			ma'ruza	amaliy mashg'ulot	mustaqil ta'lim
1-modul. Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimini qurish					
1.	“Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimi” faniga kirish	6	2	2	2
2.	Jamiyat taraqqiyotida axborotlashganlik ahamiyati	6	2	2	2
3	O'zbekistonda axborotlashtirishning me'yoriy-	8	2	2	4

	huquqiy asoslari				
4.	<u>O‘zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish yo‘nalishlari</u>	8	2	2	4
5.	Davlat xizmatlarini shakllantirishning nazariy masalalari	8	2	2	4
6.	Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar	8	2	2	4
7.	O‘zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi	8	2	2	4
2-modul. O‘zbekistonda interaktiv innovasion davlat xizmatlari milliy tizimini joriy etilishi					
8	Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida	8	2	2	4
9	O‘zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari	8	2	2	4
10	Kommunal to‘lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar	8	2	2	4
11	Mobil va onlayn to‘lov tizimlari	8	2	2	4
12	Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari	8	2	2	4
13-14	Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari	12	4	4	4
Jami		104	28	28	48

ASOSIY QISM

1. Fanning nazariy mashg‘ulotlari mazmuni

1- modul. Davlat xizmatlarini ko‘rsatish milliy tizimini qurish

1-mavzu. Davlat xizmatlarini ko‘rsatish milliy tizimi faniga kirish

“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” fani axborotlashtirish, axborotlashgan jamiyat, raqamli iqtisodiyotda interaktiv davlat xizmatlarini ko‘rsatish elektron hukumat milliy tizimini yaratishdagi jahon tajribasi, O‘zbekistondagi holati, huquqiy asoslari, rivojlantirish bosqichlari tahlili va an‘analari, ahamiyati hamda bevosita milliy tizim bilan ishlash malakalari, ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati hamda shu sohada mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning ustuvor masalalarini qamrab oladi.

“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” fanining asosiy maqsadi talabalarda davlat boshqaruvi va sub‘ektlarga davlat xizmatlarini ko‘rsatishda innovatsion usul va mexanizmlarni joriy etilganligi, jumladan, yagona interaktiv davlat portali va undan foydalanish, hozirgi kungacha bu tizimda ishga tushirilgan loyihalar, bu sohada jahon tajribasi, istiqboli to‘g‘risida fikr yurita olish yo‘nalishida mos nazariy va amaliy bilimlarni, ko‘nikma va malakalarni

shakllantirishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi aholisining hammasi ham bu haqda to‘liq ma’lumotga ega bo‘lmasada, vaqt o‘tishi bilan ushbu tizim jamiyat hayotining butun jabhasini qamrab olishini dunyo tajribasi ko‘rsatmoqda. Shu munsoabat bilan aholini kompyuter savodxonligini oshirish, uning davlat elektron va interaktiv xizmatlaridan foydalanishga o‘rgatish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida ko‘nikmalarga ega bo‘lishi uchun o‘qitish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda.

Elektron hukumat tizimi idoralararo darajada davlat muassasalari o‘rtasida axborot almashish samaradorligini hamda joylarda rejalashtirish va boshqaruvning sifatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Jamoatchilik fikrini muntazam monitoring etib borish hamda unga ta’sir ko‘rsatish imkonini beradi.

Elektron hukumatxalq bilan muloqot uchun qo‘shimcha mexanizmlarni yaratish, davlat organlari faoliyatining samaradorligi, tezkorligi hamda shaffofligini ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, ijro-intizomini yanada mustahkamlaydi. Har qanday mamlakatda milliy ma’lumotlar bazasi hamda elektron reestrlar elektron hukumat faoliyatining asosiy jihatlari hisoblanadi. Bu mexanizmlar jismoniy va yuridik shaxslar, avtomobil transporti, ko‘chmas mulk, davlat xizmatlari to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tizimlashtirish imkonini beradi.

Turli idoralar axborot tizimlari o‘rtasida elektron hamkorlikka o‘tilishi aynan elektron hukumatning shakllanish jarayoni sanaladi. O‘zbekiston Respublikasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan davlat boshqaruv organlarida samarali foydalanish, jamiyatning barcha qatlamlariga keng qamrovli elektron xizmatlarni ko‘rsatish va sharoitlar yaratmoqda.

Elektron hukumat tizimini yaratish arzon va samarali ma’muriy boshqaruvga olib kelishi bilan jamiyat va davlat o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni tubdan o‘zgartiradi, buning natijasida hokimiyatning xalq oldidagi mas’uliyati oshadi.

2-mavzu. Jamiyat taraqqiyotida axborotlashganlik ahamiyati

Axborotlashgan jamiyat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari natijasida kirib kelgan zamonaviy taraqqiyotning eng rivojlangan fazasi. Axborotlashgan jamiyatni shakllanishi va rivojlanishining asosiy holatlari. Axborotlashgan jamiyatning bosh maqsadi. Axborotlashgan jamiyat istiqbolining asosiy xususiyatlari. Axborotlashgan jamiyatga xos jihatlari. Axborotlashgan jamiyatning ijobiy va salbiy tomonlari. Raqamli iqtisodiyot jamiyat rivojlanishining yuqori bosqichi. Raqamlashtirish tufayli tubdan o‘zgaradigan iqtisodiyot va davlat boshqaruvining xususiy institusional maydonini tahlil va tadqiq qilish alohida ahamiyati.

3-mavzu. O‘zbekistonda axborotlashtirishning me’yoriy-huquqiy asoslari

Axborotlashtirish. Davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati O‘zbekiston hukumati axborotlashtirishga iqtisodiy rivojlanish va aholining

turmush darajasini oshirishning strategik ustuvor yoʻnalishi sifatida qaramoqda. “Axborot erkinligi printsiplari va kafolatlari toʻgʻrisida”gi qonuni. “Axborotlashtirish toʻgʻrisida”gi qonun. “Elektron raqamli imzo toʻgʻrisida”gi qonun. “Elektron hujjat aylanishi toʻgʻrisida”gi qonun. “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi toʻgʻrisida”gi qonun. “Bir darcha” printsiipi. Elektron hukumat sohasini davlat tomonidan tartibga solish. Oʻzbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlan tirish vazirligi.

2013-2020-yillarda Oʻzbekistonda telekommu- nikatsiya texnologiyalari, aloqa infrastrukturasi va tarmogʻini rivojlantirish dasturi. “Elektron hukumat” tizimining axborot tizimlari komplekslari va maʼlumotlar bazalarini yaratish boʻyicha loyiha va chora-tadbirlar.

Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005yil 26sentabrdagi “Elektron raqamli imzodan foydalanish sohasida normativ- huquqiy bazani takomillashtirish toʻgʻrisida”gi 215-sonli qarori.

Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2005yil 22noyabrdagi “Axborotlashtirish sohasida normativ-huquqiy bazani takomillashtirish toʻgʻrisida” 256-sonli qarori, “Axborotlashtirish toʻgʻrisida”gi qonun ijrosini taʼminlash, axborotlashtirish sohasidagi meʼyoriy-huquqiy bazani takomillashtirish va davlat axborot resurslarini shakllantirish, davlat organlarining axborot tizimini barpo etish uchun shart-sharoit yaratish maqsadida qabul qilingan. Unda Davlat axborot resurslarini shakllantirish tartibi toʻgʻrisidagi va Davlat organlarining axborot tizimlarini tashkil etish tartibi toʻgʻrisidagi Nizomlar tasdiqlangan hamda birinchi Nizomning ilovasida Davlat organining rasmiy saytiga qoʻyiladigan asosiy talablar.

Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2006yil 20fevraldagi “Davlat axborot resurslari hamda ularni shakllantirish, ulardan foydalanish va ularni qoʻllab-quvvatlash uchun masʼul boʻlgan davlat organlari roʻyxatini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi 27-sonli qarori respublikada davlat axborot resurslarini shakllantirishga yoʻnaltirilgan. Oʻzbekistonda elektron hukumat tizimini yanada rivojlantirish maqsadida, maxsus markazlar –“Elektron hukumat tizimini rivojlantirish markazi” hamda “Axborot xavfsizligini taʼminlash markazi”ni tashkil etish belgilangan.

“Elektron hukumat” tizimining jismoniy va yuridik shaxslar markaziy maʼlumotlar bazalarini shakllantirish va yuritish tartibi toʻgʻrisidagi va “Elektron hukumat” tizimi foydalanuvchilarini identifikasiyalashning yagona axborot tizimi toʻgʻrisidagi nizomlar.

2013-2020-yillarda Oʻzbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi amalga oshirilishini muvofiqlashtirish Respublika komissiyasi. Oʻzbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi mazkur komissiyaning ishchi organi.

4-mavzu. Oʻzbekistonda axborot resurslarini shakllantirish yoʻnalishlari

Axborot resurslari. O‘zbekiston Respublikasida mavjud axborotlar bozori. Davlat axborot resurslari tashkil etish yo‘nalishlari. Tashqi va ichki axborotlardan shakllangan axborot resurslari. Alohida insonlar, guruhlar, jamoa va tashkilotlarning faoliyati ularning axborotlashganlik darajasiga va mavjud axborotlardan samarali foydalanish xususiyatlariga bog‘liq.

Hozirgi davr axborot oqimlari hajmi tez sur‘atlarda o‘sib borish jihatlari bilan xususiyatlanadi. Bozoriy munosabatlar ma‘lumotlarning o‘z vaqtida olinishiga, to‘g‘riligiga, to‘laligiga va saqlanishiga juda katta talablar qo‘yadi va bularsiz moliya-kredit, investitsion va marketing faoliyatining samarali rivojlanishi mumkin emas. Axborot resurslariga axborot tizimi ega bo‘lgan barcha axborotlar hajmi.

Axborot resurslari jismoniy, xuquqiy shaxslar va davlat orasidagi munosabatlar ob‘ekti bo‘lib hisoblanadi va boshqa resurslar kabi qonunlar himoyasida bo‘ladi. **Axborotlashtirish** — yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni.

Informatikaga tegishli ravishda axborot resurslari deyilganda avtomatlashtirilgan axborot texnologiyalari va xizmatlari bilan birga ko‘rib chiqiladigan axborot tizimidagi kutubxona, arxivlar, fondlar, ma‘lumotlar va bilimlar bazasi sifatida tashkil etilgan alohida hujjatlar, hujjatlar massivi va fayllar tushuniladi. O‘z navbatida hozirgi kunda O‘zbekiston Respublikasida mavjud axborotlar bozorini bir nechta sektorga ajratib ko‘rish mumkin.

Davlat axborot resurslarini tashkil etish yo‘nalishlari. Axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari. Davlat axborot resurslari, ba‘zi mahfiy axborot resurlardan tashqari, odatda ochiq va umumfoydalaniladigan bo‘ladi.

Tashkilot axborot resurslarini shakllantirish manbaalari. Tashkilot doirasida vujudga kelish manbaasiga ko‘ra tashqi va ichki axborotlardan tashkil topgan axborot resurslariga ega bo‘ladi.

Axborotlar tavsifiga bog‘liq holda tashkilot tashqi axborotlarini shakllanishidagi bir nechta manbaalari. Davlat va boshqaruv organlari axborotlari. Axborot resurslarini boshqarish mohiyati. Axborotlar siyosiy resurs sifatida. Axborotlar harbiy resurs sifatida. Axborotlar halq ho‘jaligi resursi sifatida. Milliy axborot resurslari. Axborotlar fan va ishlab chiqarish resursi sifatida. Axborot resurslari iqtisodiy faoliyatni axborotlashtirish asosi. Axborotlarni muhim turlaridan biri-iqtisodiy axborotlardir. Axborot resurslarining tasniflanishi. Informatika sohasiga xos axborot resurslari. O‘zbekistonda axborot bozorini bir nechta sektorga bo‘lib ko‘rish mumkin. Tadbirkorlik axborotlari tuzilishi. Tadbirkorlik axborot manbaalari. Tashqi tadbirkorlik axborotlari manbaalari.

5-mavzu. Davlat xizmatlarini shakllantirishning nazariy masalalari

“Elektron hukumat” atama va kontseptsiyalarini paydo bo‘lishi hamda asosiy holatlari. O‘zaro hamorlik turi bo‘yicha “Elektron hukumat” modellari.

Gartner Group, xalqaro iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti, “Elektron hukumat” to‘g‘risidagi qonunda tavsiflanishi. Elektron hukumat tushunchasini paydo bo‘lishi va kontseptsiyalari. Elektron hukumat strategiyasini yaratish holatlari. Davlat — biznes (G2B/B2G). Davlat-davlat (G2G). Davlatlararo elektron shaklda munosabatlar o‘rnatishga imkon beradi. Davla-fuqaro (G2C/S2G).

Elektron hukumat tizimining fuqarolarga taqdim etadigan imkoniyatlari. Davlat xizmatlariga murojaatlar vaqti qisqaradi. Turli davlat tashkilotlari o‘zaro hamkorligi samaradorligi ortadi. Davlat qonunlari, qoidalari va xizmatlarini olish imkoni yaratiladi. Hukumat faoliyati shaffofligi ortadi. Chet ellarda ishlayotgan fuqarolar ham mamalakat ishlarida faol ishtirok etadi.

Elektron hukumat arxitekturasi komponentlari. Yuqori va quyi daraja komponentlari. Raqamli tengsizlik muammolari va ularni echilishi. “E-inclusion” kontseptsiyasi. Raqamli tengsizlik alohida va butunlay dunyo mamlakatlarida o‘zini namoyon qiladi.

Elektron hukumatni joriy etish murakkab tashkiliy, iqtisodiy, texnologik va ijtimoiy jarayon.

6-mavzu. Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar

Dunyodagi ko‘plab mamlakat hukumatlari tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan intensiv foydalanishi. Inglizcha electronic government so‘zlari hukumatga faoliyat sub’ektlari emas, davlat hukumati organlarining faoliyati shakl va usullariga taalluqli. “Elektron hukumat” va “Elektron davlat” tushunchalarini qo‘llanishi. Elektron davlat tushunchasini kiritilishi. Jahon banki va YuNESKO tomonidan berilgan ta’rif. AQSh qonunchiligida elektron hukumat talqini. Evropa Hamkorligi komissiyasi talqini. Ichki va tashqi axborot-kommunikatsiya tarmoqlari.

Elektron hukumat fuqarolarga, korxonalariga, davlat hokimiyatining boshqa tarmoqlariga va mansabdor shaxslarga axborot va o‘rnatilgan davlat xizmatlarini taqdim etish usuli bo‘lib, bunda davlat va ariza beruvchining o‘zaro munosabatlari minimallashtiriladi va axborot texnologiyalaridan maksimal darajada foydalaniladi.

Jahon amaliyotida davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining axborot-kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda faoliyatining maqsadli holatini belgilash uchun nafaqat davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari, balki nafaqat ijro etuvchi hokimiyatlarga murojaat qilinadigan “Elektron davlat” tushunchasi qo‘llaniladi. Shunday qilib, “Elektron hukumat” tushunchasi “Elektron hukumat” degan ma’noni anglatadi va davlatning ijro etuvchi, qonun chiqaruvchi va sud tarmoqlarida axborot kommunikatsion texnologiyalardan foydalanishni tavsiflaydi.

Elektron hukumatning funktsiyalari umuman davlatning funktsiyalari va axborot kommunikatsion texnologiyalarita’siri ostida mavjud boshqaruv usulini o‘zgartirganda olinadigan shakl asosida aniqlanishi mumkin. Bu vazifalarning barchasi, qaysidir ma’noda, zamonaviy davlatning asosiy vazifasi bo‘lib, aholini jamoat tovarlari bilan ta’minlash, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantirish, shuningdek, ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan tovarlarni

taqsimlashda tenglik shartlarini ta'minlashdan iborat. Elektron hukumat infratuzilmasi an'anaviy hukumat singari dolzarb siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni hal qilishga, birinchi navbatda fuqarolarning davlatga va uning siyosatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga, mamlakatning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirishga, davlat sektori ishining sifatini yaxshilashga va innovatsiyalarni ilgari surishga qaratilgan. Bundan tashqari, elektron hukumat davlat organlari faoliyati ustidan fuqarolik nazoratini zarur darajada ushlab turish orqali korruptsiyaning oldini olishga yordam beradi.

Ma'muriy islohotlarning maqsadlaridan biri ma'muriy to'siqlarni engib o'tish uchun biznes xarajatlarini kamaytirishdir.

“Boshqaruv” kontseptsiyasining tamoyillari va “Samarali boshqaruv” usullari endigina amalga oshirila boshlandi va ba'zi dasturiy hujjatlarda ulardan foydalanishning dastlabki belgilari mavjud, masalan, so'nggi yillarda davlat-xususiy sektor tizimidan foydalanish va davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish uchun uchinchi sektor bilan o'zaro hamkorlik qilish mavzusi paydo bo'ldi.

7-mavzu. O'zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi

Innovatsion rivojlanish, kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etilishi natijasida hozirgi kunda yangi shakldagi davlat boshqaruvi, faol takomillashtirib borilayotgan “Elektron hukumat” kontseptsiyasi hayotga keng tadbiiq etib borilmoqda.

Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilishda davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlash, jismoniy va yuridik shahslarning huquq, erkinlik va qonuniy manfaatlariga oid axborotni taqdim qilishning zamonaviy shakllarini joriy etish, “Elektron hukumat” tizimini takomillashtirish, davlat xizmatlari ko'rsatishning samarasi, sifati va aholi hamda tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan foydalanish imkoniyatini oshirish respublikamizda davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari hisoblanadi.

Iqtisodiyot va jamiyat hayotida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati e'tiborga olingan holda 2013-2020 yillarda O'zbekiston Respublikasining Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi qabul qilinib, 2013 yildan interaktiv davlat xizmatlari yagona portali ishga tushirildi. Aloqa, axborotlashtirish va telekommunikatsiya texnologiyalari Davlat qo'mitasi qoshida Elektron hukumatni rivojlantirish hamda Axborot xavfsizligini ta'minlash markazlari tashkil etildi. Hozirgi kunga kelib zamonaviy ilg'or axborot texnologiyalarini qo'llashda samarali o'sishga erishildi va qisqa davrda **axborot texnologiyalari bozorini istiqbolda ham o'sib borishiga asos bo'luvchi me'yoriy-huquqiy bazasi yaratildi.**

O'tgan yillar mobaynida Internet, mobil aloqa va boshqa yo'nalishlarni rivojlantirish, mahalliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish yuqori texnologik bazasini shakllantirish bo'yicha tizimlashgan ishlar olib borildi. Telekommunikatsiya texnologiyalari, tarmoq va aloqa infrastrukturasi rivojlantirishning hozirgi bosqichi keng polosali fiksirlangan va mobil kirish

tizimlarini kengaytirish, ma'lumot va ovozli trafiklarni uzatish kommutatsiya markazlarini ko'paytirish, magistral tarmoqlarni modernizatsiya qilish, multimedia xizmatlarini rivojlantirish infratarkibini yaratish bilan ajralib turadi.

Internet tarmog'i milliy segmentini yuqori tezlikda rivojlanib borishi. .UZ domen zonasi. Iqtisodiyot tarmoqlari va mahalliy sanoatni rivojlanishida boshqaruv hamda ishlab chiqarish jarayonlarida axborot kommunikatsion texnologiyalar va dasturiy mahsulotlardan foydalanish katta o'rin tutadi. Axborotlashtirish va axborot kommunikatsion texnologiyalarni joriy etishda boshqaruv jarayonlari avtomatlashtirish darajasi uzluksiz rivojlantirilishi.

O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali (gov.uz) va Internet tarmog'ida my.gov.uz manzilida joylashtirilgan Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali yo'lga qo'yilgandan buyon bu tizimlar ustuvor yo'nalishlar qatorida uzluksiz rivojlantirish bilan birga takomillashtirib borilmoqda va bu jahon hamjamiyati tomonidan e'tirof etilmoqda. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (YaIDXP) to'g'risidagi Nizomga asosan Yagona portalning asosiy vazifalari.

"Elektron hukumat" tizimining takomillashuvi davlat interaktiv xizmatlari sonini ortib borishi. Yagona portalning aholining davlat qurilishidagi faol ishtirokini ta'minlashning muhim vositasi maqomini olishi respublikada demokratik tamoyillarni og'ishmay amalga oshirilishiga, aholi turmush sifatini yuksaltirish, kundalik hayot tarzini engillashtirish, davlat boshqaruvida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan unumli foydalanish imkoniyatini oshirishda asosiy omillardan biri sifatida xizmat qiladi.

2-modul. O'zbekistonda interaktiv innovatsion davlat xizmatlari milliy tizimini joriy etilishi

8-mavzu. Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida

Davlat boshqaruvi ma'nosida jamiyatni rivojlantirish global munosabatlari. Davlat hokimiyati qonunchilik, ijrochi va boshqaruv organlari elektron xizmat ko'rsatish sohasi raqamli iqtisodiyot tizimining asosiy tashkiliy-texnik tashkil etuvchisi. Elektron hukumat asosiy modellari. Elektron hukumat asosiy modellarining taqqoslama tasniflari. Dunyo taraqqiyotining hozirgi bosqichida jahon iqtisodiyotining rivojlanishi takomillashuvning raqamlashtirish bosqichga o'tib, "Uchinchi sanoat inqilobi", "Industriya 4.0" kontseptsiya va boshqa shu kabi ishlanmalar. Aniq vaziyatlar odatda yangi texnika-iqtisodiy to'lqinning yuqori bosqichida paydo bo'ladi va rivojlana borib, tadqiqot tashkilotlari, innovatsion kompaniyalar yangi tarmoqlar chegarasidan tashqariga chiqib boshlaydi, iqtisodiyotning an'anaviy sohalari va oxir-oqibat jamiyat va davlat institutlarini qamrab oladi.

Texnologik jihatdan ilg'or davlatlarning hozirgi inqilobiy holatdan ta'sirlanish - ekspertlari xatolar, raqamlashtirish bilan bog'liq ishga tushirgan dastur va tashabbuslariga oid tajribasini o'rganish juda muhimdir. Bu o'z dasturini yaratish va resurslarni tejashda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatoliklar oldini olishga yordam beradi.

Raqamlashtirish tufayli tubdan o‘zgaradigan iqtisodiyot va davlat boshqaruvining xususiy institutsional maydonini tahlil va tadqiq qilish alohida ahamiyatga molik bo‘ladi. Shubhasiz, etarlicha qisqa muddatda va ayni paytda raqamli transformatsiyalarga mos kelmaydigan huquqiy-me’riy bazaviy tizimida o‘zgarishlar amalga oshirish zarur bo‘ladi.

“Raqamlashtirish” jarayoni odatda raqamli texnologiyalarni ommaviy joriy etish va ishlash ko‘nikmalarini olish, ya’ni, axborotni yaratish, qayta ishlash, almashish va uzatish texnologiyalari bilan boshlangan ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiya sifatida tushuniladi.

Microsoft tahlilchilarining fikriga ko‘ra, jahon AT-industriyasini keyingi yanada rivojlantirishda “Texnologik platforma” - qo‘shma texnologiyalar, mahsulotlar va ularni tarqatish kanallari to‘plamlari, shuningdek, ulardan foydalanish va taqsimlash ekotizimlarini ommaviy joriy etish muhim rol o‘ynashi kerak. Hozirgi kunda yangi texnologik platformalarning asosiy elementlari bulutli hisoblash, mobillik, buyumlar Interneti, katta ma’lumot texnologiyalari, biznes-analitika va kompyuterli o‘rgatish hisoblanadi. 2015 yilda jahon ishbilarmonlik faolligi markazlaridan biri hisoblanadigan Jahon Iqtisodiy Forumi (WEF) maxsus uzoq muddatli Digital Transformation Initiative (DTI) (“Raqamli ishlab chiqarishni tashkillashtirish tashabbusi”) dasturi ishga tushirilganligini e’lon qildi. Yaratuvchilarining fikriga ko‘ra, mazkur dastur “Biznes va jamiyatni kelgusi raqamlashtirishda yangi yo‘nalish va imkoniyatlarni aniqlash uchun fokal nuqta (focalpoint) bo‘lishi kerak”.

9-mavzu. O‘zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari

O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali. O‘zbekiston Respublikasi normativ hujjatlarining muhokamasi. O‘zbekiston Respublikasi ochiq ma’lumotlar portali. O‘zbekiston Respublika Prezidenti virtual qabulxonasi.

O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali davlat hokimiyati organlari faoliyatining funktsional jarayon va tartibini qo‘llab-quvvatlovchi, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining elektron hamjihatlik infratuzilmasining tizimini tashkil etuvchi qism hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portalining asosiy maqsadi. O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portalining asosiy funktsiyalari. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali – my.gov.uz va uning yangicha talqini – my2.gov.uz. O‘zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (keyingi o‘rinlarda Yagona portal deb ataladi) Internet tarmog‘ida O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali doirasida, shu jumladan “Bir darcha” rejimida faoliyatko‘rsatadi.

Portal Davlat soliq qo‘mitasi, Davlat bojxona qo‘mitasi, “ID.uz” identifikatsiya tizimi, O‘zbekiston Respublikasi Xalq banki axborot tizimlari hamda resurslariga, normativ-huquqiy hujjatlar ta’sirini baholash tizimi portaliga hamda “Tadbirkorlik” tizimiga ulangan. Hozirgi kunda “Yagona darcha” axborot tizimi, yagona identifikatsiyalash axborot tizimiga integratsiyalash bo‘yicha ishlar

olib borilmoqda.

Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalida, belgilangan tartib-taomillarni buzganlik uchun shikoyat bildirish, tadbirkorni murojaat qiluvchining mobil telefon raqami orqali identifikatsiya qilish maqsadida ro'yxatga olish, muhandislik-kommunikatsiya texnologiyalariga ulanish uchun ariza berish, tadbirkorlik sub'ektlariga o'zimizda ishlab chiqarilgan avtomobil transporti vositalarini xarid etish uchun ariza berish, ko'chmas mulkka bo'lgan huquqni ro'yxatga olish maqsadida arizani rasmiylashtirish singari xizmatlar joriyqilingan.

Davlat bojxona qo'mitasi saytida elektron yuk bojxona deklaratsiyalari qabul qilinmoqda. 2015 yilda davlat xaridlari bo'yicha maxsus axborot portali ishga tushirildi va elektron savdo shakli amaliyotga tatbiq etildi.

“Murojaatlarni ko'rib chiqish” modulining imkoniyatlari. “O'zarxiv” Agentligi xizmatlari. “Davlat organi rahbariyati qabuliga yozilish”. “Bo'sh ish o'rinlari”. Tadbirkorlik sub'ektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish xizmati.

“O'lchov vositalarining davlat metrologik tekshiruvini o'tkazishga ariza berish”. “Ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazish uchun arizalarni rasmiylashtirish”. “Tibbiy faoliyatni amalga oshirish bo'yicha litsenziya olish uchun elektron ariza taqdim etish”. “Tashqi savdo shartnomalari bo'yicha ma'lumotlarni Tashqi savdo operatsiyalari yagona elektron axborot tizimiga taqdim etish”. “Tadbirkorlik sub'ektlari ehtiyojlari uchun O'zbekistonda ishlab chiqarilgan avtotransport vositalarini xarid qilish uchun buyurtma taqdim etish”. “Nafaqavayordampulimiqdori haqidama'lumotnoma olish uchun elektron arizayuborish”. O'zbekiston Respublikasi ochiq ma'lumotlar portali. Ochiq ma'lumotlar portali ishga tushirishdan ko'zlangan asosiy maqsad. Portalning foydalanuvchilar uchun ijtimoiy ahamiyati. Ochiq ma'lumotlar portali imkoniyatlari va foydalanuvchilari. Ochiq ma'lumotlar portali bo'limlari. O'zbekiston Respublika Prezidenti virtual qabulxonasi

10-mavzu. Kommunal to'lovlarni amalga oshirishda davlat interaktiv xizmatlari

“Bir darcha” tamoyili asosida kommunal xizmatlarni interaktiv tarzda ko'rsatish. Billing to'lov tizimi. Kommunal to'lovlarionlayn xizmatlari portali. Gaz iste'moli to'lovlari onlayn xizmatlari. Elektr energiyasi uchun to'lovlar onlayn xizmatlari.

2012 yil 19 martda Uy-joy kommunal xizmatlar sohasida – “Bir darcha” tamoyili asosida kommunal xizmatlari tomonidan xizmatlarni interaktiv tarzda ko'rsatishni ta'minlab beruvchi e-Kommunal.uz – uy-joy fondi va kommunal xo'jaligi portali ishga tushirildi. Billing to'lov tizimi yordamida kommunal xizmatlar bo'yicha hisob holati haqida ma'lumot olish (balansni tekshirish) va to'lash imkoniyati mavjud. To'lovni amalga oshirish ham bank onlayn plastik kartalari orqali amalga oshiriladi. Buning uchun karta raqami, amal qilish muddati, hudud, to'lov miqdori kiritilishi talab qilinadi. Tizimga kirish Elektron raqamli imzo yordamida amalga oshiriladi yoki yagona identifikatsiyalash portali ID.UZ portalidan ro'yxatdan o'tish orqali ham kirish mumkin. Normativ hujjatlar bo'limida kommunal sohalar bo'yicha qonunchilik

bazasi keltirilgan.

UZTRANSGAZ portali – uztransgaz.uz. Uztransgaz.uz(yangi versiyasi uztg.uz) sayti “O‘ztransgaz” Aktsiyadorlik kompaniyasining sayti bo‘lib, sayt kompaniya haqidagi ma’lumotlar, sohaga oid me’yoriy huquqiy hujjatlar, interaktiv xizmatlar, virtual qabulxonalar, foydali saytlarga havolalar va h.k. bo‘limlar hamda mijozlar va xodimlar ishlashi uchun alohida maxsus interfeysgaega.

Gaz ta’minoti iste’molchilari uchun sayt orqali hisoblagich holatini kiritish, to‘lovlarni amalga oshirish, murojaatlar yuborish va h.k. imkoniyatlar yaratilgan. Buning uchun abonentlar shaxsiy kabinetiga kirishlari kerak bo‘ladi. Xonadondagi ko‘rsatgichni onlayn tarzda kiritish uchun “Ko‘rsatgich”(pokazanie) oynasini tanlab, so‘ngra yangi raqamlari kiritib, pastdagi “Saqlash” (soxranit) tugmachasi belgilanadi. To‘lovni amalga oshirish uchun interaktiv xizmat bo‘limiga kirib onlayn to‘lov bandini tanlash kerak bo‘ladi. To‘lov esa onlayn plastik kartochkalari orqali MBank yoki u-Payto‘lov tizimlari yordamida amalga oshiriladi.

Elektr energiyasi to‘lovlar holati portali – my.uzbekenergo.uz. Elektr haqini elektron shaxsiy kabinetdan to‘lasa bo‘ladi. Uy-joy kodeksining 134-moddasida belgilab qo‘yilganidek, ko‘rsatilgan kommunal xizmatlar uchun majburiy to‘lovlar o‘tgan oydan keyingi oynning o‘ninchi kunidan kechiktirmay to‘lanishi lozim.

Iste’molchi mobil telefon raqamini dasturga biriktirishi uchun elektr ta’minoti korhonasiga murojaat etishi va to‘lov tizimi orqali to‘lovlar amalga oshirilish jarayonidayoki hududgaxizmatko‘rsatuvchi agenttomonidan SMS-xabar yuborilishi orqali amalga oshiriladi. Hozirda maishiy iste’molchilar uchun www.uzbekenergo.uz rasmiy veb-sayti orqali shaxsiy kabinetga kirish jarayonida telefon raqamini ro‘yxatdan o‘tkazish imkoniyati ham yaratilgan.

11-mavzu. Mobil va onlayn to‘lov tizimlari

USSD-so‘rovlar xizmati. Mobil va onlayn to‘lov tizimlari. Uzcard banklararo to‘lov tizimi. Yagona Umumrespublika Protsessing Markazi. CLICK" tizimi – bu mobil banking tizimi. MBank mobil ilovasi. “U-PAY” tizimining asosiy ustunligi. Uzcard Online plastik kartochkadagi pullarni boshqarish vositasi.

Mijozlar USSD so‘rovlar yordamida SMS xabar ko‘rinishidagi to‘liq ma’lumot ololmasligi mumkin, lekin tezlik, qulaylik jihatdan bu xizmatning ham o‘z o‘rnibor. USSD so‘rovlar xizmati mijoz va ilovalar orasidagi ma’lumotlarni real vaqt oralig‘da interaktiv almashish imkonini beradi. USSD xizmatidan foydalanganda telefondan SMS markazi raqamlarini yoki boshqa qisqa xabarni yo‘llashning hojati yo‘q. Mobil va onlayn uzcard.uz, click.uz, mbank.uz, u-pay.uz, payme.uz to‘lov tizimlari. Texnologiyalar rivojlanib borgani sari insonlar hayoti bir qadar qulaylashib bormoqda. Endilikda kommunal xizmatlarga, turli jarimalarga, ta’lim shartnomalariga yoki yana boshqa turli to‘lovlarni to‘lash uchun uzundan-uzun navbatlarga turishimiz ham shart emas. To‘lovlarni amalga oshirishning zamonaviy vositalari yordamida istalgan vaqtda va istalgan joyda turib bu masalalarni hal qilish mumkin.

Uzcard banklararo to‘lov tizimi bu asosiy elementi mikroprotessorli

plastik kartochkalar bo‘lgan, qonuniy normalar, normativ hujjatlar va dasturiy texnik echimlar va kerakli tashkiliy texnik infrastruktura uyg‘unligiga asoslangan, pul to‘lovlarini elektron ko‘rinishda amalga oshirish uchun mo‘ljallangan va mikroprotssessorli bank kartochkalarini chiqaruvchi va mahsulot(ish, hizmat) sotuvchilariga hizmat ko‘rsatuvchi banklarni, hisob banki va protsessing tashkilotini bir butun tizimga birlashtiruvchi hududiy to‘lov tizimidir.

Yagona Umumrespublika Protssessing Markazi. Yagona Umumrespublika Protssessing Markazining asosiy maqsadlari.

“CLICK” tizimi– bu mobil banking tizimi bo‘lib, jismoniy shaxslarga mobil telefon orqali (USSD\SMS-portal yordamida) yoki Internet orqali (Web\Web-mobile vositasida) uyali aloqa operatorlari, internet-provayderlar xizmatlari uchun to‘lovlarni amalga oshirish; boshqa jimsoniy shaxslarga, savdo-servis korxonalariga (supermarket, restoran va kinoteatrlarda to‘lovlar) pul mablag‘larini o‘tkazish; bevosita o‘z bank hisoblaridan internet-magazinlardan onlayn-xaridlarni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Mobil telefon orqali to‘lov (*880# qisqa raqamiga) USSD-so‘rov yordamida amalga oshiriladi. Mazkur texnologiya to‘lovlarni istalgan joyda va vaqtda yaqin atrofda internet bor-yo‘qligidan qat’iy nazar amalga oshirish imkoniyatini beradi. “CLICK” tizimining asosiy imkoniyatlari.

Telefonga MBank ning mobil ilovasini yuklab olib, ro‘yxatdan o‘tkazib kommunal xizmatlarga, turli jarimalarga, ta‘lim shartnomalariga yoki yana boshqa turdagi to‘lovlarga pul o‘tkazish mumkin.

Ushbu mobil ilovani Google Play Marketyoki App Store dan yuklab olish mumkin. Bu ilova butun O‘zbekiston bo‘ylab, hattoki internet sifati past bo‘lgan joylarda ham yaxshi ishlaydi. Undan yurtimizdagi deyarli barcha xizmatlar va tashkilotlarga to‘lovlarni amalga oshirish uchun foydalanish mumkin.

12-mavzu. Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari

O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi. Tizimdan foydalanish qoidalari. Taqdim etilayotgan qulaylik va imkoniyatlar. Qonun, me‘yoriy hujjatlarni izlash. Joriy hujjatni to‘plamga qo‘shish. O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi huquqiy-axborot tizimi huquqiy axborot izlash tizimi bo‘lib, normativ- huquqiy hujjatlarni oson hamda qulay shaklda izlash va ular bilan tanishish imkonini beradi. Tizimdan foydalanish uchun Internetga ulangan kompyuter (yoki boshqa uskunalari) kerak. Hujjatlardan foydalanish uchun ro‘yxatdan o‘tish majburiy emas. O‘zbekistonda huquqiy-normativ hujjatlarni tarqatuvchi bir necha dasturlar mavjud va afzalliklari.

Izlash tizimi barcha foydalanuvchilar kirishi mumkin bo‘lgan Izlashning soddalashtirilgan shakli hamda faqatgina ro‘yxatdan o‘tgan foydalanuvchilar kirishi mumkin bo‘lgan Izlashning kengaytirilgan shakliga bo‘linadi. Izlash shaklini tozalash tugmasi orqali shaklni qidiruv so‘rovlaridan batamom tozalash mumkin. Izlash shakllarida izlashning mavjud bitta rekvizitini yoki bir nechta rekvizitlarini ixtiyoriy birikmasini kiritgan holda izlashni amalga oshirish mumkin.

Hujjatlarni ko‘rish sahifasi. Funktsional panel topilgan hujjat “Sichqoncha”ning chap tugmasi bilan bosilganda funktsional paneli va hujjatni o‘qish maydonchasidan (hujjat matnidan) iborat bo‘lgan hujjatni ko‘rish sahifasida ochiladi. Joriy hujjatni to‘plamga qo‘shish. Buning uchun foydalanuvchi dastlab LexUZtizingaloginparolyokiIDorqalikirishishart.

NORMA kompaniyasi O‘zbekiston elektron mahsulotlar bozorida 1999 yildan beri faoliyat yuritadi, o‘zbek va rus tillarida huquqiy va iqtisodiy mavzularda elektron axborot qidiruv tizimlarini, kartografik asosda elektron ma’lumotnomalar va boshqa elektron mahsulotlarni ishlab chiqishga ixtisoslashgan.

Kompaniyaning vazifasi. NORMA kompaniyasi loyihalari. Elektron ekspert ma’lumot tizimlari.

13-14-mavzu. Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari

Aholi va tadbirkorlik sub’ektlariga taqdim etilayotgan interaktiv davlat soliq xizmati. Xizmatlar yo‘nalishlari guruhi. Fuqarolarga hisoblangan sug‘urta badallari. ERI kalitining sertifikat. ERI kaliti olish tartibi. Internet orqali olingan elektron arizalar asosida ularga soliq to‘lovchi identifikatsiyaraqami–STIRniberishvasoliqto‘lovchigao‘zining soliq to‘lovchi identifikatsiya raqamini –STIRni aniqlash xizmatlari. Yangi portalni yaratishdan maqsad - aholi va tadbirkorlik sub’ektlarining davlat soliq xizmati organlari bilan o‘zaro munosabatlarini elektron shaklga o‘tkazish orqali faoliyatning shaffofligi, tezkorligi va samaradorlik darajasini yangi bosqichga ko‘tarishdan iborat.

“Elektron hukumat to‘g‘risida”gi Qonun talablariga qat’iy rioya qilgan holda, portalda elektron davlat xizmatlari interaktiv va axborot davlat xizmatlariga ajratilgan. Portalda soliq majburiyatlarini bajarish bilan bog‘liq barcha masalalarni elektron shaklda hal etishga mo‘ljallangan yuridik va jismoniy shaxslarning “Shaxsiy kabinet”lari yanada qulay ko‘rinishda qayta ishlab chiqildi. Bundan tashqari, yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun alohida “Shaxsiy kabinet” joriy etildi.

Portalda korxonalar va tashkilotlarda ishlovchi xodimlarning mol-mulk va er soliqlaridan bo‘lgan qarzdorliklari yoki joriy yil uchun hisoblangan mahalliy soliqlarini shaxsiy kabinet orqali onlayn to‘lash imkoniyati yaratildi. Endilikda, ish beruvchi o‘z xodimining arizasiga muvofiq, mahalliy soliqlarini bitta tugmani bosish orqali byudjetga o‘tkazib berishi mumkin. Bunda to‘lovlar avtomatik ravishda xodimning shaxsiy kartochkasiga yoziladi hamda qarzdor xodimlarning reestrlarini qog‘oz shaklda soliq idorasiga taqdim etishga ehtiyoj qolmaydi. Ushbu to‘lov tizimlaridan foydalanish ham mutlaqo bepul.

Portalning yana bir qulayligi - bu kerakli xizmatlarni tez va oson qidirish mumkinligi. Bunda “Elektron hukumat to‘g‘risida”gi Qonun talablaridan kelib chiqib, davlat soliq xizmati organlarining barcha elektron davlat xizmatlari - interaktiv va axborot davlat xizmatlariga saralangan. Bundan tashqari ularni qidirishni yanada soddalashtirish maqsadida, murojaatlarni va hisobotlarni yuborish, ro‘yxatga olish, soliqlarni hisoblash va ma’lumotnomalar olish kabi

xizmat yoʻnalishlariga ajratilgan. Elektron raqamli imzoni (ERI) – Davlat soliq qoʻmitasi huzuridagi Yangi texnologiyalar ilmiy-axborot markazi davlat unitar korxonasi tomonidan beriladi. Davlat va xoʻjalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari hamda tijorat banklari tomonidan koʻrsatiladigan barchaturdagi xizmatlarda elektron raqamli imzodan foydalanish qoidalari.

2. Fanning amaliy mashgʻulotlari mazmuni

I modul. Davlat xizmatlarini koʻrsatish milliy tizimini qurish

1-mavzu. “Davlat xizmatlarini koʻrsatishning milliy tizimi” faniga kirish

Fan yuredmeti, maqsad va vazifalari. Davlat xizmatlarini koʻrsatishda axborotlashtirish milliy tizimi. Taraqqiyotning hozirgi bosqichida axborotlashgan jamiyat va axborotlar ahamiyati. Davlat boshqaruviga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining kirib kelishi.

2-mavzu. Jamiyat taraqqiyotida axborotlashganlik ahamiyati

Axborotlashgan jamiyat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari natijasida kirib kelgan zamonaviy taraqqiyotning eng rivojlangan fazasi. Axborotlashgan jamiyatni shakllanishi va rivojlanishining asosiy holatlari. Axborotlashgan jamiyatning bosh maqsadi. Axborotlashgan jamiyat istiqbolining asosiy xususiyatlari. Axborotlashgan jamiyatga xos jihatlari. Axborotlashgan jamiyatning ijobiy va salbiy tomonlari. Raqamli iqtisodiyot jamiyat rivojlanishining yuqori bosqichi. Raqamlashtirish tufayli tubdan oʻzgaradigan iqtisodiyot va davlat boshqaruvining xususiy institusional maydonini tahlil va tadqiq qilish alohida ahamiyati.

3-mavzu. Oʻzbekistonda axborotlashtirishning meʼyoriy-huquqiy asoslari

Axborotlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng koʻlamli foydalanish tufayli jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotida axborot va bilimlardan foydalanish samaradorligi oshishi. Oʻzbekiston Respublikasida davlatning axborotlashtirish sohasidagi siyosati.

4-mavzu. Oʻzbekistonda axborot resurslarini shakllantirish yoʻnalishlari

Axborot resurslari ularni yaratuvchilardan ajratib olingan, moddiy tashuvchilarda joylashgan va jamiyat foydalanishi uchun moʻljallangan barcha bilimlar hajmidir. **Axborotlashtirish** — yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga boʻlgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayon. Oʻzbekiston Respublikasida mavjud axborotlar bozori. Davlat axborot resurslari tashkil etish yoʻnalishlari. Tashqi va ichki axborotlardan shakllangan axborot resurslari.

5-mavzu. Davlat xizmatlarini shakllantirishning nazariy masalalari

“Elektron hukumat” atama va konsepyusiyalarini yuaydo bo‘lishi hamda asosiy holatlari. O‘zaro hamkorlik turi bo‘yicha “Elektron hukumat” modellari. G2C/C2G Davlat-fuqarolar. Elektron hukumat arxitekturasi komyuonentlari. Elektron hukumatning yechishi lozim bo‘lgan muammolaridan biri raqamli tengsizlik.

6-mavzu. Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar

Dunyodagi ko‘yulab mamlakat hukumatlari tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan intensiv foydalanishi. Inglizcha electronic government so‘zlari hukumatga faoliyat sub’ektlari emas, davlat hukumati organlarining faoliyati shakl va usullariga taalluqli. Dunyo mamlakatlari axborot texnologiyalari sohasi davlat dasturlari tadqiqi.

7-mavzu. O‘zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi

Davlat xizmatlari ko‘rsatishga doir faoliyatini, idoralararo elektron hamkorlik qilishni ta‘minlashga qaratilgan tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimi. Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi. UZINFOCOM komyuyuter va axborot texnologiyalarini rivojlantirish va joriy etish markazi. Davlat axborot resurslari.

2-modul. O‘zbekistonda interaktiv innovatsion davlat xizmatlari milliy tizimini joriy etilishi

8-mavzu. Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida

Davlat boshqaruvi ma‘nosida jamiyatni rivojlantirish global munosabatlari. Davlat hokimiyati qonunchilik, ijrochi va boshqaruv organlari elektron xizmat ko‘rsatish sohasi raqamli iqtisodiyot tizimining asosiy tashkiliy-texnik tashkil etuvchisi. Elektron hukumat asosiy modellari. Elektron hukumat asosiy modellarining taqqoslama tasniflari.

9-mavzu. O‘zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari

O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali. O‘zbekiston Respublikasi normativ hujjatlar muhokamasi. O‘zbekiston Respublikasi ochiq ma‘lumotlar portali. O‘zbekiston Respublika Prezidenti virtual qabulxonasi.

10-mavzu. Kommunal to‘lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar

“Bir darcha” tamoyili asosida kommunal xizmatlarni interaktiv tarzda

ko'rsatish. Billing to'lov tizimi. Kommunal to'lovlari onlayn xizmatlari portali. Gaz iste'moli to'lovlari onlayn xizmatlari. Elektr energiyasi uchun to'lovlar onlayn xizmatlari.

11-mavzu. Mobil va onlayn to'lov tizimlari

USSD-so'rovlar xizmati. Mobil va onlayn to'lov tizimlari. Uzcard banklararo to'lov tizimi. Yagona UmumRespublika Protsessing Markazi. "CLICK" tizimi – bu mobil banking tizimi. MBank mobil ilovasi. "U-PAY" tizimining asosiy ustunligi. Uzcard Online yulastik kartochkadagi yuullarni boshqarish vositasi.

12-mavzu. Qonunchilik onlayn portali va mobil tizimlari

O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. Tizimdan foydalanish qoidalari. Taqdim etilayotgan qulaylik va imkoniyatlar. Qonun, me'yoriy hujjatlarni izlash. Joriy hujjatni to'yulamga qo'shish.

13-14-mavzu. Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari

Aholi va tadbirkorlik sub'ektlariga taqdim etilayotgan interaktiv davlat soliq xizmati. Xizmatlar yo'nalishlari guruhi. Fuqarolarga hisoblangan sug'urta badallari. ERI kalitining sertifikatini. ERI kalitini olish tartibi.

3. Laboratoriya ishlarini tashkil etish boyicha ko'rsatmalar

Fan bo'yicha laboratoriya ishlari o'quv rejada ko'zda tutilmagan

4. Mustaqil ta'limning shakl va mazmuni

"Davlat xizmatlarini ko'rsatishning milliy tizimi" fani bo'yicha talabaning mustaqil ishi shu fanni o'rganish jarayonining tarkibiy qismi bo'lib, uslubiy va axborot resurslari bilan to'la ta'minlangan.

Talabalar auditoriyamashg'ulotlaridapedagog-xodimningma'ruzasininglaydi, amaliy mashg'ulotlarida topshiriqlarni bajaradi. Shuningdek,mavzularni kengroq o'rganish maqsadida qo'shimcha adabiyotlarni o'qib referatlar va loyiha ishlari tayyorlaydi hamda mavzu bo'yicha professor-o'qituvchi tomonidan berilgan mustaqil ish va testlarni yechadi. Mustaqil ta'lim natijalari reyting tizimi asosida baholanadi.

Topshiriqlarni bajarish, qo'shimcha darslik va adabiyotlardan yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy izlanishlar olib borish, ilmiy to'garak doirasida yoki mustaqil ravishda ilmiy manbalardan foydalanib ilmiy maqola va ma'ruzalar tayyorlash kabilar talabalarining darsda olgan bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Xulosa aytganda, mustaqil ta'lim talabaningfikrlash sohasini kengaytiradi, dunyo qarashini kengaytirib, mustaqil holda mushohada qilish va qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

"Davlat xizmatlarini ko'rsatish milliy tizimi" fanidan mustaqil ish majmuasi fanning barcha mavzularini qamrab olgan hamda quyidagi yo'nalishlar

ko‘rinishida shakllantirilgan.

“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” fani bo‘yicha mustaqil ta‘limning mazmuni

№	Mustaqil ta‘lim mavzusi	Mavzuga oid bo‘lim	Mustaqil ta‘limga oid topshiriq va tavsiflar
1	“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	Referat, taqdimot, mavzuga doir keys-stadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish
2	“Davlat xizmatlarini ko‘rsatishning milliy tizimi” faniga kirish	Jamiyat taraqqiyotida axborotlashganlik ahamiyati	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar
3	O‘zbekistonda axborotlashtirish sohasida davlat tomonidan amalga oshirilgan chora-tadbirlar	O‘zbekistonda axborotlashtirishning me‘yoriy-huquqiy asoslari	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keys-stadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish
4	<u>O‘zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish chora-tadbirlari va bozori</u>	<u>O‘zbekistonda axborot resurslarini shakllantirish yo‘nalishlari</u>	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar
5	Davlat xizmatlarini intellektuallashning jahon amaliyoti	Davlat xizmatlarini shakllantirishning nazariy masalalari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar
6	Jahon amaliyotidainteraktiv davlat xizmatlarini yo‘lga qo‘yilishi tajribasi	Elektron hukumatni tariflashda asosiy yondoshuvlar	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keys-stadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish
7	O‘zbekistondainteraktiv davlat xizmatlarining rivojlanish bosqichlari	O‘zbekistonda interaktiv davlat xizmatlari infratuzilmasini rivojlantirilishi	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keys-stadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish
8	Elektron hukumat raqamli iqtisodiyotning asosiy komponenti	Elektron hukumat raqamli iqtisodiyot elementi sifatida	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keys-stadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish
9	my.gov.uz portalining komponental tuzilishi	O‘zbekistonda taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar
10	e-kommunal.uz komponental tuzilishi	Kommunal to‘lovlarni amalga oshirishda interaktiv xizmatlar	Referat, taqdimot, Mavzuga doir keys-stadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish
11	Milliy to‘lov tizimlari	Mobil va onlayn to‘lov tizimlari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar
12	norma.uz, lex.uz	Qonunchilik onlayn portali va mobil	Referat, taqdimot, Mavzuga

	saytining komponental tuzilishi amaliy foydalanish	tizimlari	doir keys-stadi tuzish. Individual topshiriqlarni bajarish
13	my.soliq.uz saytining komponental tuzilishi va imkoniyatlari	Davlat soliq tizimi interaktiv xizmatlari	Loyiha ishi tayyorlash, taqdimot va slaydlar

5. Kurs ishlari bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar

Fan bo'yicha kurs ishlari o'quv dasturida nazarda tutilmagan

6. Fan bo'yicha talabalar bilimni baholash va nazorat qilish me'zonlari

Fandan talabalarning bilimni baholash 5 baholik tizimda amalga oshiriladi.

Fandan nazorat turlari. Fandan talabalarning bilimni nazorat qilish oraliq va yakuniy nazorat turlarini o'tkazish orqali amalga oshiriladi. Fandan nazorat turlari bo'yicha topshiriqlarning mazmuni talabaning bilimni xolis, ob'ektiv va aniq baholash imkoniyatini ta'minlaydi.

Oraliq nazorat (ON) semestr davomida o'quv jarayoni jadvaliga muvofiq o'quv mashg'ulotlari davomida 2 martagacha o'tkaziladi. (O'quv semestri davomida haftasiga 2 akademik soatdan kam bo'lgan fanlar bo'yicha ON o'tkazilmaydi).

ON bo'yicha talabalarning bilimni baholash fandan o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi. Talaba fandan yakuniy nazorat turi o'tkaziladigan muddatga qadar ONni topshirgan bo'lishi shart. ONni topshirmagan, shuningdek undan "2" (qoniqarsiz) baholangan talaba yakuniy nazoratga kiritilmaydi.

Yakuniy nazorat (YaN) talabalarning bilimni baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi. Fandan o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi yakuniy nazoratni o'tkazishda ishtirok etmaydi.

YaN shakli kafedra tomonidan belgilanadi hamda u semestr yakunida o'quv jarayoni jadvaliga muvofiq quyidagi mezonlarga asoslanib o'tkaziladi:

Baho	Talabaning bilimiga qo'yilgan talablarning asoslanishi
5 (a'lo)	talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda;
4 (yaxshi)	talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda;

3 (qoniqarli)	talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda;
2 (qoniqarsiz)	talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda.

Talaba fandan baholanishi natijasidan norozi bo'lgan taqdirda, baholash natijasi e'lon qilingan vaqtdan boshlab 24 soat davomida apellyatsiya berishi mumkin.

YaNga kirmagan yoki kiritilmagan, shuningdek ushbu nazorat turi bo'yicha "2" (qoniqarsiz) baholangan magistrant akademik qarzdor hisoblanadi. Fandan akademik qarzdor magistrantga nazorat turlari(ON va YaN)ni qayta topshirish uchun 1 oy muddat beriladi.

Nazorat turlarini o'tkazilish tartibi buzilganligi aniqlangan hollarda o'tkazilgan nazorat turlarining natijalari bekor qilinishi hamda tegishli nazorat turi qaytadan o'tkazilishi mumkin. Fandan nazorat turi bo'yicha magistrantning bilimi "3" (qoniqarli) yoki "4" (yaxshi) yoxud "5" (a'lo)ga baholanganda, nazorat turini qayta topshirishga yo'l qo'yilmaydi.

Baholash natijalarini qayd qilish. Fandan talabalarning bilimni baholash shu kunning o'zida (yozma ish shaklida amalga oshirilgan hollarda 3 kundan ko'p bo'lmagan muddatda) akademguruh jurnalida qayd etib boriladi. Talaba nazorat turi o'tkazilgan vaqtda uzrli, sabablarsiz qatnashmagan hollarda akadem guruh jurnaliga "0" belgisi yozib qo'yiladi.

7. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

19. A.T.Kenjabayev, M.M.Ikramov, A.A.Allanazarov. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. O'quv-qo'llanma.T.-"O'zbekitson faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti". 2017.- 408 bet.

20. Kompyuter savodhonligi va davlat elektron xizmatlaridan foydalanish. O'quv qo'llanma. Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti qoshidagi "Elektron hukumat" o'quv markazi. Tuzuvchilar: S.M.Gafurov, E.S.Bobojonov, S.B.Rajabov. 2017 y. -127bet.

21. Kenneth C.Loudon, Jane P.Loudon. Management Information Systems. New York, 2016. Page 669.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T.: O'zbekiston, 2014. – 46 b.

2. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 488 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 104 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 56 b.
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 48 b.
7. Djumanov D., Allaberganov Z. T.: Iqtisodiy ta’limotlar tarihi. «Iqtisod-moliya», 2017. – 341 bet.
8. Toshmatov SH, Asatullaev X, Allaberganov Z. Darslik. T.: Iqtisodiy ta’limotlar tarihi« Iqtisod-moliya», 2018. – 362 bet.
9. D.Bababekova, B.Tursunov.: O‘zbekistonda ijtimoiy islohotlar strategiyasini amalga oshirishda raqobat muhitidan samarali foydalanish yo‘nalishlari. Monografiya. “VneshinvestProm”, 2017- 81 bet.

Internet saytlari

10. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali.
11. www.mf.uz – O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy sayti.
12. www.cbu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti.
13. www.soliq.uz– O‘zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo‘mitasi rasmiy sayti.
14. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo‘mitasining rasmiy sayti.

Tarqatma materiallar (Interfaol ta'lim metodlari, keyslar banki)

Keys-stadi: “Davlat boshqaruvida elektron hukumat tizimining tashkiliy huquqiy asoslari”

O‘quv fani: Iqtisodiyotda axborot komplekslari va texnologiyalari.

Mavzu: Davlat boshqaruvida elektron hukumat tizimining tashkiliy huquqiy asoslarini tahlil qilish.

I. Berilgan keys-stadining maqsadi: O‘quvchilarga Davlat boshqaruvida elektron hukumat tizimining tashkiliy huquqiy asoslarini bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirish, o‘tilgan mavzular bo‘yicha egallangan bilimlarini tekshirib ko‘rishdan iborat.

Kutilayotgan natijalar: o‘rganilayotgan mavzu bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarga ega bo‘ladi ; elektron hukumatning tizimining tashkiliy huquqiy asoslarini o‘rganadi va tahlil qiladi.

-elektron hukumat infrastrukturasi;

-interaktiv davlat xizmatlari turlarini,

-elektron hukumat tizimi axborot resurslari tarkibini;

-elektron hukumat axborot resurslarini konfidensialligini ta‘minlashni;

-elektron hukumat korporativ axborot tizimining iqtisodiyot va boshqaruvdagi ahamiyatini aniqlashni;

-elektron hukumat tizimining dasturiy, tashkiliy, texnik va axborot ta‘minotining o‘zaro muvofiqligini ta‘minlash;

-axborotlashtirishning milliy tizimini shakllantirish, barcha sohalarda elektron hukumat korporativ tizimini joriy etishni jadallashtirish, hamda uning huquqiy asoslarini tartibga solishda amaldagi qonun va qarorlar, farmonlar va boshqa normativ hujjatlarni;

-respublikada kompyuterlashtirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish dasturi va undagi ustuvor vazifalarni yechish usullarini.

III. Keys-stadini muvaffaqiyatli bajarish uchun o‘quvchi quyidagi bilimlarga ega bo‘lishi lozim:

O‘quvchi bilishi kerak: Elektron hukumat tizimining dasturiy, tashkiliy,

texnik va axborot ta'minotining o'zaro muvofiqligini ta'minlash; muammoning mohiyatini aniqlashtiradi; g'oyalarni ilgari suradi; ma'lumotlarni tanqidiy nuqtai nazardan ko'rib chiqib, mustaqil qaror qabul qilishni o'rganadi; o'z nuqtai nazariga ega bo'lib, mantiqiy xulosa chiqaradi; ma'lumotlarni taqqoslaydi, tahlil qiladi va umumlashtiradi;

Keys-stadida real vaziyat bayon qilingan. Keys-stadining ob'ekti –

Axborotlashtirishning milliy tizimini shakllantirish, barcha sohalarda elektron hukumat korporativ tizimini joriy etishni jadallashtirish, hamda uning huquqiy asoslarini tartibga solishda amaldagi qonun va qarorlar, farmonlar va boshqa normativ hujjatlarni

Kirish. (2 soat).O'zbekistonda kompyuter va axborot texnologiyalari, telekommunikatsiya va ma'lumot uzatish tarmoqlari, Internet xizmatlarini rivojlantirish hamda zamonaviylashtirish muhim va asosiy yo'nalishlardan biri. Ushbu yo'nalishda ularni jahon standartlariga yetkazish maqsadida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

“Davlat boshqaruvida elektron hukumatning tashkiliy va huquqiy bazasi tushunchasi”bo'yicha talabaning mustaqil ta'limi shu fanni o'rganish jarayonining tarkibiy qismi bo'lib, uslubiy va axborot resurslari bilan to'la ta'minlangan.

Talabalar auditoriya mashg'ulotlarida professor-o'qituvchilarning ma'ruzasini tinglaydilar. Auditoriyadan tashqarida talaba darslarga tayyorlanadi, adabiyotlarni konspekt qiladi, uy vazifasi sifatida berilgan topshiriqlarni bajaradi. Bundan tashqari, ayrim mavzularni kengroq o'rganish maqsadida qo'shimcha adabiyotlarni o'qib referatlar tayyorlaydi hamda mavzu bo'yicha testlar yechadi. Mustaqil ta'lim natijalari reyting tizimi asosida baholanadi.

Uyga vazifalarni bajarish, qo'shimcha darslik va adabiyotlardan yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy izlanishlar olib borish, ilmiy to'garak doirasida yoki mustaqil ravishda ilmiy manbalardan foydalanib ilmiy maqola va ma'ruzalar tayyorlash kabilar

talabalarning darsda olgan bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Shuning uchun ham, mustaqil ta'limsiz o'quv faoliyati samarali bo'lishi mumkin emas.

Uy vazifalarini tekshirish va baholash amaliy mashg'ulot olib boruvchi o'qituvchi tomonidan, konspektlarni va mavzuni o'zlashtirish darajasini tekshirish va baholash esa, ma'ruza darslarini olib boruvchi o'qituvchi tomonidan har darsda amalga oshiriladi.

Keysdagi asosiy muammo eng ko'p murojaat qilinayotgan interaktiv xizmatlarni o'rganish va taxlil qilish.

Savollar:

1. Elektron hukumat tizimining tashkiliy huquqiy asoslari.
2. Elektron hukumat tizimining tashkiliy huquqiy asoslari ma'lumotlar bazasi va axborot tizimlari komplekslarini bilasizmi?
3. Elektron hukumat tizimining tashkiliy huquqiy asoslaritashkil etish va baholash xaqida gapirib bering?
4. Elektron hukumat tizimining huquqiy asoslarini bilasizmi?

III. Amaliy vaziyatni bosqichma – bosqich tahlil qilish va hal etish bo'yicha o'quvchilarga metodik ko'rsatmalar

Keys-stadini yechish bo'yicha individual ish yo'riqnomasi

1. Avvalo, keys-stadi bilan tanishing. Muammoli vaziyat haqida tushuncha hosil qilish uchun bor bo'lgan butun axborotni diqqat bilan o'qib chiqing. O'qish paytida vaziyatni tahlil qilishga harakat qiling.

2. Birinchi savolga javob bering.

3. Ma'lumotlarni yana bir marotaba diqqat bilan o'qib chiqing. Siz uchun muhim bo'lgan satrlarni quyidagi harflar yordamida belgilang:

1. “D” harfi—muammoni tasdiqlovchi dalillar.

2. “S” harfi—muammo sabablarini.

3. “O.O.Y.” harflari—muammoni oldini olish yo'llari.

4. Ushbu belgilar 2,3,4 savollarga yechim topishga yordam beradi.

5. Yana bir bor savollarga javob berishga harakat qiling.

I.V.Guruhlarda keys-stadini yechish bo'yicha yo'riqnoma.

1. Individual yechilgan keys-stadi vaziyatlar bilan tanishib chiqing.

2. Guruh sardorini tanlang.

3. Vatman qog'ozlarda quyidagi jadvalni chizing.

Muammoni tahlil qilish va yechish jadvali

Ishni yakunlab, taqdimotga tayyorlang.

Muammoni tasdiqlovchi dalillari	Muammoni kelib chiqish sabablari	Muallif tomonidan taklif qilingan yechim	Guruh yechimi

Auditoriyadan tashqari bajarilgan ish uchun baholash mezonlari va ko'rsatkichlari

O'quvchilar ro'yxati	Asosiy muammo ajratib olinib, tadqiqot ob'ekti aniqlangan maks. 6 b	Elektron hukumat tizimining tashkiliy huquqiy asoslari maks. 4 b	Vaziyatdan chiqib ketish harakatlari aniq ko'rsatilgan maks. 10b	Jami maks.20 B

Auditoriyadabajarilganishuchunbaholashmezonlarivako'rsatkichlari

Guruhlar Ro'yxati	Guruh faol Maks. 1 b	Ma'lumotlar ko'rgazmali taqdim etildi maks. 4 b	Javoblar to'liq va aniq berildi maks. 5 b	Jami maks. 10 b
1.				
2.				
3.				

8-10baho – "a'lo", 6- 8baho – "yaxshi", 4- 6baho – "qoniqarli", 0 -4baho –

“qoniqarsiz”.

Yakuniy xulosa muammoning yechimi:

Axborotlashtirishning milliy tizimini shakllantirish, barcha sohalarda elektron hukumat korporativ tizimini joriy etishni jadallashtirish, hamda uning huquqiy asoslarini tartibga solishda amaldagi qonun va qarorlar, farmonlar va boshqa normativ hujjatlarnibilish maqsadga muvofiqdir.

V. Keys-stadi o‘qitish texnologiyasi

O‘quv mashg‘ulotining texnologiyasi modeli

<i>Mashg‘ulot vaqti-2soat</i>	O‘quvchilar soni: 25 –30 gacha
Mashg‘ulot shakli va turi	Amaliy-bilimlarni mustahkamlash va ko‘nikma va malakalarni shakllantirish bo‘yicha o‘quv mashg‘ulot
<i>O‘quv mashg‘ulot rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none">1.O‘quvchilar bilimlarini faollashtirish maqsadida blis so‘rov o‘tkazish.2. Keys-stadi mazmuniga kirish. Muammoni va uni yechish vazifalarini aniq ifoda etish.3. Keys-stadini guruxlarda yechish.4. Natijalar taqdimoti va muxokamasini o‘tkazish.5. Yakuniy xulosa chiqarish. O‘quvchilar faoliyatini baxolash.
<i>O‘quv mashg‘ulotining maqsadi:</i> Yagona davlat interaktiv xizmat turlarini bilish va murojaat qilishning qiyosiy taxlillari va murojaat qilish ko‘nikmalarini shakllantirish.	
<i>Pedagogik vazifalar</i> -keys-stadi vazmyati bilan tanishtirish, muammoni va uni yechish vazifalarini ajratishni o‘rgatish; -muammoni yechish bo‘yicha-	O‘quv faoliyatini natijalari: -keys-stadi mazmuni bilan oldindan tanishib chiqib, yozma tayyorgarlik ko‘radi; - muammoni yechish bo‘yicha aniq vaziyatlarning ketma-ketligini aniqlaydi - Interaktiv xizmatlarning turlarini o‘rganadi;

xarakterlar algoritmini tushuntirish; -Yagona davlat interaktiv xizmat turlarining taxlili; - Mantiqiy xulosa chiqarishga ko'mak berish;	- ularni qiyosiy taxlil qila oladi; - yakuniy mantiqiy xulosalar chiqaradi
<i>O'qitish metodlari</i>	Keys-stadi aqliy xujum, insert, munozara, amaliy usul
<i>O'quv faoliyatini tashkil etish shakllari</i>	O'quv material, o'quvchiga uslubiy ko'rsatmalar, taqdimot, flipchart
<i>O'qitish vositalari</i>	Individual, frontal, jamoa, guruxlarda ishlash
<i>O'qitish sharoiti</i>	Guruxlarda ishlashga mo'ljallangan auditoriya
<i>Qaytar aloqaning yo'l va vositalari</i>	Blis-so'rov, taqdimot, kuzatuv

“Davlat boshqaruvida interaktiv xizmatlar” mavzusi bo'yicha pedagogik texnologiyalar

“SWOT-tahlil” metodi.

Metodning maqsadi: mavjud nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni tahlil qilish, taqqoslash orqali muammoni hal etish yo'llarni topishga, bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, baholashga, mustaqil, tanqidiy fikrlashni, nostandart tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

Elektron hukumat onlayn xizmatlarining SWOT tahlili.

Kuchli tomonlari (S)	1. Innovatsion texnologiya ekanligi 2. Ish xaqi xarajatlarining qisqarishi 3. Davlat organi xodimlarining kundalik ish xajmining qisqarishi 4. Davlat va xususiy sektor xamkorligining oshishi
Kuchsiz tomonlari (W)	1 Savodxonlikning past darajasi 2. Axborot texnologiyalari mutaxassislarning kamligi

Imkoniyatlari (O)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shaxs va guruhlarning aniq ehtiyojlarini qondirish 2. Korrupsiyaning kamayishi 3. AT sohasidagi mutaxassis ishga joylashish imkoniyatining oshishi 4. Samaradorlikni oshirish yoʻlida biznes jarayonlarni reinjiniring qilish
Toʻsiqlar (T)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kiber jinoyatlar 2. ATga bogʻliqlik 3. Xavfsizlik 4. Ijtimoiy va etik muammolar

“Sinkveyn “ metodi

Sinkveyn (fr. “besh qator” maʼnosini anglatadi) maʼlumotlarni sintezlash (alohida maʼlumotlar asosida yaxlit gʻoyalarni shakllantirish)ga èrdam beradigan qofiyasiz sheʼr boʻlib, u asosida oʻrganiladigan mavzu (tushuncha, hodisa, voqea)larga oid maʼlumotlar toʻplanadi; har bir oʻquvchi (talaba) ushbu maʼlumotlar yigʻindisi (qofiyasiz sheʼr)ni oʻz soʻzlari bilan turli variant èki nuqtai nazarlar orqali ifodalash imkoniyatiga ega

1-qator:	Interaktiv xizmatlar		
2- qator:	Onlayn	Oflayn	
3- qator:	Tezkor	Qulay	Samarali
4- qator:	Dasturchi tomonidan maxsus yoziladi		
5- qator:	Davlat elektron xizmatlari		

FSMU» metodi

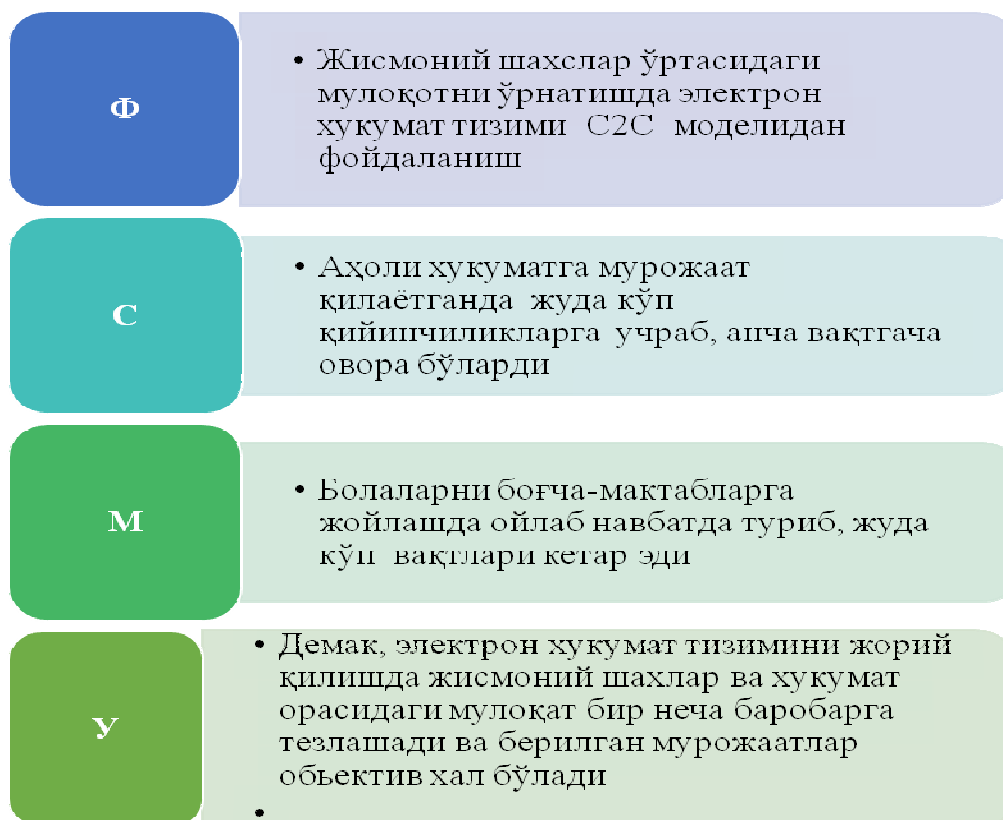
Texnologiyaning maqsadi: Mazkur texnologiya ishtirokchilardagi umumiy fikrlardan xususiy xulosalar chiqarish, taqqoslash, qiyoslash orqali axborotni oʻzlashtirish, xulosalash, shuningdek, mustaqil ijodiy fikrlash koʻnikmalarini

shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur texnologiyadan ma'ruza mashg'ulotlarida, mustahkamlashda, o'tilgan mavzuni so'rashda, uyga vazifa berishda hamda amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil etishda foydalanish tavsiya etiladi.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:

- qatnashchilarga mavzuga oid bo'lgan yakuniy xulosa yoki g'oya taklif etiladi;

- har bir ishtirokchiga FSMU texnologiyasining bosqichlari yozilgan qog'ozlarni tarqatiladi:

“Assesment” metodi

Metodning maqsadi: mazkur metod ta'lim oluvchilarning bilim darajasini baholash, nazorat qilish, o'zlashtirish ko'rsatkichi va amaliy ko'nikmalarini tekshirishga yo'naltirilgan. Mazkur texnika orqali ta'lim oluvchilarning bilish faoliyati turli yo'nalishlar (test, amaliy ko'nikmalar, muammoli vaziyatlar mashqi, qiyosiy tahlil, simptomlarni aniqlash) bo'yicha tashhis qilinadi va baholanadi.

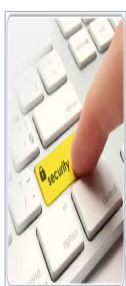
Metodni amalga oshirish tartibi:

“Assesment” lardan ma'ruza mashg'ulotlarida talabalarning yoki qatnashchilarning mavjud bilim darajasini o'rganishda, yangi ma'lumotlarni bayon

qilishda, seminar, amaliy mashg'ulotlarda esa mavzu yoki ma'lumotlarni o'zlashtirish darajasini baholash, shuningdek, o'z-o'zini baholash maqsadida individual shaklda foydalanish tavsiya etiladi. Shuningdek, o'qituvchining ijodiy yondashuvi hamda o'quv maqsadlaridan kelib chiqib, assesmentga qo'shimcha topshiriqlarni kiritish mumkin.

Namuna. Har bir katakdagi to'g'ri javob 5baho yoki 1-5 balgacha baholanishi mumkin.

Namuna. Har bir katakdagi to'g'ri javob 5baho yoki 1-5 balgacha baholanishi mumkin.

Тест

Ўзбекистон Республикасининг Очиг
маълумотлар порталини тўғри
кўрсатинг.

- a) www.data.gov.uz
- b) www.my.gov.uz
- c) www.open.data.uz
- d) www.data.uz

Қиёсий таҳлил

Электрон ҳукумат тизими
G2C моделини таҳлил
қилинг.

Тушунча таҳлили

- BPR тушунчасини таҳлил қилиш

Назарий маълумот

- Ягона давлат интерактив хизматлар порталидан амалда фойдаланиш

S	An'anaviy metodlar bilan almashtirish mumkin
C	An'anaviy va interfaol metodlar bilan birgalikda olib borish mumkin
A	An'anaviy o'qitish metodlariga nisbatan o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish o'qitishning samaradorligi juda yuqori
M	Grafik organayzerlar, strategiyalar orqali o'qitish mumkin
P	Interfaol metodlardan foydalanib bog'chalarda bolalarga ham foydalanish mumkin
E	Grafik organayzerlar, multimedialar orqali tushunarli qilib o'qitish mumkin
R	Agar talabalar interfaol metodlardan foydalanish imkoniyati bo'lmasa, an'anaviy metodlardan foydalanish mumkin

“
SC
O
M
PE
R”
K
R
E
A
TI
V
M
ET
O
DI
2.3
.
Na
zo
rat
to
ps
hir
iql
ari

va mustaqil ta'lim yuzasidan ko'rsatmalar

<i>Amaliy ish nomeri</i>	<i>Amaliy ishlarining mavzulari</i>	<i>Soatlar soni</i>
1.	Keys stadi. AQSh elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
2.	Keys stadi. AQSh elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
3.	Keys stadi. Buyuk Britaniya elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
4.	Keys stadi. Buyuk Britaniya elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
5.	Keys stadi. Singapur elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
6.	Keys stadi. Malayziya elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
7.	Keys stadi. Malayziya elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
8.	Keys stadi. Braziliya elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
9.	Keys stadi. Janubi Koreya elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
10.	Keys stadi. Janubi Koreya elektron hukumat tizimini o'rganish.	2
	Jami	20

Amaliy mashg'ulotlarning tavsiya etiladigan mavzulari

1. Elektron hukumatning tashkiliy va huquqiy asoslarini yaratilishi va qo'llanilishi.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *insert, T-sxemasi, aqliy xujum, loyixalar usuli, klaster.*

2. Elektron hukumat boshqaruv tizimining meyoriy huquqiy bazasini

yaratish. Elektron hukumat qonuni loyihasini yaratish jarayonlari.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*insert, T-sxemasi, aqliy xujum, loyixalar usuli, klaster.*

3. Jahon standartlariga va andozalariga muvofiq elektron hukumat tizimini ishlab chiqish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*insert, muammoli ta'lim, aqliy xujum, loyixalar usuli, klaster.*

4. Elektron hukumat tizimida interaktiv xizmatlar ko'rsatishni meyoriy huquqiy bazasini yaratish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*insert, T-sxemasi, aqliy xujum, loyixalar usuli, klaster.*

5. Elektron hukumat veb portallari ma'lumotlar bazasini shakllantirish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*aqliy xujum, loyixalar usuli, klaster, insert.*

6. Elektron hukumat veb-portallarining texnik va dasturiy ta'minotini yaratish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:*aqliy xujum, loyixalar usuli, klaster, insert.*

VI TESTLAR

Test savollari

1. Elektron xukumatni joriy etish jarayoning birinchi bosqichi nima deb ataladi?

- A. on-line-tranzaksiya
- V. off-line-tranzaksiya
- C. ommaviylik
- D. Ishtirok

2. Ye-government tizimikundavomidanechasoatishlaydi

- A. 20 soat
- V. 10 soat
- S. 12 soat
- D. 24 soat

3. e-government tizimida G2C o'zaroaloqasining kengaytmasi qanday ataladi?

- A. Davlat va fuqaro aloqasi
- V. Davlat va biznes aloqasi
- S. Davlat boshqaruvining turli tarmoqlarining aloqasi
- D. Davlat va davlat xodimlarining aloqasi

4. e-government tizimida G2E o'zaroaloqasining kengaytmasi qanday ataladi?

- A. Davlat va fuqaro aloqasi
- V. Davlat va davlat xodimlarining aloqasi
- S. Davlat va biznes aloqasi
- D. Davlat boshqaruvining turli tarmoqlarining aloqasi

5. e-government tizimida o'zaroaloqasining qaysi birida saylovda onlayn tarzda qatnashish imkoniyati mavjud.

- A. G2G (Government-to-Government)
- V. G2B Sektor (Government-to-Business)
- S. G2C Sektor (Government-to-Citizen)
- D. G2E (Government-to-Employees)

6. O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali qanday nomlanadi?

A. www.edu.uz

B. www.ziyonet.uz

C. www.lex.uz

D. www.gov.uz

7. odnookno.uz sayti nimaga bag‘ishlangan?

A. Savdo-sotiq xizmatlari portali

V. Deklorantlar yagona portali

S. Coliq to‘lovchilar portali

D. Kommunal xo‘jalik va uy-joy fondi portali

8. “Elektron hukumat” tizimining tashkilotlararo integratsion tizimini yaratish jarayoni qanday vazifalar amalga oshiriladi?

A. jismoniy shaxslar, tadbirkorlik, transport, yuridik shaxslar, Geoinformatsion tizim, manzillarning yagona reestri yaratish

V. tarkok axborot resurslar (ma’lumotlar bazasi) va davlat tashkilotlarini axborot tizimlarini birlashtirish

S. taqdim etilayotgan xizmatlari sonini oshirish va davlat xizmatlarini taqdim etuvchi joriy tizimni optimallashtirish

D. Xarid, Solik, Bojxona, Litsenziya, Byudjet, Ta’lim, Kommunal, Adliya-2, Davlat boshkaruvi, Nafaka axborot tizimlarini yaratish

9. Koreya Respublikasida AKT rivojlanish bosqichlarining to‘g‘ri ketma-ketligini ko‘rsating?

Kompyuterlashtirish, axborotlashtirish, elektronlashtirish,
konvergensiya

Axborotlashtirish, kompyuterlashtirish, elektronlashtirish,
konvergensiya

Elektronlashtirish, kompyuterlashtirish, axborotlashtirish,
konvergensiya

Konvergensiya, kompyuterlashtirish, axborotlashtirish, elektronlashtirish

10. Koreya Respublikasida —Elektron hukumat to‘g‘risidagi Qonunning asosiy maqsadi.

Boshqaruvning samaradorligi, ochiqligi va demokratlashuvini
kuchaytirish orqali fuqarolarning turmush tarzi sifatini oshirish
AKTni rivojlantirish
Ishchi o‘rinlarni ko‘paytirish
Kompyuter savodxonligini oshirish

- 11. Koreya Respublikasida —Minwon 24ll axborot tizimi elektron
hukumatning qaysi modeli asosida ishlaydi?

A) G2C B) G2B C) G2G D) B2B

- Koreya Respublikasida —On-narall axborot tizimi elektron
hukumatning qaysi modeli asosida ishlaydi.

A) G2G B) G2C C) G2B D) B2B

12. BMTning 2010, 2012, 2014 yillarda «Elektron hukumat
rivojlanish indeksi» bo‘yicha Koreya Respublikasi nechanchi o‘rinni
egallagan?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

13. Elektron hukumatning G2B modeli qanday sub‘ektlar o‘rtasidagi
munosabatni anglatadi?

Davlat organlari va tadbirkorlik sub‘ektlari

Davlat organlari va aholi

Davlat organlari o‘rtasidagi munosabatlar

Tadbirkorlik sub‘ektlari va aholi

14. Elektron hukumatning G2S modeli qanday sub‘ektlar o‘rtasidagi
munosabatni anglatadi?

Davlat organlari va aholi

Davlat organlari va tadbirkorlik sub‘ektlari

Davlat organlari o‘rtasidagi munosabatlar

Tadbirkorlik sub‘ektlari va aholi

15. Elektron hukumatning G2G modeli qanday sub‘ektlar o‘rtasidagi
munosabatni anglatadi?

Davlat organlari o‘rtasidagi munosabatlar

Davlat organlari va aholi

Davlat organlari va tadbirkorlik sub‘ektlari

Tadbirkorlik sub‘ektlari va aholi

16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-1989 sonli Qarorida
belgilanishicha O‘zbekistonning qaysi shaharlarida ma’lumotlarni saqlash va
qayta ishlash markazlari (Data Center) lar tashkil etiladi?

Toshkent, Qo‘qon, Buxoro

Toshkent, Buxoro, Xiva

Toshkent, Samarqand, Xiva

17. O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimlarini 2013-2020 yillar mobaynida rivojlantirish kompleks dasturini amalga oshirishni muvofiqlashtiruvchi Respublika komissiyasi Raisini toping.

O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vaziri
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori

18. "Elektron hukumat" va —Axborot xavfsizligini ta'minlash markazlari qaysi davlat organi qoshida tashkil etilgan?

O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi
O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi
O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi
O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi

19. O'zbekiston Respublikasining Hukumat portalini to'g'ri ko'rsating.

A) www.gov.uz B) www.hukumat.uz C) www.kabmin.uz D) www.prezident.uz

20. O'zbekiston Respublikasining Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalini to'g'ri ko'rsating.

A) www.my.gov.uz B) www.service.uz
C) www.davlat.uz D) www.interaktiv.uz

21. O'zbekiston Respublikasining Ochiq ma'lumotlar portalini to'g'ri ko'rsating.

A) www.data.gov.uz B) www.my.gov.uz
C) www.open.data.uz D) www.data.uz

22. O'zbekiston Respublikasining Milliy qidiruv tizimi internet manzilini to'g'ri ko'rsating.

A) www.uz B) www.search.uz
C) www.qidiruv.uz D) www.poisk.uz

23. O'zbekiston Respublikasining —UZ‖ milliy domeni administratori internet manzilini to'g'ri ko'rsating.

A) www.cctld.uz B) www.uz
C) www.admin.uz D) www.domen.uz

25.O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senatining internet manzilini to‘g‘ri ko‘rsating.

- A) www.senat.uz B) www.oliy.uz
C) www.majlis.uz D) www.parliament.uz

26.O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Qonunchilik Palatasi internet manzilini to‘g‘ri ko‘rsating.

- A) www.parliament.gov.uz B) www.senat.uz
C) www.oliy.uz D) www.majlis.uz

27.O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining internet manzilini to‘g‘ri ko‘rsating.

- A) www.prokuratura.uz B) www.prokuror.uz
C) www.prosecutor.uz D) www.boshprokuratura.uz

Talabalar bilimini baholash mezonlari

Fandan talabalarning bilimini baholash 5 baholik tizimda amalga oshiriladi.

Fandan nazorat turlari. Fandan talabalarning bilimini nazorat qilish oraliq va yakuniy nazorat turlarini o'tkazish orqali amalga oshiriladi. Fandan nazorat turlari bo'yicha topshiriqlarning mazmuni talabaning bilimini xolis, ob'ektiv va aniq baholash imkoniyatini ta'minlaydi.

Oraliq nazorat (ON) semestr davomida o'quv jarayoni jadvaliga muvofiq o'quv mashg'ulotlari davomida 2 martagacha o'tkaziladi. (O'quv semestri davomida haftasiga 2 akademik soatdan kam bo'lgan fanlar bo'yicha ON o'tkazilmaydi).

ON bo'yicha talabalarning bilimini baholash fandan o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi. Talaba fandan yakuniy nazorat turi o'tkaziladigan muddatga qadar ONni topshirgan bo'lishi shart. ONni topshirmagan, shuningdek undan "2" (qoniqarsiz) baholangan talaba yakuniy nazoratga kiritilmaydi.

Yakuniy nazorat (YaN) talabalarning bilimini baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi. Fandan o'quv mashg'ulotlarini olib borgan professor-o'qituvchi yakuniy nazoratni o'tkazishda ishtirok etmaydi.

YaN shakli kafedra tomonidan belgilanadi hamda u semestr yakunida o'quv jarayoni jadvaliga muvofiq quyidagi mezonlarga asoslanib o'tkaziladi:

Bah o	Talabaning bilimiga qo'yilgan talablarning asoslanishi
5 (a'lo)	talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda;
4 (yaxshi)	talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda;
3 (qoniqarli)	talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda;
2 (qoniqarsiz)	talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda.

Talaba fandan baholanishi natijasidan norozi bo'lgan taqdirda, baholash natijasi e'lon qilingan vaqtdan boshlab 24 soat davomida apellyatsiya berishi mumkin.

YaNga kirmagan yoki kiritilmagan, shuningdek ushbu nazorat turi bo'yicha "2" (qoniqarsiz) baholangan magistrant akademik qarzdor hisoblanadi. Fandan akademik qarzdor magistrantga nazorat turlari(ON va YaN)ni qayta topshirish uchun 1 oy muddat beriladi.

Nazorat turlarini o'tkazilish tartibi buzilganligi aniqlangan hollarda o'tkazilgan nazorat turlarining natijalari bekor qilinishi hamda tegishli nazorat turi qaytadan o'tkazilishi mumkin. Fandan nazorat turi bo'yicha magistrantning bilimi "3" (qoniqarli) yoki "4" (yaxshi) yoxud "5" (a'lo)ga baholanganda, nazorat turini qayta topshirishga yo'l qo'yilmaydi.

Baholash natijalarini qayd qilish. Fandan talabalarning bilimini baholash shu kunning o'zida (yozma ish shaklida amalga oshirilgan hollarda 3 kundan ko'p bo'lmagan muddatda) akademguruh jurnalida qayd etib boriladi. Talaba nazorat turi o'tkazilgan vaqtda uzrli, sabablarsiz qatnashmagan hollarda akadem guruh jurnaliga "0" belgisi yozib qo'yiladi.